

سید قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في
ظلال
القرآن

12

Naslov originala
SAYYID QUTB
FI ZILALI-L-QUR'AN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī ḡilāli-l-Qur'ān

12

SARAJEVO, 1998.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرْنَا مِنْ
كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potradi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrata, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

12

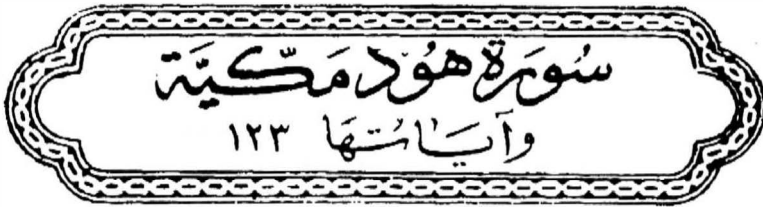
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
سورة هود وقسم من سورة يوسف

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SURA HŪD I DIO SURE JŪSUF

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

**SURA HÜD
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 123 AJETA**

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ova sura je u cjelini objavljena u Mekki, mada u Mushafu Emirije stoji da su ajeti 12, 17 i 114 objavljeni u Medini. Osvrćući se na ove ajete u ovoj suri kaže se, s obzirom na njihova mjesta u kontekstu, da se skoro ne može ni zamisliti da su medinski i pored toga što teme tih ajeta potvrđuju da su mekkanske, jer su vezane za vjerovanje, stavove politeista Kurejšija prema tome vjerovanju, odraze tog stava na Vjerovjesnika (alejhi' s-selam) i malu grupu muslimana s njim i kur'ansko Božanstveno tretiranje ovih utjecaja.

Uzmimo npr. ajet 12 čiji tekst glasi: *Nemoj ti ništa od onoga što ti se objavljuje izostaviti, što tišti grudi tvoje, zato da oni ne bi rekli: "Zašto mu nije poslano kakvo blago, ili, zašto s njim nije došao melek?" Tvoje je da opominješ, a o svemu se samo Allah brine* (11/12). Sasvim je jasno da ovaj izazov i ova upornost Kurejšija koja je prouzrokovala nešto što tišti Vjerovjesnikove (alejhi's-selam) grudi do te mjere da je potrebno i tješiti ga, potvrditi i učvrstiti ono što mu je objavljeno, da je to bilo u Mekki posebno u vremenu koje je uslijedilo poslije smrti Ebu Taliba i Hatidže, poslije Miradža (Noćnog putovanja) i smjelosti Kurejšija da se usmjere protiv Vjerovjesnika (alejhi's-selam) te kada je pokret pozivanja na Pravi Put skoro bio stao. To su najteža vremena kroz koja je prošao ovaj poziv u Mekki.

Ajet 17. ove sure: *Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, našto se nadovezuje Kur'an kao svjedok njegov, i još prije njega Knjiga Mūsāova, putovođa i milost? To su oni koji vjeruju u nj. A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti. Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruju* (11/17). Sasvim je jasno da i ovaj ajet spada u grupu ajeta objavljenih u Mekki, da je on kur'ansko svjedočenje Vjerovjesniku (alejhi's-selam) pri suočavanju sa Kurejšijama politeistima, da je on, Kur'an, objavljen od strane njegovga Gospodara. Zatim to je potvrđivanje ranije objavljenih knjiga, a posebno Knjige date Mūsāu (alejhi's-selam) kao i potvrđivanje nekih sljedbenika Knjige i njemu proslijeđene Objave, a to se dogodilo od strane pojedinaca objavljene Knjige u Mekki, što je uzeto kao polazište za kritiku stava politeista i prijetnju njima vatrom. Resulullahu (alejhi's-selam) se potvrđuje da je Istina sve ono što on donosi. To se objavljuje prilikom suočavanja sa zastojem Objave i sa otporom većeg dijela Arapa iz Mekke i arapskih plemena oko Mekke. Spominjanje Knjige Mūsāove ne govori da je ovaj ajet medinski niti da su riječi upućene sinovima Israilovim niti prijetnja njima, kao što je to bio slučaj u vrijeme objave medinskog dijela Kur'ana, nego je to sve bilo svjedočenje i potvrda stava nekolicine njih i potvrda Knjige Mūsāove (alejhi's-selam) kao i onoga što je Muhammed (alejhi's-selam) prenio. Sve ovo govori da se radi o mekkanskom, veoma teškom periodu, a čije su poruke sasvim jasne.

Ajet 114. naveden u ovom kontekstu, kao utjeha Vjerovjesnika (alejhi's-selam), nešto je slično poput onoga što se desilo sa Mūsāom prije toga; taj ajet govori da Vjerovjesnik ustraje na putu kao što je naredeno njemu i onima koji su s njim, govori da ne podliježe onima koji griješe (tj.

politeistima), da ustraje u namazu i strpljenju u tom teškom periodu. Brojni su ajeti koji govore o tome.

I Mūsāu smo Knjigu dali, pa su se o njoj u mišljenju podvojili. I da nije Riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, bilo bi s njima svršeno, jer oni u nju sumnjaju mnogo. I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim platiti, jer On dobro zna ono što su radili. Ti idi Pravim Putem, kao što ti je naredeno, i nek tako postupe i vjernici koji su uz tebe, i objesni ne budite, jer On dobro vidi ono što radite. I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći! I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrdava. To je pouka za one koji pouku žele. I strpljiv budi! Allah doista neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine (11/110-115). Sasvim je jasno da su ovi ajeti tematski i sadržajno odlomak iz mekkanskog dijela Kur'ana.

Ova sura objavljena je u cjelini poslije sure Junus, a sura Junus poslije sure El-Isra. Ovo definira znakove vremena u kome su sure objavljene, a to je nateži i naužasniji period u historiji islamskog poziva u Mekki, kao što smo ranije rekli. Prije objave ove sure umrli su Ebu Talib i Hatidža i politeisti su se usmjerili protiv Vjerovjesnika onako kako nisu smjeli raditi u vrijeme Ebu Taliba. Ovo je posebno došlo do izražaja poslije Miradža, njegove neshvaćenosti i ismijavanja toga događaja od strane politeista i odmetanja nekih koji su prije toga bili primili islam, uz veliku tugu Vjerovjesnika (alejhi's-selam) zbog Hatidže (radijallahu anha) u vrijeme kada su se Kurejšije ustremile protiv Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i njegova poziva i kada je oglašen rat protiv njega. Rat protiv Poslanika a.s. i Poziva je bio dostigao vrhunac i poziv je bio zaleđen tako da skoro više niko od stanovnika Mekke i njene okoline nije ulazio i prihvatao islam. To je bilo malo prije nego što će Allah razveseliti Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i malu grupu muslimana s njim prvom prisegom na Akabi i kasnije, drugom.

Ibni Ishāk kaže: Hatidža kćerka Huvejlida i Ebu Talib umrli su iste godine. Uslijedile su brojne nesreće koje su pratile Vjerovjesnika sa Hatidžinom smrću. Ona mu je bila iskreni saborac u islamu kojoj bi se Vjerovjesnik (alejhi's-selam) potužio, a smrću njegovog amidže Ebu Taliba

otišao je neko ko mu je bio oslonac i pojačanje u svemu i darovalac i pomagač protiv čitava njegova naroda, prije njegova iseljenja u Medinu na tri godine.

Kad je umro Ebu Talib, Kurejšije su pojačale patnje i muke protiv Vjerovjesnika (alejhi's-selam) kakve nisu smjeli niti mogli činiti u vrijeme Ebu Taliba. Sa ovim uznemirenjem i mukama išlo se dotle da su ga neki glupaci Kurejšije izložili i takvom mučenju da su mu bacali prašinu na glavu.

Ibni Ishāk kaže: Prenio mi je Hišam ibni Urve od svog oca Urvea ibni Zubejra slijedeće: "Kada su glupaci bacili na glavu Vjerovjesnika (alejhi's-selam) prašinu, Alejhi's-selam je ušao u svoju kuću, a glava mu je bila prekrivena prašinom. Jedna od njegovih kćeri pristupila mu je i počela prati njegovu glavu poprativši to plaćom. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) joj je rekao: "Kćerkice, ne plači, Allah će zaštititi tvoga oca," dodavši, između ostaloga, i ovo: "Kurejšije mi nisu mogli ništa gore učiniti otkako je Ebu Talib umro."

Makrizi u svom djelu *Imtau'l-esma* ističe: Nesreća se iz dana u dan prema Vjerovjesniku povećavala nakon smrti njih dvoje (Hadidže i Ebu Taliba) i on je tu godinu nazvao "Godinom žalosti." I tada je rekao gornju misao: "Kurejšije mi nisu mogli ništa nažao učiniti sve dok je Ebu Talib bio živ." Jer on tada u svojoj porodici i među amidžama nije imao više nikoga ko bi ga štitió i branio.

U ovom periodu objavljena je sura Hūd i Junus prije nje. Prije ove dvije sure objavljena je sura El -Isra i sura El-Furqan. I jedna i druga sura nose pečat tog perioda i govore o izazovu Kurejšija i njihovoj agresiji.¹

Tragovi ovog perioda, atmosfera i odrazi uočljivi su sasvim jasno u ovoj suri i njenim temama, posebno kada se radi o učvršćivanju Vjerovjesnika (alejhi's-selam) u pozivu i Istini, i onih koji su s njim, zatim u davanju utjehe zbog te situacije i zbog žalosti, tjeskobe i osamljenosti u džahilijetskom društvu. Pečat ovog perioda i ono što njega prati ističe brojne momente od kojih ukazujemo na slijedeće:

- što ova sura izlaže dinamiku islamskog vjerovanja kroz historiju čovječanstva u cjelini, počevši od Nūha (alejhi's-selam) do vremena Muhammeda (alejhi's-selam); što potvrđuje da ova vjera počiva na jedinstvenim osnovama, a to su jedinstvo vjerovanja samo u Jednog Allaha,

¹ V. više u uvodnom dijelu sure Junus, str. 95-102 XI džuzua, osvrt na ovaj period.

bez drugih božanstava, klanjanje samo Njemu bez ikakva pogovora i - u ovom vjerovanju samo u Njega i klanjanju samo Njemu, prihvatanje onoga što su prenijeli samo poslanici Allahovi, uz vjerovanje da je život na ovom svijetu samo kuća iskušenja, a ne kuća nagrade, da će nagrada biti na onom svijetu, da je čovjeku dato da sam izabere Uputu ili zabludu i da je to predmet tog iskušenja.

Muhammed (alejhi's-selam) je došao a s njim je došlo i: *Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju od Mudrog i Sveznajućeg (11/1)*. Osnovni sadržaj ove Knjige je: *Da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem -, da od Gospodara svoga oprost tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom daće zasluženu nagradu. A ako leđa okrenete, - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu. Allahu ćete se vratiti, a On sve može! (11/2-4)*.

Ovo nije bio neki novi poziv niti riječi koje nisu ranije izgovorene. Ovo su prenosili prije Vjerovjesnika (alejhi's-selam): Nūh, Hūd, Sālih, Šuajb, Mūsā i drugi. *I Nūha poslasmu narodu njegovu: "Ja sam tu" - govorio je on - "da vas otvoreno opominjem, da se ne klanjate nikome drugom osim Allahu; ja se, zaista, plašim za vas patnje na Nesnosnom danu (11/25-26). ... I Ādu brata njihova Hūda. "O, narode moj", - govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite. O, narode moj, ja ne tražim od vas nagrade za ovo; mene će nagraditi onaj koji me je stvorio! Zašto se ne opametite? O, narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprost, i pokajte mu se, a On će vam slati kišu obilnu i daće vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci (11/50-52). ... I Semūdu, brata njihova Sāliha. "O, narode moj", - govorio je on - "klanjajte se samo Allahu, vi drugog Boga osim Njega nemate! On vas od zemlje stvara i daje vam da živite na njoj! Zato Ga molite da vam oprost i pokajte Mu se, jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se (11/61)... I Medjenu - brata njihova Šuajba. "O, narode moj", - govorio je on - "Allahu se klanjate, vi drugog Boga osim Njega nemate, i krivo ni na litru, ni na kantaru ne mjerite. Vidim da u obilju živite i bojim se da vas jednoga dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate. O, narode moj! Pravo mjerite i na litru i na kantaru i ne zakidajte ljudima stvari njihove i ne činite zlo po zemlji praveći nered. Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dozvoljeno, ako hoćete da budete vjernici, a ja nisam vaš čuvar" (11/84-86)*.

Prema tome, svi oni govore iste riječi i pozivaju istim ustaljenim pozivom. Zatim:

- izlaže stavove vjerovjesnika (alejhimu's-selam), prema njihovom protivljenju, nagonjenju u laž, ismijavanju, omalovažavanju, prijetnji i mučenju, strpljenjem, pouzdanjem i uvjerenjem da je sve ono što oni donose Istina, istina da će Allahova pomoć, bez sumnje, doći, da će se obistiniti posljedice na ovom i budućem svijetu prema sudu časnih vjerovjesnika, da je njihov staratelj Onaj koji je Moćan i Uzvišen, da će srušiti one koji nagone u laž i spasiti vjernike.

U kazivanju o Nūhu nalazimo ovu scenu:

Glavešine naroda njegova, oni koji nisu vjerovali, rekoše: "Koliko mi vidimo, ti si čovjek kao i mi, a vidimo i da te bez ikakva razmišljanja slijede samo oni koji su niko i ništa među nama; ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji, štaviše, mislimo da ste lažljivci." "O, narode moj", - govorio je on - "da vidimo! Ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od Sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate? O, narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi. I ja neću otjerati vjernike, oni će pred Gospodara svoga izići; ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna. O, narode moj! Ko bi me od Allaha odbranio kad bih ih ja otjerao? Zašto se ne urazumite? Ja vam ne kažem: 'U mene su Allahove riznice' - niti: 'Meni je poznata budućnost' - niti kažem: 'Ja sam melek', - a ne govorim ni o onima koje vaše oči s prijezirom gledaju: 'Allah im nikakvo dobro neće dati' - ta Allah dobro zna šta je u dušama njihovim -, "jer bih se tada ogriješio." "O, Nūhu", - rekoše oni - "ti si želio da se s nama raspravljaš i dugo si se raspravljao. Daj neka se ostvari ono što nam prijetiš, ako istinu govoriš!" "To će vam učiniti samo Allah ako bude htio" - reče on -, "i vi nećete moći umaći" (11/27-33).

Usljedila je scena potopa pa su upropašteni oni koji su nagonili u laž vjerovjesnika, a spašeni su vjernici.

U kazivanju o Hūdu nalazimo ovu scenu.

"O, Hūde", - govorili su oni - "nisi nam nikakav dokaz donio, i mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša, mi tebi ne vjerujemo. Mi kažemo samo to da te je neko božanstvo naše zlom pogodilo." "Ja pozivam Allaha za svjedoka" - reče on -, "a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate, pored Njega; i zato svi zajedno protiv mene lukavstvo smislite i nimalo mi vremena ne dajte, ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj; Gospodar moj zaista postupa pravedno. Pa ako okrenete leđa, - a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano -, Gospodar moj će

umjesto vas narod drugi dovesti, i vi Mu nećete ničim nauditi; Gospodar moj zaista bdi nad svim” (11/53-57).

A onda je uslijedio pogovor.

I kad je došla kazna Naša, Mi smo, milošću Našom, Hūda i vjernike s njim spasili i patnje surove ih poštedjeli. Eto, to je bio Ād, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju. I prokletstvo je na ovom svijetu stalno bilo s njim, a biće i na Sudnjem danu. Ād, doista, nije vjerovao u Gospodara svoga; daleko neka je Ād, narod Hūdov! (11/58-60).

U kazivanju o Sālihu nalazimo ovu scenu:

“O, Sālihu”, - govorili su oni - “ti si među nama prije ovoga cijenjen bio. Zašto nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali? Mi uveliko sumnjamo u ono čemu nas ti pozivaš.” “O, narode moj”, - govorio je on - “da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju” (11/62-63). I ovdje je uslijedio pogovor nakon klanja kamile i nagonjenja u laž vjerovjesnika: *I kad je došla kazna Naša, Mi smo, milošću Našom, Sāliha i vjernike s njim spasili od sramote toga dana, - Gospodar tvoj je, uistinu, moćan i silan -, a one koji su činili zlo pogodio je strašan glas i oni su u zemlji svojoj osvanuli mrtvi, nepomični, kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Semūd, doista, u Gospodara svoga nije vjerovao; daleko neka je Semūd! (11/66-68).*

U kazivanju o Šuajbu vidimo slijedeću scenu: *“O, Šuajbe”, - govorili su oni - “da li vjera tvoja traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali ili da ne postupamo sa imanjinama našim onako kako nam je volja? E baš si ‘pametan’ i ‘razuman’!” “O, narode moj”, - govorio je on - “shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju. Ja ne želim da činim ono što vama zabranjujem; jedino želim da učinim dobro koliko mogu, a uspjeh moj zavisi samo od Allaha; u Njega se uzdam i Njemu se obraćam. O, narode moj! Neka vas neslaganje sa mnom nikako ne dovede do toga da vas zadesi ono što je zadesilo Nūhov narod ili Hūdov narod ili Sālihov narod. A i Lūtov narod nije mnogo prije vas živio. I tražite oprost od Gospodara svoga, i onda Mu se pokajte! - Gospodar moj je, uistinu, samilostan i pun ljubavi. “O, Šuajbe”, - rekoše oni - “Mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš, a vidimo da si ti među nama jadan; da nije roda tvoga, mi bismo te kamenovali, ti nisi nama drag”. “O, narode moj”, - reče on - “zar vam je rod moj draži od Allaha, koga sasvim odbacujete?”*

Gospodar moj dobro zna ono što vi radite! O, narode moj, činite sve što možete, a činiću i ja. Vi ćete sigurno saznati koga će kazna stići koja će ga osramotiti i ko je lažac. Pa, čekajte i ja ću s vama čekati!" (11/87-93). Zatim slijedi kraj: I kada je pala naredba Naša, Mi smo, iz milosti Naše, Švajba i vjernike s njim spasili, a one koji su zlo činili pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli, kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Daleko bio Medjen kao i Semūd! (11/94-95).

Iz tog pogovora na ova kazivanja sa ukazivanjem Vjerovjesniku (alejhi's-selam) na dokaze i unošenje utjehe zbog onoga što je zadesilo njegovu plemenitu braću prije njega i koje je Allah zaštitio i pomogao, Resulullahu se ukazuje i na jasno razlučivanje onih koji nagone u laž - kao što su to radili i plemeniti poslanici sa svojim narodima kod donošenja Istine. To je, istovremeno, i isticanje sa dokazom ovih kazivanja na istinitost njegova poziva, objave i poslanstva.

Po završetku kazivanja o Nuhu nalazimo i ovdje pogovor koji glasi: *To su nepoznate vijesti koje ti Mi objavljujemo; ni ti ni narod tvoj niste prije ovoga o tome ništa znali. Zato budi strpljiv, ishod će, zaista, u korist čestitih biti (11/49).*

Na kraju ovih kazivanja navedenih u ovoj suri susrećemo ovaj duži pogovor sve do kraja ove sure:

To su neke vijesti koje ti o gradovima kazujemo; neki od njih još postoje, a neki su sa zemljom sraunjeni. Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi. I kad bi pala naredba Gospodara tvoga, ništa im nisu pomogla božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, klanjali, samo bi im propast njihovu povećali. Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno (11/100-102). I Mūsāu smo Knjigu dali, pa su se o njoj u mišljenju podvojili. I da nije Riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, bilo bi s njima svršeno, jer oni u nju sumnjaju mnogo. I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim platiti, jer On dobro zna ono što su radili. Ti idi Pravim Putem, kao što ti je naređeno, i nek tako postupe i vjernici koji su uz tebe, i obijesni ne budite, jer On dobro vidi ono što radite. I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći! I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrdava. To je pouka za one koji pouku žele. I strpljiv budi! Allah doista neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine (11/110-115). A sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da

njima srce tvoje učvrstimo. I u ovima došla ti je prava istina, i pouka, i vjernicima opomena. I reci onima koji neće da vjeruju: "Radite što god možete, i mi ćemo raditi; i čekajte, i mi ćemo čekati!" Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća, zato se samo Njemu klanjaj i samo se u Njega uzdaj! A Gospodar tvoj motri na ono što radite! (11/120-123).

Ovako dolazi do punog izražaja dinamična strana kur'anskog usmjerenja, ovako primjećujemo kako se Kur'an suočava sa realnim pozivom na Pravi Put i dinamikom u svakoj fazi koja potpuno odgovara položaju. Ovako nalazimo kazivanja u Kur'anu koja se suočavaju sukladno dinamici i borbi sa džahilijetom u raznim fazama, suočavaju se živo i aktivno, isto onako kao što je to i u preostalom dijelu u suri. Tu istovremeno nalazimo skladnost i harmoniju sa kontekstom ove sure, njene atmosfere i teme, u zadovoljavajućem odmjeru sa ciljevima potvrđujući usmjerenje, odredbe i obavještenja koja su ovdje donijeta u svijetu realnosti.

U definiranju sure Junus ranije, u jedanaestom svesku, donijeto je slijedeće:

Posljednje na čemu smo se zadržavali *U okrilju Kur'ana* u dijelu Kur'ana objavljenog u Mekki jesu sure El-An'am i El-A'raf koje su unijete jedna za drugom u Mushafu iako nisu bile jedna za drugom u rasporedu Objave. Zatim dolaze sure El-Enfal i Et-Tewbe koje su i svojom atmosferom, i prirodom, i tematski posebne medinske sure. Sada kada se vraćamo na dio Kur'ana objavljen u Mekki naići ćemo na dvije sure, Junus i Hūd, koje su jedna za drugom upisane u rasporedu Kur'ana, a bile su i objavljene jedna za drugom. Međutim, veoma je interesantno da je tamo velika tematska sličnost između ove dvije i one dvije sure, zatim tu je i sličnost u metodu izlaganja ove teme. Sura El-En'am razrađuje istinitost vjere, suočava se sa paganizmom i pobija ga kako u njegovom vjerovanju i osjećanju, tako i u molitvi i u praksi dok sura El-A'raf razrađuje dinamičnost ove vjere na Zemlji i iznosi kazivanje o suočavanju sa džahilijetom i paganstvom tokom povijesti. Mi se ovdje suočavamo sa time i u druge dvije sure, Junus i Hūd, u kojima se ogleda velika tematska sličnost i sličnost i u metodu izlaganja sa razlikom što se sura El-En'am donekle odvajaju od sure Junus visinom i prostorom u harmoniji i buđenju,

zatim brzinom i snagom pulsiranja jakim svjetlucaњem u pokretu i dinamici, dok sura Junus nastavlja sa prijatnom melodijom, mirnim pulsom i blagim tonom. Sura Hūd u mnogome sliči suri El-A'raf tematski, izlaganjem, harmonijom i pulsiranjem. Zatim, svaka od ovih sura zadržava svoju posebnu specifičnost karakteristične naznake, pored svih ovih sličnosti i razlika.

A sada da objasnimo ove ukratko navedene naznake.

Sura Junus sadrži nekoliko kazivanja, ali su ona sažeta. To su kazivanja o Nūhu i drugim poslanicima poslije njega, zatim nešto objašnjena o kazivanju o Mūsāu i sažeto kazivanje o Junusu. Međutim, ova kazivanja došla su ovdje kao potvrda i primjer radi potvrđivanja vjerovanja koje ima u vidu ova sura.

Što se tiče sure Hūd, kazivanja u njoj predstavljaju okosnicu sure, pa iako su došla kao potvrda i primjer radi potvrđivanja istina vjerovanja, što je cilj ove sure, ipak izgleda da u njoj dolazi do izlaganja dinamike Božanskog vjerovanja u ljudskoj historiji. Ovo je, uostalom, jasan i istaknut cilj.

Radi toga i nalazimo da ova sura sadrži tri karakteristične cjeline.

Prva cjelina sadrži istine vjerovanja. Ovo je izloženo u uvodnom dijelu sure, a obuhvata određeni prostor.

Druga cjelina govori o dinamičnosti ove istine kroz historiju i obuhvata veći dio konteksta ove sure.

Treća cjelina odnosi se na pogovor ove dinamike, također u ograničenom omjeru.

Svi ovi dijelovi međusobno se dopunjuju u harmoniji i suradnji da bi potvrdili osnovne istine vjerovanja, što je i glavni cilj konteksta ove sure. Svaka cjelina potvrđuje ove činjenice sukladno svojoj prirodi i načinu uključivanja ovih činjenica. One se razlikuju u rješenju, kazivanju i usmjerenju.

Ovo su osnovne istine kojima teži ova sura čije su potvrde:

- da je sve ono što je prenio Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i svi drugi vjerovjesnici prije njega jedna te ista istina koju je objavio Allah (Uzvišeni); da ta istina počiva na vjerovanju u samo Jednog Allaha, bez ikakva drugog

božanstva, i u tom vjerovanju da primaju obavještenje samo od Allahovih poslanika i da prave razliku među ljudima na pricipu ove istine.

U predgovoru ove sure dolaze ajeti koji govore o istinitosti poziva Vjerovjesnikova (alejhi's-selam).

Elif-lam-ra. Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg (11/1).

Zar oni da govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa sačinite vi deset Kur'anu sličnih, izmišljenih sura, i koga god hoćete, od onih u koje pored Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!" A ako vam se ne odazovu, onda znajte da se on objavljuje samo s Allahovim znanjem i da nema boga osim Njega - zato muslimani postanite! (11/13-14).

U kazivanju poslanika navode se činjenice njihova poziva, zatim razdvajanje između njih i njihova naroda i to na principu vjerovanja.

I Nūha poslasmu narodu njegovu. "Ja sam tu" - govorio je on - "da vas otvoreno opominjem, da se ne klanjate nikome drugom osim Allahu; ja se, zaista, plašim za vas patnje na Nesnosnom danu" (11/25-26)

"O, narode moj," - govorio je on - "da vidimo, ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od Sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate? (11/28).

A Nūh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: "Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, a obećanje Tvoje je zaista istinito i Ti si od mudrih najmudriji!" "O, Nūhu, on nije čeljade tvoje" - rekao je On - "jer radi ono što ne valja, zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš" (11/45-46).

I Ādu - brata njihova Hūda. "O, narode moj", govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog Boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite (11/50).

I Semūdu - brata njihova Sāliha. "O, narode moj", - govorio je on - "klanjajte se samo Allahu, vi drugog Boga osim Njega nemate! On vas od zemlje stvara i daje vam da živite na njoj! Zato Ga molite da vam oprost, i pokajte Mu se, jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se" (11/61).

"O, narode moj", - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha

odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju (11/63).

I Medjenu - brata njihova Šuajba: "O, narode moj", - govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog Boga osim Njega nemate (11/84).

"O, narode moj", - govorio je on - "shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju" (11/88).

U pogovoru navođenja ovih ajeta o činjenici poziva na Pravi Put i razlučivanju između naroda na bazi te istine stoji:

I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći! (11/113).

Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća, zato se samo Njemu klanjaj i samo se u Njega uzdaj! A Gospodar tvoj motri na ono što radite (11/123).

Eto tako se susreću ove tri cjeline ove sure u potvrđivanju ove činjenice:

- da bi ljudi vjerovali u samo jednog Allaha i u jedno Božanstvo! Ova sura prelazi na njihovo definiranje Allaha (Uzvišenoga) i potvrđuje da su oni u Allahovoj ruci na ovom svijetu, a da će se oni povratiti k Njemu na Sudnjem danu - da bi im izvršio konačni obračun. Sve tri cjeline ove sure dopunjuju se međusobno u potvrdi ove činjenice.

U uvodnom dijelu sure stoji:

Eto, oni grudi svoje okreću sa željom da se od Njega sakriju. A i kad se u ruho svoje umotavaju, On zna ono što skrivaju i ono što pokazuju, - On, uistinu, zna misli svačije. Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi. On je u šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju stvorio - a Njegov prijesto je iznad vode bio - da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati. Ako ti rekneš: "Poslije smrti bićete doista oživiljeni", nevjernici će sigurno reći: "Ovo nije ništa drugo do očita varka!" Ako im Mi kaznu do roka određenog odgodimo, oni će sigurno reći: "Zašto je zadržava?" A onoga dana kad im dođe, neće biti od njih otklonjena i sa svih strana biće okruženi onim čemu su se rugali (11/5-8).

Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove - Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikkratiti. Njih će na onom

svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i biće uzaludno sve što su učinili (11/15-16).

I u kazivanju o vjerovjesnicima dolaze primjeri ovih definicija:

Ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj; Gospodar moj zaista postupa pravedno. Pa ako okrenete leđa, - a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano -, Gospodar moj će umjesto vas narod drugi dovesti, i vi Mu nećete ničim nauditi; Gospodar moj zaista bdi nad svim” (11/56-57).

I Semūdu - brata njihova Sāliha. “O, narode moj”, - govorio je on - “klanjajte se samo Allahu, vi drugog Boga osim Njega nemate! On vas od zemlje stvara i daje vam da živite na njoj! Zato Ga molite da vam oprost, i pokajte Mu se, jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se” (11/61).

U pogovoru stoji:

Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno (11/102).

I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim platiti, jer On dobro zna ono što su radili (11/111).

Gospodar tvoj nije nikada nepravedno uništavao sela i gradove ako su stanovnici njihovi bili dobri. A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A zato ih je i stvorio. I ispuniće se riječ Gospodara tvoga: “Napuniću, zaista, džehennem džinovima i ljudima - zajedno!” (11/117-119).

Ovako se kontekstualno dopunjuju ove tri cjeline ove sure na definiranju istine Božanstva i budućeg svijeta.

One nemaju cilj da potvrde postojanje Allaha (Uzvišenog) nego da potvrde Božanstvo Allaha Jedinoga u ljudskom životu kao i u sistemu Kosmosa. Pitanje Božanstva nije mjesto spora, nego je pitanje Gospodstva to s čime su se suočavala poslanstva i s čime se suočilo i posljednje poslanstvo. To je pitanje vjerovanja u jedinog Allaha bez drugih božanstva, pitanje pokoravanja samo Allahu bez pogovora i prepuštanja pitanja svih ljudi Allahovoj vlasti, Njegovoj odredbi, zakonu i naredbi, kao što je to sasvim jasno izraženo u ovim dijelovima iz cjelina ove sure.

U cilju izgradnje tih doktrinalnih činjenica u svijestima, njihova učvršćivanja u dušama čovjeka, njihova produbljanja u ljudskom biću i udahnuju u njih život koji se razvija i koji pulsira tako da bi bile prilagođene pozitivnoj inspirirajućoj moći, prilagođene osjećajima, poimanjima, djelima i kretanju. Na putu izgradnje tih činjenica na ovaj način i u ovom nivou kontekst ove sure sadrži razne inspirativne faktore i ritmičke intonacije koje dotiču strune ljudskog bića, prožimajući ga u cijelosti dok izlaže ove činjenice i objašnjava ih.

Tekst ove sure sadrži mnogo toga što privlači i što zastrašuje... privlači dobrom ovog i budućeg svijeta onoga ko se odazove pozivu da povjeruje u Jednoga Boga koji nema druga, dobrom, napretkom i programom koji ta vjera nosi čovječanstvu... a zastrašuje ga lišenošću dobra ovog ili budućeg svijeta, kazonom na ovom ili budućem svijetu za one koji odbiju ovaj poziv, slijedeći put nasilnika koji će ih na drugom svijetu odvesti u Džehennem u kojem oni vide svoje pristalice na drugom svijetu zato što su im se predali i pokorili na ovom svijetu. Što su se zadovoljili da njih drže božanstvima mimo Uzvišenog Allaha. Evo nekoliko primjera ovog zastrašivanja i privlačnosti:

da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem -, da od Gospodara svoga oprostite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom daće zasluženu nagradu. A ako leđa okrenete, - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu. Allahu ćete se vratiti, a On sve može!
(11/2-4).

Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove - Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti. Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i biće uzaludno sve što su učinili (11/15-16).

Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov, i još prije njega Knjiga Mūsāova, putovođa i milost? To su oni koji vjeruju u nj. A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti. Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruju. Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži? Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!" Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce, koji od Allahova puta odvrćaju i krivim ga prikazuju; oni i u onaj svijet ne vjeruju. Oni na Zemlji ne mogu Allahu umaći, niti, osim Allaha, drugog zaštitnika

imaju. Njima će patnja biti umnogostručena, jer nisu htjeli ni da čuju ni da bilo šta vide, oni su sami sebe upropastili, - a neće im biti ni onih koje su izmišljali, - oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni. Oni koji budu vjerovali i dobra djela činili i koji Gospodaru svome budu odani biće stanovnici dženneta, u njemu će vječno boraviti. Ove dvije vrste su kao slijep i gluhi i kao onaj koji vidi i čuje. A mogu li se oni uporediti? Pa zašto ne razmislite? (11/17-24).

O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprost, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i daće vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci!" (11/52).

Pa ako okrenete leđa, - a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano -, Gospodar moj će umjesto vas narod drugi dovesti, i vi Mu nećete ničim nauditi; Gospodar moj zaista bdi nad svim" (11/57).

I Mūsāa smo poslali sa znamenjima Našim i dokazom jasnim, faraonu i glavešinama njegovim, ali se oni povedoše za faraonovim naredjenjem, a njegovo naredenje nije bilo razumno. Na Sudnjem danu on će svoj narod predvoditi i u vatru ga uvesti, a užasno je mjesto u koje će doveden biti! (11/96-98).

I tako dalje...

- Tekst ove sure sadrži mnogo elemenata koji privlače slušaoca i drugih koji ga plaše u dinamici vjerovanja tokom historije, elemenata koji govore o stradanju onih koji su ranije ugonili u laž poslanike i spasavanju vjernika, kao što je rečeno u nekim od ovih izvodaka, a posebno se ističe scena potopa kada puls ove sure doseže najviši stupanj u ovoj jedinstvenoj svemirskoj sceni:

I Nūhu bi objavljeno: "Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati, zato se ne žalosti zbog onoga što oni stalno čine, (11/36)

I gradi lađu pred Nama i po Našem nadahnuću, i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će sigurno biti potopljeni!" (11/37).

I on je gradio lađu. I kad god bi pored njega prolazile glavešine naroda njegova, rugale bi mu se. "Ako se vi rugate nama" - govorio je on -, "rugaćemo se i mi vama, onako kako se vi rugate, (11/38)

i saznaćete, zaista, koga će snaći sramna kazna i ko će u vječnoj muciji biti" (11/39).

I kad je zapovijed Naša pala i voda s površine Zemlje pokuljala, Mi smo rekli: "Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste po jedan par, i čeljad svoju - osim onih o kojima je bilo govora - i vjernike!" - a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali (11/40).

I on reče: "Ukrcajte se u nju, u ime Allaha, neka plovi i neka pristane! Gospodar moj, uistinu, prašta i samilostan je" (11/41).

I ona ih je ponijela na valovima velikim kao brda i Nūh zovnu sina svoga koji se nalazio podaleko: "O, sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!" (11/42).

A on reče: "Skloniću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi." - "Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao!" reče Nūh, i val ih razdvoji, i on potopljen bi (11/43).

I bi rečeno: "O zemljo, gutaj vodu svoju, a ti, o, nebo, prestani!" I voda se povuče i ispuni se odredba, a lađa pristade na planini Al-Džudi, i bi rečeno: "Daleko nek je narod nevjernički!" (11/44).

I tako dalje.

- Kontekst sadrži i nekoliko slika ljudske duše u suočavanju sa tekućim događajima kad je čovjek u izobilju i nevolji i onima koji nagone u laž, koji insistiraju da se ubrza kazna, koji izazivaju, koji se prema upozorenju lahkomisleno odnose, kontekst predočava same njih u momentu kada su se suočavali sa onim što su požurivali i kada im se to zbililo u gubicima koji su ih zadesili sa izmjenom događaja, iščeznuću blagodati iz njihovih ruku, u oholosti u zavodenju, povinjanju sa otkrivanjem štete i novim izlivom blagodati.

Ako im Mi kaznu do roka određenog odgodimo, oni će sigurno reći: "Zašto je zadržava?" A onoga dana kad im dođe, neće biti od njih otklonjena i sa svih strana biće okruženi onim čemu su se rugali. Ako čovjeku milost Našu pružimo, pa mu je poslije uskratimo, on pada u očajanje i postaje nezahvalnik. A ako ga blagodatima obaspemo, poslije nevolje koja ga zadesila, on će sigurno reći: "Nevolje su me napustile!" On je doista umišljen i razmetljiv. A samo strpljive i one koji dobra djela čine čeka oprost i nagrada velika (11/8-11).

- Kur'anski tekst sadrži i scene Sudnjeg dana u kojima su predočeni oni koji nagone u laž Poslanika, sukobljavaju sa svojim Gospodarom koji su nastojali opovrgnuti Njegovu objavu i okrenuli od Njegovih poslanika.

Kontekst predočava kakav će gubitak toga Dana naći, dana kada ih nikakvo Božanstvo niti zagovornici neće moći zaštititi.

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži? Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!" Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce, koji od Allahova Puta odvrataju i krivim ga prikazuju; oni i u onaj svijet ne vjeruju. Oni na Zemlji ne mogu Allahu umaći, niti, osim Allaha, drugog zaštitnika imaju. Njima će patnja biti umnogostručena, jer nisu htjeli ni da čuju ni da bilo šta vide, oni su sami sebe upropastili, - a neće im biti ni onih koje su izmišljali, - oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni (11/18-22).

To je pouka za one koji se plaše patnje na onom svijetu; a to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kad će svi biti prisutni, a Mi ga odgadamo samo za neko vrijeme. Onoga dana kad dođe, bez dopuštenja Njegova niko ni riječ neće izustiti, a među njima biće nesretnih i sretnih. I nesretni će u džehennem, u njemu će teško izdisati i udisati; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi. A sretni će u džennet; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će boraviti, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; biće to dar koji će neprekidno trajati (11/103-108).

- Od djelotvornih faktora od kojih podrhtavaju srca u slici su prisutnost Allaha (Uzvišenoga), Njegovo znanje svega onoga što se krije u ljudskim grudima, dočim oni ne osjećaju prisutnost Allaha (Uzvišenoga) niti Njegovo sveobuhvatno znanje, ne osjećaju da Njegova moć obuhvata sva stvorenja a oni nagone u laž Vjerovjesnika, oni su u Njegovoj ruci kao i sva druga stvorenja, ali ništa ne osjećaju.

Allahu ćete se vratiti, a On sve može! Eto, oni grudi svoje okreću sa željom da se od Njega sakriju. A i kad se u ruho svoje umotavaju, On zna ono što skrivaju i ono što pokazuju, - On, uistinu, zna misli svačije. Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi (11/46).

Ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj; Gospodar moj zaista postupa pravedno (11/56).

- Među insiprativne faktore u kontekstu ove sure spada i predočenje povorke vjerovanja pod rukovodstvom plemenitih poslanika kroz protok vremena. Svaki od njih se suočavao sa zalutalim džahilijetom odlučnom i konačnom riječju Istine. Otvoreno i odlučno, pouzdano, smireno i

uvjerljivo. U ranijim izvocima iznijeto je nešto od tih predočenja, a preostali dio doći će na svom mjestu kod komentaranja ove sure. U ono u čemu nema nikakve sumnje spada i jedinstvo stava plemenitih poslanika, jedinstvo Istine s kojom su se oni sukobljavali sa džahilijetom tokom minulog vremena, zatim jedinstvo tekstova koji govore o tim poslanicima i koja sadrži ovu istinu. Sve to nosi u svojim skutima snagu, ritam i inspirativnost.

Od predočenja ove sure dosta će nam biti ovi ukupni znaci dok se detaljnije ne susretnemo sa njezinim tekstovima.

Allah je taj koji pomaže.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«الرَّ كِتَبٌ أَحْكَمْتُ، آيَتُهُ ① ثُمَّ فَصَّلَتْ مِنَ لَدُنِّ حَكِيمٍ خَبِيرٍ *
 أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ * وَأَنْ أَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ
 تَوْبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَّتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ، وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ ؛
 وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ * إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَىٰ
 كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .»

«أَلَّا إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ ، أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ
 يَعْلَمُ مَا يُبْسِرُونَ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ * وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ
 إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا ، وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ، كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ .
 « وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ ،
 لِيَبْلُوَكُمْ أَئِبْطَكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ؛ وَلَئِنْ قُلْتَ : إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ
 الَّذِينَ كَفَرُوا : إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ .»

« وَلَئِن أَخَّرْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ : مَا يَجْعَلُهُ ؟ أَلَا يَوْمَ
بَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ ، وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ .

« وَلَئِن أَدَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَا مِنْهُ إِنَّمَا لِيُؤْسَ كُفُورًا * وَلَئِن
أَدَقْنَاهُ نِعْمَاءَ بَدَدَ ضَرَاءَ مَسْتَهُ لَيَقُولُنَّ : ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورًا *
إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ، أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ .

« فَلَمَّا لَكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَاقَ بِنُوحٍ بِصَدْرِكَ أَنْ يَقُولُوا : لَوْلَا
أُنزِلَ عَلَيْهِ كِتَابٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَائِكَةٌ ، إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ ، وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ *
أَمْ يَقُولُونَ : أَفْتَرَنَاهُ ؟ قُلْ : فَأَنزِلُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُنْتَهِيَاتٍ ، وَادْعُوا مَنْ اسْتَطَعْتُمْ
مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * فَلَا تَمَّ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَأَعْمُوا أَعْمَاءَ أَنْزِلَ يَعْلَمُ
اللَّهُ ، وَأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ، فَهَلْ أَنْتُمْ مُّسْلِمُونَ ؟

« مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزَيَّنَّهَا نُوْفًا إِلَيْهِمْ أَعْمَلْنَاهُمْ فِيهَا ، وَهُمْ فِيهَا
لَا يُبْخَسُونَ * أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ ، وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا
وَبَطُلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ .

« أَمَّن كَانَ عَلَىٰ بَيْدَةٍ مِّن رَّبِّهِ ، وَيَتْلُوهُ شَاهِدًا مِّنْهُ ، وَمِن قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ
إِمَامًا وَرَحْمَةً ؟ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ، وَمَن يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالْنَّارُ مَوْعِدُهُ
فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ ، إِنَّهُ أَخْلَقُ مِنْ رَبِّكَ ، وَلَٰكِن أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ *
وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ؟ أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ ، وَيَقُولُ
الْأَشْهَادُ : هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ، أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ * الَّذِينَ
يَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ ، وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ، وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ * أُولَٰئِكَ لَمْ
يَسْكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ ، وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ، يُضْمَعُونَ لَهُمْ
الْمَدَابُ ، مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ * أُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا

أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ * لَا جَرَمَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْأَخْسَرُونَ *
 إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ ، أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ
 فِيهَا خَالِدُونَ * مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصْمَىٰ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ ؛ هَلْ يَسْتَوِيَانِ
 مَثَلًا ؟ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ؟ ﴿٤١﴾

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog.

Eliflam-ra. Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg, (11/1)

da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem -, (11/2)

da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom daće zasluženu nagradu. A ako leđa okrenete, - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu (11/3).

Allahu ćete se vratiti, a On sve može! (11/4).

Eto, oni grudi svoje okreću sa željom da se od Njega sakriju. A i kad se u ruho svoje umotavaju, On zna ono što skrivaju i ono što pokazuju, - On, uistinu, zna misli svačije (11/5).

Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi (11/6).

On je u šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju stvorio - a Njegov prijesto je iznad vode bio - da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati. Ako ti rekneš: "Poslije smrti bićete doista ožuljeni", nevjernici će sigurno reći: "Ovo nije ništa drugo do očita varka!" (11/7).

Ako im Mi kaznu do roka određenog odgodimo, oni će sigurno reći: "Zašto je zadržava?" A onoga dana kad im dođe, neće biti od njih otklonjena i sa svih strana biće okruženi onim čemu su se rugali (11/8).

Ako čovjeku milost Našu pružimo, pa mu je poslije uskratimo, on pada u očajanje i postaje nezahvalnik (11/9).

A ako ga blagodatima obaspemo, poslije nevolje koja ga zadesila, on će sigurno reći: "Nevolje su me napustile!" On je doista umišljen i razmetljiv (11/10).

A samo strpljive i one koji dobra djela čine čeka oprost i nagrada velika (11/11).

Nemoj ti ništa od onoga što ti se objavljuje izostaviti, što tišti grudi tvoje, zato da oni ne bi rekli: "Zašto mu nije poslano kakvo blago, ili, zašto s njim nije došao melek?" Tvoje je da opominješ, a o svemu samo Allah brine (11/12).

Zar oni da govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa sačinite vi deset Kur'anu sličnih, izmišljenih sura, i koga god hoćete, od onih u koje pored Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!" (11/13).

A ako vam se ne odazovu, onda znajte da se on objavljuje samo s Allahovim znanjem i da nema Boga osim Njega - zato muslimani postanite! (11/14).

Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove - Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti (11/15).

Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na zemlji radili i biće uzaludno sve što su učinili (11/16).

Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov, i još prije njega Knjiga Mūsāova, putovođa i milost? To su oni koji vjeruju u nj. A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti. Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruju (11/17).

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži? Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!" Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce, (11/18)

koji od Allahova puta odvrćaju i krivim ga prikazuju; oni i u onaj svijet ne vjeruju (11/19).

Oni na Zemlji ne mogu Allahu umaći, niti, osim Allaha, drugog zaštitnika imaju. Njima će patnja biti umnogostručena, jer nisu htjeli ni da čuju ni da bilo šta vide, (11/20)

oni su sami sebe upropastili, - a neće im biti ni onih koje su izmišljali,
- (11/21)

oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni (11/22).

Oni koji budu vjerovali i dobra djela činili i koji Gospodaru svome budu odani biće stanovnici dženneta, u njemu će vječno boraviti (11/23).

Ove dvije vrste su kao slijep i gluhi i kao onaj koji vidi i čuje. A mogu li se oni uporediti? Pa zašto ne razmislite? (11/24).

Prva cjelina ove sure predstavlja njezin uvod, a između ove cjeline i pogovora nalaze se kazivanja. Ova cjelina sadrži osnovne istine islamske doktrine: monoteizam, vjerovanje samo u Allaha bez ikakva pogovora, klanjanje samo Allahu koji je bez druga, vjerovanje u proživljenje, obračun i nagradu za djela i sticanje onoga što su ljudi ostvarili u svijetu djela i iskušenja. Isto tako, ona ljude upoznaje o njihovom istinitom Gospodaru, Njegovim djelotvornim svojstvima u oblasti egzistiranja ljudi i Kosmosa oko njih; ona sadrži objašnjenje Božanstva i klanjanja i svega onoga što to dvoje zahtijeva u životu ljudi; potvrđuje vjerovanje u Allaha na Sudnjem danu kao i vjerovanje u Njega (Uzvišenog) na ovom svijetu.

Ovaj uvod također sadrži objašnjenje prirode poslanstva i Poslanika, a sadrži i utjehu Vjerovjesnika (alejhi's-selam) prilikom suočavanja sa odbojnošću i nagonjenjem u laž, prkošenja i oholosti, s čime se Vjerovjesnik (alejhi's-selam) suočavao u tom teškom periodu pozivanja u Mekki. O ovome smo također govorili i ranije prilikom definiranja ove sure, kad je bilo riječi o izazovu politeistima ovim Kur'anom, koga oni pokušavaju demantirati, kada je traženo od njih da sačine deset Kur'anu sličnih izmišljenih sura, kao što oni tvrde da je i ovaj Kur'an izmišljen. To je izazov čiji je cilj bio učršćenje Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i male vjerničke grupe s njim, učvršćivanje ovim izazovom od strane Allaha i nemoći politeista da to izvrše.

Ovaj izazov predstavlja katastrofalnu prijetnju onima koji nagone u laž, ukazuje kakva ih kazna očekuje na budućem svijetu, dok oni insistiraju da se ona ubrza pokušavajući na taj način da to sve demantiraju. To su oni koji nisu u stanju da otklone Božiju milost na ovom svijetu od sebe niti su strpljivi na iskušenju u tome, a to je daleko lakše od kazne na onom svijetu.

Ova prijetnja je otjelovljena u jednoj sceni Sudnjeg dana u kojoj je predstavljen položaj onih koji nagone u laž Kur'an iz družine politeista. U ovoj sceni došla je do izražaja i njihova nemoć, nemoć njihovih zaštitnika

da ih spase od bolne kazne koja je praćena gubitkom, oglašenjem, prijetnjom i prijekorom. Na suprotnoj strani ove scene su oni koji vjeruju i čine dobra djela, oni koji su obveseljeni nagradama, blagodatima i plemenitošću koja ih očekuje. To je slikovita scena koja predstavlja dvije grupe, scena iznijeta metodom Časnog Kur'ana: izrazom kroz poimanje. *Ove dvije vrste su kao slijep i gluhi i kao onaj koji vidi i čuje. A mogu li se oni uporediti? Pa zašto ne ramislite?*^(11/24).

Elif-lam-ra. Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg, ^(11/1)

da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem -, ^(11/2)

da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom daće zasluženu nagradu. A ako leđa okrenete, - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu ^(11/3).

Allahu ćete se vratiti, a On sve može! ^(11/4).

Ovo je skup osnovnih doktrinalnih istina:

- potvrda Objave i poslanstva,
- klanjanje samo Allahu, koji nema druga,
- Allahova nagrada i na ovom i na onom svijetu - za one koji su upućeni Njegovom uputom i koji primjenjuju Njegov program u životu,
- Allahova kazna na budućem svijetu za one koji nagone u laž i ne vjeruju u povratak svih ljudi Allahu, kako griješnika tako i onih koji su pokorni, i
- Allahova apsolutna moć i vlast koje su neograničene.

Elif-lam-ra je subjekat čiji je predikat ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg ^(11/1). Ova Knjiga sastavljena je iz ovih i sličnih slova, a oni je pokušavaju

demanirati, dok su oni istovremeno nesposobni da donesu bilo šta slično ovoj Knjizi.

Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg (11/1).

Njeni se ajeti pomno nižu pa je došla čvrsto sačinjena Knjiga preciznih dokaza, svaka riječ u njoj i svaki tekst imaju svoj cilj, svako značenje i svaki željeni smjer, svaki nagovještaj i svako ukazivanje ima, također, poznati cilj. Skladna je, nema suprotnosti u ajetima niti proturječnosti, jedinstveno nanizana, a onda, s vremena na vrijeme, objavljivana. Ovi ajeti podijeljeni su prema svojim ciljevima, naznačeni prema svojim temama tako da svaka od njih ima prostor koji je dovoljan za ono što zahtijeva ta tema.

Ko je taj ko pomno niže ove ajte na ovaj precizni način? Ko ih objavljuje s vremena na vrijeme? To je Allah (Uzvišeni), a ne Vjerovjesnik.

...od Mudrog i Sveznajućeg (11/1).

On pomno niže ovu Knjigu mudrošću i objavljuje je, od vremena do vremena, Svojim sveznanjem. Tako je ova Knjiga objavljena od strane Mudroga i Sveznajućega i na ovaj način preko Vjerovjesnika bez ikakve izmjene i promjene.

A šta je sadržaj ove knjige?

U ovoj Knjizi se navode glavne postavke vjere i njeni temelji, a ti su:

- *..da se samo Allahu klanjate (11/2)* - to je monoteizam vjerovanja, klanjanja, slijeđenja i pokoravanja,

- *... ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem (11/2)* - to je poslanstvo i sve ono što sadrži opominjanje i kazivanje radosnih vijesti,

- *...da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete (11/3)* - to je povratak Allahu iz politeizma i griješenja ka monoteizmu i vjerovanju;

- *...a on će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom daće zasluženu nagradu (11/3)* - to je nagrada onima koji se kaju i traže oprost;

- *A ako leđa okrenete, - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu (11/3)* - ovo je prijetnja onima koji leđa okrenu;

- *Allahu ćete se vratiti* (11/4) - to je povratak Allahu i na ovom i onom svijetu;

- *...a On sve može* (11/4) - to je apsolutna moć i puna vlast.

Ovo je ta Knjiga. Ili - ovo su ajeti te Knjige. Ovo su veoma važna pitanja radi kojih je došla ova Knjiga: da ih potvrdi i uspostavi na principu svih ovih ajeta svoje zdanje nakon što se ona potvrdi.

Nijedna vjera ne može se uspostaviti na zemlji niti ona može biti nekakav sistem ljudima prije nego se uspostave ova pravila.

Monoteizam vjerovanja samo u Allaha jeste raspuće između anarhizma i sistema u svijetu vjerovanja, između slobode čovjeka od stege, prijevare, izmišljotina i patvorene vlasti ili traženja da se čovječanstvo klanja raznim božanstvima, njihovim sklonostima radi posredovanja kod Allaha, da se klanjaju vladarima, glavešinama i vlastodršcima koji su uzurpirali najkarakterističnije osobnosti Božanstva, a te su: Božanstvo, upravljanje, vlast i suverenost. Vlastodršci traže od ljudi da se klanjaju njihovim patvorenim i uzurpiranim božanstvima!

Nema nijednog društvenog, političkog, privrednog, etičkog, ili međunarodnog sistema koji bi mogao biti uspostavljen na jasnim, podvojenim i stalnim principima a da nije potčinjen željama i zavodničkim interpretacijama sve dok se ne uspostavi vjera monoteizma, jednostavno rečeno.

Nije moguće da se čovječanstvo oslobodi poniženosti, straha i nemira i da uživa istinitu čast i dostojanstvo, čime ga je Allah počastio, sve dok se ne prizna Božanstvo, upravljanje, vlast i suverenost samo Allahu (Uzvišenom) i dok se ne odstrani robovanje drugome u bilo kojoj formi.

Razilaženje između paganstva i islama nije proizišlo tokom historije niti je postojala borba između Istine i nasilnika zbog Božanstva Allaha (Uzvišenog) nad Svemirom, zbog Njegovog postupanja u naredbama u svijetu uzroka i kosmičkih zakona, nego su razilaženje, suprotnost i borba nastali u pitanju ko je Gospodar ljudi koji upravlja Svojim zakonom, postupa sa ljudima Svojom naredbom i traži da Mu se pokoravaju?

Nasilnici, grijешnici na zemlji uzurpiraju ovo pravo i primijeniše ga u životu ljudi. Uzurpacijom Allahove vlasti oni su ponizili ljude, učinili ih robovima koji će se klanjati njima, a ne Allahu. Poslanstva, poslanici i islamski poziv vazda su se suprotstavljali tome nastojeći da povrate ovu

uzurpiranu vlast ispod vlasti ovih nasilnika i da je predaju njenom zakonskom vlasniku, Allahu (Uzvišenome).

Allah (Uzvišeni) nema potrebe za ljudima! Njegovu vlast ništa ne umanjuje griješenje griješnika i nasilje nasilnika, niti je povećava pokornost pokornika i klanjanje pobožnika, nego se ljudi sami ponizuju i propadaju kada se klanjaju drugome, a ne Allahu. Oni su ti koji se podižu i uživaju čast i uzvisuju uvijek kada se klanjaju samo Allahu i kada se oslobode robovanja čovjeku. Pošto Allah (Uzvišeni) ljudima želi čast, plemenitost i uzvišenost, On im je upućivao poslanike da bi ih oni vratili da se klanjaju samo Allahu, da ih oslobode ispod klanjanja drugom čovjeku, radi njihova vlastita dobra, jer su Allahu nepotrebni svjetovi.

Ljudski život neće postići nivo dostojanstva kojeg mu Allah želi sve dok čovječanstvo ne odluči da vjeruje samo u Jednog Allaha i dok ne zbaci s vrata jaram vjerovanja nekog drugog mimo Allaha. To je jaram poniženja ljudskog dostojanstva bez obzira u kojoj formi se on javljao.

Vjerovanje u samo jednog Allaha predstavljeno je u klanjanju ljudi samo Njemu, a klanjanje, u ovom slučaju, znači Allahovu vlast nad ljudima, postupanje sa njihovim životima po zakonu i naredbi od strane Allaha, ni od koga drugoga.

O ovome govori ova časna sura u svom uvodu, a to je i tema Allahove Knjige i njen smisao.

Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg, da se samo Allahu klanjate (11/1-2).

Ovo je smisao ibadeta, kao što je to poznato Arapima u arapskom jeziku na kome je i objavljena ova časna Allahova Knjiga.

Priznavanje poslanstva je osnova potvrđivanja ovih pitanja radi kojih je i došlo ovo poslanstvo da ih potvrdi. Svaka sumnja u to da je ova Knjiga od Allaha znači sigurno rušenje njenog potrebnog poštovanja u svijetu savjesti. Oni koji misle da je ona od Muhammeda, bez obzira koliko isticali veličinu Muhammedovu, ne mogu takvim stavom ostvariti u svojim dušama potrebno poštovanje, čime su opterećeni i čega žele da se oslobode. Samosvijest da je ova vjera data od strane Allaha tjera osjećaje griješnika da se na kraju povrate Allahu. Ta svijest drži osjećaje pokornika da ne zamuckuju, da se ne kolebaju niti da odstupaju.

Priznavanje poslanstva predstavlja regulator onoga što Allah želi ljudima da bi primali sve ono što je vezano za vjerovanje u Allaha iz jednog

izvora. To je ovaj izvor. Kako ne bi nasilnici koji izmišljaju govorili svakog dana ljudima nešto, i to nešto ozakonjivali, a onda tvrdili da je to Allahov zakon i Njegova naredba, a, ustvari, to je taj nasilnik lično izmislio.

U svakom paganskom društvu bilo je onih koji donose zakone i koji odlučuju šta su vrijednosti, tradicija i običaji, a onda kažu da je to sve od Allaha.

Ovaj anarhizam i ove prijevare ljudi ne mogu se zaustaviti imenom Allaha, sve dok tamo ne bude postojao samo jedan izvor, a to je poslanik, koji je prenosio Allahove riječi.

Tražnje oprosta od politeizma i grijehenja je dokaz osjetljivosti srca i njegova drhtaja, njegova spoznaja grijeha i želja za pokajanjem. Pokajanje poslije toga je stvarno čupanje iz grijeha iz korijena i pristajanje, nasuprot toga, uz djela pokornosti. Nema pokajanja bez ova dva dokaza. To dvoje su praktično objašnjenje pokajanja. S njima se ostvaruje stvarno postojanje teobe s kojom se želi oprost i primanje. Ako neko misli da se pokajao od politeizma i prihvatio islam, a ne klanjao se samo Allahu niti primao od Njega preko Njegova Poslanika, onda nema vrijednosti ovoj tvrdnji. Nju demantira realnost klanjanja drugome, ne Allahu.

Vesela vijest onima koji se kaju i prijetnja onima koji glavu okreću pozivu osnovica je poslanstva, osnovica saopćenja poslanstva, element pridobijanja i odbijanja. To je nešto što Allah zna po prirodi ljudi, nešto što je snažni i moćni podstrek.

Vjeronanje u Sudnji dan je neminovnost da bi se upotpunila svijest da iza života postoji nekakva svrha i da dobro na koje pozivaju poslanstva jeste cilj života. Zbog toga je nužno da će čovjek susresti svoju nagradu. Ako je ne dočeka na ovom svijetu, dočekat će je sigurno na budućem, gdje ljudski život ostvaruje savršenost koja mu je omogućena. Međutim, oni koji odstupaju od Allahova programa i Njegove mudrosti u životu, oni će biti degenirani i upućeni ka najpogibelnijoj kazni. U ovome je sigurnost zdravoj prirodi da ne odstupi i ako nad njom nadvlada želja ili slabost, ona i dalje ostaje čvrsta, pokorna i ne bude padala u grijehenje. Tada će ova Zemlja biti povoljna za ljudski život. Život će se nastaviti prema kosmičkim zakonima na putu dobra. Vjeronanje u buduću svijet nije samo put za nagradu na budućem svijetu, kao što neki vjeruju, nego je to podstrek da čovjek čini dobro na ovom svijetu. Podstrek da se čini dobro i da se razvija život nije cilj sam po sebi, nego je to sredstvo za ostvarenje dostojnog života čovjeku u koga je Allah udahnuo Svoj dah i ukazao mu čast nad

mnogim stvorenjima i podigao ga iznad spoznaje životinje, kako bi ciljevi njegova života bili iznad potreba životinje; čovjekovi su podsticaji i ciljevi iznad podsticaja životinje i njena cilja.

Sadržaj ove poslanice ili sadržaj ajeta ove Knjige koji se pomno nižu da bi se od vremena do vremena objavljivali nakon monoteizma vjerovanja u Allaha potvrđivanje je da je ovo poslanstvo od Njega... Poziv ka traženju oprosta od politeizma i pokajanje. To je početak puta ka dobrom djelu. Dobro djelo nije samo dobrota u duši i vršenje propisanih obreda nego je činjenje dobra općenito na zemlji u pravom smislu značenja dobro, počevši od izgradnje, kultiviranja, aktivnosti, razvoja i proizvodnje. Nagrada je uvjetovana:

On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom daće zasluženu nagradu (11/3).

Uživanje lijepog dobra na ovom svijetu katkada biva kvalitetno, a katkada i kvantitetno dok je na budućem ono i kvantitetom i kvalitetom u omjeru kakav čovjeku ne pada na um. Pogledajmo pažljivo proživljenje na ovom svijetu.

Mi često primjećujemo da i dobri i oni koji traže oprosta i koji se kaju i rade, nemaju dovoljno opskrbe za život. Pa gdje je onda to lijepo uživanje?

Ovo pitanje, mislimo, pokreće se preko brojnih usana.

Da bismo spoznali pravi smisao koji sadrži ovaj kur'anski tekst, potrebno je pogledati i na život nešto šire, potrebno je pogledati na život u njegovom kompletnom i općem poimanju ne ograničavajući se na prolaznu pojavu.

Nema nijednog društva u kome vlada dobar red i sistem koji je uspostavljen na vjerovanju u Allaha, klanjanju samo Njemu, priznavanju gospodstva i vlasti samo Njemu, uspostavljenom na čestitom radu i proizvodnom u životu, a da to društvo ne bude doživjelo napredak, prosperitet i lijep život općenito kao društvo i da u njemu ne zavlada pravda za uloženi trud, nagrada, zadovoljstvo i smirenost te pravda za društvo i za pojedinca. Kada primijetimo u nekom društvu da i čestiti radnici i proizvođači nemaju dovoljno za život i pristojno življenje, to je dokaz da u tom društvu ne vlada sistem i red koji bi se oslanjao na vjerovanje u Allaha i koji bi bio uspostavljen na pravdi između uloženog truda i postignute nagrade.

Čestite osobe, dobre i proizvodne u tom društvu uživaju u lijepom življenju čak i onda kada nemaju dovoljno za život, pa i kad bi ih to društvo progonilo i uznemiravalo, kao što su politeisti uznemiravali malu vjerničku grupu i kao što džahilijetska društva muče i progone malobrojne koji pozivaju vjeri u Allaha. Ovo nije fantazija niti propaganda. Smirenost srca zbog slijeda koji ih očekuje, povezivanje sa Allahom, nada u Njegovu pobjedu, dobročinstvo i dar nadoknada su za mnoštvo drugoga i lijepog uživanja čovjeka, čiji se stepen uzdiže iznad materijalnog, grubog osjećaja.

Mi ovo ne ističemo da bismo pozivali ucvijeljene, koji ne nalaze pravednu nagradu za svoj trud, da se zadovolje situacijom koja proturiječi pravednosti. Islam se ne zadovoljava time! Vjerovanje se ne može pomiriti sa sličnom situacijom! Muslimansko društvo traži da se to odstrani! To traže i osobe tog društva. Traže da bi se ostvarilo lijepo življenje svih ljudi koji traže oprost od Allaha, koji se kaju i koji rade po Allahovoj Uputi.

Svakom čestitom daće zasluženu nagradu (11/3).

Neki komentatori kažu da se ovaj dio ajeta odnosi na nagradu na budućem svijetu. Ja mislim da ovaj ajet ima opće značenje i da se proteže i na ovaj i na budući svijet, na način kako smo to objasnili kod riječi "lijepo uživanje na ovom svijetu". To uživanje ostvaruje se u svim situacijama. Čestit čovjek susreće svoju nagradu u svakom momentu u kome je uložio čestitost. On će vazda naći duševno zadovoljstvo, osjećajnu ugodnost i vezu sa Allahom dok postupa čestito i u radu i u imetku usmjeren prema Allahu. Što se tiče Allahove nagrade čestitom čovjeku poslije toga, to je dobro koje Allah čini i velikodušnost iznad nagrade.

A ako leđa okrenete, - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu (11/3).

To je patnja na Sudnjem danu. Nije to patnja sukoba na Bedru, kao što kažu neki komentatori Kur'ana. "Veliki dan", kada se ovako upotrijebi, odnosi se na Obećani dan. To je potvrđeno i riječima koje slijede.

Allahu ćete se vratiti (11/4).

Povratak je Allahu i na ovom i na onom svijetu u svakom momentu i situaciji, ali kur'anski termin ovdje označava upotrijebljen povratak poslije života na ovom svijetu.

...a On sve može (11/4).

I ovo pojačava to značenje, jer nagovještaj o moćnosti nad svim povoljno odgovara proživljenju, kojeg su oni smatrali dalekim i teškim.

Nakon iznošenja sažetka ove Knjige, čiji se ajeti pomno nižu, a zatim se od vremena do vremena objavljuju od strane Mudrog i Sveznajućeg, kontekst nastavlja da izlaže kako jedna grupa od njih dočekuje te ajete kada im ih dostavi onaj koji opominje i kazuje radosne vijesti, i nastavlja da predočava osjetilnu situaciju koju oni čine i materijalnu kretnju koja prati tu situaciju, a ta kretnja je izražena u povijanju njihovih glava i okretanju grudi da bi se sklonili. Allah otkriva uzaludnost tih pokušaja, jer Allahovo znanje prati ih i u najsloženijim situacijama. On zna svako živo biće koje puzi po zemlji, kao i njih šta rade. Allahovo prodorno i detaljno znanje obuhvata to sve.

Eto, oni grudi svoje okreću sa željom da se od Njega sakriju. A i kad se u ruho svoje umotavaju, On zna ono što skrivaju i ono što pokazuju, - On, uistinu, zna misli svačije. Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi (11/5-6).

Ova dva ajeta pripremaju jedinstvenu scenu od čega se zatresaju srca kada razmišljaju o njoj i kada je poimaju. Kakav neobičan strah i sjajna veličina kada ljudsko srce predoči sebi prisutnost Allaha (Uzvišenog) i Allahovo znanje, da ono sve obuhvata i Njegovu moć koja sve pobjeđuje, dok ti slabša ljudi pokušavaju da se sakriju od Njega i dok se suočavaju sa Njegovim ajetima koje im uči Vjerovjesnik (alejhi's-selam).

Eto, oni grudi svoje okreću sa željom da se od Njega sakriju. A i kad se u ruho svoje umotavaju, On zna ono što skrivaju i ono što pokazuju, - On, uistinu, zna misli svačije (11/5).

Možda tekst ovog ajeta predočava realnu situaciju, kakvu su predstavljali politeisti i Vjerovjesnik (alejhi's-selam), onog časa kada je on učio Allahove riječi i dao da ih oni čuju, pa su se okretali oborenih glava, krijući se od Allaha. Oni su u dubini duše osjećali, da su te riječi Allahove, kao što se to čini u nekim drugim momentima.

Kontekst neće biti kompletiran u ovom ajetu sve dok ne postane sasvim jasno da je ovo okretanje uzaludno. Allah, koji objavljuje ove ajete, s njima je i u času dok se oni sklanjaju i u času dok se pojavljuju i ističu. Ovo značenje predočava se, na kur'anski način u strašnoj slici, istovremeno dok oni vješto skrivaju svoju situaciju kada se vrate i sklone u svoje postelje i prepuste se sami sebi, a noć i njihov pokrivač ih pokriva. Pa i tada je Allah s njima iza ovih pokrivača, prisutan, posmatra, nadmoćan. Zna šta oni tajе, a šta javno čine u ovoj osami.

A i kada se u ruho svoje umotavaju, On zna ono šta skrivaju i ono što pokazuju (11/5).

Allah zna sve što je skriveno. Njihovo pokrivanje pokrivačem nije ostalo nepoznato Allahu. Međutim, čovjek po običaju u momentima te osame osjeća da je on sam, da ga niko ne vidi. Ovako upotrijebljen, ovaj izraz dotiče savjest čovjeka, budi je i snažno potresa, da bi čovjek uočio ovu istinu koju katkada zaboravlja, pa mu se čini da u tom času nikoga nema ko bi ga vidio.

On, uistinu, zna misli svačije (11/5).

Zna tajne u grudima ljudi, koje ih ne napuštaju i koje su vezane za grudi isto kao što je vezan drug za druga ili gospodar za svoj posjed. Zbog ove velike tajne, to što se krije u grudima i nazvano je *zati's-sudur*, pa, i pored toga, Allah sve to zna. Prema tome, nema ništa što bi bilo Njemu nepoznato, niti postoji bilo kakav pokret ili mirovanje, nešto što dolazi ili odlazi, a da je Njemu nepoznato.

Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi (11/6).

Ovo je druga slika općeg saznanja, slika živoga i svega što se kreće po zemlji, čovjeka, i životinje, i onoga što puzi, i crva i ostaloga. Nema nijedne životinje koja živi na površini zemlje, ili u njenoj utrobi i koja se krije svojim stazama i hodovima, nema nijedne životinje, a one se ne mogu ni pobrojati niti statistikom obuhvatiti, a da Allah ne zna to i da ih On ne opskrbljuje. On zna gdje im je stanište i smiraj, zna odakle dolazi i gdje odlazi svaka od njih. Svaka jedinka tih životinja zacrtana je i upisana u ovom sveobuhvatnom znanju.

To je detaljna slika Božanskog znanja, u situaciji koja je vezana za stvorenja, od koje se zatresa ljudsko biće kada pokušava da je predstavi u svojoj ljudskoj fantaziji, ali ne uspijeva.

Ovo znanje povećava se kada čovjek shvati da Allah osigurava opskrbu svakoj jedinki ove gomile koju ljudska fantazija ne može ni da predoči. Ovo je drugi stepen ljudske fantazije koju ta fantazija ne može predočiti bez Allahovog nadahnuća.

Allah (Uzvišeni) se obavezao dobrovoljno da snadbije ovu ogromnu gomilu koja se kreće i puzi po zemlji... On je zemlji dodijelio moć i sposobnost da udovolji potrebama svih ovih stvorenja, a dodijelio je i ovim stvorenjima moć i sposobnost da se domognu opskrbe iz ovih skladišta u zemlji, na jedan ili drugi način, jednostavno kao sirovinu ili poljoprivredni proizvod, industrijski, jednostavni ili složeni i drugih oblika koji se stalno obnavljaju u proizvodnji hrane i njene pripreme. Čak neke od tih životinja i stvorenja koriste, kao svoju hranu, toplu živu krv probavljajući je, kao što čine buha i komarac.

Ova slika priliči Allahovoj mudrosti i Njegovoj milosti u stvaranju Kosmosa na način kako ga je On stvorio, i stvaranju ovih stvorenja sa spremnošću i moćima koje su im date, posebno čovjeku, koga je postavio za namjesnika na Zemlji i dao mu moć i sposobnost da raščlanjuje i sklapa, da proizvodi i razvija, da pravo postupa na zemlji i razvija život na njoj, dok on teži, da ostvaruje opskrbu koju on ne stvara, nego je izvodi iz onoga što je pohranjeno u ovom Kosmosu, snagom i energijom koju mu je Allah pohranio koristeći te kosmičke Božanske zakone koji čine da ovaj Kosmos daje ono što je u sebi pohranio i potrebnu hranu svemu živome.

Ne misli se da tamo postoji pojedinačna količinska opskrba koja se ne može postići radom, niti zadržati sjedenjem, niti izgubiti zbog negativnosti i lijenosti, kao što vjeruju neki ljudi. U protivnom, gdje su uzroci koje je Allah naredio da ih se čovjek pridržava i učinio ih djelićem Svojih zakona? Gdje je Allahova mudrost u davanju ove moći i energije stvorenjima? Kako se razvija život stepenicama savršenstva predviđenog i dodijeljenog ovim stvorenjima u Njegovu znanju. Na osnovu tog savršenstva Allah je postavio za namjesnika čovjeka da vrši ovu ulogu na ovom području.

Svako stvorenje ima svoju opskrbu. Ovo je istina. Ova opskrba je pohranjena u ovom Kosmosu. Ona je predodređena od strane Allaha u Njegovim zakonima, a rezultati počivaju na uloženom trudu. Prema tome, neka niko ne sjedi i ne zanemaruje rad, jer je poznato da zlato i srebro ne padaju u kiši s neba, nego nebesa i Zemlja sadrže dovoljno opskrbe za sva stvorenja kada ona potraže tu opskrbu, sukladno Allahovu zakonu koji ne daje privilegije nikome, niti mu se suprotstavlja niti ga izdvaja.

Postoji i lijepa i ružna zarada. I jedno i drugo se ostvaruje kroz rad i trud. Međutim, te zarade se razlikuju i kvantitativno i kvalitativno, a i posljedice za takva uživanja se također razlikuju.

Nećemo zaboraviti da uporedimo spominjanje životinja i njihove opskrbe i lijepo uživanje, o čemu je bilo govora kod prvog saopćenja. Mudri i skladonosni kur'anski tekst ne propušta ove stilske i tematske osvrtne koji učestvuju u ocrtavanju atmosfere u kontekstu.

Ova dva časna ajeta upoznaju ljude sa njihovim Istinitim Gospodarom, koji su dužni da se samo Njemu klanjaju, tj. da samo Njega obožavaju. On je Sveznajući, čije znanje obuhvata svako stvorenje. On je Skrbnik koji ne zanemaruje nikoga, svakog On opskrbljuje. Ova spoznaja je neminovna da bi se uspostavila spona između ljudi i njihova Stvoritelja, da bi se ljudi klanjali Stvoritelju, Skrbniku, Sveznajućem, Onome koji obuhvata sve.

U kontekstu se nastavlja sa upoznavanjem ljudi sa njihovim Gospodarom, upoznavanjem sa djelima Njegove moći i mudrosti u stvaranju nebesa i Zemlje, sa posebnim sistemom u razvoju ili mudrom vremenskom terminu također iz razloga posebne mudrosti. U kontekstu se ističe ono što odgovara proživljenju, polaganju računa, radu i nagradi.

On je u šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju stvorio - a Njegov prijesto je iznad vode bio - da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati. Ako ti rekneš: "Poslije smrti bićete doista oživljeni", nevjernici će sigurno reći: "Ovo nije ništa drugo do očita varka!" (11/7).

O stvaranju nebesa i Zemlje u šest vremenskih razdoblja zadržavamo se više u suri Junus, ² a ovdje se u kontekstu navodi samo toliko da bi se povezao sistem na kome je uspostavljen Kosmos i sistem na kome počiva život čovjeka.

Da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati (11/7).

Ovdje, kod stvaranja nebesa i Zemlje, novo je to što je unijeta umetnuta rečenica ... a Njegov prijesto je iznad vode bio (11/7). Ono što nudi

² V. više str. 126-129 U okrilju Kur'ana XI džuz

saznanje kod stvaranja nebesa i Zemlje, tj. isticanje njihova postojanja pri njihovim konačnim oblicima, jeste da je tamo postojala voda i da je Njegov prijesto bio iznad vode.

Kako je izgledala ova voda, gdje je to bilo, u kakvoj situaciji je to bilo, kakav je prijesto Allahov bio na vodi i sl. - tekst se na tome ne zadržava. Nijedan komentator ne može spoznati granice toga, ne može dodavati ništa nad onim što tekst ukazuje. Ovo je nepoznanica za koju mi nemamo izvora da bismo više o tome saznali do ovo u tekstu i u granicama izloženim u tekstu.

Mi nemamo prava da tražimo za kur'anske tekstove potvrdu u teorijama koje se zovu naučne, čak ni onda kada bi se očevidnost ovog teksta potpuno podudarala sa tom teorijom. "Naučne" teorije uvijek su sklone cjelovitim promjenama i mijenjaju se kad god učenjaci naidu i otkriju novu pretpostavku, ispituju je i pronadu da je to objašnjenje bliže nego ranije objašnjenje kosmičkih pojavnosti na kojima je počivala prva teorija. Kur'anški tekst je sam po sebi potvrda. Time je nauka upućena ka Istini, bez obzira da li je nauka to potvrdila ili ne. Postoji razlika između naučne istine i naučne teorije. Naučna istina može se provjeriti i ona, iako je moguća, nije kategorična. Međutim, naučna teorija počiva na pretpostavci koju objašnjava kosmička pojavnost ili više pojavnosti. Naučna teorija je sklona promjeni, izmjeni u totalu. Prema tome, Kur'an se ne oslanja na tu naučnu teoriju niti se ona oslanja na Kur'an. Naučna teorija ima drugi put, ne put Kur'ana. Njena oblast je nešto drugo, ne oblast Kur'ana.

Doticati stavovima "naučnih" teorija kur'anske tekstove je poraz za ozbiljno vjerovanje u ovaj Kur'an i uvjerenje sadržaja Kur'ana, poraz da je on upućen od strane Mudrog, Obaviještenog, poraz koji proističe iz spletkarenja u "nauci" i davanja nauci više nego što je njena prirodna oblast koja se ne može potvrditi niti dokazati, osim onim što je u njenom krugu. Pa neka ima u vidu gmizanje poraza u duši svakog onoga koji misli da primjenom Kur'ana na "nauku" pravi uslugu Kur'anu i vjeri i da time utvrđuje vjeru. Svako vjerovanje koje vidi u prevrtljivoj riječi ljudske znanosti nešto što bi Kur'an potvrdilo jeste vjerovanje koje zahtijeva ponovo uvid u to vjerovanje. Kur'an je osnova, a naučne teorije mogu da se slažu ili ne slažu s njim. Provjerene naučne istine i njena polja djelovanja nisu polja Kur'ana, to je Kur'an ostavio ljudskom razumu, da postupa sasvim slobodno, da doseže rezultate do kojih može doseći iskustvom. Kur'an je povjerio čovjeku da se razumski razvija ispravno, pravedeno i kako valja, da se oslobodi zablude raznih kazivanja i izmišljenih priča.

Istovremeno, Kur'an nastoji da uspostavi sistem života iza koga bi stajao ovaj razum i upućivao ga Pravim Putem, da se oslobodi i živi u miru i aktivnosti, a onda ga prepušta da živi i djeluje u svom posebnom krugu i da djelimično dostiže realne istine svojim iskustvom. Kur'an ne spominje skoro ništa iz oblasti naučnih istina osim vrlo rijetko, npr. da je voda osnova života i zajednički element svega živoga, ili da sve živo živi u paru, čak i biljke koje se oplodavaju same sobom, jer sadrže u sebi muške i ženske ćelije, i druge slične činjenice o kojima se govori u kur'anskom tekstu.³

Da se povratimo iz ovog izlaganja na kur'anski tekst, da to razmotrimo u temeljnoj njegovoj oblasti, a to je oblast izgradnje vjere i toka života.

On je u šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju stvorio-, a Njegov prijesto je iznad vode bio - da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati (11/7).

On je stvorio nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja. Postoje brojni ukinuti pasusi o ovome, na koje će se ukazati poslije. Sada nema potrebe. Allah ih je stvorio u ovom vremenskom terminu da bi bili povoljni i pripremljeni za život ove ljudske vrste. On vas je stvorio i potčinio vam Zemlju i potčinio sve ono što vam može koristiti i na nebesima; On (Uzvišeni) dominira cjelokupnim Kosmosom, *da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati (11/7)*. Ovaj tekst ukazuje da su nebesa i Zemlja stvoreni u šest vremenskih razdoblja sa Allahovom (Uzvišenog) dominacijom u tome. Ovo je bilo radi iskušenja čovjeka da bi se istakla važnost ovog iskušenja i da bi se podsjetilo ljude na njihovu važnost i ozbiljnost njihova iskušenja.

Isto onako kao što je Stvoritelj opremio ovu Zemlju i nebesa sve što je povoljno u životu ove ljudske vrste, On je i ovu ljudsku vrstu opremio spremnostima i moći i izgradio prirodu čovjeka na istom zakonu koji vlada u Kosmosu, a ostavio je čovjeku mogućnost izbora u njegovu životu, da bi mogao da krene Pravim Putem i na taj način da ga Allah pomogne i uputi, ili da krene pravcem zablude i da mu Allah to omogući. Allah je ostavio ljude da rade, da ih provjeri koji najbolje radi, da ih iskuša, ne radi saznanja, jer On to zna, nego da ih iskuša da čovjek pokaže svoj proizvod

³ V. više o temama Kur'ana i nauci u tekstovima *U otkrivenju Kur'ana, II*, str. 100.-108. i str. 268.- 279. VII džuz.

svojim djelom i da gradi svoju nagradu na tome, kao što to predviđa Allahovo htijenje i Njegovo obećanje.

Otuda negiranje proživljenja, polaganja računa i dobijanja kazne ili nagrade izgleda sasvim čudno u ovakvoj atmosferi, nakon što je spomenuto da je ovo iskušenje usko vezano sa formiranjem nebesa i Zemlje, da je ono osnova u sistemu Kosmosa i zakonima Bitka.

Oni koji to negiraju, izgleda da nisu pametni da spoznaju velike istine u formiranju ovog Bitka, nego se čude ovim činjenicama i kao da su iznenađeni.

...ako ti rekneš: "Poslije smrti bićete doista oživljeni", nevjernici će sigurno reći: "Ovo nije ništa drugo do očita varka!" (11/7).

O, kako su čudne ove riječi, o, kako je ovo zagonetno, o, kakva je to laž u sjeni ovog objašnjenja kojeg smo ranije izložili!

Njihovo nagonjenje u laž proživljenja, njihovo neznanje, povezivanje sa zakonom Kosmosa je nešto što je vezano za pitanje ovozemaljske kazne, pošto oni insistiraju da se ubrza kazna i pošto postavljaju pitanje zašto se do sada nije primijenila u slučaju kad god iskonska Mudrost predvidi da se ta kazna odgodi od njih za jedno izvjesno vrijeme.

Ako im Mi kaznu do roka određenog odgodimo, oni će sigurno reći: "Zašto je zadržava?" A onoga dana kad im dođe, neće biti od njih otklonjena i sa svih strana biće okruženi onim čemu su se rugali (11/8).

Drevna pokoljenja bila su uništena Allahovom kaznom. Ona su njome iskorijenjena nakon što im je njihov Poslanik predočio nadnaravnosti koje su oni tražili, pa, i pored toga, oni su nastavljali sa svojim ugonjenjem u laž. To su bila privremena poslanstva jednom narodu i jednom pokoljenju Ummeta. Ove nadnaravnosti imalo je priliku vidjeti samo to pokoljenje. Ta nadnaravnost nije ostala da bi je vidjela i druga pokoljenja, koja bi možda povjerovala u nj više nego što je vjerovalo pokoljenje koje je vidjelo tu nadnaravnost.

Poslanstvo Muhammeda (alejhi's-selam) je posljednje poslanstvo, upućeno svim narodima i pokoljenjima. Nadnaravnost koja je njega pratila

nije bila materijalne prirode. Prema tome, ona je dostojna da traje vječno. Mogli su je posmatrati i razmišljati o njoj pokoljenja iza pokoljenja i da vjeruju u to pokoljenja iza pokoljenja. Zatim je mudrost predvidjela da ovaj Ummet ne bude kažnjen iskorjenjenjem, a da će kazna pojedince snaći u određeno vrijeme. Ista situacija bila je i sa narodima sljedbenicima Knjige, Jevrejima i kršćanima, njih nije snašla kazna koja bi ih iskorijenila.

Međutim, politeisti u svom neznanju i nepoznavanju Allahovih zakona koji se odnose na stvaranje čovjeka na ovaj način, omogućujući mu izbor i smjer, i stvaranje nebesa i Zemlje na ovaj način koji omogućava čovjeku da radi, bude aktivan i iskušavan, negiraju proživljenje. U tom svom neznanju i nepoznavanju Allahovih zakona u poslanstvima, nadnaravnostima i kaznama one se pitaju: Ako to bude odgođeno za nekoliko godina ili dana, nekom drugom narodu ili grupi, šta se to desilo, pa je odgođeno i zadržano? Oni ne znaju Allahovu mudrost niti Njegovu milost. To je dan koji će im doći, koji neće biti odgođen, nego će ih obuhvatiti sve kažnjavajući ih zbog njihova ismijavanja, našto ukazuje njihovo pitanje i lahkomislenost.

A onoga dana kada im dođe, neće biti od njih otklonjena i sa svih strana biće okruženi onim čemu su se rugali (11/8).

Allahovu kaznu, zaista, ne može ubrzati ni vjernik niti ozbiljan čovjek. Ako se zakasni sa primjenom kazne, to je zbog Allahove mudrosti i milosti, pa neka vjeruje ko je pripremljen za vjerovanje. U periodu odgađanja kazne u kome je Allah odgodio kaznu politeistima Kurejšijama dosta se pojavilo vjernika među njima koji su osjetili islam, provjereni na najbolji način i koji su prošli kroz iskušenje i dosta se nevjernicima rodilo djece - njihova potomstva koja su kasnije odrasla u islamu. I jedno i drugo su jedan vid Allahove mudrosti. Svrhu odgađanja kazne samo On zna. Ljudi su tu nesposobni i nemoćni da bilo šta saznaju.

Povodom insistiranja na ubrzanju kazne, u kontekstu se govori o duši ovog ljudskog čudnog stvorenja koji može biti ustrajan i na Pravom Putu samo kada vjeruje.

Ako čovjeku milost Našu pružimo, pa mu je poslije uskratimo, on pada u očajanje i postaje nezahvalnik. A ako ga blagodatima obaspemo, poslije

nevolje koja ga je zadesila, on će sigurno reći: "Nevolje su me napustile!" On je doista umišljen i razmetljiv. A samo strpljive i one koji dobra djela čine čeka oprost i nagrada velika (11/9-11).

To je vjerna slika ovog čovjeka koji žuri i koji je kratkovidan, koji živi u ovom svom vremenskom intervalu prekriven svojim okruženjem, ne sjećajući se ničega šta je bilo, niti razmišljajući o onome šta slijedi. On očajava zbog dobra čim se to od njega otrgne, mada je to bio dar Allahov i njemu, i ne vjeruje u blagodat. On se pretjerano veseli čim ga mimoide tegoba i čim prijede u blagostanje, ne podnosi nevolje, nije strpljiv i ne nada se u Božiju milost i razgaljenje. U svom raspoloženju, veselju i ponosu blagodatima ne misli i ne računa da će to jednog dana otići.

Samo strpljive(11/11) - koji su strpljivi na blagodatima i u nevolji. Mnogi ljudi podnose nevolju istrajno i ne žele da ispolje slabost, ali je veoma mali broj onih koji su strpljivi i u blagodatima i koji se ne daju zavesti time niti pretjerivati u tome.

...i one koji dobra djela čine (11/11) - u oba slučaja: u nevolji sa podnošenjem i strpljenjem i blagodatima sa zahvalom i dobroćinstvom.

...čeka oprost i nagrada velika (11/11) - zbog njihova strpljenja u nevolji i zahvalnosti u blagodatima.

Ozbiljno vjerovanje predstavljeno u dobrom djelu štiti čovjeka od nevjerničkog očaja kada padne u nevolju, kao što ga štiti i od pretjeranog griješenja kada je u obilju. To je onaj čije je srce ustrajno i jednako i u nevolji i u blagodatima i koje ga povezuje sa Allahom u oba slučaja, tako da ne pada i ne dospijeva pod udarce nevolje, niti se nadima, napuhuje i uzdiže kada ga snađe blagodat. Oba stanja vjernika su pozitivna. To može ostvariti samo vjernik, kao što to ističe Vjerovjesnik (alejhi's-selam).

Te neznalice koji ne spoznaju mudrost stvaranja ni zakone Kosmosa, a to su osobe ovog kratkovidnog, nemarnog, očajnog, nevjerničkog, čovjeka koji se veseli i ponosi. Osobe koje ne spoznaju svrhu poslanstva - da poslanik bude čovjek, nego traže da poslanik bude neki melek ili da ga prati melek - ne procjenjuju vrijednost poslanstva, nego traže da poslanik ima i riznicu. Ti koji nagone u laž i koji su tvrdoglavi i odbojni, duboko su

zaronili u nagonjenje u laž i u tvrdoglavost. Pa šta ćeš ti uraditi s njima, Poslaniče?

Nemoj ti ništa od onoga što ti se objavljuje izostaviti, što tišti grudi tvoje, zato da oni ne bi rekli: "Zašto mu nije poslano kakvo blago, ili, zašto s njim nije došao melek?" Tvoje je da opominješ, a o svemu se samo Allah brine (11/12).

Možda ovo sa sobom nosi smisao upita mada ono nije potpuno pod upitnikom, nego izgleda da je očekivati od ljudskog roda da će osjetiti tjeskobu u ovom neznanju i odbojnosti ovim površnim prijedlozima koji izdaleka otkrivaju kompletnost spoznaje prirode poslanstva i njegovu ulogu. Da li će se čovjek osjetiti tegobno, o, Muhammede, i da li će te ova tjeskoba navesti da ostaviš i zanemariš nešto što ti je objavljeno i da to ne saopćiš drugima, kako to oni ne bi primili na način kakav su uobičavali da primaju, o čemu si im govorio odranije?

Ne, nikako! Ti nećeš ostaviti ništa što ti je objavljeno i neće ti pasti teško ove njihove riječi!

Tvoje je da opominješ (11/12).

Cjelokupni tvoj zadatak i obaveza je da ih opominješ. To je najizrazitije svojstvo ovdje, svojstvo onoga koji opominje, jer ovo mjesto i slični slučajevi to zahtijevaju, pa izvrši svoju obavezu.

... a o svemu se samo Allah brine (11/12).

On se brine za njih, postupa s njima kako želi, sukladno Svome zakonu. On će im obračunavati poslije toga ono što su zaslužili. Ti se ne brineš o njima, nisi zadužen za njihovo nevjerovanje ili vjerovanje. Ti samo opominješ.

Ovaj ajet ukazuje, u atmosferi tog teškog perioda u historiji poziva, kakva je tjeskoba pogađala Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Istovremeno, ovaj ajet ukazuje i na poteškoću suočavanja sa paganizmom, odmetništvo i tvrdoglavošću u vremenu kada su nestali i bliži i pomagači, kada je samoća prekrila srce Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i tuga obuzela srca malobrojnih muslimana u tom paganizmu koji ih je okruživao. Među riječima toga ajeta osjećamo zamućenu atmosferu u kojoj se sa vedrinom objavljuju ove Božanske riječi unoseći smirenost u srca i mir za živce.

I druge riječi oni govore. To su ponavljali više puta, a to je da je ovaj Kur'an izmišljen. Kur'an ih tada izaziva da sačine deset, Kur'anu sličnih izmišljenih sura i neka zatraže pomoć od koga god žele u ovom izmišljanju.

Zar oni da govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa sačinite vi deset Kur'anu sličnih, izmišljenih sura, i koga god hoćete, od onih u koje pored Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!" (11/13).

Ranije je bilo rečeno u suri Junus da su bili izazivani da donesu samo jednu suru. Pa šta je sa izazovom poslije toga sa deset sura?

Stariji komentatori Kur'ana kažu da je izazov išao redom. Prvo su izazvani cijelim Kur'anom, zatim sa deset sura i napokon sa jednom surom. Međutim, ovaj raspored nema svoga dokaza, nego je očito da je sura Junus prethodila, i izazov u njoj je bio sa jednom surom, a sura Hūd dolazi poslije nje, i izazov u njoj je izražen sa deset sura. Činjenica je da raspored ajeta pri Objavi nije neminovan kod slijeda rasporeda sura. Bilo je i takvih ajeta koji su objavljeni i spojeni sa prethodnom surom i priloženi tamo gdje su objavljeni. Međutim, ovo sve traži dokaz koji bi to potvrdio, ali kod uzroka objave ajeta ne postoji dokaz koji bi potvrdio da je ajet koji se navodi u suri Junus objavljen poslije ajeta u suri Hūd. Samovoljno pravljenje rasporeda u ovakvim slučajevima nije dozvoljeno.

Rešid Rida pokušao je u svom tefsiru zvanom *El-Menar* da pronade za broj "deset sura" objašnjenje i mnogo je u tome uložio truda (Bog mu se smilovao), da bi na kraju rekao da je cilj izazova ovdje kur'ansko kazivanje i da se provjereno pokazalo da je broj sura, u kojima su objavljena duža kazivanja do objave sure Hūd, bio deset. Zbog toga su bili izazivani sa deset sura, jer ih izazov sa jednom surom ostavlja nemoćnim više nego sa deset sura, s obzirom na razliku kazivanja i brojnost njihovih stilova. Izazivač je imao potrebu za deset sura kao što se i navodi, da bi omogućio imitiranje ako bi neko htio imitirati...⁴

Mi mislimo, a Allah najbolje zna, da je ovo pitanje daleko jednostavnije od svih ovih složenosti, da je izazivanje imalo u vidu situaciju onih kojima se obraćalo i uvjete prigovora, jer se Kur'an suočavao sa realnim, određenim situacijama realnim, strogo određenim suočavanjem. Otuda jednom kaže: Dajte vi napišite ovakav Kur'an, ili: Dajte napišite jednu suru ili deset sura bez uzimanja u obzir vremenskog rasporeda. Cilj ovoga je bio izazov sam po sebi bilo čime iz ovog Kur'ana, da li cijelim

⁴ V. više komentara *El-Menar*, XII džuz, strana 32-41.

Kur'anom ili njegovim dijelom ili samo jednom surom. Izazov je bio kvalitativnog karaktera ovog Kur'ana, a ne kvantitativnog. Nemogućnost da se odgovori na izazov bila je zbog kvaliteta, a ne zbog količine zahtjeva. U tom slučaju sasvim je svejedno da li se radilo o cjelini Kur'ana, nekim njegovim dijelovima ili samo jednoj suri. Nema potrebe za rasporedom, jer se radi prema situaciji u kakvoj su se nalazili oni s kojima se razgovaralo, šta su oni govorili o ovom Kur'anu u toj situaciji. To je bila situacija koja je odgovarala da se kaže, jedna sura, deset sura ili ovaj cijeli Kur'an. Mi danas ne znamo tačno kakva su okruženja bila koja nam Kur'an spominje.

"... i koga god hoćete, od onih u koje pored Allaha vjerujete, upomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!" (11/13).

Pozovite vaše društvo, vaše retoričare, vaše pjesnike, vaše džine i ljude, i sačinite samo deset izmišljenih sura, ako vi istinu govorite o ovom Kur'anu kada tvrdite da je izmišljen i da nije od Allaha.

... a ako vam se ne odazovu (11/14).

Oni nisu bili u stanju da izmisle deset sura! Ostali su nemoćni da vam pomognu u ovom poslu. I vi ste, jasno, po prirodi ostali nemoćni, jer vi ste njih pozvali da vam pomognu tek onda kada ste ostali vi nesposobni da napišete traženo!

... onda znajte da se on objavljuje samo s Allahovim znanjem (11/14).

Jedino je Allah moćan i sposoban da Kur'an objavi. Samo Allahovo znanje je garancija da je on objavljen na ovaj način kako je objavljen, sadržavajući u sebi dokaze kompletnog znanja o zakonima Kosmosa i situacijama ljudi, njihovoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti i svemu onome što im odgovara i što odgovara njihovim dušama i životima.

...i da nema Boga osim Njega (11/14).

Ovo nam također govori o nemoći vaših božanstava da vam se odazovu i sastave deset sura, onakvih kao što ih je objavio Allah. Ovo znači da je nužno da postoji samo jedan Bog, Jedini koji je moćan da objavi ovaj Kur'an.

Ovaj izvještaj, koji se mora prihvatiti, popraćen je jednim pitanjem koje nudi samo jedan odgovor od strane onih koji se ne ohole i koji nisu odbojni i tvrdoglavi:

zato muslimani postanite (11/14) - nakon ovog izazova, nemoći i dokaza koji uvjerljivo govori da nema drugog suočavanja do puna predaja.

Ali oni i dalje ostaše oholi!

Istina je bila jasna, ali su se oni bojali za koristi i vlast koju su uživali na ovom svijetu, bojali su se da im ljudi kod obožavanja ne okrenu leđa, bojali su se da ne bi pozitivno odgovorili onome ko je pozivao na slobodu, plemenitost, pravdu i čast, onome ko je pozivao da nema drugog Boga osim Allaha. Zbog toga je u kontekstu uslijedilo ono što odgovara njihovoj situaciji i što im predočava kakav će im biti kraj, riječima:

Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove - Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti. Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i biće uzaludno sve što su učinili (11/15-16).

Svaki trud na ovoj zemlji urodit će plodom, bez obzira da li počinitelj toga gleda u visoke horizonte ili bližoj i ograničenoj koristi. Ko želi život ovog svijeta i ono što krase ovaj život pa radi samo za taj cilj, on će imati rezultat svoga djela na ovom svijetu, uživati će u tome onako kako želi, do određenog roka, ali on će na onom svijetu imati samo pakao, jer za onaj svijet nije učinio ništa, niti je mislio na polaganje računa. Rezultat svakog posla radi ovog svijeta završava se sa ovim svijetom. Za onaj svijet on ne znači ništa, nema nikakve vrijednosti. To je poput deve koja se nadme i crkne. Ova slika odgovara nadmenom poslu koji je sličan oteklini na ovom svijetu što, u svakom slučaju, vodi propasti.

Mi smo danas svjedoci, da na ovom svijetu, pojedinci i narodi rade samo za ovaj svijet i ostvaruju nagrade ovog svijeta na ovom svijetu. Ovaj svijet ima svoj ukras. Ovaj svijet ima i svoje nadimanje, pa zbog toga nije dozvoljeno ni da se čudimo ni da se pitamo zašto je to tako, jer je to Allahov zakon na ovoj Zemlji. *Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove - Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti (11/15).*

Predaja ovom zakonu i njegovim rezultatima ne dozvoljava nam da zaboravimo da su oni mogli raditi isto ono što su radili, ali da su njihove duše bile usmjerene prema onom svijetu, da ih Allah prati kod sticanja i uživanja na ovom svijetu, pa da na taj način postignu ljepote života ovog svijeta, da im se ništa od toga ne umanji, ali da postignu, također, i uživanja u životu na budućem svijetu.

Djelanost za onaj svijet ne stoji na putu djelovanja za ovaj svijet. Štaviše, to je jedno te isto, ali sa usmjeravanjem prema Allahu kod djelovanja. Allahova kontrola nad radom čovjeka ne umanjuje vrijednost tog rada niti njegove posljedice, nego povećava i blagosilja i trud i plod, čini zaradu lijepom i koristi u toj zaradi također čini lijepim, a onda dodaje na tu korist i uživanje na ovom svijetu i uživanje na budućem svijetu, osim u slučaju da cilj bude uživanje na ovom svijetu u strastima koje su zabranjene. Ovo bi bio gubitak ne samo na budućem svijetu nego također i na ovom, makar se taj gubitak dogodio nekada kasnije. Ova pojava je očita u životu naroda i pojedinaca. Brojne su potvrde kroz historiju koje govore o sudbini svakog naroda koji se predao strastima i uživanjima.

Poslije ovoga u kontekstu se govori o stavu politeista prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i Istini koju je on prenosio, govori se o ovom Kur'anu koji potvrđuje Vjerovjesniku da je na Pravom Putu, da je upućen od njegova Gospodara, da je on poslan s Njegove strane, kao što to potvrđuje i Knjiga Mūsāova koja je ranije objavljena. U kontekstu se dalje osvrće i na ovu gomilu dokaza koji okružuju Vjerovjesnika (alejhi's-selam), njegov poziv i poslanstvo, da bi se ovim osvrtnom učvrstilo srce Vjerovjesnikovo (alejhi's-selam) i vjernička manjina s njim, da obeća kaznu politeistima koji ne vjeruju u Objavu, da im predoči jednu od scena kazne na Sudnjem danu, kojeg prekriva tuga i sramota kao nagrada za aroganciju i oholost, da potvrdi da ovi hvalisavci griješe, da su ovi koji uporno odbijaju Istinu, nemoćni da izbjegnu Allahovu kaznu, nesposobni da pronađu za sebe šticeenike mimo Allaha ...*oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni (11/22)*, da se uspostavi između njih i vjernika ravnoteža u osjetljivoj i uočljivoj slici koja ukazuje na veliku razliku između ove dvije grupe u njihovim prirodama, njihovim položajima i situacijama na ovom i onom svijetu.

Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov, i još prije njega Knjiga Mūsāova, putovođa i milost? To su oni koji vjeruju u nj. A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti. Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruju (11/17).

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži? Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!" Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce, koji od Allahova Puta odvrataju i krivim ga prikazuju; oni i u onaj svijet ne vjeruju. Oni na Zemlji ne mogu Allahu umaći, niti, osim Allaha, drugog zaštitnika

imaju. Njima će patnja biti umnogostručena, jer nisu htjeli ni da čuju ni da bilo šta vide, oni su sami sebe upropastili, - a neće im biti ni onih koje su izmišljali, - oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni (11/18-22).

Oni koji budu vjerovali i dobra djela činili i koji Gospodaru svome budu odani biće stanovnici dženneta, u njemu će vječno boraviti (11/23).

Ove dvije vrste su kao slijep i gluh i kao onaj koji vidi i čuje. A mogu li se oni uporediti? Pa zašto ne razmislite? (11/24).

Dužina ovog iskaza, raznovrsnost ukazivanja i nagovještaja u tom iskazu, kao i raznovrsnost osvrta i ritma jasno govori s čime se suočavala vjerna manjina u tom teškom periodu islamskog poziva i predstavlja nam potrebu položaja za takvim odlučnim i nadahnutim pokretom, a predstavlja nam i dinamičnu prirodu ovog Kur'ana koji se suočava sa tom realnošću, snažno joj se suprotstavljajući.

Ovaj Kur'an mogu osjetiti samo oni koji su stupali u sličan pokret, suočavali se sa situacijama u kojima je Kur'an objavljan da bi usmjeravao taj pokret i suprotstavljao se toj situaciji. Oni koji su dosegli značenje Kur'ana i njegove dokaze i koji sjede i studiraju Kur'an radi objašnjenja ili ljepote nisu u stanju otkriti ni jednu kur'ansku istinu, sjedeći, hladno i mirno, daleko od borbe, daleko od dinamičnosti. Istinu ovog Kur'ana nikada ne mogu otkriti oni koji sjede, njegova tajna ne može se pojaviti i zasjati kod onih koji su predati miru i rahatluku klanjajući se drugome, a ne Allahu, vjerujući nasilnicima, a ne Allahu.

Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov, i još prije njega Knjiga Mūsāova, putovođa i milost? To su oni koji vjeruju u nj. A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti. Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruju (11/17).

Navode se brojne verzije vezane za objašnjenje šta je smisao Allahovih riječi: *Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov (11/17)*, kao i verzije vezane za riječi Uzvišenoga: *... na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov (11/17)*, zatim na što se odnosi zamjenica u riječi "Rabbihi" i u riječi "jetluhu" i "minhu". Najvjerojatnije je, bar meni se čini, da se misli sa riječima Uzvišenoga: *Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov (11/17)* na Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i one koji ga slijede i vjeruju u ono što je on donio, a da se misli pod riječima Uzvišenoga: *"Na što se nadovezuje Kur'an*

kao svjedok Njegov (11/17) da ga slijedi svjedok od njegova Gospodara i potvrđuje vjerovjesništvo i poslanstvo. To je ovaj Kur'an koji sobom svjedoči da je on Objava od Allaha i da to ne može uraditi niko iz ljudskog roda. A riječi ... *i još prije njega...*, tj. prije ovog svjedoka - Kur'ana je *Knjiga Mūsāova* (11/17) i ona svjedoči i potvrđuje istinitost Vjerovjesnika (alejhi's-selam) svojim veselim nagovještajem kojeg sadrži ili sukladno onome što je Muhammed donio poslije te Knjige.

Ono što preovlađuje kod mene jeste jedinstvo kur'anskog izraza u ovoj suri kod predočenja šta se nalazi između plemenitih poslanika i njihova Gospodara, kakav dokaz oni nalaze u sebi, čime bi bili uvjereni da je Allah taj koji im to objavljuje, kako bi našli u svojim grudima svoga Gospodara, uvjerljivo i jasno, bez ikakvog remećenja sumnjom. Nūh (alejhi's-selam) govori svom narodu: *"O, narode moj", - govorio je on - "da vidimo, ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od Sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate?!"* (11/28). Sālih (alejhi's-selam) govorio je riječi: *"O, narode moj", - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju"* (11/63). Šuajb (alejhi's-selam) je govorio također: *O, narode moj", - govorio je on - "shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju"* (11/88). To je jedan te isti izraz o jednoj te istoj situaciji plemenitih poslanika sa njihovim Gospodarom. To ocrtava Istinu koju osjećaju srcem uvjeravajući se u sebi u Istinu Božanstva. To je izraz koji potvrđuje povezanost njihova Gospodara s njima putem Objave. Ovo jedinstvo u izrazu o jednoj te istoj situaciji, koji se namjerno navodi u kontekstu ove sure, kao što smo to istakli kod njena definiranja, da bi učvrstili ili potvrdili da je Vjerovjesnik vezan za svoga Allaha Objavom, koja mu je stizala kao i ostalim plemenitim poslanicima prije njega, a što su odbacivali nosioci politeizma i lažno govorili protiv Poslanika (alejhi's-selam), zatim radi učvršćivanja Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i vjerničke manjine s njim, da je Istina ono što on objavljuje, da je to ona ista Istina koju su objavljivali svi poslanici i koje su slijedili muslimani, sljedbenici svih tih poslanika.

Cjelovit smisao ovog ajeta bit će: Pa zar ovaj Vjerovjesnik čije se vjerodostojnosti, istinitosti njegovog vjerovanja i dokazi međusobno dopunjuju... koji nalazi u sebi jasan i uvjerljiv dokaz od strane njegova Gospodara i gdje njega prati ili prati ovo njegovo uvjerenje dokaz njegova Gospodara, a to je Kur'an, koji ukazuje svojim specifičnostima na njegov Božanski izvor, i gdje postoji i drugi dokaz odranije koji ga potvrđuje, a to

je Knjiga Mūsāova, dokaz koji je došao kao vođa da povede Sinove Israilove i kao milost Allahova koja im je data i koja potvrđuje Vjerovjesnika (alejhi's-selam) veselim nagovještajem njegova misionarstva, a kojeg ta Knjiga sadrži, kao što potvrđuje skladnost osnova vjerovanja na kojima počiva Allahova vjera u cjelini. Govori: Zar ono što ima pri sebi ovo sve može da bude predmet demantiranja, predmet nevjerovanja i odbijanja kao što to čine razne partije i grupe politeista koje se bore protiv Kur'ana? To je nešto što zaslužuje osudu jer se suočava sa ovim brojnim dokazima koji se međusobno dopunjuju kroz razne vidove.

U kontekstu Kur'ana se dalje izlaže situacija onih koji vjeruju u ovaj Kur'an i onih koji ne vjeruju, govori se kakva nagrada ili kazna očekuje ove na budućem svijetu, zatim se učvršćuje Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i oni koji vjeruju da je istina ono što on govori pa da ih ne uznemirava stav onih koji nagone u laž i ne vjeruju, iako su oni tada bili u većini.

...To su oni koji vjeruju u nj. A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti. Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruju (11/17).

Neki od komentatora Kur'ana pronalaze problematičnost u riječima Uzvišenoga: *...To su oni koji vjeruju u nj (11/17)*, ako se misli sa riječima Uzvišenog: *zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov (11/17)*, da je to lično Vjerovjesnik (alejhi's-selam) kao što smo rekli, a to su oni znači društvo vjernika koji vjeruju u ovu Objavu i taj dokaz. Ovdje nema nikakve problematičnosti. Lična zamjenica u riječima Uzvišenoga *to su oni koji vjeruju u nj (11/17)* odnosi se na Kur'an, također i zamjenica u riječima Uzvišenoga: *i još prije njega (11/17)* i ovdje se zamjenica odnosi na Kur'an, kao što smo ranije rekli. Prema tome, nema nikakvih problema kod misli *To su oni koji vjeruju u nj*, tj. vjeruju u ovaj Kur'an, a Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je prvi koji je povjerovao u ono što mu je objavljeno. Zatim su ga slijedili ostali vjernici. *Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove (2/285)*. Ovdje ovaj ajet ukazuje na Vjerovjesnika, a uključuje s njim i vjernike koji su vjerovali u ono što mu je objavljeno i ono što je on njima saopćio. To je nešto što je uobičajeno u kur'anskom izrazu i u tome nema nikakve problematičnosti.

...a onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti (11/17).

To je obećanje. Ono se ne mijenja. Allah (Uzvišeni) ga je odredio i rasporedio.

Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista Istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruju (11/17).

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) nije sumnjao u ono što mu je objavljeno. Bilo mu je jasno da je Kur'an od njegova Gospodara. Međutim, ovo Božansko usmjerenje, koje je uslijedilo nakon gomilanja ovih dokaza i svjedočenja, govori šta je kružilo u duši Vjerovjesnika (alejhi's-selam), kakva tjeskoba, zamor i osama, zbog blokiranja poziva i mnoštva tvrdoglavih, što je iziskivalo da dođe do olakšice sa ovim usmjerenjem i potvrđivanjem kao i zbog tjeskobe i nemira koji su kružili u srcima malobrojne muslimanske grupe, a što je zahtijevalo hladnokrvno uvjerenje koje im je dolazilo od strane njihova Gospodara Milostivog.

O, kako je potrebno nosiocima islamskog preporoda dok se suočavaju sa sličnim situacijama na svakom mjestu, i kad se urotilo protiv njih odbijanje, odvrćanje, ismijavanje, omalovažavanje, mučenje, uznemiravanje i progonjenje u svim materijalnim i moralnim oblicima, a snage paganizma svugdje na zemlji međusobno se potpomažu protiv nosilaca ovog pokreta, i domaće i međunarodne, primjenjujući protiv njih najgnusnije i najnesretnije forme borbe, a onda lupaju bubnjevima i talambasima podižući zastave svih onih koji su vodili ovaj rat i progonili vjernike na ovaj način, O

, kako je potrebno ovoj prethodnici da razmišlja o ovom ajetu i o svakoj stavci u njemu i o svim naznakama i svim momentima.

O, kako je potrebno toj prethodnici da se uvjeri u ono što joj nudi mudro Božansko potvrđenje.

Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruje (11/17).

O kako je potrebno toj grupi da nađe u svojim dušama okrilje i milost svoga Gospodara, kao što je nalazio plemeniti Vjerovjesnik (alejhi's-selam), pri čemu neće pogriješiti ni u jednom momentu niti posumnjati u nju i da nađu obaveznost i da nastave put, bez obzira kakve bile posljedice toga puta.

"O, narode moj,"- govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha

odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju (11/63).

Ovi nosioci suočili su se sa sličnim sa čime se suočila i ta plemenita grupa poslanika (alejhimu's-selam) i našla u ovom džahilijetu isto što su i oni našli. Vrijeme se izmijenilo i postalo kao vrijeme kada je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) objavio islam čitavom čovječanstvu i suočio se sa paganizmom u koje je čovječanstvo dospjelo nakon islama kojeg je ranije objavio Ibrahīm (alejhi's-selam), zatim redom: Ismail, Ishāk, Jākub i unuci, Jūsuf, Mūsā, Harun, Davud, Sulejman, Jahja, Isa i ostali vjerovjesnici.

To je džahilijet koji ili priznaje egzistenciju Allaha (Uzvišenog) ili ne priznaje. Međutim, on uspostavlja ljudima druga božanstva na Zemlji da im ta božanstva sude i vladaju, ali ne prema Allahovoj Objavi, nego im oni propisuju vrijednosti, ponašanja i situacije u kojima se ljudi klanjaju tim božanstvima, a ne Allahu. Ovo je islamski poziv svim ljudima da se oslobode ovih zemaljskih božanstava u svom životu, položajima, društvima, zakonima i svojim vrijednosti, da se vrate Jedinome Allahu koga će oni prihvatiti za Gospodara, a ne nikoga dugoga, da se klanjaju samo Njemu, da slijede Njegov zakon i program, da se pokoravaju samo Njegovim naredbama i zabranama. Zatim, ovo je ta odlučna borba između politeizma i monoteizma, između džahilijeta i islama, između prethodnice islamskog preporoda i ovih nasilnika i totema na svim stranama ove Zemlje.

Ova prethodnica mora da se nađe. Ona mora da nađe svoje mjesto u cjelini u ovom Kur'anu i u sličnim vremenima. Ovo je to na što mislimo kada kažemo: Ovaj Kur'an mogu osjetiti samo oni koji su stupali u sličan pokret, suočavali se sa situacijama u kojima je Kur'an objavljen da bi usmjeravao taj pokret i suprotstavljao se toj situaciji. Oni koji su dosegli značaj Kur'ana i njegove dokaze, a koji sjede, studiraju Kur'an radi objašnjenja ili ljepote, nisu u stanju otkriti nijednu kur'ansku istinu sjedeći, hladno i mirno, daleko od borbe, daleko od dinamičnosti...

U kontekstu se dalje nastavlja sa suočavanjem sa onima koji ne vjeruju u Kur'an, koji smatraju da je izmišljen, a da nije od Allaha i koji izmišljaju laži protiv Allaha (Uzvišenoga) i Vjerovjesnika (alejhi's-selam).

Ovo se iznosi u jednoj sceni vezanoj za Sudnji dan u kojoj se predočavaju oni koji izmišljaju laži protiv Allaha, bez obzira da li riječima da Allah nije poslao ovu Knjigu, ili svojim tvrdnjama da Allah ima subožanstva ili iznalazeći zemaljska gospodstva kojima daju osobenosti Božanstva. Tekst ovdje navodi momente da bi obuhvatio sve one za koje se kaže da izmišljaju laži protiv Allaha.

Ovi ovdje izloženi su u sceni Sudnjeg dana da bi bili objelodanjeni i osramoćeni pred svjedocima, s jedne strane, a s druge strane, izloženi su i vjernici koji su zadovoljni svojim Gospodarom i blagodatima koje ih očekuju. Tu se donosi primjer i za jednu i za drugu grupaciju: slijepi i gluhi i onaj koji vidi i čuje.

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži? Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!" Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce, koji od Allahova Puta odvrataju i krivim ga prikazuju; oni i u onaj svijet ne vjeruju. Oni na zemlji ne mogu Allahu umaći, niti, osim Allaha, drugog zaštitnika imaju. Njima će patnja biti umnogostručena, jer nisu htjeli ni da čuju ni da bilo šta vide, oni su sami sebe upropastili, - a neće im biti ni onih koje su izmišljali, - oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni. Oni koji budu vjerovali i dobra djela činili i koji Gospodaru svome budu odani biće stanovnici dženneta, u njemu će vječno boraviti. Ove dvije vrste su kao slijep i gluhi i kao onaj koji vidi i čuje. A mogu li se oni uporediti? Pa zašto ne razmislite? (11/18-24).

Izmišljanje laži samo po sebi je grijeh koji se osuđuje. Ono je nasilje prema Istini i prema onome na koga se odnosi ta laž. A šta misliš, kakav je grijeh kada ta laž bude izmišljena protiv Allaha?

Oni će pred Gospodara svoga biti odvedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome" (11/18).

To je zaista objelodanjenje i iznošenje grozote u riječima *oni...* i u riječima *ovi su izmišljali laži (11/18)*. Protiv koga i o kome? *O Gospodaru svome (11/18)*, a ne protiv nekog drugog. To je sramna atmosfera koja se ocrta u ovoj sceni. Ova sramota popraćena je odgovarajućim prokletstvom zbog grozote grijeha.

Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce (11/18).

To govore i svjedoci, a svjedoci su meleki, poslanici i vjernici ili su to svi ljudi. To je veliki gubitak i objelodanjenje i to na pločniku izlaganja pred

velikom masom, ili to je odluka Allaha (Uzvišenoga) u vezi sa ovima, pored velikog gubitka i objelodanjenja pred masama.

Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce (11/18).

Mnogobošci ili griješnici su politeisti. To su oni koji izmišljaju laži protiv svoga Gospodara kako bi odvratili od Allahova Puta.

... i krivim Ga prikazuju (11/19).

Oni ne žele Pravi Put niti pravi smjer, nego žele krivi, žele da odvrćaju i unose devijacije, žele takav put, ili žele takav život ili takvu djelatnost. To sve ima značenje: *oni i u onaj svijet ne vjeruju (11/19)*. Ovo oni ponavlja se dva puta da bi se potvrdio, dokazao i istakao na javnom mjestu njihov grijeh.

Oni koji ne vjeruju u Allaha (Uzvišenoga) - oni su nasilnici i griješnici. Oni žele da život u cjelini ide krivim smjerom kad god se odvoje od ispravnog Puta islama. Ovo rezultira da se oni klanjaju drugima, a ne Allahu (Uzvišenom), rezultira samo krivim smjerom u svemu u čovjeku i u životu.

Klanjanje ljudi drugome, a ne Allahu (Uzvišenom) izaziva u ljudskim dušama poniženje, a Allah želi da one budu dostojanstvene, izaziva u životu nasilje i mrak, a Allah želi da život počiva na pravdi. Klanjanje drugom, a ne Allahu pretvara trud ljudi u uzaludnost i bez svrhe, proglašavajući Božanstvom zemaljske bogove, dok oko njih lupaju zurne i talambasi, napuhuju se stalno da bi se oholili kako bi ispunili mjesto istinitog božanstva. Međutim, pošto su ova božanstva sama po sebi beznačajna i neznatna, ona ne mogu ispuniti prazninu i nedostatak stvarnog Gospodara. Ti koji obožavaju zemaljske bogove su sirotani, ostaju na niskom podijumu i brižnji, koja počiva na nečemu što se napuhuje danonoćno, nad kojima vlada nadzor, a oko njih tuku defovi, zurne, himne i slavospjevi, tako da ljudski trud u cjelini ne daje plodonosne rezultate životu čovjeka nego mu nudi samo muku, očaj i duhovni bol, pored brige, vezanosti i nepokretnosti. Da li onda poslije toga može biti kakvo veće krivudanje ili okretanje?

Oni... (11/20)

su daleko udaljeni, prokleti!

Oni na Zemlji ne mogu Allahu umaći (11/20).

Njihov položaj ne omogućava im da izbjegnu Allahovu kaznu. A da Allah hoće, kaznio bi ih odmah i na ovom svijetu.

...niti, osim Allaha, drugog zaštitnika imaju (11/20).

koji bi im pomogao ili odstranio kaznu mimo Allaha. Međutim, On ih je ostavio i za kaznu na Sudnjem danu, tako da iskuse kaznu i ovog i onog svijeta.

Njima će patnja biti umnogostručena (11/20).

Oni su živjeli sa neispravnom moći spoznaje i zatvorenih očiju tako da nisu imali ni sluha ni vida.

... jer nisu htjeli ni da čuju ni da bilo šta vide (11/20).

...oni su sami sebe upropastili (11/21).

To je najveći i najsravniji gubitak. Onaj koji izgubi sebe ništa mu neće koristiti ono što je zaradio. To su oni koji su izgubili sebe, izgubili na ovom svijetu, oni koji nisu osjetili svoje ljudsko dostojanstvo koje je predstavljeno u izdizanju iznad klanjanja čovjeku, a ne Allahu, kao što je predstavljeno u izdizanju iznad ovosvjetskog života i stremljenja, sa uživanjem u ovom životu na ono što je uzvišenije i bolje. I kada su odbili vjerovanje u onaj svijet i nagonili u laž svoga Gospodara, misleći na taj način da Ga neće susresti, oni su potpuno izgubljeni na Sudnjem danu sa ovim gubitkom kojeg su dobili i sa ovom kaznom koja ih iščekuje.

...a neće im biti ni onih koje su izmišljali (11/21).

I oni su se izgubili od njih, ni oni nisu zajedno s njima bili upućeni, nisu se složili s njima u onome što su izmišljali i lagali protiv Allaha. Sve se to raspalo, otišlo i izgubilo.

...oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni (11/22).

Oni čiji se gubitak nije mogao porediti ni sa čijim gubitkom su izgubili i ovaj i onaj svijet.

S druge strane, vjernici i oni koji rade dobra djela, koji su zadovoljni sa svojim Gospodarom, oni su pouzdani i oslanjaju se na Njega. Oni ne sumnjaju niti su u nemiru.

Oni koji budu vjerovali i dobra djela činili i koji Gospodaru svomu budu odani biće stanovnici dženneta, u njemu će vječno boraviti (11/23).

Odanost, smirenost, stalnost, pouzdanost i puna predaja - to je predstavljanje stanja vjernika u odnosu na njegova Gospodara, klanjanje Gospodaru, smirenost i pomirenje sa svime što mu dođe od strane Gospodara, smirenost u duši i srcu, sigurnost i zadovoljstvo sa Allahom.

Ove dvije vrste su kao slijep i gluhi i kao onaj koji vidi i čuje. A mogu li se oni uporediti? (11/24).

To je osjetljiva slika u kojoj je otjelovljeno stanje obiju grupa. Prva grupa je kao slijep čovjek koji ne vidi i kao gluhi čovjek koji ne čuje i kao onaj čija su čula i organi pokvareni i ne primjećuju veliki cilj, čiji aparati nisu vezani za srce i razum, da bi spoznali i razmislili, pa kao da je taj čovjek lišen tih organa i čula. Druga grupa je kao čovjek koji gleda i vidi i čovjek koji može da čuje i čuje, pa ga je Allah uputio putem njegova vida i sluha.

...a mogu li se oni uporediti? (11/24).

To je pitanje poslije otjelovljene slike koja ne traži odgovor jer je to definitivno i odlučan odgovor.

... pa zašto ne razmislite (11/24).

Pitanje u ovakvoj situaciji ne traži ništa drugo nego samo da se čovjek na njega podsjeti. Ono je samo po sebi razumljivo, ne traži da čovjek o tome razmišlja.

To je uloga sikanja koja preovlađuje u kur'anskom stilu i izrazu a to je da probleme koji zahtijevaju da se o njima razmišlja i raspravlja, pretvori u notorne činjenice koje ne traže ništa drugo do usmjerenje pogleda i podsjećanje čovjeka na to.

« وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ ، إِتَىٰ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ : أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ،
إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ الْآلِيمِ ﴿٥٠﴾ فَقَالَ الْعَالِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ :
مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا ، وَمَا نَرَاكَ أَتْبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِآدَائِ الرَّأْيِ ،
وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ ، بَلْ نَحْنُكُمْ كَاذِبِينَ * قَالَ : يَقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن
كُنْتُ عَلَىٰ بَيْنَةٍ مِنْ رَبِّي ، وَءَاتَانِي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ ، أَنْزَلَ مَكُونَهَا
وَأَنْتُمْ لَهَا كَاذِبُونَ ؟ * وَيَقَوْمِ لَا آسَأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ، إِنِ اجْتَبَىٰ إِلَا عَلَى اللَّهِ ،

وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ ءَامَنُوا ، إِنَّهُمْ مُلْقُوا رَبِّهِمْ ، وَلَكِنِّي أَرْسَلْتُكُمْ قَوْمًا يَجْهَلُونَ *
وَيَقُولُ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتَهُمْ ؟ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ؟ * وَلَا أَقُولُ لَكُمْ :
عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ ، وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ ، وَلَا أَقُولُ : إِنِّي مَلَكٌ ، وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ
تَزَادِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا ، اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ ، إِنِّي إِذًا لَعِنَ
الظَّالِمِينَ * قَالُوا : يَبُوحُ قَدْ جَدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدْلَنَا ، فَأَتَيْنَا بَمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ
مِنَ الصَّادِقِينَ * قَالَ : إِنَّمَا يَأْتِيَكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ ، وَمَا أَسْمُ بِمُعْجِزِينَ *
وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي - إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أُنصَحَ لَكُمْ - إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ ،
هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ * أَمْ يَقُولُونَ : افْتَرَاهُ ؟ قُلْ : إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي ،
وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا يُجْرِمُونَ .

« وَأَوْحَىٰ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدَّ ءَامَنَ ، فَلَا تَبْتَئِسْ
بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ * وَأَصْنَعِ الْفُلَكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا ، وَلَا تَحْطَبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا
إِنَّهُمْ مُفْرَقُونَ .

« وَبَصْنَعِ الْفُلَكَ ، وَكَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ ، قَالَ : إِنْ
تَسَخَّرُوا مِنِّي فَإِنَّا نَسْخَرُهُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ * فَسَوْفَ نَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ
يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ .

« حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا : اجْعَلِ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ
أُنْثَيْنِ ، وَأَهْلَكَ - إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ - وَمَنْ ءَامَنَ ، وَمَا ءَامَنَ مَعَهُ
إِلَّا قَلِيلٌ .

« وَقَالَ : أَرْكَبُوا فِيهَا ، بِسْمِ اللَّهِ جَرْنَهَا وَمُرْسَاهَا ، إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ .

« وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ . وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ - وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ - :
 يَا بَنِيَّ ارْكَب مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ * قَالَ : سَنَأْوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَحَصِّنُنِي مِنَ
 الْمَاءِ . قَالَ : لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ . وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ
 مِنَ الْمُعْرَقِينَ .

« وَقِيلَ : يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ ، وَيَسْمَاهُ أَقْلِي ، وَغِيضَ الْمَاءِ ؛ وَوَقِيَ
 الْأَمْرُ ، وَأُسْتَوَتْ عَلَىٰ الْجُودِيِّ ، وَقِيلَ : بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ * وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ
 فَقَالَ : رَبِّ إِنِّي مِنْ أُمَّةٍ أَدْبَىٰ مِنَ الْأُمَّةِ ، وَإِنَّ وَعْدَكَ لَأَحْسَنُ ، وَأَنْتَ أَكْرَمُ الْحَكِيمِينَ *
 قَالَ : يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ، إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ ، فَلَا تَسْتَلِئَنَّ مَا لَيْسَ لَكَ
 بِهِ عِلْمٌ إِنَّكَ أَنْتَ لَكَاظِمٌ مِنَ الْجَاهِلِينَ * قَالَ : رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ
 مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ ، وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ * قِيلَ : يَا نُوحُ
 اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَّةٍ مُّؤْمِنَةٍ مَعَكَ ، وَأُمَّةٍ سَخِمْنَا عَنْهُمْ نَمًّا يَمَسُّهُمْ
 مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ .

« تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ ، مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ
 قَبْلِ هَذَا ، فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَقِيبَةَ لِلْمُتَّقِينَ » ﴿٤٩﴾

I Nūha poslasmo narodu njegovu. "Ja sam tu" - govorio je on - "da vas otvoreno opominjem, (11/25)

da se ne klanjate nikome drugom osim Allahu; ja se, zaista, plašim za vas patnje na Nesnosnom danu" (11/26).

Glavešine naroda njegova, oni koji nisu vjerovali, rekoše: "Koliko mi vidimo, ti si čovjek kao i mi, a vidimo i da te bez ikakva razmišljanja slijede samo oni koji su niko i ništa među nama; ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji, štaviše, mislimo da ste lažljivci" (11/27).

"O, narode moj," - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od Sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate?" (11/28).

O, narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi. I ja neću otjerati vjernike, oni će pred Gospodara svoga izići; ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna (11/29).

O, narode moj! Ko bi me od Allaha odbranio kad bih ih ja otjerao? Zašto se ne urazumite?" (11/30).

Ja vam ne kažem: 'U mene su Allahove riznice' - niti: 'Meni je poznata budućnost' - niti kažem: 'Ja sam melek', - a ne govorim ni o onima koje vaše oči s prijezirom gledaju: 'Allah im nikakvo dobro neće dati' - ta Allah dobro zna šta je u dušama njihovim, " jer bih se tada ogriješio" (11/31).

"O, Nūhu", - rekoše oni - "ti si želio da se s nama raspravljaš i dugo si se raspravljao. Daj neka se ostvari ono što nam prijetiš, ako istinu govoriš!" (11/32).

"To će vam učiniti samo Allah ako bude htio" - reče on -, "i vi nećete moći umaći (11/33).

Ako Allah hoće da vas ostavi u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko ja želio da vas savjetujem. On je Gospodar vaš i Njemu ćete se vratiti" (11/34).

Zar ovi da govore: "On ga izmišlja." Reci: "Ako ga ja izmišljam, grijeh će pasti na mene, a ja nemam ništa s tim što vi iznosite klevete" (11/35).

I Nūhu bi objavljeno: "Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati, zato se ne žalosti zbog onoga što oni stalno čine!" (11/36)

I gradi lađu pred Nama i po Našem nadahnuću, i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će sigurno biti potopljeni!" (11/37).

I on je gradio lađu. I kad god bi pored njega prolazile glavešine naroda njegova, rugale bi mu se. "Ako se vi rugate nama" - govorio je on -, "rugaćemo se i mi vama, onako kako se vi rugate, (11/38)

i saznaćete, zaista, koga će snaći sramna kazna i ko će u vječnoj mucu biti" (11/39).

I kad je zapovijed Naša pala i voda s površine Zemlje pokuljala, Mi smo rekli: "Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste po jedan par, i čeljad svoju - osim onih o kojima je bilo govora - i vjernike!" - a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali (11/40).

I on reče: "Ukrcajte se u nju, u ime Allaha, neka plovi i neka pristane! Gospodar moj, uistinu, prašta i samilostan je" (11/41).

I ona ih je ponijela na valovima velikim kao brda i Nūh zovnu sina svoga koji se nalazio podaleko: "O, sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!" (11/42).

A on reče: "Skloniću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi." - "Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao!" - reče Nūh, i val ih razdvoji, i on potopljen bi (11/43).

I bi rečeno: "O, Zemljo, gutaj vodu svoju, a ti, o, nebo, prestani!" I voda se povuče i ispuni se odredba, a lađa pristade na planini Al-Džudi, i bi rečeno: "Daleko nek je narod nevjernički!" (11/44).

A Nūh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: "Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, a obećanje Tvoje je zaista istinito i Ti si od mudrih najmudriji!" (11/45).

"O, Nūhu, on nije čeljade tvoje" - rekao je On - "jer radi ono što ne valja, zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš" (11/46).

"Gospodaru moj", - reče - "Tebi se ja utičem da Te više nikada ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, biću izgubljen" (11/47).

"O, Nūhu", - bi rečeno - "iskrcaj se, s pozdravom Našim i blagoslovima tebi i narodima koji će se izroditi od ovih koji su s tobom! Biće naroda kojima ćemo davati da uživaju, a koje će poslije snaći Naša kazna nesnosna!" (11/48).

To su nepoznate vijesti koje ti Mi objavljujemo; ni ti ni narod tvoj niste prije ovoga o tome ništa znali. Zato budi strpljiv, ishod će, zaista, u korist čestitih biti (11/49).

Kazivanja u ovoj suri su njeni temelji, ali ta kazivanja u njoj ne dolaze kao nešto odvojeno nego dolaze da potvrde velike istine radi čega je i došla ova sura - da ih potvrdi - i koje kontekst navodi u početku ove sure: Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od

Mudrog i Sveznajućeg, da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem-, da od Gospodara svoga oprostite tražite i da se pokajete, a on će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom daće zasluženu nagradu. A ako lede okrenete, - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu. Allahu ćete se vratiti, a On sve može (11/1-4).

Uvodni dio ove sure sadrži brojna kruženja o ovim činjenicama, govori o Gospodarenju nad nebesima i Zemljom, govori o osjećajima čovjeka, govori o poprištu okupljanja ljudi, a onda počinje da govori u novoj cjelini o Zemlji, o ranijim narodima koje krije historija i izlaže dinamiku islamske doktrine u suočavanju sa paganizmom kroz stoljeća.

Kazivanja u ovom dijelu su nešto detaljnija, a posebno kazivanje o Nuhu i potopu. Ovo kazivanje sadrži raspravu o činjenicama vjerovanja koje se navode u početku ove sure i koje je donosio svaki vjerovjesnik da bi potvrdio to vjerovanje. Otuda proističe da su svi oni koji nagone u laž, kroz protok vremena, bili jedni te isti, da je njihova priroda jedna te ista, a njihova pamet i razmišljanje jedni te isti.

Ova kazivanja u ovoj suri imaju historijski slijed, idu hronološki, tako da prvo kazivanje počinje sa Nuhom, a onda Hûdom, zatim Sâlihom, dotiče se Ibrâhima, pa Lûta, Šuajba i napokon Mûsâa, ukazujući pri tom na hronološki slijed, historijski, jer navodi slijedeće nakon spominjanja prethodnih, jednih za drugim, ovim rasporedom.

Da počnemo sa kazivanjem o Nuhu i njegovom narodu. To je prvo kazivanje u kontekstu i prvo u historiji.

I Nûha poslasmu narodu njegovu. "Ja sam tu" - govorio je on - "da vas otvoreno opominjem, da se ne klanjate nikome drugom osim Allahu; ja se, zaista, plašim za vas patnje na Nesnosnom danu" (11/25-26).

Ovo bi moglo biti skoro isti termini s kojima je bio upućen i Muhammed (alejhi's-selam), a koje sadrži Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju. Ovo približavanje u terminologiji izraza o glavnom značenju ima cilj u kontekstu da potvrdi jedinstvo poslanstva i jedinstvo vjere, tako da su i termini upotrijebljeni kod izražavanja o značenju poslanstva, jedni te isti, da bi se potvrdilo ono što se kazuje ovdje, a to je onaj smisao o kome je govorio i Nuh (alejhi's-selam), a ne termini. Ovaj sud je preovlađujući, mada mi ne znamo kojim je jezikom Nuh to izrazio.

I Nūha polasmo narodu njegovu. "Ja sam tu"- govorio je on -" da vas otvoreno opominjem" (11/25).

Ovdje nije rečeno: "On je rekao: Ja sam...", jer kur'anski izraz oživljava scenu i kao da se ta scena sada događa, a ne da predstavlja neko ranije kazivanje i kao da Nūh njima govori sada, a mi tome prisustvujemo i čujemo. Ovo je s jedne strane, a s druge strane, ono sažima ulogu poslanstva u cjelini i interpretira ga u jednoj činjenici, a ta je:

"Ja sam tu... da vas otvoreno opominjem" (11/25).

Ovakav stil je snažniji u definiranju cilja poslanstva i njegova isticanja u svijesti slušaoca.

Po drugi put zasija sadržaj poslanstva u novoj činjenici:

... da se ne klanjate nikome drugom osim Allahu (11/26).

Ovo su temelji poslanstva, osnove upozorenja, ali zašto? Odgovor je:

... ja se, zaista, plašim za vas patnje na Nesnosnom danu (11/26).

Ovim završava i saopćenje i upozorenje u ovo nekoliko kratkih misli.

Ovaj dan nije bolan, nego nosi u sebi bol. Riječ *elim*, koja je ovdje upotrijebljena, ima značenje patricipa pasivnoga čiji je osnov *me'lum*. Prema tome, oni su ti koji su izloženi patnji toga dana. Međutim, ovaj izraz traži ovu formu ovdje da bi predstavio sam Dan: da je on mjesto gdje se doživljava bol, gdje se osjeća. Ako je taj dan tako bolan, kako će biti onda onima koji dožive taj dan?

Glavešine naroda njegova, oni koji nisu vjerovali, rekoše: "Koliko mi vidimo, ti si čovjek kao i mi, a vidimo i da te bez ikakva razmišljanja slijede samo oni koji su niko i ništa među nama; ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji, štaviše, mislimo da ste lažljivci" (11/27).

To je odgovor velikana koji se ohole, glavešina, predstavnika naroda koji se prse. To bi skoro mogao biti i odgovor glavešina Kurejšija. *Koliko mi vidimo, ti si čovjek kao i mi, a vidimo i da te bez ikakva razmišljanja slijede samo oni koji su niko i ništa među nama; ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji, štaviše, mislimo da ste lažljivci (11/27).*

Sumnje jedne te iste, optužbe isto tako jedne te iste i oholosti su iste i grubi džahilijetski odbojni doček - isti.

To je ta sumnja koja je našla uporište u dušama odbojnog čovječanstva, sumnja da je ljudska vrsta sposobna da ponese Allahovo poslanstvo. Ako je to zaista poslanstvo, onda neka to preuzme i prenese melek ili kakvo drugo stvorenje. To je neznačajna sumnja čiji je izvor nepovjerenje u ovo stvorenje kojeg je Allah uzeo za namjesnika na ovoj Zemlji. To je vrlo složena i ozbiljna uloga i obaveza. Stvoritelj je nepobitno pohranio u ovom čovjeku spremnost i moć kolika mu je potrebna, pohranio u njegovu vrstu toliko moći da se među njima nalaze pojedinci spremni i sposobni da preuzmu i ovo poslanstvo po Allahovu izboru. Allah najbolje zna kakve je osobenosti pohranio u njihovo biće i biće ove vrste općenito.

I druga sumnja je neznačajna, a ona glasi da, ako je Allah odabrao Poslanika, onda zašto nije odabrao čovjeka za poslanika između velikana njihovog naroda, onih koji dominiraju i vladaju koji se osjećaju visoko? To je rezultat nepoznavanja stvarne vrijednosti koje u sebi sadrži ovo ljudsko stvorenje i radi kojega je i dato namjesništvo na Zemlji u cjelini. Prema tome, ono zaslužuje da preuzme Allahovo poslanstvo prema Allahovu izboru među ljudima. Ova vrijednost nema nikakve veze sa bogatstvom, čašću i moći koja se proteže na Zemlji, nego je ova vrijednost u samom čovjeku, u njegovoj spremnosti da se veže sa melekima podrazumijevajući tu i čistotu, otvorenost i sposobnost da prima i dočekuje Objavu, da ponese dato mu povjerenje, da je strpljiv kod izvršenja povjernog mu poslanstva i da je sposoban da to saopći i prenese itd., da posjeduje i druga plemenita svojstva poslanstva. To su svojstva i osobine koje nemaju nikakve veze sa bogatstvom, čašću i položajem.

Glavešine naroda Nuhova su isti kao i glavešine naroda svakog vjerovjesnika koje njihov ovosvjetski položaj sprječava da primijete ove velike osobenosti, ne mogu da spoznaju opravdanje kompetencije poslanika u poslanstvu. Otuda oni misle da poslanstvo nije za čovjeka, a ako je, konačno, i za čovjeka, onda to mogu podnijeti samo oni koji su ugledni i koji zauzimaju visoko mjesto na Zemlji.

Ti si čovjek kao i mi (11/27).

Ovo je s jedne strane, a s druge strane, ono je još kobnije.

... a vidimo i da te bez ikakva razmišljanja slijede samo oni koji su niko i ništa među nama (11/27).

Oni nazivaju siromašne ljude "koji su niko i ništa" kao što uvijek velikani smatraju da su takvi svi oni koji nemaju bogatstva i vlasti. Takvi

samo slijede poslanike i takvi su bili pretežno i u prošlosti, jer su siromašniji po prirodi bliži i brže se odazivaju pozivu koji vodi ka oslobađanju ljudi ispod klanjanja velikanima i oholima. Njihova se srca vežu za Jednoga Boga, Moćnoga, Koji je iznad drugih koji se uzdižu, a i zbog toga što njihova priroda nije iskvarena obijestima i rasipništvom. Njih ne sprječavaju interesi niti pojavnosti da se odazovu. Oni se ne plaše da će sa vjerovanjem u Allaha izgubiti mjesto koje je ukradeno i oteto radi stavljanja u nemar širokih masa, njihovu navođenju da se klanjanju totemističkim pričama u raznim oblicima. Prvi oblik totemističkog vjerovanja je obožavanje, klanjanje i slijeđenje sumnjivih osoba, umjesto usmjeravanja u svemu tome prema Jedinome Allahu, Koji je bez sudruga. Sva poslanstva koja govore o monoteizmu jesu pokreti za istinito oslobođenje čovječanstva u svim vremenima i svugdje na Zemlji. Uostalom, poslanstvima su se vazda suprotstavljali nasilnici, odvrćali su široke mase da se priklone poslanstvu, pokušali su ih obmanuti, a one koji pozivaju porukama poslanstva nastojali su optužiti najgorim optužbama, da bi ih okaljali i odvojili od masa.

...a vidimo i da te bez ikakava razmišljanja slijede samo oni koji su niko i ništa među nama (11/27).

To jeste, oni koji niti gledaju niti razmišljaju. Ovakve optužbe uvijek se upućuju od strane glavešina i onih koji se uzdižu svim vjernicima da ne gledaju niti razmišljaju kod slijeđenja poziva. Zatim, to je istovremeno optužba i protiv slijeđenja i protiv podstreka, jer za one koji se ohole ne odgovara da idu smjerom poslanstva niti da se pridržavaju njegove upute. Pa ako u to vjeruju najniži slojevi, onda to ne odgovara velikanima i oholima, ne odgovara da vjeruju kao što vjeruju oni koji su "niko i ništa" niti da se zovu ti koji su "niko i ništa" da su vjernici:

ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji (11/27).

Oni ovdje miješaju onoga koji poziva sa onima koji su "niko i ništa" i koji ga slijede. Mi ne primjećujemo - kažu oni - da ste vi išta bolji pa da vas to čini da ste bliži Uputi ili da bolje poznajete Pravi Put od nas. Da ima kakva dobra i da je pravo i ispravno to što je s vama, mi bismo bili upućeni k tome, vi nas u tome ne biste pretekli! Oni mjere ove stvari o kojima nam govore sasvim pogrešno. Mjere i vrednuju dobrotu sa imetkom, razumijevanje i shvatanje sa čašću, a spoznaju sa vlašću. Prema tome, oni kažu, onaj koji je bogatiji, on je bolji, onaj koji uživa čast, on bolje shvaća, onaj koji ima vlast, on bolje spoznaje! Ovakva shvatanja i takve vrijednosti javljaju se uvijek i dominiraju kada nestane vjere u jednog Boga u jednom

društvu ili kada oslabi djelovanje vjere, tako da se čovječanstvo vraća vremenu džahilijeta, paganstva i slijedu totemizma u brojnim oblicima. Pa ako je u ruhu materijalne civilizacije, onda je to dobro.⁵ Međutim, to je degeneracija čovječanstva, bez ikakve sumnje, jer umanjuje vrijednost zbog koje je čovjek postao čovjekom i po kojoj je zaslužio da bude namjesnik na Zemlji, prima poslanstvo i vraća se s time ka vrijednostima, u protivnom, on se vraća prema paganskim poimanjima vrijednosti koje su bliže fizičkim potrebama životinje.

...štaviše, mislimo da ste lažljivci (11/27).

To je posljednja optužba bačena u lice Vjerovjesniku i njegovim sljedbenicima, ali njihovom klasnom "aristrokratskom" metodom koje oni dobacuju stilom pune opreznosti koji odgovara "aristokraciji." Oni kažu: ... *mislimo da ste (11/27)*, jer odlučno uvjerenje u riječi i smjeru je priroda širokih masa koja proističe iz otvorenosti, a od takve otvorenosti gospoda, mislioci i oni koji su oprezni su iznad toga.

Ovo je uzorak koji se ponavlja počevši od vremena Nūha, uzorak ove klase čiji su džepovi puni, a srca prazna, koji se ohole tako da im vratne žile napuhuju čak i mozgove.

Nūh (alejhi's-selam) dočekaao je ove optužbe suprotstavljanja i oholosti sa vjerovjesničkom tolerancijom izdižući se iznad toga i oslanjajući se na Istinu koju je donio, zadovoljavajući se sa svojim Gospodarom koji ga je poslao, krećući jasnim svojim putem koji je pred njim, pravim svojim programom u svijesti. On ne grdi kao što oni grde, niti ih optužuje kao što oni optužuju, on ništa ne tvrdi kao što oni tvrde niti pokušava da da sebi izgled koji ne zaslužuje niti svom poslanstvu išta što nije u njegovoj prirodi.

"O, narode moj," - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od Sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate? O narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi. I ja neću otjerati vjernike, oni će pred Gospodara svoga izići; ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna. O narode moj! Ko bi me od Allaha odbranio kad bih ih ja otjerao? Zašto se ne urazumite? Ja vam ne kažem: 'U mene su Allahove riznice' - niti: 'Meni je poznata budućnost' - niti kažem: 'Ja sam melek', - a ne govorim ni o

⁵ Danas u Americi vrednuju čovjeka prema njegovu prihodu i odmjeravaju ga prema ulogu u banci. Val totemističkog paganizma protegnut iz Amerike prekriva i Svijet, čak i Srednji istok i one koji sebe smatraju muslimanima.

onima koje vaše oči s prijezirom gledaju: 'Allah im nikakvo dobro neće dati' - ta Allah dobro zna šta je u dušama njihovim, jer bih se tada ogriješio" (11/28-31).

O, narode moj,- iznosi tolerantno pozivajući ih sa puno ljubavi, ističući da oni pripadaju njemu i on njima. Vi se suprotstavljate i kažete: 'Ti si čovjek kao i mi (11/27). Šta mislite vi, ako sam ja u kontaktu sa svojim Gospodarom, u svojoj duši sasvim jasno i u osjećaju uvjerljivo? To je specifičnost koja nije vama data. Ako mi je Allah dao milost mojim izborom za poslanstvo ili ako mi je dao specifičnosti kojima zaslužujem da preuzmem poslanstvo, onda ova milost je, bez sumnje, nešto veliko. Šta vi mislite o ovome i tome, ako je to tako? Ja se bojim za vas zbog vašeg sljepila, jer vi niste spremni da to spoznate niti imate otvorene oči da to vidite. Zar da vas silimo (11/28) na to.⁶ To nije moje pravo niti ja mogu vas prisiliti da se povinujete tome i da vjerujete u to. I da to protiv volje vaše priznate (11/28).

Ovako se ljupko obraća Nūh u svom usmjeravanju njihovih pogleda i stavova, u doticaju njihovih savjesti, izazivanju njihovih osjećaja, ne bi li spoznali vrijednosti koje su im sakrivene i osobenosti bez kojih nema poslanstva niti izbora, da ih uvjeri da se ovo pitanje ne oslanja na površne pojavnosti koje oni uzimaju u obzir. Istovremeno, on im potvrđuje veliki i ispravni princip, princip izbora i opredjeljenja u vjerovanju, princip zadovoljstva kod stava i razmišljanja, a ne prisilom vlasti i ohološću.

O, narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blago, Allah će mene nagraditi. Ja neću otjerati vjernike, oni će pred Gospodara svoga izaći; ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna (11/29).

O, narode moj, oni koje vi nazivate da su niži slojevi, ja sam njih pozvao i oni su primili vjeru; ja od naroda ne tražim ništa osim da vjeruju; ja ne tražim nikakvu nagradu ni platu za ovaj poziv kako bih bio sa

⁶ U djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an*, a u poglavlju *Fi fasli tenasuki'l-fenni*, stoji da ovaj termin u Kur'anu ocrtava, svojom zvonkošću, sliku riječi čiji je primjer da ćeš ti "čitajući kazivanje o narodu Nūhovom: ... da vidimo: Ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate? (11/28), osjetiti da riječ "zar da vas silimo" ocrtava atmosferu prisile sa uključivanjem svih ovih zamjenica u govor i povezivanje jedne s drugim, kao što uključuje i one koji se protive onome što preziru, povezuju ih s tim a oni su pojedinačni. Ovdje se javlja neka vrsta skladnosti koja nadmašuje očitu retoriku i prevazilazi terminološko govorništvo.

bogatima, a ne sa siromašnima. Svi su ljudi kod mene jednaki. Kod onoga koji ne treba blago ljudi, jednaki su siromašni i bogati.

Allah će mene nagraditi (11/29).

Samo On, niko drugi!

I ja neću otjerati vjernike (11/29).

Iz ovog odgovora mi razumijemo da su oni tražili ili su mu preporučivali da ih otjera od sebe, kako bi oni razmišljali o vjerovanju s njim, jer oni preziru i nije im drago da se susretnu kod njega sa tim najnižim slojevima ljudi, niti da budu oni i ti na istom putu. Ja njih ne odgonim. Tako nešto ne može poteći od mene. Oni vjeruju i poslije toga njihovo pitanje pripada Allahu, a ne meni.

Oni će pred Gospodara svoga izići; ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna (11/29).

Ne znate stvarnu vrijednost koja vrednuje svijet Allahovim mjerilom. Vi ne znate da se svi ljudi vraćaju Allahu.

O, narode moj! Ko bi me od Allaha odbranio kad bih ih ja otjerao? Zašto se ne urazumite? (11/30).

Pa tamo je Allah, Gospodar i siromašnih i bogatih, Gospodar i nemoćnih i snažnih, tamo je Allah koji podržava i jača ljude drugom vrijednošću, a mjeri ih jednim mjerilom. To je vjerovanje. Ovi vjernici su u Allahovoj zaštiti i Njegovoj brizi.

O, narode moj! Ko bi me od Allaha odbranio kad bih ih ja otjerao? (11/30).

Ko će me zaštititi od Allaha ako budem zanemario Njegovo mjerilo i ako budem nasilje činio vjericima, Njegovim robovima, a oni kod Njega uživaju čast ko će mene zaštititi ako budem odabrao zemaljsku slabu vrijednost, a Allah me uputio da je izmijenim, a ne da je slijedim.

Zašto se ne urazumite? (11/30).

To na čemu ste vi navelo vas je da zaboravite mjerilo prave prirode.

Tada im Nūh predočava svoju ličnost i svoje poslanstvo, lišeno i jedno i drugo svakog ukrašavanja, glačanja i vrijednosti tih izloženih sumnjivih vrijednosti, predočava im svoju ličnost da bi ih podsjetio i pokazao im istinitu vrijednost i prezreo pred njima formalne, površne

vrijednosti, oslabadajući ih se i zanemarujući ih, pa ko želi poslanstvo onakvo kakvo ono jeste, sa njegovim vrijednostima, bez ukrašavanja, bez kojekakvih tvrdnji, pa neka izvoli pristupiti, ali iskreno, radi Allaha.

Ja vam ne kažem: "U mene su Allahove riznice" (11/31),

pa da ustvrdim da sam bogat i da sam moćan da nekoga obogatim;

... niti meni je poznata budućnost (11/31),

pa da ustvrdim da postoji moć koja pripada čovjeku niti da imam kakvu vezu sa Allahom osim veze poslanstva;

...niti kažem: "Ja sam melek"(11/31).

pa da ustvrdim da imam veća svojstva od ljudskih svojstava, po vašem mišljenju, pa da budem velik u vašim očima i da moja ličnost bude bolja od vas;

...a ne govorim ni o onima koje vaše oči s prijezirom gledaju: "Allah im nikakvo dobro neće dati" (11/31) -

zadovoljavajući vašu oholost ili vašu zemljasku vrijednost ili vašu vanjsku vrijednost;

Ta Allah dobro zna šta je dušama njihovim (11/31),

ja gledam samo na njihovu spoljašnjost a njihova spoljašnjost poziva ka plemenitosti i nadi da će im Allah dati dobro;

... jer bih se tada ogriješio (11/31),

ja ne tvrdim bilo šta iz ove tvrdnje nasilnika, protivnika Istine. Ja sam došao samo da saopćim, a griješnike i nasilnike prepuštam Allahovoj srdžbi, nasilnike koji čine nasilje ljudima i onome što Allah njima objavljuje.

Ovako Nüh (alejhi's-selam) odbacuje od sebe i svoga poslanstva svaku sumnjivu vrijednost i svaku vještačku veličinu koju zahtijevaju i traže glavešine njegova naroda, a što je vezano za poslanstvo i poslanika. On im time predočava samo veliku Istinu koja ne zahtijeva nikakve dodatke i površno izlaganje. On ih vraća čistoj Istini i njenoj snazi obraćajući im se vrlo tolerantno i sa ljubavlju. On im govori o Istini da bi se oni usmjerili prema njoj i krenuli putem njene upute bez prkosa, slabosti i pokušavanja traženja zadovoljstva na račun poslanstva i njegove jednostavne Istine. Na taj način, on daje svim nosiocima ovog poziva svih

pokoljenja uzorak ovog poziva i lekciju kako se suočavati sa nosiocima vlasti samo Istinom, bez traženja zadovoljstva u predstavljanju toga, bez sudioništva s njima, daje uzorak suočavanja sa ljubavlju koja ne vodi povijanju glava.

U ovom času glavešine naroda Nūhova pali su u očaj zbog podnošenja dokaza na dokaz. Tada oni, po običaju svoga staleža, osjete čast u predaji grijehu, odbaciše dokaze i povinjavanja racionalnom i prirodnom dokazu, napustiše raspravu i prijeđoše na izazov.

“O, Nūhu”, - rekoše oni - “ti si želio da se s nama raspravljaš i dugo si se raspravljao. Daj neka se ostvari ono što nam prijetiš, ako istinu govoriš!” (11/32).

To je nemoć koja se zaogrće odijelom moći, slabost koja navlači na sebe plašt moći, strah od pobjede Istine, pa se prelazi na prijehir i izazov.

Daj neka se ostvari ono što nam prijetiš, ako istinu govoriš! (11/32).

Daj neka nas snađe bolna kazna kojom nas ti opominješ. Mi ti ne vjerujemo niti uzimamo u obzir tvoju prijethju.

Međutim, Nūha ne izvodi ovo nagonjenje u laž i izazov iz okvira plemenitosti Vjerovjesnika, niti ga zaustavlja da im izlaže Istinu, da ih upućuje ka Istini koju su oni zanemarili, odbacili u svojim zahtjevima, a to je - neka im donese ono čime im on prijeth. On ih vraća na ovu Istinu, a to je, da je on samo Poslanik i da je zadužen samo da saopći. Što se tiče kazne, ona je u Allahovim rukama. On raspoređuje stvari u cjelini i procjenjuje kada je vrijeme, da li ubrzati kaznu ili je kasnije primijeniti. Njegov zakon je taj koji to provodi. Nūh kao poslanik ne može je ni odbiti, ni izmijeniti. On je poslanik i njegova je obaveza da otkriva Istinu sve do posljednjeg momenta. Njega ne može zaustaviti da prenosi saopćenje i obavijest to što ga narod nagoni u laž i prkosi mu.

“O, Nūhu”, - rekoše oni - “ti si želio da se s nama raspravljaš i dugo si se raspravljao. Daj neka se ostvari ono što nam prijetiš, ako istinu govoriš!” “To će vam učiniti samo Allah ako bude htio” - reče on -, “i vi nećete moći umaći. Ako Allah hoće da vas ostavi u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko ja želio da vas savjetujem. On je Gospodar vaš i Njemu ćete se vratiti” (11/32-34).

Ako Allahov zakon zahtijeva da budete upropašteni sa vašim ciljevima, onda će ovaj zakon biti primijenjen nad vama, bez obzira koliko ja vama dao savjeta. Ovo nije zbog toga što bi vam Allah spriječio da se

koristite ovim savjetom, nego zbog toga što vi, vašim postupcima, prouzrokuje da se Allahov zakon primijeni, da zalutate, i u tom slučaju vi niste sposobni da spriječite da vas pogodi ono što vam je dosuđeno. Vi ste vazda u Njegovoj ruci. On je taj koji određuje i raspoređuje vašim poslovima u cjelini. Vi se morate sresti s Njim. Vi to ne možete izbjeći. Vi ne možete izbjeću obračun, nagradu ili kaznu.

On je Gospodar vaš i Njemu ćete se vratiti (11/34).

U ovom odlomku kod kazivanja o Nuhu kontekst se čudno osvrće na budućnost politeista Kurejšija u sličnom kazivanju koje bi skoro moglo da bude da je to njihovo kazivanje vezano za Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i tvrdnju politeista Kurejšija da Muhammed izmišlja ovo kazivanje, tako da se odbijaju ove riječi prije nego što se prijede na završetak kazivanja o Nuhu.

Zar ovi da govore: "On ga izmišlja." Reci: "Ako ga izmišljam, grijeh će pasti na mene, a ja nemam ništa s tim što vi iznosite klevete" (11/35).

Izmišljanje kleveta je grijeh. Reci im: "Ako sam ja to učinio, pa ja ću snositi posljedicu toga. Ja znam da je to grijeh i daleko bi to bilo da ja to učinim. Ja sam nevin i potpuno čist od grijeha koje vi činite i čist sam od optužbe izmišljanja, pored drugog što čine politeisti i oni koji nagone u laž".

Ovo izlaganje ne suprotstavlja se kontekstu kazivanja u Kur'anu, jer je ono navedeno da izvrši postavljeni cilj u ovom kontekstu.

U kontekstu se dalje nastavlja sa kazivanjem o Nuhu. Tu se izlaže druga scena, scena o Nuhu kako prima Objavu od svoga Gospodara i Njegovu naredbu.

I Nuhu bi objavljeno: "Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati, zato se ne žalosti zbog onoga što oni stalno

čine. I gradi lađu pred Nama i po Našem nadahnuću, i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će sigurno biti potopljeni!" (11/36-37).

Završeno je sa upozorenjem, završeno je i sa pozivom i sa prepirkom.

I Nuhu bi objavljeno: "Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati" (11/36).

Srca koja su spremna za vjerovanje - ona vjeruju, a u ostalim srcima nema spremnosti niti su ona usmjerena. Ovako je Allah objavio Nuhu. On najbolje zna Svoje robove. On najbolje zna ko je sklon, a ko ne. Prema tome, nema mjesta da bi se nastavilo sa pozivom. Ništa ne koristi. Ti nisi ni najmanje odgovoran za njihovo nevjerovanje, njihovo nagonjenje u laž, izazov i ismijavanje.

...zato se ne žalosti zbog onoga što oni stalno čine (11/36).

Tj. ne osjećaj gnjev niti nemir. Ne muči se, niti se interesuj za ono što oni čine. To što oni čine ne proteže se na tebe, niti će ti išta štetiti. U njima nema nikakva dobra.

Ostavi ih. On se njih prošao.

I gradi lađu pred Nama i po Našem nadahnuću (11/37) -

pod Našom pažnjom i Našim instrukcijama;

i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će sigurno biti potopljeni!
(11/37) -

njihova je sudbina već određena i s njima je svršeno. Ne obraćaj Mi se više i ne govori Mi ništa o njima. Ni dove za njih ne upućuj, niti prokletstva protiv njih! Na drugom mjestu se spominje, kada je Nuh očajavao zbog njih, da ih je tada proklinjao. Razumije se da je očaj uslijedio poslije ove objave, što znači, kada je sve riješeno, onda nema potrebe dovi.

Ovo je treća scena ovog kazivanja. Ovo je scena o Nuhu kako pravi lađu, ostavlja narod, ostavlja poziv i prepiranje s njima.

I on je gradio lađu. I kad god bi pored njega prolazile glavešine naroda njegova, rugale bi mu se. "Ako se vi rugate nama" - govorio je on - ,

“rugaćemo se i mi vama, onako kako se vi rugate, i saznaćete, zaista, koga će snaći sramna kazna i ko će u vječnoj mucu biti” (11/38-39).

Ovdje je upotrijebljen izraz u sadašnjem vremenu. Radnja kao da se sada događa. To je izraz koji sceni daje živahnost i ozbiljnost. Mi to primjećujemo zahvaljujući našem poimanju kroz ovaj izraz. Vidimo Nūha kako pravi lađu, vidimo i grupu njegovog naroda koji se ohole i prolaze pored njega ismijavajući ga. Vidimo kako ismijavaju čovjeka koji im govori da je on poslanik, da ih poziva na Pravi Put, raspravlja sa njima nadugo, a zatim se vraća i kao stolar pravi lađu. Vidimo kako se oni njemu ismijavaju jer vide samo to što je očito, što je pred njima, a ne znaju ništa šta stoji iza ove Objave, šta slijedi iza toga. Uostalom, oni uvijek spoznaju samo ono što se pred njima manifestira, a nisu u stanju da spoznaju kakva mudrost i odredba stoji iza toga. Međutim, Nūh je sasvim pouzdan i zna. On ih obavještava sasvim uvjerljivo, smireno, držeći se visoko, i razmjenjuje s njima ismijavanje.

“Ako se vi rugate nama” - govorio je on, - “rugaćemo se i mi vama, onako kako se vi rugate” (11/38).

Mi se rugamo vama, jer vi ne znate šta stoji iza ovog posla, ne znate kakve su Allahove odredbe iza toga, niti znate kakva vas sudbina očekuje.

... i saznaćete, zaista, koga će snaći sramna kazna i ko će u vječnoj mucu biti (11/39).

Da li mi ili vi otkrit će se onoga dana kada se digne zastor, saznat će se nesreća.

Ovdje slijedi scena mobilnosti kada je došao iščekujući moment.

I kad je zapovijed Naša pala i voda s površine Zemlje pokuljala, Mi smo rekli: “Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste po jedan par, i čeljad svoju - osim onih o kojima je bilo govora - i vjernike!” - a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali. I on reče: “Ukrcajte se u nju, u ime Allaha, neka plovi i neka pristane! Gospodar moj, uistinu, prašta i samilostan je” (11/40-41).

Postoje razna mišljenja o *fewrane't-tenur* - površina zemlje pokuljala. Neki su otišli sasvim daleko kod interpretiranja ovoga u čemu se nazire utjecaj israilijata, a u kazivanju o Potopu ta kazivanja su sasvim jasna. Međutim, mi se nećemo upuštati u lutanja bez dokaza, nećemo se upuštati u ovu nepoznanicu o kojoj znamo samo onoliko koliko nam pruža ovaj tekst i u granicama njegova značenja, bez ikakva dodavanja.

Krajnje što možemo da znamo to je da kažemo da *fewrane't-tenur* znači: pokuljao izvor ili pokuljao vulkan. Ovo kuljanje možda je bio znak Allahov Nuhu ili da je to pratilo dolazak naredbe. Provođenje ove naredbe počelo je kuljanjem vode iz zemlje i prolijevanjem kiše kao iz kabla.

Kada se desilo ovo, *Mi smo rekli: "Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste jedan par."* Kao da je sistem ove operacije zahtijevao naredbu Nuhu tada, da sve ovo izvodi u fazama. Prvo da mu je naređeno da napravi brod, i on je to učinio. Kontekst nam ne spominje cilj ove njegove radnje niti izričito kaže da je Nuhu obavijestio o cilju toga. *I kad je zapovijed Naša pala i voda s površine Zemlje pokuljala (11/40)*, naređena je slijedeća faza: *Mi smo rekli: "Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste po jedan par, i čeljad svoju - osim onih o kojima je bilo govora - i vjernike!" (11/40).*

Po drugi put razilaze se mišljenja o tekstu *od svake životinjske vrste po jedan par (11/40)*. U njima se jako naslućuje miris israilijata. Mi u našem izlaganju ne pozivamo fantaziju da se poigrava s nama i da odlazimo daleko od teme vezane za tekst: *Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste po jedan par (11/40)* čime je raspolagao Nuh i što je mogao živoga da pridruži sebi. Sve što je izvan ovog teksta jeste nepromišljeni postupak.

... i čeljad svoju, - osim onih o kojima je bilo govora (11/40)

tj. zaslužuju Allahovu kaznu sukladno Njegovu zakonu.

... i vjernike (11/40),

koji nisu čeljad tvoja,

... a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali (11/40).

I on reče: "Ukrcajte se u nju, u ime Allaha, neka plovi i neka pristane!" (11/41) - naredba je provedena, sabrao se ko se sabrao i što se sabralo;

I on reče: "Ukrcajte se u nju, u ime Allaha, neka plovi i neka pristane!" (11/41) - ovo je izraz o punoj predaji da plovi i usidri kako On hoće. Lađa je

u zaštiti Allahovoj i Njegovoj pažnji. Šta ljudi mogu da učine sa ovom lađom kad se ona nalazi u silini valova neobuzdanog potopa?!

Poslije ovoga slijedi velika, zaplašujuća scena, scena potopa:

I ona ih je ponijela na valovima velikim kao brda i Nūh zovnu sina svoga koji se nalazio podaleko: "O, sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!" A on reče: "Skloniću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi." - "Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao!" reče Nūh, i val ih razdvoji, i on potopljen bi (11/42-43).

Ovdje se javljaju dva straha, strah u prirodi koja štiti i strah u ljudskoj duši, dva straha koja se susreću.

I ona ih je ponijela na valovima velikim kao brda (11/42).

U ovom strašnom i odlučujućem momentu Nūh pogleda, kad tamo jedan od njegovih sinova izoliran od njih, nije s njima, u njemu se probudi roditeljsko uznemireno biće i on uzvikuje zbog odbjeglog djeteta:

"O, sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!" (11/42),

ali sinovska nepokornost ne osvrće se na roditeljsku uznemirenost. Mladenačka opijenost ne može da procijeni stepen pune opasnosti:

A on reče: "Skloniću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi!" (11/42). Ovdje se javlja roditeljska spoznaja istine strahote i naredbe, te šalje posljednji poziv:

"Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao", - reče Nūh (11/43).

ni brdo, ni sklonište, ni zaštitnik, ni čuvar, osim onoga kome se On smilovao.

U tom momentu mijenja se strana scene. Najednom, val prekri i proguta sve:

I val ih razdvoji i on potopljen bi! (11/43).

Mi danas poslije hiljade godina zadržavamo naš dah dok pratimo ovaj kontekst, jeza i strah obuzimaju nas kao da mi prisustvujemo ovoj sceni. Lađa se kreće i nosi ove putnike kroz valove koji su kao bregovi, a Nuh, roditelj pun straha, upućuje poziv za pozivom dok njegov sin, mladić, zaveden, odbija da se odazove ovom pozivu, a val koji prekriva sve obuhvata područje velikom brzinom, sve se zatrese i iščeznu kao da nije bilo ni poziva ni odgovora.

Ovdje je iznijeta strahota da bi se uporedilo do čega ona doseže u duši živoga, između djeteta i roditelja, kao što se poredi do čega ona doseže u svojoj prirodi. Val prekriva i brežuljke nakon što je prekrrio doline. I jedno i drugo su jednaki, i u šutljivoj prirodi i u duši čovjeka. To je izrazita i primjetna karakteristika u kur'anskom poimanju.

Oluja se smiruje. Mir natkriva sve. Naredba je provedena. Odredba se kreće također kroz termine i ritam u duši i u ušima čovjeka.

I bi rečeno: "O, Zemljo, gutaj vodu svoju, a ti, o, nebo, prestani!" I voda se povuče i ispuni se odredba, a lađa pristade na planini Al-Džudi, i bi rečeno: "Daleko nek je narod nevjernički!" (11/44).

Riječi su upućene Zemlji i nebesima kao da su nebesa i Zemlja razumska bića. I jedno i drugo su se odazvali odlučnoj naredbi. Zemlja upi vodu, a kiše prestade!

I bi rečeno: "O, Zemljo, gutaj vodu svoju, a ti, o, nebo, prestani!" (11/44).

I voda se povuče (11/44).

Upi je Zemlja u svoju utrobu i nesta je sa površine.

Ispuni se odredba (11/44).

Provede se naredeno.

A lađa pristade na planini El-Džudi (11/44).

Usidrila se čvrsto na brdu El-Džudi.

I bi rečeno: "Daleko nek je narod nevjernički!" (11/44).

Ovo je sažeta rečenica koja odlučno i jasno govori o atmosferi i to najkompletnijim izrazom *bi rečeno*, izraženo u pasivu, pa se ne zna ko je rekao, prije nego se završi zaplet teme i ono što je skriva:

Bi rečeno: "Daleko nek je narod nevjernički!" (11/44).

Daleko od života - i oni su otišli, daleko od Allahove milosti - i oni su prokleti; daleko od opominjanja! S njima je svršeno! Oni ne zaslužuju ni spomen!

Sada, a već se smirila oluja i strah, i lađa se ukotvila na brdu El-Džudi, sada se u duši Nūhovoju budi bolna žalost roditelja.

A Nūh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: "Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, a obećanje Tvoje je zaista istinito i Ti si od mudrih najmudriji!" (11/45).

Bože moj, moj sin je iz moje svojte. Ti si mi obećao da ćeš sačuvati moje ukućane. Tvoje je obećanje zaista istinito. Ti si najmudriji. Sve što radiš, radiš mudro i po rasporedu.

On je to rekao moleći svoga Gospodara da ispuni Svoje obećanje, koje se odnosi na spašavanje njegovih ukućana. On moli Allaha da se ispuni Njegova mudrost i odredba.

Odgovor koji je došao uistinu je zanemario spas njegova sina. Prema islamskom učenju i Allahovom mjerilu, svojtu ne čini krvno srodstvo, nego srodstvo čini vjera. Ovo dijete nije bilo vjernik. Prema tome, ono nije ni njegova svojta jer je Nūh vjerovjesnik, vjernik. Ovako je došao odgovor veoma snažno, odlučno i potvrdno. Odgovor sličići kuđenju, prijekoru i prijetnji.

"O, Nūhu, on nije čeljade tvoje" - rekao je On - "jer radi ono što ne valja, zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš" (11/46).

To je nepobitna činjenica o ovoj vjeri, činjenica spona u kojoj se spajaju i povraćaju svi konci. Veza vjere koja povezuje čovjeka i čovjeka u takvom omjeru da ga tako ne povezuje pripadnost i srodstvo.

... "on nije čeljade tvoje" - rekao je On - "jer radi ono što ne valja" (11/46).

On je odvojen od tebe i ti si odvojen od njega, jer da je bio tvoj, sin koji je potekao od tebe, ne bi te ostavio. Prva čvrsta veza je prekinuta. Poslije ovog slučaja nema veza niti spona.

Nūh je molio molbom onoga koji je kazao da se ispuni obećanje, koji je vidio da se odgovor nije ostvario, a odgovor je sadržavao u sebi i izvjesni znak prijekora i prijetnje.

... zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš (11/46).

Ja te savjetujem iz opreznosti da ne budeš neznalica u ostvarenju spona i veze ili istinitosti Allahova obećanja i njegova objašnjenja. Allahovu obećanju daje se prioritet i ostvarenje. On je spasio ukućane koji su tvoji.

Nūh se jako zatresao, poput čovjeka vjernika koji se uplašio da je skliznuo u vezi sa pravom njegova Gospodara, pa je pribjegao Njemu ispričavajući Mu se i moleći oprost i milost.

"Gospodaru moj", - reče - "Tebi se ja utičem da Te više nikada ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, biću izgubljen" (11/47).

Allahova milost je zadesila Nūha, umirila mu srce, blagoslovila njega i sve dobre iz njegovog roda, a ostale je zadesila bolna kazna.

"O, Nūhu", - bi rečeno - "iskrcaj se, s pozdravom Našim i blagoslovima tebi i narodima koji će se izroditi od ovih koji su s tobom! Biće naroda kojima ćemo davati da uživaju, a koje će poslije snaći Naša kazna nesnosna!" (11/48).

Kraj ovog kruženja bio je spas i radosna vijest njemu i njegovom potomstvu koji vjeruju, prijetnja svima onima koji žele uživanje na ovom svijetu. Njih će snaći bolna kazna. To su osobe koje su razveseljene i osobe koje su rastužene, a o kojima je bilo govora u predgovoru ove sure. Ova kazivanja navedena su da bi bila predočena u očitoj realnosti.

Nakon ovoga dolazi pogovor:

To su nepoznate vijesti koje ti Mi objavljujemo; ni ti ni narod tvoj niste prije ovoga o tome ništa znali. Zato budi strpljiv, ishod će, zaista, u korist čestitih biti (11/49).

Ovaj pogovor ostvaruje slijedeće ciljeve kur'anskog kazivanja u ovoj suri:

- jedinstvo Objave koju negiraju politeisti. Ovo je jedno od kazivanja o nečem što je nespoznajno, što nije znao ni Vjerovjesnik, a ni njegov narod, niti je ono bilo u opticaju. Ovo je Objava od strane Mudroga i Sveobaviještenoga,

- potvrđuje se jedinstvo vjere od strane Nūha, drugog praoca. Vjera je jedna te ista i skoro da je o njoj kazivano istim izrazom,

- potvrđuje se ponavljanje suprotstavljanja i optužbi od strane onih koji nagone u laž uprkos dokazima, pouci i objašnjenjima koja ništa ne sprečavaju pokoljenja da opetuju neistine s pokoljenja na pokoljenje.

- potvrđuje se ostvarenje vesele vijesti i prijetnje, kao što razveseljava Vjerovjesnik i upozorava, što dokazuje i historija;

- potvrđuju se tekući zakoni koji se ne mijenjaju, ne daju prioritet nikome niti se odvajaju. ...*Ishod će, zaista, u korist čestitih biti (11/49)*. Oni su spašeni i oni su zastupnici na Zemlji;

- potvrđuje se istina spone koja povezuje osobu sa osobom, pokoljenje s pokoljenjem, a to znači da je jedna vjera koja povezuje sve vjernike koji vjeruju u Jednog Boga i Jednog Gospodara, od koga primaju u vjeri Objave bez spora i pripisivanja Mu sudruga.

Da li je ovo bila opći potop na Zemlji? Ili je bila ograničena i na području gdje je bio upućen Nūh? Gdje je ta Zemlja? Gdje je njena granica u starom ili novom svijetu? To je pitanje na koje se ne može odgovoriti. Može se samo pretpostaviti, a pretpostavka nije ni blizu istine. Mogu se također koristiti i israilijati koji se ne mogu uzeti kao vjerodostojan dokaz. Osim toga, israilijati nemaju nikakvu ama baš nikakavu vrijednost u istraživanju ciljeva kur'anskog kazivanja!

Međutim, ovo ne sprječava da se kaže da vanjski smisao kur'anskih tekstova navodi da je Nuhov narod bio ljudska grupa toga vremena, da je tlo koje su oni nastanjivali bilo kultivirano u to vrijeme, da je poplava obuhvatila taj predio i uništila sva stvorenja koja je ona obuhvatila, osim putnika onog broda koji su se spasili.

Ovo nam je dovoljno da spoznamo prirodu tog kosmičkog događaja o kome nam dolaze vijesti iz jednog pouzdanog izvora iz tog dalekog vremenskog perioda o kome historija ništa ne zna. Osim toga, gdje je u to vrijeme "historija"? Historija je rođenče novijeg vremena i registrirala je sasvim malo ljudskih događaja. Pored toga, sve ono što je ona registrirala možda je pogrešno, a možda i ispravno registrirala. Moguće je da je to istina, a moguće je da je i laž, moguće je da je to što je registrirala povrijedilo istinu, a moguće je i da je pravo registrirala. Nikad nije potrebno da se traži sud jednog dana o onome o čemu nam je prenijeta sigurna vijest. Samo ispitivanje takvog slučaja, u sličnoj okolnosti, dovodi do izmjene situacije i pada u ono što ne zadovoljava razum koji bi to prihvatio kao istinu ove vjere.

Brojne priče naroda i nejasna sjećanja govore o potopu koji je zadesio neki kraj Zemlje u staro vrijeme zbog grijeha dotičnog pokoljenja koga je pogodio taj veliki događaj. Brojna su kazivanja Sinova Israilovih sabrana u Starom zavjetu, kako se to zove, koja također sadrže uspomene na potop Nuhova naroda. Međutim, ova kazivanja ne treba ni spomenuti kada se govori Kur'anom o ovom potopu, ne treba da se miješa pouzdana vijest sa ovakvim i sličnim pripovijedanjima i pričama nepoznatog izvora i oslonca, iako su ove nejasne vijesti o ovom potopu kod raznih naroda dokaz o potopu koji je zadesio neke narode negdje ili, u najmanju ruku, da su se sjećanja na ovo održala sa potomstvom onih koji su se spasili, kada su se rastavili poslije potopa i ponovo počeli kultivirati tlo zemlje.

Moramo spomenuti da knjiga koja se zove "Zavjet", bilo da se radi o "starom" periodu, a koja sadrži knjige Jevreja, ili "Novi zavjet" koji obuhvata indžile kršćana, da to nije ono što je objavljeno od Allaha. Tevrat koga je Allah poslao Mūsâu, njegov osnovni primjerak, spalili su Babilonaci - kada su Jevreji bili zarobljeni. Ta je knjiga objavljena tek poslije prolaska nekoliko stoljeća, što znači prije rođenja Mesiha na oko pet stoljeća. Nju je napisao Ezra, a možda je to bio Uzejr, i sabrao u tu novu knjigu ostatke Tevrata. Sve ostalo je samo sastavljeno. Isti je slučaj i sa indžilima. Svi oni sadrže samo ono što su sačuvali učenici Mesihovi i učenici ovih učenika i to nakon jednog stoljeća poslije smrti Mesiha

(alejhi's-selam). Na taj način došlo je do miješanja brojnih priča i izmišljotina. Prema tome, nije dozvoljeno tražiti u takvim djelima ništa što bi bilo sigurno.

Da sažmemo ovaj izloženi problem na pouku ovog velikog kosmičkog događaja, a to su, ustvari, razne pouke, a ne jedna. Mi ćemo pokušati da se dotaknemo djelića toga na slijedećim stranicama, prije nego što prijedemo sa kazivanja o Nuhu na kazivanje o Hudu.

Narod Nuhov (alejhi's-selam) bili su oni čiji smo stepen džahilijeta vidjeli, čije smo insistiranje na neistinama iznijeli, čiji smo stepen osude pravog islamskog poziva kojeg je sa sobom nosio Nuh (alejhi's-selam) i sažetak tog poziva iznijeli, a to je iskreni monoteizam u kome je zastupljeno vjerovanje i klanjanje samo Allahu, pri čemu se pored Njega ne dodjeljuje nikome svojstvo Božanstva.

Ovaj Nuhov narod su potomstvo Ādema, a Ādem je, kao što znamo iz kazivanja u poglavlju El A'raf, iznijetog nešto ranije, i u suri El-Beqare također, spušten na Zemlju da bi obavio ulogu zastupništva na Zemlji. To je obaveza radi čega ga je Allah stvorio i dao mu potrebne sposobnosti i pripreme za to, nakon što ga je njegov Gospodar podučio kako da se pokaje od skliznuća gdje je posrnuo i kako će primati od svoga Gospodara riječi i pokajati se tim riječima za svoje posrtanje, kako je njegov Gospodar vezao ugovorom i poveljom i njega, i njegovu ženu, i njegove sinove da *slijede* uputu koja mu bude dolazila od Allaha, a ne da slijede šejtana koji je njegov neprijatelj i neprijatelj njegovih sinova i kao takav ostat će do Sudnjeg dana.

Prema tome, Ādem je spušten na Zemlju kao musliman vjerujući u Allaha i slijedeći Njegovu Uputu. Nema nikakve sumnje da je on podučavao svoje sinove islamu, a onda tako da su oni podučavali pokoljenja iza pokoljenja, da je islam bio prva vjera koju je upoznalo čovječanstvo na Zemlji jer u to vrijeme nije bilo nijedne druge vjere. I kada pogledamo na narod Nuhov, a oni su potomstvo Ādema iz pokoljenja u pokoljenje, čiji broj zna samo Allah, primijetit ćemo da su stigli u ovaj džahilijet, o čemu govori ovo kazivanje u ovoj suri. Mi onda možemo sa sigurnošću reći da se ovaj džahilijet pojavio među ljudima u vidu totemizma, raznih priča, kazivanja i

izmišljotina, kipova, poimanja i oponašanja svega toga. To je odstupanje od islama i pristupanje ovim vidovima vjere uz djelatnost šejtana koji dominira ljudskim rodnom i kroz prirodne propuste u ljudskim dušama, propuste kroz koje je Allahov neprijatelj i neprijatelj čovjeka sprovodio takva vjerovanja kad god bi se ljudi otrgli od pridržavanja Allahove Upute, slijeđenja samo Njega i neslijeđenja bilo koga drugoga u malom ili velikom. Allah je stvorio čovjeka i dao mu moć izbora, a to je iskušenje. Ovom moći čovjek može da se prihvati Allahove Upute. U tom slučaju njegov neprijatelj neće nadvladati nad njim. Čovjek može da se prihvati odstupanja i devijacije, pa makar to bilo izraženo u najmanjem obliku, devijacije od Upute Allahove i prihvatiti se upućivanja drugih pa ga ti drugi odvedu na stranu šejtana tako da ga dovedu, poslije izvjesnog pristanka za šejtanom, do tog krajnjeg džahilijeta do kojeg su dospjeli potomci Ādema (alejhi's-selam) nakon pokoljenja čiji broj zna samo Allah.

Ova istina ističe da je prva vjera upoznata na Zemlji bila islam i da je uspostavljena na monoteizmu klanjanja, Božanstva i priznavanja vlasti samo Allahu. Ona nas vodi da odbacimo sve ono u što su upali oni koji se nazivaju učenjacima komparativnih religija i drugi "naprednjaci" koji govore o monoteizmu, tvrdeći da je to posljednja u fazama vjerovanja, da su ovu fazu pretekle brojne faze politeizma i dualizma, zatim ističu priznavanje da božanstvo pripadne moćima raznih duhova, Sunca i zvijezda, itd. U to su se upuštala ova "istraživanja", a ona su počivala na programu koji prati određene historijske, psihološke i političke faktore, a ima cilj rušenje osnove nebeskih vjera, rušenje Allahove Objave i poslanstava upućenih od strane Allaha i teži za učvršćivanjem stavova koji govore da su vjere ljudski proizvod, da su se razvijale sa razvijanjem ljudske misli kroz vremenski protok.

Neki koji pišu o islamu, braneći ga, otisnuli su se u te vode i pristali da slijede ovu teoriju koju su istraživači prihvatili govoreći o historiji religija, sukladno tom usmjerenom programu i ne osjećajući to. I dok oni brane islam požrtvovano, oni istovremeno ruše temelj islamskog vjerovanja, kojeg potvrđuje časni Kur'an sasvim jasno, da je Ādem (alejhi's-selam) spušten na Zemlju primjenjujući vjeru islam, da se Nūh (alejhi's-selam) suočio sa potomcima Ādemovim koje je šejtan odveo od islama i doveo u totemistički džahilijet, da se suočio tim istim islamom koji je počivao na apsolutnom monoteizmu, da se to kruženje ponavlja i nakon Nūha, pa su ljudi napustili islam i povratili se džahilijetu, da su svi poslanici upućivani poslije tog skretanja obnavljajući islam koji je počivao na apsolutnom monoteizmu, da nikada nije bilo razvoja u nebeskoj vjeri o

temeljnom vjerovanju nego je bio napredak, složenost i proširenje u zakonima koji su pratili jednu te istu vjeru, da primjedbe vezane za taj razvoj u džahilijjskim vjerovanjima ne znače da ljudi idu prema monoteizmu na osnovu razvoja temelja vjere, nego ukazuje da je vjera u Jednog Boga dostavljena preko svakog poslanika, ostavljajući naslage na slijedeća pokoljenja sve dok nije došlo do odstupanja tih pokoljenja od te vjere i kada dolazi do napredovanja samo njihovog džahilijjskog vjerovanja i kada je ono postalo blisko temelju monoteističkog božanstva. Monoteističko vjerovanje u svojoj osnovi je najstarije u historiji čovječanstva. Ono je starije od svih totemističkih vjerovanja. Ono je bilo kompletno otkako je postalo vjerovanje, jer nije proizvod ljudskih misli i njihova saznanja koje se razvija, nego je vjerovanje njima dato od strane Allaha (Uzvišenog). Ono je istina od prvog momenta i kompletno je od prvog momenta.

Ovo potvrđuje časni Kur'an. Na tome je uspostavljeno islamsko poimanje. Prema tome, nema mjesta za muslimana istraživača, pogotovo za onoga koji stoji na braniku islama, da odstupa od ovoga što časni Kur'an potpuno jasno potvrđuje, da odstupa prema nečemu u čemu se odražavaju razne teorije iz oblasti komparativne religije, koje slijede određeni smjer, kao što smo rekli.

Premda mi ovdje *U okrilju Kur'ana* nećemo raspravljati o greškama niti sklizištima u djelima u kojima se piše i govori o islamu, jer to područje zahtijeva posebnu raspravu,⁷ ali ćemo se dotaći jednog uzorka, poredeći ga u suočavanju sa kur'anskim programom i kur'anskim stavovima o ovom pitanju.

Gospodin Akkad pisao je u svom djelu *Allah* u poglavlju Aslu'-l-akide:

“Čovjek se uzdiže u svom vjerovanju kao što se uzdiže i napreduje u nauci i zanatstvu.

Prvo njegovo vjerovanje odgovaralo je i bilo jednako njegovom prvobitnom i primitivnom životu. Tako je bilo i sa njegovim naukama i njegovim zanatstvom. Počeci nauke i zanatstva nisu bili dalje uznapredovali od početaka vjerovanja i klanjanja. Nijedan istiniti element, bilo vjere ili nauke i zanatstva, nije bio iznad elemenata i činjenica druge oblasti.

⁷ V. *Taswibat u fi'l-fikri'd-dini'l-me'asir*, uskoro će se i, ako Bog da, pojaviti od ovog pisca.

Pokušaji čovjeka na putu vjere trebaju biti teži i duži od pokušaja na putu znanosti i zanatstva.

Istinu velikog Kosmosa teže je istraživati. Istraživanje Kosmosa traži više vremena nego istraživanje istina ovih rasutih pitanja koje katkada tretira nauka, a katkada zanatstvo i industrija.

Ljudi nisu znali smisao Sunca koje sija, ono je nešto što ga najlakše primjećuju oči i osjećaju tijela. Ljudi su donedavno isticali da se Sunce kreće oko Zemlje. Objašnjavali su Sunčevo kretanje i njegove pojave poput objašnjenja poslovice i snova. Nikome nije palo na pamet da negiraju postojanje Sunca. Pameti i razumi bili su u punoj tami o tome i možda su još i danas u tami i neznanju.

Povratak temeljima vjera u prvim džahilijetskim stoljećima ne govori o neistini vjerovanja niti da se istraživalo nemoguće. Sve što je pri tome ukazano jeste da je velika Istina iznad toga da bi se mogla potpuno otkriti i zasjati ljudima u jednom stoljeću, da su se ljudi pripremali za otkrivanje te Istine iz stoljeća u stoljeće, iz faze u fazu, iz metoda u metod, isto onako kao što se pripremaju za upoznavanje i otkriće manjih istina, pa možda i više i začudnije od njihova pripremanja za spoznaju ovih istina koje okružuju njihov razum, primjećuju, vide i osjećaju.

Nauka o komparativnim religijama rezultirala je brojnim zabludama i pričama u koje je vjerovao prvi čovjek. To je vjerovanje još i danas jako rašireno među primitivnim plemenima ili među narodima drevne civilizacije. Razumnjivo je i očekivati je da ovo znanje nije moglo ni polučiti nešto drugo, niti da su prvobitna vjerovanja mogla biti nešto drugo do zabluda i neznanje. Ovo je jedan od racionalnih zaključaka. Razum ne može rezultirati drugim zaključkom. U ovom rezultatu nema ništa novo čemu bi se čudili znalci ili gradili na njemu nešto novo u sudu o biti vjere. Svaki mislilac kome padne na pamet da raspravlja o prvobitnim vjerama, da bi ustanovio da su prvi ljudi spoznali kosmičku kompletnu Istinu bez natruha gluposti, istraživao bi ono što je nemoguće..."

Isto tako Akkad je pisao u poglavlju *Atvaru'l-akideti'l-ilahijeti* u istom djelu:

"Mislioci koji se bave uporednim religijama znaju da su primitivni narodi prošli kroz tri opće faze u svom vjerovanju u božanstvo i bogove:

- polytheism,
- henotheism i
- monotheism.

U fazi politeizma prvobitna plemena vjerovala su u božanstva kojih ima na desetine, pa možda i stotine. Skoro svaka veća porodica u ovoj fazi imala je svoga boga koga je obožavala ili neki amulet koji bi zamjenjivao to božanstvo. Klanjalo se njemu i podnosilo žrtve.

U drugoj fazi, a to je faza odabira bogova i davanja prednosti jednih nad drugima, i dalje ostaje veći broj božanstava. Od tih božanstava uzima se za božanstvo ono koje se najviše ističe i koje ima prevagu nad ostalim, bilo zbog toga što je ono božanstvo većeg plemena kome se klanjaju i druga plemena u rukovođenju i oslanjanju na njega u odbrani i životu, ili to božanstvo više udovoljava svim svojim poklonicima na zahtjev i potrebe nego što odgovaraju tim zahtjevima razna druga božanstva. Npr. veća je potreba za božanstvom kiše i oblasti ili za božanstvom poplave i vjetra, jer to je situacija nade i straha koja nadvisuje situaciju nade i straha drugih božanstava koja pored njih reguliraju druge prirodne pojave.

U trećoj fazi objedinjuje se vjera i okuplja se na jednom klanjanju koje se povezuje sa brojnim božanstvima u svakoj pojedinoj oblasti. U ovoj fazi desilo bi se da jedan narod nametne klanjanje drugom narodu, kao što nametne gospodstvo krune i prijestolja. Desi se katkada da se prihvati vjera poraženog naroda, i povine njegovu božanstvu, ali pobjednik i dalje zadržava svoje klanjanje, kao i onaj koji slijedi slijedenoga i svitu vladara kome se pokorava.

Ovaj narod neće doći do potpunog monoteizma sve dok ne prođe kroz faze civilizacije u kojoj se prošire znanje čak i kada pamet više ne prihvata izmišljotine koje su vladale umovima primitivaca i džahilijetskih plemena. Tada se bog opisuje onim što ga više približava savršenstvu i svetosti, nego što ga opisuju u ranijim fazama brojnim božanskim svojstvima. Klanjanje se udružuje sa mišljenjem i sudom o tajnama Kosmosa i njegovim vezama sa Allahovom voljom i Njegovom visokom mudrošću. Često se najveće božanstvo kod ovog naroda osamostaljuje u istinitom božanstvu, a druga se božanstva spuštaju na nivo meleka ili božanstava koja su protjerana iz nebeskog područja. Itd.”

Sasvim je jasno mišljenje koje proističe iz stava ovog pisca ili sažetaka stavova drugih učenjaka koje je on prenio, a koji se bave komparativnom religijom, da ljudi sobom grade sebi svoje vjere, zatim da se tu javljaju njihove racionalne, naučne, civilizacijske i političke faze, da su procesi razvoja i prelaska iz politeizma u dualizam pa monoteizam vremenske faze koje neminovno vode ka poboljšanju. Ovo se da shvatiti iz prve rečenice u uvodnom dijelu autorove knjige pod naslovom “Tema ovog

djela je nastanak božanske religije od vremena kada je čovjek sebi proizveo boga, spoznao Allaha i uputio se na čisti monoteizam.”

Ono u šta nema nikakave sumnje jeste da Allah Uzvišeni potvrđuje u svojoj časnoj Knjizi, sasvim jasno i odlučno, nešto što je potpuno suprotno onome što ističe autor djela *Allah*, pod utjecajem učenjaka koji se bave komparativnom religijom. Ono što Allah (Uzvišeni) potvrđuje u Svojoj Knjizi jeste da je Ādem bio prvi čovjek na Zemlji koji je potpuno upoznao istinitost monoteizma, upoznao čistotu monoteizma bez unošenja ikakvih natruha iz oblasti politeizma i dualizma, upoznao klanjanje samo Allahu kroz slijeđenje onoga što mu je objavljeno od Njega, da je on podučio svoje sinove ovom vjerom. Na taj način pokoljenja su u najstarijem historijskom vremenu poznavala samo islam kao vjeru i monoteizam kao doktrinu. Nakon proteka mnogo vremena i mnogih pokoljenja Ādemog potomstva, ljudi su odstupili od monoteizma, pa možda prihvatili dualizam ili politeizam i klanjali se raznim lažnim božanstvima sve do dolaska Nūha (alejhi's-selam), koji ponovo podučava monoteizmu, da su svi oni koji su ostali u svom džahilijetu bili potopljeni, a ostali samo muslimani monoteisti, koji su dobro poznavali “čistotu monoteizma”, odbacili politeizam, dualizam i ostala božanstva i džahilijetska klanjanja. Naša je obaveza da odlučno istupimo da su potomci ovih koji su se spasili također živjeli u islamu i uspostavili svoje vjerovanje na apsolutnom monoteizmu, prije nego je proteklo mnogo vremena i prije nego što su se vratili ponovo devijaciji i napustili monoteizam. Ovakvo nešto što se zbilo sa Nūhom zbilo se i sa svakim drugim poslanikom. *Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: “Nema Boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!”* (21/25).

Nema sumnje da je ovo što iznosi Kur'an i ono što govore učenjaci komparativne religije i što slijedi autor djela *Allah* nešto sasvim drugo. U stavovima učenjaka komparativne religije i stavu autora knjige *Allah* puna je podudarnost u pogledu stavova i rezultata do kojih su došli. Mišljenja istraživača u oblasti historije vjera ostalo je samo u okviru teorija koje se međosobno sukobljavaju i to nije konačna riječ, čak ni u istraživanju minulih generacija.

Nema sumnje da je ono što Allah (Uzvišeni) u Kur'anu potvrđuje i ono što u Svojoj plemenitoj Knjizi objašnjava kategoričko objašnjenje, a da je sve ono što je suprotno njemu potpuno neodrživo. Allahove riječi preče je da se slijede, a posebno da ih slijede oni koji brane islam i pišu o onome što pišu, sa namjerom da otklone sumnju od islama i vjere u cjelini. Ovoj vjeri ne može se biti u službi sa dokidanjem njene vjerničke osnove, a to je

da je vjera došla objavom od strane Allaha, da je nisu ljudi sobom izmislili, da je vjera došla kao monoteistička od najstarijih stoljeća, da nije bila bez monoteizma ni u jednom historijskom vremenu, ni u jednom poslanstvu. Isto tako, ovoj vjeri ne može se praviti usluga napuštanjem njenih dokaza i zamjenom sa tvrdnjom i dokazima učenjaka komparativnih religija, posebno kad se zna da svi ovi učenjaci rade i djeluju prema usmjerenom programu u cilju rušenja osnovnog temelja Allahove vjere u cjelini. Vjera je objavljena od Allaha, a nije objava ljudske misli koja je napredovala kroz faze, nije se ni razvijala sukladno napretku ljudskog razuma u oblasti materijalne znanosti i iskustva.

Možda ovaj kratki osvrt, koji ne zahtijeva da se duže o njemu govori *U okrilju Kur'ana*,⁸ otkriva nam stepen opasnosti kod primanja islamskog razumijevanja, u bilo kojoj formi, iz neislamskih izvora. Isto tako, ovaj kraći osvrt otkriva nam stepen lutanja u zapadnim programima, mišljenja onih koji žive sukladno ovim programima i odlukama na kojima se oni napajaju čak i kad se suprotstavljaju da bi odbili laži od islama koje podmeću ovi neprijatelji. *Ovaj Kur'an vodi jedinom ispravnom putu (17/9).*

Da se ponovo zadržimo na kazivanju o Nuhu i njegovu sinu, koji nije od njegove čeljadi.

To je zadržavanje na jasnom i očitom saznanju o prirodi ove vjere, o njenom dinamičnom kretanju i zadržavanje na raspuću koje otkriva znakove puta.

I Nuhu bi objavljeno: "Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati, zato se ne žalosti zbog onoga što oni stalno čine. I gradi lađu pred Nama i po Našem nadahnuću, i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će sigurno biti potopljeni!" (11/36-37).

I kad je zapovijed Naša pala i voda s površine Zemlje pokuljala, Mi smo rekli: "Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste po jedan par, i čeljad svoju - osim onih o kojima je bilo govora - i vjernike!" - a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali (11/40).

⁸ Ovu nesigurnost o savremenom pojmu o vjeri iznijet čemu u knjizi *Taswibatü fî'l-fikr'd-dini'l-mu'asir*.

I ona ih je ponijela na valovima velikim kao brda i Nūh zovnu sina svoga koji se nalazio podaleko: "O, sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!" A on reče: "Skloniću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi." - "Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao!" reče Nūh, i val ih razdvoji, i on potopljen bi (11/42-43).

A Nūh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: "Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, a obećanje Tvoje je zaista istinito i Ti si od mudrih najmudriji!" "O, Nūhu, on nije čeljade tvoje" - rekao je On - "jer radi ono što ne valja, zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš." "Gospodaru moj", - reče - "Tebi se ja utičem da Te više nikada ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, biću izgubljen" (11/45-47).

Spona koja povezuje ljude u ovoj vjeri je jedinstvena. Ona karakteriše prirodu ove vjere, a vezana je za horizonte daljine i ciljeve kojom se odlikuje taj Božanski plemeniti program.

Ova spona i povezivanje nije veza koja povezuje krv i srodstvo, zemlju i domovinu, narod i porodicu, boju i jezik, nacionalnost i pripadnost, zanimanje i klasu. Sve se ove spona katkad nalaze među ljudima, a katkad trgaju odnose između pojedinaca, kao što kaže Allah (Uzvišeni) Svome robu Nūhu (alejhi's-selam), na riječi Nūha: *Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, (11/45): O, Nūhu, on nije čeljade tvoje (11/46).* Zatim mu Allah objašnjava zašto sin njegov nije čeljade njegovo i kaže: *jer radi ono što ne valja (11/46).* Spona vjerovanja je bila već prekinuta između vas, o, Nūhu, *zato me ne moli za ono što ne znaš (11/46).* Ti misliš da je on tvoje čeljade, ali taj sud je pogrešan. Stvarni i uvjerljivi sud jeste da on nije tvoje čeljade, makar on bio tvoj sin rođenjem.

Ovo je jasno istaknuto mjesto saznanja na raspuću između pogleda ove vjere na sponu i povezivanja i između džahilijjskih raznih teorija. Džahilijjet uzima za glavnu vezu, čas krvnu vezu i pripadnost, čas zemlju i domovinu, čas narod i širu porodicu, ponekad boju i jezik, nacionalni element, struku zanimanja i klasu i čini to katkada zajedničkim interesom ili zajedničkom historijom ili zajedničkom sudbinom. Sve su to džahilijjska poimanja koja katkada ta poimanja povezuje ili rastavlja bojeći se suprotstavljanja jakog i osnovnog temelja islamskog poimanja. Božanski snažni program predstavljen u ovom Kur'anu upućuje onome što je bolje i snažnije. Usmjerenja Vjerovjesnika (alejhi's-selam) uzeta su iz ovog Kur'ana sukladno Kur'anu i njegovu usmjerenju. Muslimanski

Ummet odgaja se na tom velikom principu. To je jasno istaknuto mjesto saznanja o raspuću.

Ovaj primjer naveden u ovoj suri o Nuhu i njegovu sinu, o onome šta se dešava između roditelja i djeteta, čini nekoliko primjera raznog povezivanja i džahilijetskih spona, da bi tim primjerima potvrdio istinitost jedine spona o kojima se u ovom kazivanju govori:

- Donosi kroz to kazivanje primjer šta se dešava između djeteta i roditelja, a to je šta se zbilo između Ibrāhima (alejhi's-selam), njegova oca i naroda, također.

Spomeni, u Knjizi, Ibrāhima! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik. Kada je rekao ocu svome: "O, oče moj, zašto se klanjaš onome koji niti čuje niti vidi, niti ti može od ikakve koristi biti? O, oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi; zato mene slijedi, i ja ću te na Pravi Put uputiti; o oče moj, ne klanjaj se šejtanu, šejtan je Milostivome uvijek neposlušan; o, oče moj, bojim se da te od Milostivog ne stigne kazna, pa da budeš šejtanu drug," - otac njegov je rekao: "Zar ti mrziš božanstva moja, o, Ibrāhime? Ako se ne okaniš, zbilja ću te kamenjem potjerati, zato me zadugo vremena napusti!" "Mir tebi!" - reče Ibrāhim. "Moliću Gospodara svoga da ti oprost, jer On je vrlo dobar prema meni. I napustiću i vas i sve one kojima se mimo Allaha klanjate i kalnjaću se svome Gospodaru; nadam se da neću biti nesretan u klanjanju Gospodaru mome." I pošto napusti njih i one kojima su se, mimo Allaha klanjali, Mi mu Ishāka i Jākuba darovasmo, i obojicu vjerovjesnicima učinismo i darovasmo im svako dobro i učinismo da budu hvaljeni i po dobru spominjani (19/41-50).

- Donosi time primjer šta se zbilo između Ibrāhima i njegova potomstva kao što ga je Allah (Uzvišeni) time podučio, dok on daje svoj zavjet i obavezu i obavještava Ga da će sjećanje na Njega ostati i produžiti poslanstvo iza njega.

A kada je Ibrāhima Gospodar njegov s nekoliko zapovijedi u iskušenje stavio, pa ih on potpuno izvršio, Allah je rekao: "Učiniću da ti budeš ljudima u vjeri uzor!" - "I neke moje potomke!" - zamoli on. - "Obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike" - kaza On (2/124).

A kada je Ibrāhim zamolio: "Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom, a snadbij plodovima stanovnike njegove, one koji budu vjerovali u Allaha i u onaj svijet!" - On je rekao: "Onome koji ne bude vjerovao daću da neko vrijeme uživa, a onda ću ga prisiliti da uđe u paklenu vatru, a grozno će ona prebivalište biti!" (2/126)

U tom kazivanju iznosi se primjer šta je bilo između muža i njegove supruge, kroz slučaj Nūha i njegove supruge i Lūta i njegove supruge i, s druge strane, šta je bilo između faraona i njegove supruge;

Allah navodi kao pouku onima koji ne vjeruju ženu Nūhovu i ženu Lūtovu: bile su udate za dva čestita roba Naša, ali su prema njima licemjerne bile - i njih dvojica im neće ništa moći kod Allaha pomoći, i reći će se: "Ulazite vas dvije u vatru, sa onima koji ulaze!" A onima koji vjeruju - Allah kao pouku navodi ženu faraonovu, kad je rekla: "Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u džennetu i spasi me od faraona i mučenja njegova, i izbavi me od naroda nepravедnog!" (66/10-11).

- U tom kazivanju donosi se i primjer šta se zbilo između vjernika i njihovih ukućana, njihova naroda, domovine, zemlje, kuća, imetka interesa, prolaska i sudbine, kroz kazivanja o Ibrāhimu i onima koji vjeruju u njega, u odnosu na njegov narod, zatim kroz kazivanje šta se zbilo i kakva iskušenja sa stanovnicima Pećine, sa njihovom čeljadi, narodom, kućama i zemljom.

Divan uzor za vas je Ibrāhim i oni koji su uz njega bili kad su narodu svome rekli: "Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate; mi vas se odrićemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali (60/4).

Mišliš li ti da su samo stanovnici Pećine, čija su imena na ploči napisana, bili čudo među čudima Našim? Kad se nekoliko momaka u pećini sklonilo pa reklo: "Gospodaru naš, daruj nam Svoju milost i pruži nam u ovom našem postupku prisebnost", Mi smo ih u pećini tvrdo uspavali za dugo godina, poslije smo ih probudili da bismo pokazali koja će od dvije skupine bolje ocijeniti koliko su vremena proboravili. Ispričaćemo ti povijest njihovu - onako kako je bilo. To su bili momci, vjerovali su u Gospodara svoga, a Mi smo im uvjerenje još više učvrstili. Osnažili smo bili njihova srca kad su se digli i rekli: "Gospodar naš - Gospodar je nebesa i Zemlje, mi se nećemo pored Njega drugom Bogu klanjati, jer bismo tada ono što je daleko od istine govorili. Narod ovaj naš je mimo Njega druge bogove prihvatilo, zašto jasan dokaz nije donio o tome da se treba njima klanjati? A ima li nepravедnijeg od onoga koji o Allahu iznosi neistinu? Kad napustite njih i one kojima se, a ne Allahu, klanjaju, sklonite se u pećinu, Gospodar vaš će vas milošću Svojom obasuti i za vas će ono što će vam korisno biti pripremati" (18/9-16).

Ovim primjerima koje Allah donosi muslimanskom Ummetu kroz plemenitu grupu vjerovjesnika i vjernika koji su ih pretekli u povorci

vjerovanja u raznim vremenskim dobima, objašnjava znakove puta ovom Ummetu. Ovaj istaknuti znak stoji pred ovim Ummetom i on je uspostavio pravu sponu na kojoj treba da počiva muslimansko društvo, a ne na nekoj drugoj sponi, putem koje Gospodar muslimanskog Ummeta traži da ustraju na ovom putu odlučno i jasno, predstavljeno u raznim situacijama i brojnim usmjerenjem donijetim u Kur'anu. I ovo je jedan uzorak toga:

Ne treba da ljudi koji u Allaha i onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili, očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime. Oni su na Allahovoj strani, a oni na Allahovoj strani će sigurno uspjeti (58/22).

O, vjernici, ako ste pošli da se na putu Mome borite i da naklonost Moju steknete, s Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte i ljubav im ne poklanjajte - oni poriču Istinu koja vam dolazi i izgone Poslanika i vas samo zato što u Allaha, Gospodara vašeg, vjerujete. Vi im krišom ljubav poklanjate, a Ja znam i ono što tajite i ono što javno činite. Onaj od vas koji to bude činio s Pravog Puta je skrenuo (60/1).

Ni rodbina vaša ni djeca vaša neće vam biti od koristi, na Sudnjem danu On će vas razdvojiti; - a Allah dobro vidi ono što radite. Divan uzor za vas je Ibrāhim i oni koji su uz njega... (60/3-4).

O, vjernici, ne prijateljujte ni sa očevima vašim ni sa braćom vašom ako više vole nevjerovanje od vjerovanja. Onaj od vas koji bude s njima prijateljevao, taj se doista prema sebi ogriješio (9/23).

O, vjernici, ne uzimajte za zaštitnike Jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah uistinu neće ukazati na Pravi Put ljudima koji sami sebi nepravdu čine (5/51).

Na ovaj način to odlučno i glavno pravilo u odnosima muslimanskog društva je potvrđeno, priroda njegove izgradnje i njegova organskog formiranja, čime se muslimansko društvo razlikuje od ostalih džahilijjetskih društava ranijeg i kasnijeg perioda, pa sve do isteka vremena. Nema prostora i mogućnosti tamo do povezivanja između islama i uspostavljanja društva na bilo kojoj drugoj osnovi, do osnovi koju je odabrao Allah ovom odabranom Ummetu. Svi oni koji ističu svojstvo islama, a onda uspostavljaju svoja društva na jednoj ili više tih

džahilijetskih osnova koje čini osnovicu vjerovanja umjesto islama, takvi zaista ne poznaju islam ili su ga u cjelini odbacili. I u jednom i u drugom slučaju islam im ne priznaje takvo svojstvo za koje oni tvrde za sebe - da su muslimani, a oni ne primjenjuju svojstva koja karakteriziraju islam, nego su izabrali druga svojstva koja stvarno karakteriziraju džahilijet.

Ostavimo ovo pravilo, koje je postalo sasvim jasno, da pogledamo u jednu od mudrosti Allaha kod uspostavljanja muslimanskog društva na ovoj osnovi.

- Vjera predstavlja najcjeljeniju karakteristiku čovjeka po kojoj se on razlikuje od svijeta životinja, jer je vjera nešto više što se nalazi u biću čovjeka i njegovom formiranju i što nadvisuje formiranje životinje i njeno biće. To je bitni element koji čini ovo biće čovjekom u ovakvoj slici, što potvrđuju i najveće pristalice ateizma i najveći materijalisti, koji su na koncu prihvatili da je vjera glavna osobina čovjeka po kojoj se on u osnovi razlikuje od životinje.⁹

Vjera treba da postoji i u onom društvu koje dostiže vrhunac ljudske civilizacije, da bude spona povezivanja, jer je vjera element koji se ubraja u najspecifičnije karakteristike čovjeka kojima se on razlikuje od životinja. Spona jednog društva ne može biti neki element koji je zajednički i čovjeku i životinji, npr. kao područje, ispaša, interes i granice, koje predstavljaju jedan prostor, ili ograda, koja okružuje jedan prostor. Spona jednog društva ne može biti ni krvna veza, ni srodstvo, ni šira porodica, ni narod, ni nacionalnost, ni boja, ni jezik, jer u svemu ovome učestvuju i čovjek i životinja. Preostaje samo razum i srce, čime se karakterizira čovjek, a ne i životinja.

- Vjera je također vezana i drugim elementom kojim se čovjek razlikuje od životinja. To je element izbora i htijenja. Svaki čovjek ponaosob može izabrati sebi vjeru nakon što postane punoljetan. Sa punoljetnošću on može odlučiti o vrsti društva u kome želi živjeti po svom izboru, može odabrati doktrinalni, društveni, politički, ekonomski i etički program, onaj koji želi; sasvim slobodno može prihvatiti učenje koje želi i živjeti kako hoće.

Međutim, ta osoba ne može sebi odabrati krv, srodstvo, boju i naciju, kao što ne može odrediti ni zemlju u kojoj bi želio da se rodi, ne može odabrati maternji jezik na kojem bi htio da se odgaja, itd., ne može odabrati

⁹ Među ovima je Džulijan Haksli, predstavnik modernog darvinizma.

te karakteristike na kojima se grade društva džahilijeta. To je nešto što je određeno prije nego što je čovjek došao na ovu zemlju i tu ne može biti dijaloga niti iznošenja mišljenja. To je nešto što je nametnuto čovjeku, bez obzira da li on to volio ili prezirao. Prema tome, ako je njegova sudbina na ovom i budućem, ili samo na ovom svijetu, vezana za slične karakteristike koje su mu nametnute, onda on nije taj koji bira niti koji želi, jer time bi bila oduzeta najkarakterističnija osobina njegove čovječnosti i narušena temeljna osnova pravila časti čovjeka, čak bi mu bile oduzete i njegove osnove i njegovo ljudsko formiranje, čime se odlikuje nad ostalim stvorenjima.

Radi očuvanja vlastitih osobina čovjeka i plemenitosti koju mu je Allah darovao, shodno tim osobinama, islam je učinio vezom koju može svaki pojedinac odabrati sobom kada postane punoljetan, vjerom na kojoj se uspostavlja ljudsko okupljanje u islamskom društvu i na čijoj osnovi počiva sudbina svakog pojedinca po njegovoj vlastitoj želji. Islam odbija da su to prisiljavajući faktori u kojima čovjek ne bi imao udjela niti da ih ne može svojom voljom izmijeniti. Vjera je spona okupljanja koja određuje sudbinu čovjeka cijeloga njegova života.

- S obzirom da se društvo uspostavlja na vjerskoj sponi, a ne na nekim prisiljavajućim drugim faktorima, ona ima cilj da izgradi visoko otvoreno ljudsko društvo u koje stupaju osobe raznih nacionalnosti, boja, jezika, krvne veze, srodstva, oblasti i zemalja, potpuno slobodno i vlastitim izborom, koji niko ne može odbiti, niti se može pred njih postaviti neka zabrana, niti se uspostavljaju vještačke granice izvan ovih visokih osobenosti čovjeka, da izgradi društvo i da se u njega ulijevaju sve energije i ljudske specifičnosti, da se okupljaju na jednom nivou u cilju izgradnje ljudske civilizacije koja bi koristila osobenosti svih ljudskih vrsta, a ne da bude zatvorena i omogućena samo jednoj, zbog nečega, npr.: boje, pripadnosti, nacionalnosti ili zemlje.

“Realni svijetli rezultati islamskog programa o ovom pitanju bili su uspostavljanje islamskog društva samo na vjerskoj povezanosti bez ikakvih veza nacionalnosti, zemlje, boje, jezika, interesa, uskog područja i zonskih ograničenja, da bi se istakle specifičnosti čovjeka u ovom društvu, razvijanje tih specifičnosti i njihovo uzdizanje koje ne bi imalo nikakve zajedničke osobine sa životinjom. Realni i sjajni rezultati ovog programa su da je muslimansko društvo postalo društvo otvoreno svim nacijama, bojama i jezicima bez ikakvog životinjskog, za čovjeka nepodobnog ograničenja, društvo u čiji se buket izlijevaju sve osobine ljudske vrste i njene sposobnosti, stapaju se u ovom buketu i miješaju i na taj način

izgrađuju organski sastav jako sposoban da za relativno kratak vremenski period sačini ovaj čudni blok skladan, harmoničan, veličanstvene i divne civilizacije koja obuhvata sažetke ljudskih moći, sve okupljene u jednom vremenu, uprkos velikom prostranstvu i sporosti komunikacija toga vremena.

U ovom islamskom društvu koje je tako nadraslo ostala društva okupili su se: Arap, Persijanac, Sirijac, Egipćanin, Marokanac, Turčin, Kinez, Indijac, Vizantijac, Grk, Indonežanin, Afrikanac i ostali narodi i nacije. Okupile su se sve njihove sposobnosti da zajednički rade i surađuju skladno u izgradnji islamskog društva i civilizacije. Ova ogromna civilizacija nije nikada bila "arapska" nego uvijek "islamska". Nije nikada bila "nacionalna" nego je uvijek bila "doktrinalna".

Svi su se udružili na ravnoj nozi vezom ljubavi i osjećajem usmjerenim prema jednom cilju. Svi su oni uložili svoje krajnje sposobnosti i istakli najznačajnije osobenosti svoje nacije. Svi su oni predavali sažetke svojih ličnih iskustava, nacionalnih i historijskih, u izgradnji ovog jednog društva kome su svi pripadali i u kome su bili tretirani podjednako. Među njima je uspostavljena spona koja ih veže za jednog njihova Gospodara, spona u kome je do izražaja došla samo njihova ljudska osobina bez ikakve smetnje. Ovakvo okupljanje nikada se nije desilo nijednom društvu kroz historiju.

U starom vijeku najpoznatije ljudsko okupljanje bilo je okupljanje u Rimskoj imperiji, na primjer. Rimaska imperija okupljala je zbilja brojne narode, jezike, boje, okupljala je razne smjese, ali to okupljanje nije bilo uspostavljeno na ljudskoj sponi i nije se odrazilo i predstavilo u uzvišenijoj formi kao što je doktrinalna. To je bilo klasno okupljanje na principu klase uglednih i klase robova, klase patricija i klase plebejaca. U cjelokupnoj imperiji, s jedne i druge strane, to je bio element okupljanja općenito na bazi dominacije Rimske nacionalnosti i potčinjavanjem i stavljanjem u položaj ropstva svih ostalih nacija. Najzad, ovo rimsko društvo nikad se nije diglo na visinu islamskog okupljanja niti je urodilo plodom kakvim je urodilo islamsko okupljanje.

U novijoj historiji ljudskog društva postojala su i druga okupljanja kao Britanska imperija, na primjer. Međutim, to okupljanje je bilo kao i rimsko okupljanje koje ga je, uostalom, naslijedilo. Bilo je to nacionalo eksploatatorsko okupljanje, okupljanje koje je počivalo na osnovi dominacije engleske nacionalnosti, eksploitanje kolonija koje su bile uključene u ovu imperiju. I ostale evropske imperije bile su takve, npr.

Španska i Portugalska svojevremeno, zatim Francuska. Sve su bile uspostavljene na groznom i odvratnom nivou koji propada. Komunistam je pokušao da uspostavi jednu drugu vrstu okupljanja, okupljanja koje bi prelazilo okove nacionalnosti, zemlje, jezika i boje, ali ni komunistam nije uspostavljao ovo okupljanje na principu opće ljudskosti, nego ga je uspostavio na principu "klase." Ovo okupljanje je bilo, ustvari, jedan drugi vid starog rimskog okupljanja. Rimsko okupljanje počivalo je na klasi uglednika, a komunističko na klasi "proleterijata". Veza koja je vladala u tom društvu bila je veza crne mržnje prema drugim klasama i razumljivo je da je ovo malo mrsko okupljanje moglo producirati samo ono što je najgore u ljudskom biću, a to je isticanje onoga što je počivalo na osnovama izrazito životinjskih, samo animalnih osobina, razvijanje tih osobina i omogućavanje njihova rasta, imajući u vidu da se osnovni zahtjevi čovjeka svode na jelo, stan i seks, a to su prioritete animalne osobine, te da ljudska historija ima zadatak da traži hranu.

Islam se ističe svojim Božanskim programom i on je u tome jedinstven kod isticanja glavnih osobina čovjeka, razvijanja tih osobina i uzdizanja u izgradnji ljudskog društva. On je i dalje kao takav jedinstven. Svi oni koji odstupaju od njega i pristupaju bilo kom drugom programu i uspostavljaju društvo na drugoj osnovi: nacionalnoj, vezanoj za oblast ili klasu itd., osnovi koja ima loš zadatak, svi su oni neprijatelji, čovjeka uistinu. Oni ne žele ovom čovjeku da bude jedinstven u Kosmosu, okićen ovim visokim osobinama s kakvim ga je Allah stvorio, ne žele tom ljudskom društvu da se koristi krajnjim mogućnostima svoje nacije, njenim specifičnostima i iskustvima, u smjesi i skladnosti." ¹⁰

* Lijepo bi bilo da posjetimo da su neprijatelji ove vjere koji poznaju položaje moći u njegovoj prirodi i dinamičnosti, da su to oni za koje Allah (Uzvišeni) kaže: *Oni kojima smo dali Knjigu, znaju Poslanika kao što sinove svoje znaju (2/146)*. Nisu propustili da spoznaju da je okupljanje na osnovi doktrine tajna moći ove vjere. moći muslimanskog društva uspostavljene na ovoj osnovi, a pošto su ti imali za cilj srušiti to društvo ili oslabiti ga do te mjere da bi tada bilo lahko zavladatai njime i izbaciti vjeru koja je bila u njihovim grudima da bi ih iskorištavali, iskorištavali njihove sposobnosti, zemlju i imetak, i pošto nisu propustili da oslabe temelje na kojima počiva ovo društvo, da postave društvo koje počiva na monoteizmu kipove koje su oni obožavali, mimo Allaha, čija su imena katkada bila "domovina, katkada "narod", katkada "nacionalnost". Ovi kipovi pojavili su se u

¹⁰ Ovak odlomak prenijet je iz poglavlja *Neš'etu'l-mudžtemi'i'l-muslimi we hasaisuhu*, iz djela *Mealimu fi't-tariq*.

historijskim fazama ponekad kao "narodnosti", ponekad kao "turanske nacionalnosti", a ponekad kao "arapski nacionalizam" i drugim raznim nazivima koje su isticale razne strane, a koje su se međusobno gložile unutar jednog islamskog društva uspostavljenog na principu vjere, društva takve organizacije u kojem vlada šeriat, sve dok nije oslabila osnovna baza pod neprestanim udarcima čekića i loših zatrovanih usmjerenja, sve dok nisu postali "kipovi" neke svetosti pri čemu bi svaki onaj koji ih osuđuje bio stavljen izvan svoje nacionalne vjere ili proglašen za izdajicu interesa svoje zemlje.

Najgori lager koji je radio i još uvijek radi na podrivanju čvrste osnove na kojoj je uspostavljeno jedinstveno islamsko okupljanje u historiji bio je jevrejski, odvratni lager koji je isprobao oružje "nacionalizma" u rušenju kršćanskog okupljanja i pretvorio ga u političke nacije nacionalnih crkava. Time su srušili kršćansku tvrđavu o jevrejsku nacionalnost, a onda su udvostručili napore u rušenju islamske tvrđave te nezahvalne nacionalnosti.

Tako isto su uradili i križari sa muslimanskim društvom nakon što su se više stoljeća trudili, zatim su uspjeli da ubace nacionalnu i domovinsku netrpeljivost među nacijama koje su bile okupljene u islamskom društvu, zatim su uspjeli da udovolje svojoj križarskoj staroj zlobi protiv ove vjere i njenih pristalica kao što su uspjeli da ih sruše i privole na evropski križarski kolonijalizam i koji, kao takvi, i dalje ostaju sve dok Allah ne dozvoli da se poruše ti ružni prokleti kipovi i da se ponovo uspostavi islamsko okupljanje na čvrstoj i jedinstvenoj svojoj osnovi.

* Na kraju, ljudi se ne mogu u cjelosti osloboditi džahilijetsko totemističke dominacije sve dok vjera ne postane osnova njihovog okupljanja, jer klanjanje samo Allahu može se uspostaviti samo sa uspostavljanjem ove osnove u poimanju i okupljanju.

Tu treba da postoji samo jedna svetost Jednom Svetom, da svetosti ne budu brojne. Tu treba da postoji samo jedan simbol, da ne postoje brojni simboli. Tu treba da postoji samo jedna Kibla kojoj će se okretati svi ljudi, a ne da postoje brojne kible i okretanja.

Totemizam nema samo jedan oblik. Totemizam se javlja u kamenim kipovima i izmišljenim bogovima. Totemizam može biti predstavljen u raznim slikama i oblicima. Može imati razne oblike. Izmišljena božanstva mogu biti predstavljena nekada i nečim što je sveto i čemu se ljudi klanjaju mimo Allaha, bez obzira na imena tih svetosti i kako se te svetosti i klanjanja izvodila.

Islam nema cilj da oslobodi ljude od klanjanja kamenim kipovima i izmišljenim bogovima, a onda da se zadovolji da se ljudi klanjaju kipovima raznih nacija, narodnosti i zemalja itd. pod čijim se zastavama i simbolima ljudi međusobno glože i bore, nego ih islam poziva samo jednom Allahu i da se Njemu klanjaju, i nikom drugom od Njegovih stvorenja.

Zbog toga je islam dijelio ljude na dvije vjere tokom ljudske historije: vjeru muslimana koji slijede poslanike, svakog u njegovu vremenu, sve dok nije stigao Posljednji Poslanik svim ljudima, i vjeru onih koji nisu muslimani, narod koji se klanja nasilnicima i kipovima u raznim slikama i formama kroz protok vremena.

Kada je Allah Svojom voljom odredio da upozna muslimane sa njihovom vjerom koja ih okuplja kroz sva stoljeća, On ih je upoznao s njom u obliku slijedenja poslanika, svakog u svom vremenu, i rekao im na kraju pokoljenja te vjere: *Ova vaša vjera - jedina je prava vjera, a Ja sam - vaš Gospodar, zato se samo Meni klanjajte!* (21/92), a nije rekao Arapima: Ova vaša vjera je jedino arapska vjera, bilo da se radi u periodu džahilijeta ili islama. Nije rekao ni Jevrejima: Ova vaša vjera je vjera Sinova Israila ili Jevreja u njihovom džahilijetu ili islamu, nije rekao ni Selmanu Farisiji: Ova tvoja vjera je persijska, niti Suhejbu, Grku: Ova tvoja vjera je grčka, niti Bilalu Abesincu: Ova tvoja vjera je abesinska, nego je rekao muslimanima i Arapima, i Perzijancima, i Vizantijcima i Abesincima: Ova vaša vjera je vjera muslimana koji su uistinu primili islam i za vrijeme Mūsāa, i Haruna, i Ibrāhima, i Lūta, i Nūha, i Davuda, i Sulejmana, i Ejjuba, i Ismaila, i Idrisa, i Zulkifla, i Zununa, i Zekerijaa, i Jahjaa, i Merjeme, kao što se to navodi u poglavlju El- Enbija' u ajetima 48 - 91.

Ovo je vjera muslimana u definiciji Allaha (Uzvišenog). Ko želi sebi drugi put, a ne Allahov Put, pa nek tamo i krene, ali neka kaže da on nije musliman. Međutim, mi koji smo se predali Allahu ne znamo za drugu vjeru do vjeru s kojom nas je Allah upoznao, a Allah govori Istinu, On najbolje razlučuje Istinu od neistine.

Dovoljno nam je ovoliko čime nas je nadahnulo kazivanje o Nūhu u pogledu osnovnog problema ove vjere.

Da se po posljednji put zadržimo na kazivanju o Nūhu da bismo sagledali vrijednost muslimanske grupe na mjerilu Uzvišenog Allaha. Što

se tiče ove šačice muslimana, sljedbenika Nūha (alejhi's-selam), neka kazivanja navode da ih je bilo svega dvanaest. Oni su bili rezultat poziva Nūha (alejhi's-selam) u toku 950 godina, kao što potvrđuje jedini uvjerljivi i pouzdani Izvor o ovom pitanju.

Ova šačica, a to je plod tog dugog života i borbe, zaslužila je da joj Allah izmijeni situaciju i da joj podari sklonost pojavnosti ovog Kosmosa, da ih spasi tog potopa koji je prekrrio sve mrtvo i živo na zemlji toga vremena. On je dao da ova šačica muslimana bude jedina nasljednica ove Zemlje poslije potopa i sjeme civilizacije na Zemlji i Allahovo zastupništvo ponovo.

Ovo je složeno i ozbiljno pitanje.

Nosioci islamskog preporoda koji se suočavaju sa kompletnim džahilijetom svugdje na Zemlji i koji osjećaju patnju, jer se smatraju kao tuđinci u ovom džahilijetu i osamljenosti, trpe patnje, progon, mučenje i egzemplarno kažnjavanje. Ovi nosioci treba da izdrže mnogo pred ovim složenim i ozbiljnim pitanjem, da se zadrže pred svojim argumentom koji zaslužuje da se o njemu razmišlja i promišlja.

Postojanje muslimanskog sjemena na Zemlji jeste nešto veličanstveno u mjerilu Allaha (Uzvišenog), nešto što zaslužuje pomoć od Allaha (Uzvišenog), da poništi džahilijet i njegovo područje, njegovu civilizaciju, sve što on proizvodi, njegovu moć i sve što je pohranjeno. To je nešto što zaslužuje da mu Allah (Uzvišeni) povjeri ovo sjeme i štiti ga dok ne uspije i ne naslijedi Zemlju i ponovo je kultivira.

Nūh (alejhi's-selam) gradio je lađu prema objavi Allahovoj i Njemu naočevid, kao što On (Uzvišeni) kaže u suri Hūd: *I gradi lađu pred Nama i po Našem nadahnuću, i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će sigurno biti potopljeni* (11/37).

Kada je Nūh pribjegao svome Gospodaru, njegov narod je počeo da ga progoni, tjera i nagoni u laž, kao što kaže Allah (Uzvišeni) u suri El-Qamer: *prije njih Nūhov narod nije vjerovao i roba Našeg je u laž utjerivao govoreći: "Ludak!" - i Nūh je onemogućen bio. I on je Gospodara svoga zamolio: "Ja sam pobijeden, Ti se osveti!"* (54/9-10).

Kada je Nūh pribjegao svome Gospodaru, obavještava ga da je on *pobijeden* i poziva svoga Gospodara *da se osveti*, jer je Njegov Poslanik pobijeden. Tada Allah pušta kosmičke strašne moći da budu u službi Njegovom pobijedom robu:

A Mi smo kapije nebeske pootvarali vodi koja je neprestano lila, i učinili da iz zemlje izvori provru, i vode su se sastale kako je određeno bilo (54/11-12).

I u vrijeme dok su ove strašne snage vršile svoje obaveze na ovom kosmičkom veličanstvenom i strašnom nivou, Allah (Uzvišeni) Sobom lično bio je sa Svojim robom pobijedenim.

I njega smo nosili na onoj od dasaka i klinaca sagrađenoj koja je plovila pod brigom Našom, - nagrada je to bila za onoga koji je odbačen bio (54/13-14).

Ovo je ta strašna slika pred kojom treba da se zadrže nosioci islamskog preporoda na svakom mjestu i u svako vrijeme u momentima kada ih progoni džahilijet i kada ih džahilijet stavlja na "žeravicu".

Ti nosioci zaslužuju da im Allah potčini kosmičke strašne moći. Nije nužno da to bude potop. Potop je samo jedan vid te moći. *A vojske Gospodara tvoga samo On zna (74/31).*

Obaveza tih nosilaca je samo da se ustale i nastave svojim putem, i da znaju ishodište te moći i gdje da nađu sklonište, zatim da se strpe dok ne dođe Božija naredba, da budu sasvim pouzdani da je njihov zaštitnik Onaj koji je moćan, koga ništa ne može spriječiti i onemogućiti na Zemlji i na nebesima. Da je to Onaj koji ne napušta svoje štíćenike i ne prepušta ih neprijateljima osim u vremenu iskušenja, a kada prođe ovaj period, Allah čini s njom i pomoću nje na Zemlji što hoće.

Ovo je pouka velikog kosmičkog događaja.

Niko ne treba da suočava džahilijet sa islamom, ne treba da pomisli da ga je Allah prepustio džahilijetu dok se on moli samo Allahu (Uzvišenom) i dok priznaje Njegovo Božanstvo. Isto tako, niko ne treba da poredi svoju moć sa moći džahilijeta i da pomisli da ga je Allah prepustio moći džahilijeta, a on Njegov rob koji s Njim pobjeđuje kada bude pobijeden i kada mu se s molbom obrati: *Ja sam pobijeden, Ti se osveti (54/10).*

Ova moć u biti nije dovoljna niti približna. Džahilijet raspolaže svojom moći, ali onaj koji se obraća s molbom Allahu oslonivši se na Njegovu moć, Allah može da mu stavi na raspolaganje neke kosmičke snage kako hoće i kad hoće i da ove snage nastave sa rušenjem tih džahilijetskih snaga odakle se one i ne nadaju.

Ponekad period iskušenja traje poduže zbog nečega što Allah hoće. Nuh i njegov narod proveli su 950 godina prije nego je došao termin kojeg je Allah odredio. Rezultat ovog dugog perioda bio je samo dvanaest muslimana, ali ova šaćica ljudi je u Allahovom mjerilu bila ravna da zaslužuje da joj se potčine te ogromne moći i da one sruše svo zalutalo čovječanstvo, da ta šaćica dobrih ljudi naslijedi Zemlju, kultivira je ponovo i dobije zastupništvo na Zemlji.

Period nadnaravnosti nije prošao. Nadnaravnosti se dešavaju svakog momenta prema Allahovom htijenju, samo što Allah mijenja formu nadnaravnosti, daje joj druge oblike koji odgovaraju svakom vremenu i zahtjevu. Neke nadnaravnosti kucaju na vrata nekih razuma, ali oni to ne spoznaju, dok oni koji su u vezi sa Allahom uvijek primjećuju Allahovu moć i Njegovu ruku i oni su u tijesnoj vezi sa kreatorskim djelima tih nadnaravnosti.

Oni koji se pridržavaju Allahova Puta, njihova je dužnost samo da izvršavaju sve svoje obaveze svom svojom moći i trudom, a onda da se obrate Allahu u vezi sa ovim pitanjima sasvim smireno i pouzdano, a kada budu pobijeđeni, da se obrate određenom Pomagaču i da Mu se pridruže kao što Mu se pridružio Njegov dobri rob Nuh: *I on je Gospodara svoga zamolio: "Ja sam pobijeđen, Ti se osveti!"* (54/10). I da uskoro očekuju Allahovu razgalu. Iščekivanje razgale od Allaha je ibadet. Ljudi za to iščekivanje imaju nagradu.

Po drugi put ukazujemo da Kur'an otkriva svoje tajne samo onima koji vode borbu zajedno sa Kur'anom i u borbi provode veliki džihad. Samo takvi žive u ovoj atmosferi u kojoj je Kur'an objavljen. Samo takvi osjećaju slast Kur'ana i spoznaju ga, jer oni primjećuju kao da se Kur'an lično njima obraća, isto onako kao što se obraćao prvom muslimanskom društvu pa je to društvo osjetilo njegovu slast, spoznalo i krenulo naprijed s njim.

Neka je Allahu svaka hvala, na početku kao i kraju.

« وَإِلَىٰ عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا ، قَالَ • يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ ، مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ،
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ • يَقَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ، إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى الَّذِي
فَطَرَنِي ، أَفَلَا تَعْقِلُونَ * وَيَقَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ، ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ ، يُرْسِلِ السَّمَاءَ

عَلَيْكُمْ مَذْرَأًا ، وَبَرِّدْكُمْ قُوَّةَ إِلَى قَوْمِكُمْ ، وَلَا تَتَوَلَّوْا الْبُحْرَيْنِ * قَالُوا : يَهُودَ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ ، وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَا عَنْ قَوْلِكَ ، وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ * إِنْ نَقُولُ : إِلَّا نَحْنُ نَسُودُكَ بِمَعْنِ آلِهَا بِسُوءِ . قَالَ : أَلَيْسَ أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ بَرِيًّا لَا مَعَ لَشْرِكُونَ * مِنْ دُونِهِ ، فَسَكِّدُوا بِحَيْمًا ثُمَّ لَا تُنْفِرُوا مِنْ * أَلَمْ تَرَ كُنْتَ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ، مَا مِثْنِ دَأْبِهِ إِلَّا هُوَ إِخْتِيفًا بِمَا صَيَّغْتَهَا ، إِنْ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبَدْنَاهُمْ مَا أَرْسَلْنَا بِهِ إِلَيْكُمْ ، وَبَسَخْنَاهُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ ، وَلَا تَفْسُرُوهُ غَيْبًا ، إِنْ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيمٌ .

« وَرَبَّآ جَاءَ أَمْرًا نَجِيًّا هُوَذَا وَالِدٌ بَارِئُكُمْ بِرَحْمَةٍ مَعًا ، وَبِحَيْبِهِمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ .

« وَرَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلُوا بِيَابَتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ ، وَأَتَوْهُم بِأَمْرٍ كُلِّ جِهَارٍ غَيْبٍ * وَانْمِئُوا فِي هَدْيِهِ الْكَلْبُ الْغَيِّبِيَّةِ . أَلَا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ . أَلَا بُدْءًا لَعَادٍ قَوْمٍ هَادٍ .

« وَإِلَى تَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا ، قَالَ : يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ، هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا ، فَاسْتَفْتِهِمْ فَهُمْ يُدْعَوْنَ أَلَيْسَ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ * قَالُوا : بَصَلِحْ قَدْ كُنْتَ فِينَا مِنْ جُوعًا قَبْلَ هَذَا ، أَنْتُمْ إِسْرَائِيلُ أَنْزَلْنَا مَا أَنْزَلْنَا إِبْرَاهِيمَ ، وَإِسْمَاعِيلَ ، وَإِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمَ مِنْ رَبِّي ، وَنَعَانِي مِنْهُ رِجْهًا ، فَمَنْ يَبْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِي غَيْرَ تَحْسِيرٍ * وَيَقُولُ هَلْ نَقَاةُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ ، أَلَيْسَ ، قَدَرُوا مَا عَصَيْنَاهُ ؟ فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ تَحْسِيرٍ * وَيَقُولُ هَلْ نَقَاةُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ ، أَلَيْسَ ، قَدَرُوا مَا نَأْكُلُ فِي الْأَرْضِ اللَّهُ ، وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءِ ، فَمَا تَأْخُذُكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ * فَذَرُوهَا ، فَقَالَ : تَعْمَرُوا فِي دَارِكُمْ ، تَلْمِذَةً لَأَيَّامٍ ، ذَالِكُمْ وَعَدُّ غَيْرِ مَسْكَوْبٍ .

« فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ ، بِرِيحٍ مِّنَّا ، وَمِن خِزْيِ
يَوْمَئِذٍ ، إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْعَزِيزُ * وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ ، فَأَصْبَحُوا فِي
دِيَارِهِمْ جَنِينًا * كَأَن لَّمْ يَمُنُوا فِيهَا . . . أَلَا إِنَّ تَمُودًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ . أَلَا بُدَأَ
لَتَمُودَ! » ١٧

I Ādu - brata njihova Hūda. "O, narode moj", govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog Boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite (11/50).

O, narode moj, ja ne tražim od vas nagrade za ovo; mene će nagraditi Onaj koji me je stvorio! Zašto se ne opametite? (11/51).

O, narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprost, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i daće vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci!" (11/52).

"O, Hūde", - govorili su oni - "nisi nam nikakav dokaz donio, i mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša, mi tebi ne vjerujemo (11/53).

Mi kažemo samo to da te je neko božanstvo naše zlom pogodilo." "Ja pozivam Allaha za svjedoka" - reče on -, "a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate, (11/54)

pored Njega; i zato svi zajedno protiv mene lukavstvo smislite i nimalo mi vremena ne dajte, (11/55)

ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj; Gospodar moj zaista postupa pravedno (11/56).

Pa ako okrenete leđa, - a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano -, Gospodar moj će umjesto vas narod drugi dovesti, i vi Mu nećete ničim nauditi; Gospodar moj zaista bdi nad svim" (11/57).

I kad je došla kazna Naša, Mi smo, milošću Našom, Hūda i vjernike s njim spasili i patnje surove ih poštedjeli (11/58).

Eto, to je bio Ād, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušna poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju (11/59).

I prokletstvo je na ovom svijetu stalno bilo s njim, a biće i na Sudnjem danu. Ād, doista, nije vjerovao u Gospodara svoga; daleko neka je Ād, narod Hūdov! (11/60).

I Semūdu - brata njihova Sāliha. "O, narode moj", - govorio je on - "klanjajte se samo Allahu, vi drugog Boga osim Njega nemate! On vas od zemlje stvara i daje vam da živite na njoj! Zato Ga molite da vam oprost, i pokajte Mu se, jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se" (11/61).

"O, Sālihu", - govorili su oni - "ti si među nama prije ovoga cijenjen bio. Zašto nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali? Mi uveliko sumnjamo u ono čemu nas ti pozivaš" (11/62).

"O, narode moj", - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju (11/63).

O, narode moj, evo ova Allahova deva je znamenje za vas, pa je pustite neka pase po Allahovoj zemlji i ne činite joj nikakvo zlo, da vas ne bi zadesila kazna bliska" (11/64).

Ali, oni je zaklaše, pa on reče: "Živjećete u zemlji svojoj još samo tri dana, to je istinita prijetnja" (11/65).

I kad je došla kazna Naša, Mi smo, milošću Našom, Sāliha i vjernike s njim spasili od sramote toga dana, - Gospodar tvoj je, uistinu, moćan i silan -, (11/66)

a one koji su činili zlo pogodio je strašan glas i oni su u zemlji svojoj osvanuli mrtvi, nepomični, (11/67)

kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Semūd, doista, u Gospodara svoga nije vjerovao; daleko neka je Semūd! (11/68).

Nūhov narod je otišao u povijest. Nad većinom koja je poricala i poslanika u laž ugonila sklopile su se stranice potopa i stranice povijesti; uklonjeni su i iz života i od Allahove milosti. A oni koji su spašeni učinjeni su namjesnicima na Zemlji, čime je ostvarena Allahova zakonitost i Njegovo obećanje: A lijep ishod će biti za one koji se budu Allaha bojali (7/128).

Allahovo obećanje Nūhu je bilo: "O, Nūhu", - bi rečeno - "iskrcaj se, s pozdravom Našim i blagoslovima tebi i narodima koji će se izroditi od ovih

koji su s tobom! Biće naroda kojima ćemo davati da uživaju, a koje će poslije snaći Naša kazna nesnosna!" (11/48).

I kad se točak vremena okrenuo i klupko povijesti se odmotalo, došlo je Allahovo obećanje. Na pozornicu je stupio Ād, nastao od potomstva Nūhova koje se razišlo po Zemlji - a poslije njega Semūd - na kojima se obistinila Allahova riječ: *Biće naroda kojima ćemo davati da uživaju, a koje će poslije snaći Naša kazna nesnosna!* (11/48).

Džahilijet se vratio po drugi put, kao što se vraćao i ranije nakon mnogih generacija muslimana, čiji broj samo Allah zna iz potomstva Ādemova. Mnoge generacije potomstva Ādemova, nakon što je on postavljen namjesnikom na Zemlji, rođene su i živjele u islamu, vjeri njihovih praroditelja, sve dok ih šejtani nisu udaljili od njihove vjere i okrenuli u džahilijet s kojim se suočio Nūh (alejhi's-selam). Potom je došao Nūh i muslimani koji su s njim spašeni; ostali su uništeni i na Zemlji nije ostao nijedan nevjernik - kako je Nūh zamolio svoga Gospodara. Sigurno su mnoge generacije Nūhova potomstva živjele u islamu nakon njega, sve dok ih šejtani nisu ponovo saletili i u džahilijet odveli. Tako su i Ād i Semūd nakon njega bili narodi džahilijeta.

Ād je bio pleme koje je nastanjivalo područje Ahkafa (*el-hikfu* - krivudavi pješčani brežuljak) koje se nalazilo na južnom dijelu Arabijskog poluotoka. A Semūd je bilo pleme koje je nastanjivalo područje Medainu'l-Hidžr (Arabia Petrae) na sjeveru Poluotoka, između Tebuka i Medine. Oba plemena su u svoje vrijeme dostigla vrhunac snage, moći blagostanja i uživanja. Ali i jedni i drugi su bili od onih na kojima se obistinila Allahova riječ, jer se nisu pokorili Allahovoj naredbi, jer su preferirali mnogoboštvo nad tevhidom i obožavanje ljudi nad obožavanjem Allaha. U laž su ugonili poslanike na najgori mogući način. U kazivanjima o njima ovdje je potvrda istina i događaja spomenutih na početku ove sure, kao i u kazivanju o Nūhu.

I Ādu - brata njihova Hūda. "O, narode moj", govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog Boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite (11/50).

O narode moj, ja ne tražim od vas nagrade za ovo; mene će nagraditi Onaj koji me je stvorio! Zašto se ne opametite? (11/51).

O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprost, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i daće vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci!" (11/52).

Hūd je poticao iz Āda. On je brat njihov, jedan od njih. Bila ga je povezivala s njima opća srodnička veza koja veže članove jednog plemena. Ova veza je istaknuta ovdje u kontekstu, jer se na njoj zasnivaju povjerenje, saosjećanje, međusobno savjetovanje uobičajeno između braće i, s druge strane, da bi se stav naroda prema svome bratu i vjerovjesniku pokazao nastranim i nakaznim. A potom nastaje razdvajanje, na kraju, između naroda i njihova brata na osnovu različitosti vjerovanja. Na taj način dolazi do izražaja smisao prekidanja svih veza kada se prekine veza vjere. Tako se ova veza izdvaja i ističe u odnosima muslimanskog društva. I napokon, ovim treba da se razjasni priroda ove vjere i njen akcioni tok. Misija s njime počinje; Poslanik i njegov narod su iz jedne zajednice s kojom ga vežu veze rodbinstva, porijekla, krvi, roda i postojbine, a završava se razdvajanjem i formiranjem dvije različite zajednice od jednog naroda. Muslimanska i idolopoklonička zajednica. Među njima je rascjep i odvojenost. I na osnovu ovog razdvajanja dolazi Allahovo obećanje pomoći vjernicima i uništenje idolopoklonika. Allahovo obećanje i njegova realizacija dolaze tek nakon upotpunjenja izdvajanja, razdvajanja i razlučivanja redova. Vjerovjesnik i vjernici s njim se odstranjuju iz svoga naroda odbacujući svoje ranije veze i spona s njima. Povlače svoju lojalnost narodu i ranijem vodstvu i daju je u cijelosti Allahu, svome Gospodaru, i muslimanskom vodstvu koje ih poziva Allahu i ispovijedanju vjere samo Njemu, a odbacivanju ispovijedanja vjere ljudima. I tek tada - a ne prije - dolazi im Allahova pomoć.

I Ādu - brata njihova Hūda (11/50).

Poslali smo im ga kao što smo poslali Nūha njegovom narodu, o čemu je govoreno u prethodnom kazivanju.

"O, narode moj", govorio je on (11/50).

Ovim umiljavanjem i podsjećanjem na veze koje ih spajaju, on pokušava probuditi njihova osjećanja i pribaviti njihovo povjerenje u ono

što im kazuje. Vođa ne laže svojim sljedbenicima, a savjetodavac ne obmanjuje svoj narod.

“O, narode moj”, govorio je on - “Allahu se klanjajte, vi drugog Boga osim Njega nemate (11/50).

Jedna izreka s kojom je došao svaki poslanik. A oni su se bili već udaljili - kao što smo rekli - od obožavanja Jednog Allaha, s čime su se iskrcali vjernici, zajedno sa Nuhom iz lađe. Možda je prvi korak u ovom udaljavanju bilo veličanje uspomene i sjećanja na malu vjerničku skupinu koja je bila s Nuhom na lađi. Ovo veličanje i slavljenje je, s generacije na generaciju, evoluiralo tako da su se njihovi sveti likovi počeli prikazivati posredstvom drveća i kamenja koje koristi. Potom su se te stvari transformirale i preobratile u božanstva. A onda su se iza tih kipova pojavili vračevi i čuvari koji su potčinjavali ljude stvorenjima kao što su i oni uime ovih tobožnjih božanstava - u nekoj od mnogobrojnih džahilijjskih formi i vidova. Zato što je udaljavanje korak po korak od apsolutnog tevhida, koji ni prema čemu drugom, mimo Allaha, ne gaji osjećanje svetosti, niti ispovijedanje vjere ikome osim samo Allahu, udaljavanje samo jedan korak neminovno prate, tokom vremena, koraci i devijacije čiju dalekosežnost zna samo Allah.

U svakom slučaju, narod Hūdov je bio mnogobožački, nije ispoljavao vjeru i predanost samo Allahu. I evo, on ih poziva pozivom s kojim je došao svaki poslanik:

“O, narode moj”, govorio je on - “Allahu se klanjajte, vi drugog Boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite (11/50).

Neistinu iznosite obožavajući druge mimo Allaha i prizivajući Allahu ortake.

Hūd želi pojasniti svome narodu da je to iskren poziv i čisti savjet iza koga on nema neki lični interes. On ne traži za svoj savjet i uputu nagradu. Njega će nagraditi Allah koji ga je stvorio i On za njega brine:

O, narode moj, ja ne tražim od vas nagrade za ovo; mene će nagraditi Onaj koji me je stvorio! Zašto se ne opametite? (11/51).

Njegove riječi: “Ja ne tražim od vas nagradu za ovo”, ukazuju na optužbu koja je upućena njemu ili aluziju, da on traži, ovim svojim pozivom, nagradu ili sticanje imetka. Osvrt sa riječima: “Zašto se ne opametite?” izražava čuđenje njihovom zamišljanju i pretpostavljanju da izaslanik od

Allaha traži opskrbu i nagradu od ljudi. A Allah je Onaj koji daje opskrbu i koji hrani ove siromahe.

Zatim ih usmjerava ka traženju oprosta i pokajanju. Kontekst ponavlja istu formulaciju koja je spomenuta na početku sure jezikom Posljednjeg Vjerovjesnika; Hūd im obećava i upozorava ih na ono što im je obećao i čime ih je upozorio i Muhammed, hiljade godina nakon toga:

O, narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprost, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i daće vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci!" (11/52).

Molite Gospodara svoga da vam oprost to što radite i pokajte se; krenite novim putem koji će ostvariti vašu namjeru i pretočiti je u djelo kojim se potvrđuje namjera.

A On će vam slati kišu obilnu (11/52).

Bila im je potrebna kiša kojom napajaju svoje usjeve i svoju stoku u pustinji, čuvajući time plodnost zemljišta uvjetovanu padanjem kiša u tim predjelima.

I daće vam još veću snagu, uz onu koju imate (11/52) - tj.

ovu snagu koja vam je poznata.

I ne odlazite kao mnogobošci!" (11/52) -

čineći zlodjelo okretanja leđa vjeri i poricanja.

Promatramo ovo obećanje vezano za slanje obilne kiše i uvećanje snage, a to su stvari koje se odvijaju prema Allahovoj zakonitosti i shodno stabilnim zakonima u sistemu ovog Univerzuma koje je Allah stvorio i čijom voljom, prirodno, postoje. Kakve onda ima veze traženje oprosta i pokajanje s tim stvarima?

Što se tiče povećanja snage, to pitanje je blisko i lahko, zapravo opipljiva realnost. Jer, čistoća srca i dobro djelo na zemlji povećavaju pokajnicima koji rade dobra djela snagu. Povećavaju im zdravlje tijela umjerenim načinom života, ograničavanjem samo na lijepe stvari i hranu, mirnom savješću, psihičkom smirenošću i pouzdanjem u Allaha i Njegovu milost u svakoj prilici i momentu; povećavaju im snagu društva kroz vladavinu Allahovog šeriata koji ljude čini slobodnim i dostojanstvenim ličnostima koji ne ispovijedaju vjeru drugom mimo Allahu, jednakim pred Jednim, Moćnim kome se čela klanjaju. Oslobođaju, također, energiju i

potencijale ljudi da rade, proizvode i izvršavaju obaveze namjesništva na Zemlji, ne mareći i ne potčinjavajući se ceremonijama obožavanja zemaljskih gospodara, nakađivanja oko njih tamjanom, udaranjem i napuhivanjem u bubnjeve i fanfare dan - noć kako bi se ispunila praznina vjere u istinskog Boga u ljudskoj duši.

Uočljivo je uvijek da zemaljski gospodari imaju potrebu, kao i njihovi čuvari i obožavatelji, da se zaogrnu nekim svojstvima Božanstva, kao što jesu moć, znanje, sveobuhvatnost, sila i milost ponekad. Sve to da bi im ljudi ispovijedali vjeru i obožavali ih. Gospodarenju je potrebno i obožavanje putem koga se potčinjavaju stvorenja. Sve to traži iscrpljujući trud od čuvara i obožavatelja, trud koji ulažu oni koji samo Allaha obožavaju u izgradnju zemlje i radi izvršenja obaveza namjesništva na njoj, umjesto što ga obožavatelji zemaljskih gospodara ulažu u bubnjeve, fanfare, litanije i slavopojke ovim lažnim gospodarima.

Oni koji ne primjenjuju Allahov šeriat ni u svojim srcima ni u društvu mogu imati snagu, ali je ona ograničena i privremena, dok stvari ne dođu do svog prirodnog kraja, shodno Allahovoj zakonitosti, i dok se ta snaga, koja se ne naslanja na čvrst oslonac, ne uništi. Ona se oslanja na jedan aspekt kosmičkih zakonitosti, kao što su aktivnost, red i velika produktivnost. A sve to samo po sebi nije trajno. Jer, iskvarenost emotivnog i društvenog života ih uništava nakon izvjesnog vremena.

A što se tiče slanija obilnih kiša, ljudima izgleda da se to dešava shodno stabilnim prirodnim zakonitostima u kosmičkom sustavu. Ali, odvijanje i tok prirodnih zakonitosti ne sprječava da kiša u nekom prostoru i vremenu oživljava, a da u drugom mjestu i vremenu ruši i uništava; da Allahovo određenje bude da kiša nekom narodu donese život, a drugom narodu uništenje; da Allah realizira svoje obećanje dobra i opomenu kaznom posredstvom usmjerenja prirodnih faktora; On je Stvoritelj ovih faktora i Kreator uzroka koji realiziraju Njegov zakon u svakom slučaju. Nakon toga ostaje apsolutna Allahova volja koja upravlja uzrocima i pojavama na drugi način, mimo onog ljudima uobičajenog načina, putem vanjskih, vidljivih zakonitosti, a to je stoga da bi se ostvarilo Allahovo određenje onako kako i kada On hoće, sa istinom i pravdom koja prožima sve što je na nebesima i Zemlji,¹¹ bez ograničavanja onim što su ljudi uobičajili i na šta su navikli u većini slučajeva.

¹¹ Detaljnije pojašnjenje ovoga će doći u pogovoru na ovo kazivanje.

To je bio poziv Hūda. Izgleda da on nije bio praćen nekom nadnaravnom mudžizom. Možda zbog toga što potop nije bio tako davno i daleko od njih. Bio je prisutan u sjećanju naroda i njihovoj međusobnoj komunikaciji. Kur'an ih je podsjetio na njega u drugoj suri. A njegov narod je o njemu imao svakojaka mišljenja.

“O Hūde”, - govorili su oni - “nisi nam nikakav dokaz donio, i mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša, mi tebi ne vjerujemo. Mi kažemo samo to da te je neko božanstvo naše zlom pogodilo” (11/53-54).

Do te mjere je devijacija obuzela njihove duše, do te granice da misle da Hūd bunca, jer ga je neko njihovo navodno božanstvo zlom pogodilo pa je počeo buncati.

“O, Hūde”, - govorili su oni - “nisi nam nikakav dokaz donio (11/53).

A za tevhid ne treba nikakav dokaz. Njemu treba usmjerenje i podsjećanje, pobuđivanje logike prirode i animiranje savjesti.

i mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša (11/53) -

tj. samo zbog toga što ti govoriš bez dokaza i argumenta.

Mi tebi ne vjerujemo (11/53) -

tj. odzivajući se tvome pozivu i potvrđujući ga. Tvoje pozivanje objašnjavamo samo time da ti buncaš, jer te je neko od naših božanstava zlom pogodilo.

Hūdu ovdje preostaje jedino izazov, usmjerenje ka Allahu i oslanjanje na Njega, upozorenje i posljednja opomena onima koji ne vjeruju i razlaz između njega i naroda njegova i dizanje ruku od njihova slučaja ukoliko ustraju na nevjerovanju:

“Ja pozivam Allaha za svjedoka” - reče on -, “a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate, pored Njega; i zato svi zajedno protiv mene lukavstvo smislite i nimalo mi vremena ne dajte, ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj; Gospodar moj zaista postupa pravedno. Pa ako okrenete leđa, - a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano -, Gospodar moj će umjesto vas narod drugi dovesti, i vi Mu nećete ničim nauditi; Gospodar moj zaista bdi nad svim” (11/54-57).

To je distanciranje od naroda puno energičnog naboja, a bio je jedan od njih, njihov brat -, izljev straha od daljnjeg boravka među njima u

situaciji kada su odabrali put koji nije Allahov; izjev razlaza između dvije grupe koje ne veže nikakva veza, jer je veza među njima putem vjere definitivno pukla.

On poziva Allaha, svoga Gospodara, za svjedoka svoje distinkcije i razlaza sa svojim zalutalim narodom. Poziva i njih same da posvjedoče da on nema sa njima ništa, kako u njihovim dušama ne bi bilo nikakve dileme da on bježi od njih i da se boji ostati s njima.

Sve to čini sa imanskim ponosom, superiornošću, pouzdanjem i smirenošću.

Čovjek se doista čudi čovjeku pojedincu koji se suočava sa tvrdokornim, grubim i glupim narodom, čije je odbijanje dostiglo takav stepen da vjeruju da ova lažna božanstva mogu čovjeka zlom pogoditi, pa da on od toga bunca; da vide u pozivanju Jednom Allahu buncanje uslijed tog doticaja zla. Čuditi se je čovjeku koji se sučeljava sa narodom, koji se ovako uzda u svoja lažna božanstva, dezavuišući njihovo vjerovanje, napadajući ih zbog toga i osuđujući. A potom pobuđuje njihovu žestinu izazovom; ne traži rok da bi se pripremio kao što se oni pripremaju; ne ostavlja im vremena da sačekaju, da im se srdžba stiša.

Čovjek se čudi pojedincu koji na ovaj način istupa pred grubim i osionim narodom. Ali čuđenje prestaje kada se porazmisli o faktorima i razlozima.

To je iman, pouzdanje i sigurnost. Vjerovanje u Allaha, pouzdanje u Njegovo obećanje i sigurnost u Njegovu pomoć. Iman koji je srastao sa srcem tako da je Allahovo obećanje pomoći i pobjeda opipljiva činjenica u tom srcu, u koju ni jednog trenutka ne sumnja. Jer ona prožima cijelo njegovo biće, ispunjava njegovo srce u grudima. Nije to neko obećanje za budućnost u nepoznatom svijetu. To je prisutna realnost koju gledaju oko i srce.

"Ja pozivam Allaha za svjedoka" - reče on -, "a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate (11/54).

Ja pozivam Allaha za svjedoka da nemam ništa s tim što vi druge mimo Allaha obožavate, a i vi posvjedočite svjedočenjem koje će potvrditi da ja s time nemam ništa i koje će biti dokaz protiv vas: da sam vam javno obznanio da nemam ništa s vašim obožavanjem drugog mimo Allaha. Potom, udružite se i vi i ova božanstva za koja tvrdite da me je neko od njih zlom pogodilo, udružite se i vi i ona - svi zajedno protiv mene lukavstvo

smislite, bez odugovlačenja i bez davanja vremena, ne pridajem vam važnosti niti vas se imalo bojim:

Ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! (11/56).

Bez obzira na vaše negiranje i poricanje, ova Istina postoji. Istina da je Allah moj i vaš Gospodar. Allah Jedini je moj i vaš Gospodar, jer On je Gospodar svih, bez sudruga i ortaka.

Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj (11/56).

To je opipljiva slika premoći i snage koja predočava snagu koja drži svako živo biće na Zemlji, uključujući i ljude, za tjeme. Tjeme je gornji dio čela. To simbolizira premoć, supremaciju i dominaciju u opipljivoj slici koja odgovara situaciji, sirovosti i grubosti naroda, snazi njihovih tijela i konstrukcije i koja odgovara tvrdoći njihovih osjećanja i emocija. Odmah poslije te slike dolazi izjava o pravolinijskom kretanju Allahove zakonitosti u smjeru u kojem ide, bez imalo skretanja s te putanje:

Gospodar moj zaista postupa pravedno (11/56).

To je snaga, ispravnost i odlučnost.

U ovim snažnim i odlučnim riječima otkrivamo tajnu te superiornosti i izazova. One iscrtavaju sliku istine koju Allahov vjerovjesnik Hüd (alejhi's-selam) nalazi u sebi i koja određuje njegov odnos prema svome Gospodaru. On tu Istinu vidi jasno. Njegov Gospodar i Gospodar svih stvorenja je Snažan i Moćan: *Nema ni jednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj (11/56)*. I ovi grubijani i silnici iz njegova naroda samo su neka od živih bića koja su u vlasti njegova Gospodara i koja On Svojom snagom drži potčinjenima. Pa što da se plaši tih bića i da im pridaje važnost kad ona nemaju vlasti nad njime? A ako i imaju, opet je to samo uz dozvolu njegova Gospodara. I zašto da se zadržava među njima kad se njihovi putevi razilaze od njegovog puta?

Ova istina koju islamski djelatnik nalazi u sebi ne ostavlja u njegovom srcu prostora za sumnju u pogledu njegove konačne sudbine, niti prostora za kolebljivost u pogledu daljnjeg hoda putem kojim je krenuo.

To je istina Božanstva, kako se uvijek jasno i čisto ukazuje u srcima vjernih skupine.

I kod ove granice i nivoa izazova Allahovom snagom i isticanja ove snage u njenom dominirajućem i odsječnom obliku, Hūd počinje s upozorenjem i prijetnjom:

Pa ako okrenete leđa, - a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano (11/57).

Ja sam svoju obavezu u ime Allaha ispunio; dižem ruke od vas da se suočite sa Allahovom (Uzvišenog) snagom:

Gospodar moj će umjesto vas narod drugi dovesti (11/57) -

koji će biti dostojan da prihvati poziv i shodno Njegovoj Uputi se ponašati nakon što vas, zbog vaše nevaljalštine, nasilja i devijantnosti, uništi.

I vi Mu nećete ničim nauditi (11/57).

Vi nemate snage da mu se suprotstavite; vaš nestanak neće u Njegovom Kosmosu ostaviti prazninu niti neki nedostatak.

Gospodar moj zaista bdi nad svim (11/57).

Bdi nad Svojom vjerom, Svojim štíćenicima i zakonima, čuvajući ih od neugodnosti i propasti. On bdi i nad vama, pa Mu ne možete umaći niti pobjeći od Njega.

To je bila posljednja riječ, rasprava i polemika je završena i nastupa ostvarenje prijetnje i opomene:

I kad je došla kazna Naša, Mi smo, milošću Našom, Hūda i vjernike s njim spasili i patnje surove ih poštedjeli (11/58).

I kada je došla Naša naredba o realizaciji prijetnje i uništenju Hūdova naroda, Mi smo Hūda i vjernike s njime spasili, direktnom milošću Našom, koja ih je spasila od opće kazne spuštene na taj narod, tako da ih nikakvo zlo zadesilo nije. Spašeni su od surove patnje koja je obuzela nevjernike. Opis patnje izrazom *surova*, na tako plastičan način, u skladu je sa općom atmosferom i surovim i grubim narodom na koji se i odnosi.

Sada, kada je narod Āda uništen, na njihovu propast se ukazuje izdaleka, bilježe se grijehovi koje su počinili i ispraćaju se s pečatom prokletstva i progonstva, a sve to u formi proklamacije, ponavljanja i pritvrđivanja:

Eto, to je bio Ād, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju. I prokletstvo je na ovom svijetu stalno bilo s njim, a biće i na Sudnjem danu. Ād, doista, nije vjerovao u Gospodara svoga; daleko neka je Ād, narod Hūdov! (11/59-60).

Eto, to je bio Ād. Sa ove udaljenosti. A spomenuo ih je maloprije u kontesktu i njihova propast je bila izložena pogledima. Ali, oni su skončali i udaljili se od pogleda i misli.

Eto, to je bio Ād, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim (11/59).

Oni su bili neposlušni jednom poslaniku. Ali, zar nije u pitanju jedno poslanstvo i jedna misija s kojom su došli svi poslanici? Ko bude nepokoran jednom poslaniku, nepokoran je svim poslanicima. Ne treba zaboraviti da je pluralna forma u riječima *ajeti* i *poslanici* namjeravana i s druge, stilske strane, radi isticanja njihovog zločina i njegove grozomornosti. Oni su dokaze poricali i poslanicima neposlušni bili. Kako je samo velik taj grijeh i odvratn taj zločin!

I pristajao uz svakog silnika, inadžiju (11/59) -

uz svakog tiranina, prkosnika koji ne prihvata Istinu. A na njima je odgovornost da se oslobode vlasti vlastodržaca, da razmišljaju svojom glavom i da ne budu prirepici te tako obezvrijede svoju ljudskost.

Tako se razjašnjava da je problem između Hūda i njegova naroda Āda bilo pitanje priznanja da je samo Allah Stvoritelj i da se samo Njemu, a ne stvorenjima, vjera ispovijeda; pitanje suvereniteta i podaništva; pitanje ko je gospodar kome će vjeru ispovijedati i naredbe njegove izvršavati. Ovo se jasno očituje u Allahovim riječima:

Eto, to je bio Ād, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju (11/59).

Neposlušnost poslanicima i slijeđenje silnika! A islam znači pokornost poslanicima - jer je to naredba Allahova - a neposlušnost je naredba silnika. To je razmeđe puteva i vododjelnica između džahilijeta i islama, nevjerovanja i vjerovanja. U svakom poslanstvu i u pozivu svakog poslanika.

Tako postaje jasno i očito da poziv tevhide insistira u prvom redu na oslobađanju od podaništva i ispovijedanja vjere nekome drugom mimo

Allahu i odbacivanja vlasti zemaljskih gospodara i silnika. Ovaj poziv ubraja anuliranje osobnosti i odustajanje od slobode, kao i slijeđenje oholih silnika u zločin idolatrije i nevjerovanja, zbog kojeg oni koji se pokoravaju tome zaslužuju propast na ovome svijetu i kaznu na ahiretu. Allah je stvorio ljude slobodnim, da ne obožavaju nikoga i ništa od Njegovih stvorenja i da se ne odriču ove svoje slobode ustupajući je tiraninu, predsjedniku i lideru. Oni su zbog toga i počašćeni kao ljudi. Ako to ne sačuvaju, neće imati kod Allaha nikakve odlike niti spasa. Ne može se nijedna ljudska skupina pozivati na čast, dignitet i ljudsko dostojanstvo, a u isto vrijeme vjeru ispovijedati, mimo Allahu, nekim Njegovim stvorenjima. Oni koji prihvataju ispovijedanje vjere i robovanje robovima kao i njihovu vlast, nemaju opravdanja u činjenici da su oni nemoćni i potlačeni. Jer, oni su mnogobrojni, a silnici malobrojni. Da žele stvarno oslobođenje, žrtvovali bi na tom putu nešto od onoga što žrtvuju i prinose, pod prisilom, vladajućoj kliku i gospodarima kao porez u vidu trpljenja poniženja u duši, časti i imetku.

Ād je uništen jer je slijedio svakog silnika, inadžiju. Nestali su sa pozornice ispraćeni prokletstvom na ovome svijetu i na ahiretu:

I prokletstvo je na ovom svijetu stalno bilo s njim, a biće i na Sudnjem danu (11/60).

Zatim ih ne ostavlja prije nego što registrira njihovo stanje i onoga što ih je snašlo, u općem proglasu sa snažnim upozorenjem:

Ād, doista, nije vjerovao u Gospodara svoga (11/60).

Zatim priziva na njih protjerivanje i udaljavanje:

Daleko neka je Ād, narod Hūdov! (11/60).

Sa ovom preciznošću, pojašnjenjem i potvrdom. Kao da precizira njihovu adresu odaslanom prokletstvu kako bi ih sustiglo i pronašlo:

Daleko neka je Ād, narod Hūdov! (11/60).

Napravit ćemo kratke stanke pred značenjima koje inspirira kazivanje o Hūdu i njegovom narodu u kontekstu ove sure prije nego što

prijedemo na kazivanje o Sâlihu. To je stoga što retrospektivno prikazivanje linije kretanja islamskog poziva na ovaj način dolazi u Kur'anu Časnom s ciljem iscrtavanja i obilježavanja znakova na putu kojim se kreće ovo vjerovanje tokom povijesti. Ne samo u prošlosti već i u budućnosti do kraja vremena. I ne samo radi prve muslimanske zajednice koja je po prvi put prihvatila ovaj Kur'an i tada se njime suprotstavila džahilijetu, već, također, radi svake muslimanske zajednice koja se njime suprotstavlja džahilijetu do kraja vremena. To je ono što čini Kur'an vječnom knjigom islamskog poziva i njegovim vodičem u svakom vremenu.

Već smo letimično i na brzinu ukazali na kur'anske naznake i doticaje i o svima njima ćemo otprilike ovdje govoriti. O njima je samo ovlaš govoreno prilikom tumačenja kur'anskih tekstova radi praćenja konteksta. Međutim, oni zahtijevaju duže zadržavanje kod njih, ali u granicama općenitosti i sažetosti.

* Zastajemo pred jedinstvenim, vječnim pozivom svakog poslanika i u svakom poslanstvu. Pozivom u jedinstvo predanosti i pokornosti Allahu, oličenom u onome što Kur'an Časni kazuje o svakom poslaniku: *"O narode moj", govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite (11/50)*. Uvijek smo tumačili pojam ibadet - klanjanje samo Allahu kao potpuno i sveobuhvatno ispovijedanje vjere samo Allahu. U svakoj stvari na ovome i onome svijetu. Stoga što je to značenje koje daje ova riječ u svojoj osnovi. Riječ *'abede* znači: biti odan, pokoran i ponizan. *Tariq mu'abed* znači: utrt i prokrčen put, *'abedehu* znači: učinio je robom, tj. pokornim i poniznim. Arap kome se prvi put obraća s ovim Kur'anom nije reducirao značenje ovog izraza kada mu se naređivao njegov sadržaj, na puko izvršavanje obrednih radnji. Dapače, kada mu se njime prvi puta obraćalo u Mekki, obredne radnje još uvijek nisu bile propisane. On je razumijevao, kada mu se njime obraćalo, da se od njega traži ispovijedanje vjere samo Allahu, u svakoj njegovoj stvari i pitanju, i odbacivanje i skidanje sa vrata poniznosti i ispovijedanja vjere nekom drugom mimo Allahu u svakoj stvari. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je protumačio riječ *ibadet* da znači slijedenje, a ne obredi, kada je rekao Ādiju ibni Hatimu u vezi sa Jevrejima i kršćanima koji su smatrali svećenike i monahe svoje bogovima: "Dakako, oni su im dozvoljavali ono što je zabranjeno i zabranjivali ono što je naredeno, a oni drugi su ih u tome slijedili. Time su ih obožavali i pokoravali im se." Izraz *ibadet* upotrijebljen je za obredne radnje, s obzirom da su one jedan od oblika ispoljavanja i ispovijedanja vjere Allahu u jednoj od sfera života. Taj oblik ne obuhvaća u potpunosti smisao pojma *ibadet*. Zapravo je njegova upotreba u tom značenju

sekundarna, a ne izvorna. I kada je smisao riječi *vjera - din* i riječi *ibadet* izbljedio u dušama ljudi, počeli su razumijevati da obožavanje nekog drugog mimo Allaha, koje izvodi ljude iz islama i vraća ih u džahilijet, samo, ustvari, postoji kada se obredi posvećuju nekome ili nečemu drugom mimo Allaha, kao npr. kada se posvećuju kipovima i idolima. A kada čovjek izbjegava taj oblik, onda se udaljio od idolatrije i džahilijeta i postao je time musliman, koga nije dozvoljeno proglašavati nevjernikom. Uživa sve što uživa musliman u muslimanskom društvu, kao što je zaštita života, časti, imetka i drugih prava koja musliman ima u odnosu prema drugom muslimanu!

To je ništavna tlapnja, povlačenje i redukcionizam. Zapravo, to je izmjena i revizija pojma *ibadet* kojim musliman ulazi u islam ili izlazi iz njega, a to značenje je potpuna predanost Allahu u svakoj stvari i odbacivanje predanosti drugom, mimo Allahu, u bilo kojoj stvari. A to je značenje koje ima ovaj izraz u svojoj osnovi na koje je eksplicitno ukazao i sam Poslanik (alejhi's-selam) kometirajući Allahove riječi: *Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje (9/31)*. A nakon Poslanikovog (alejhi's-selam) tumačenja nekog termina, nema ko šta da kaže.¹²

Ovu istinu smo mnogo puta ustvrdili i istakli u ovom *Okrilju* i u svim drugim djelima koje smo, Allahovom pomoću, napisali vezano za ovu vjeru, njenu prirodu i akcioni program.¹³ Sada, u kazivanju o Hūdu, kako ga izlaže ova sura, nalazimo odbljesak koji precizira predmet problema i osnovu borbe između Hūda i njegova naroda, između islama u koji poziva i džahilijeta u kojem se oni nalaze; precizira ono na šta je mislio kada im je govorio: *“O narode moj”, govorio je on - “Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate (11/50)*.

O, narode moj, nemojte obrede vjerske posvećivati drugome, mimo Allaha, ne znači, kao što to zamišljaju oni u čijem shvatanju je smisao ibadeta reduciran i sveden unutar okvira vjerskih obreda, već je mislio na ispovijedanje vjere i predanost samo Allahu u cjelokupnom programu života i odbacivanje predanosti i pokornosti bilo kojem silniku u svim

¹² V. vrijednu studiju koju je napisao, profesor Es-Sejjid Ebu'l-A'la El-Mewdudi, vođa islamske zajednice u Pakistanu, pod naslovom: *El-Mustalehatu'l-erbe'atu f'l-Qur'ani... El-Ilah, Er-Rabb, ed-din, el-'ibadetu*.

¹³ Knjige: *Me'alimu f't-tariq, Hasaisu't-tesawwuri'l-islamijji we muqawwimatuhu, Haze'd-din, El-Mustaqbeli li haze'd-din, El-Islamu we muškilatu'l-hadareti, El-Adaletu'l-idžtima'ijjetu i Es-Selamu'l-alemijju we'l-Islam*.

stvarima i segmentima života. Radnja zbog koje je narod Húdov zaslužio uništenje i prokletstvo na ovome i budućem svijetu nije bila puko posvećivanje obreda nekome drugom mimo Allaha. Ovo je samo jedan od mnogobrojnih oblika idolatrije iz kojih ih Húd želi izbaviti i zamijeniti ih obožavanjem samo Allaha - tj. ispovijedanjem vjere samo Njemu. Ta pogubna radnja, uslijed koje su zaslužili ovu kaznu ogleđa se u: poricanju dokaza njihova Gospodara, neposlušnosti Njegovim poslanicima i slijeđenju silnika među Njegovim robovima: *Eto, to je bio Ād, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju (11/59)*, kao što o njima kaže najuvjerljiviji od svih govornika - Allah, Gospodar svjetova.

Njihovo poricanje dokaza Gospodara svoga jasno se očituje u neposluhu poslanicima i slijeđenju silnika. To je jedna, a ne višebrojne stvari. Kada narod ne poslušā Allahove naredbe, sadržane u Njegovim propisima koje su im dostavili Njegovi poslanici, da ne ispovijedaju vjeru drugome mimo Allaha i kada umjesto Allahu silnicima predani budu, oni time poriču dokaze Gospodara svoga, poslanicima neposluh iskazuju, izlaze iz islama i ulaze u idolatriju. Već nam je ranije postalo jasno da je islam prva i izvorna vjera s kojom je i počeo život ljudi na Zemlji. Ādem je s njime izašao iz Dženneta i namjesnikom na Zemlji postavljen. Nūh se s njime iskrcao iz lađe i namjesnik na Zemlji bio. Ljudi su, ustvari, izlazili iz islama u džahilijjet i onda bi im dolazio poziv da se povrate iz džahilijjeta u islam. I sve tako do današnjeg dana.

Doista, kada bi suština ibadeta bila samo puko izvršavanje vjerskih obreda, ne bi zasluživala svu ovu časnu povorku poslanika i poslanstava, ne bi zasluživala sav ovaj bespoštedni trud kojeg su uložili poslanici (alejhimu's-selam) i ne bi zasluživala sve ove patnje i muke koje su podnosili islamski aktivisti i vjernici tokom vremena. Ono što zasluđuje svu ovu visoku cijenu jeste izbavljenje ljudi u cijelosti iz obožavanja i predanosti stvorenjima i njihovo vraćanje obožavanju samo Allaha, u svakoj stvari i u svakom pitanju; u sveukupnom programu njihova života na ovome i budućem svijetu.

Jednoća Božanstva, Jednoća stvaralaštva, Jednoća održavanja, Jednoća suvereniteta, Jednoća izvora zakona, Jednoća programa života i Jednoća strane kojoj ljudi iskazuju sveukupnu predanost, ova Jednoća - tevhid zasluđuje da se radi nje pošalju svi ovi poslanici, da se na tom putu uloži sav ovaj trud i da se radi njene realizacije podnesu sve ove patnje i muke. Ne zato što to Allah (Uzvišeni) treba, jer je On (Uzvišeni) neovisan od svjetova, već stoga što život ljudi ne može biti valjan ni ispravan, ni na

visokom nivou, niti dostojan čovjeka, osim pomoću ovog tevhida koji ima bezgraničan i nemjerljiv utjecaj u ljudskom životu u svim njegovim aspektima. (Nadamo se da ćemo ovo šire pojasniti - inšallah - na koncu kazivanja u poslanicima u završnom dijelu ove sure.)

* Zastajemo pred istinom koju je Hūd otkrio svome narodu govoreći mu: *O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprost, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i daće vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci!* (11/52). A to je ista ona istina koja je spomenuta u uvodnom dijelu sure u povodu poziva Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) upućenog njegovom narodu kroz sadržaj Knjige čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg, u riječima Uzvišenog: *da od Gospodara svoga oprost tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom daće zasluženu nagradu. A ako leđa okrenete, - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu* (11/3).

To je suština odnosa između vjerničkih vrijednosti i pragmatičkih vrijednosti u ljudskom životu i suština veze prirode Kosmosa i njegovih univerzalnih zakonitosti sa istinom koju sadrži ova vjera. Tu suštinu potrebno je istaknuti i ustabiliti, naročito kada su u pitanju oni koji poznaju površne, vanjske fenomene ovozemnog života, oni čije duše nisu izglučane i prefinjene da bi uočile ovaj odnos, ili, u najmanju ruku, da ga osjete.

Istina s kojom je došla ova vjera nije odvojena od istine oličene u Allahovom Božanskom Biću (Uzvišenom) i istine s kojom su stvorena nebesa i Zemlja, a koja se očituje u prirodi ovog Kosmosa i njegovim nepromjenljivim zakonitostima. Kur'an Časni često veže između istine oličene u Allahovom Božanskom Biću (Uzvišenom), istine na kojoj su uspostavljeni nebesa i Zemlja, istine oličene u pokornosti i ispovijedanju vjere samo Allahu, istine oličene u predanosti ljudi samo Allahu, na Dan polaganja računa posebno, i istine koja se očituje u adekvatnoj nagradi za dobro i zlo na ovome svijetu i ahiretu, kao što to, npr., imamo i u slijedećim tekstovima:

Mi nismo stvorili nebo i Zemlju, i ono što je između njih, da se zabavljamo. Da smo htjeli da se zabavljamo, zabavljali bismo se onako kako Nama dolikuje, ali Mi to ne činimo, nego istinom suzbijamo laž, istina je uguši i laži nestane; a teško vama zbog onoga što o Njemu iznosite! Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji! A oni koji su kod Njega ne zaziru da Mu se klanjaju, i ne zamaraju se, hvale Ga noću i danju i ne malaksavaju. Zar će kumiri koje oni od zemlje prave mrtve oživjeti? Da Zemljom i

nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allah, poremetili bi se. Pa nek je uzvišen Allah, Gospodar svemira, od onog što Mu pripisuju! On neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani. Zar da pored Njega oni uzimaju bogove?! Reci: "Dokažite!" Ova Knjiga je pouka za moje sljedbenike, a bilo je knjiga i za one koji su prije mene bili i nestali. Međutim, većina njih ne zna Istinu, pa zato glave okreće. Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema Boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!" (21/16-25).

O ljudi, kako možete sumnjati u oživiljenje, - pa, Mi vas stvaramo od zemlje, zatim od kapi sjemena, potom od ugruška, zatim od grude mesa vidljivih i nevidljivih udova, pa vam pokažemo moć Našu! A u materice smještamo šta hoćemo, do roka određenog, zatim činimo da se kao dojenčad radate i da poslije do muževnog doba uzrastete; jedni od vas umiru, a drugi duboku starost doživljavaju, pa začas zaboravljaju ono što saznaju. I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno, zato što Allah postoji, i što je On kadar da mrtve oživi, i što On sve može. I što će Čas oživiljenja, u to nema sumnje, doći i što će Allah one u grobovima oživjeti (22/5-7).

I da bi oni koji su znanjem obdareni spoznali da je Kur'an istina od Gospodara tvoga, pa u nj povjerovali i da mu srca njihova budu sklona. A Allah će vjernike, doista, na pravi put izvesti. A nevjernici neće prestati da u nj sumnjaju, sve dok im iznenada smrt ne dođe ili dok ne osjete patnju na onom svijetu. Tog dana vlast će samo Allah imati, On će im suditi: vjernici i oni koji su dobra djela činili biće u džennetskim baščama uživanja, a nevjernici i oni koji su ajete Naše poricali, oni će u patnji sramnoj boraviti. Allah će zaista lijepo nagraditi one koji su svoj rodni kraj napustili da bi se na Allahovu putu borili, pa zatim poginuli ili umrli, - jer Allah najbolje nagrađuje; On će ih u mjesto kojim će oni biti zadovoljni doista uvesti! - A Allah sve zna i blag je. Eto tako! A onome ko istom mjerom uzvrati za učinjeno zlo, i kome opet nepravda bude učinjena, Allah će, sigurno, pomoći. - Allah je onaj koji grijehe poništava i koji prašta. Eto tako! A Allah smjenjuje noć danom, a dan noću, i Allah je onaj koji sve čuje i sve vidi. To je zato što Allah - postoji, a oni kojima se oni, pored Allaha, klanjaju - ne postoje, i zato što je Allah uzvišen i velik. Zar ne vidiš da Allah s neba spušta kišu od koje zemlja zazeleni? - Allah je zaista dobar i sveznajući. Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji! Allah, doista nije ni o kome zavisao, i On je jedini hvale dostojan! Zar ne vidiš da je Allah sve što je na Zemlji vama podredio, pa i lađe koje, voljom Njegovom, morem plove? On drži ono što je na nebu da ne bi palo na Zemlju, osim ako On to dopusti. - Allah je, uistinu,

prema ljudima blag i milostiv. On vam daje život i zatim će vam ga oduzeti i poslije vas opet oživjeti; a čovjek je, zaista nezahvalan! Svakoj vjerskoj zajednici propisali smo vjerozakon prema kome je trebalo da se vlada, i ne dozvoli, nikako, da se s tobom o tome raspravlja. Ti pozivaj svome Gospodaru jer ti si, uistinu, na pravom putu (22/54-67).

U ovim i njima sličnim tekstovima u Kur'an-i Kerimu nalazimo očitu vezu između činjenice da je Allah Istina, Njegovog stvaranja ovog Kosmosa i upravljanja njime Svojim zakonima i voljom i Istinom, kosmičkih fenomena koji se dešavaju s Istinom, objavljivanja ove Knjige s Istinom i presuđivanja među ljudima na ovome i budućem svijetu s Istinom. Sve je to jedna integralna Istina na kojoj se temelji tok Allahovog određenja kako On hoće i djelovanja kosmičkih sila, s dobrom i zlom, na koga On hoće, shodno onome što ljudi čine od dobra i zla u kući iskušenja. Otuda ova spona između traženja oprosta i pokajanja i između lijepog života i obilnih, plodonosnih kiša. Sve je ovo povezano s jednim izvorom, a to je Istina oličena u Allahovom Biću (Uzvišenom), Njegovom određenju i odredbi, upravljanju i raspolaganju, obračunavanju i nagrađivanju, u dobru i zlu.

Postaje očito iz ove veze da vjerničke vrijednosti nisu odvojene od praktičnih vrijednosti u životu ljudi. Obje one utječu na život, ili putem nevidljivog Allahovog određenja vezanog za svijet uzroka koji je izvan dometa ljudskog znanja i djelovanja, ili putem praktičnih, javnih tragova koje ljudi mogu vidjeti i kontrolirati. A to su tragovi koje u njihovom životu ostavlja vjerovanje ili nevjerovanje, u vidu opipljivih, uočljivih rezultata.

Već smo ranije ukazali na neke od ovih praktičnih, realnih tragova kada smo jednom prilikom rekli: da dominacija Božanskog programa u društvu znači da svaki djelatnik dobije pravednu nagradu i da ima pravedan tretman u tom društvu, da svaki pojedinac u njemu uživa u miru, sigurnosti i socijalnoj stabilnosti - pored mira, smirenosti i duševne stabilnosti koju donosi iman -, a sve to rezultira lijepim životom za ljude na ovome svijetu, prije nego što se sretnu sa svojom konačnom nagradom na budućem svijetu.¹⁴

Ukazali smo na to, također, kada smo jednom prilikom rekli: Ispovijedanje vjere i predanost samo Allahu u društvu rezultira zaštitom ljudskih napora i snaga od njihovog trošenja u bubnjanju, sviranju, trubljenju, pjesmarenju, odama, recitalima i ceremonijama kojim se okružuju lažna božanstva kako bi sebi priskrbila privid nekih svojstava

¹⁴ v. str. 22-36 - 10. džuz U okrilju Kur'ana.

Božanstva s ciljem da se ljudi potčine njima. A to onda vodi akumuliranju snaga i potencijala za izgradnju i kultiviranje zemlje i izvršavanje obaveza namjesništva u čemu je obilno dobro za ljude, povrh dostojanstva, slobode i jednakosti koje uživaju u ispovijedanju vjere i predanosti samo Allahu, mimo stvorenja.¹⁵ Ovo su samo primjeri nekih plodova imana kada se on istinski ostvari u životu ljudi.¹⁶ (Nešto detaljnije o tome će biti na koncu izlaganja o poslanicima, u završnom dijelu ove sure, inšallah.)

* Zastajemo pred posljednjim suočenjem Hūda sa svojim narodom, pred tom definitivnom odlukom o prekidu svih veza, koju im je saopćio u lice sa punom odlučnošću, sa superiornošću Istine s kojom dolazi i pouzdanjem u svoga Gospodara, čiju jasnu spoznaju nalazi u svojoj duši:

“Ja pozivam Allaha za svjedoka” - reče on -, “a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate, pored Njega; i zato svi zajedno protiv mene lukavstvo smislite i nimalo mi vremena ne dajte, ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj; Gospodar moj zaista postupa pravedno. Pa ako okrenete leđa, - a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano -, Gospodar moj će umjesto vas narod drugi dovesti, i vi Mu nećete ničim nauditi; Gospodar moj zaista bdi nad svim” (11/54-57).

Doista, oni koji pozivaju Allahu u svakom mjestu i vremenu, trebaju dugo stajati pred ovim zadivljujućim prizorom. Jedan čovjek i malobrojni vjernici s njime suočava se sa najprkosnijim stanovništvom Zemlje, najbogatijim i najciviliziranijim narodom - u materijalnom pogledu - u tom vremenu, kao što se o njima govori u riječima Uzvišenog Allaha u drugoj suri - prenošenjem onoga što im je njihov brat Hūd rekao:

I Ād je smatrao lažnim poslanike. Kad im brat njihov Hūd reče: “Kako to da se Allaha ne bojite? Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi. Zašto na svakoj uzvišici palate zidate, druge ismijavajući, i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti, a kad kažnjavate, kažnjavate kao silnici? Bojte se Allaha i meni budite poslušni! Bojte se onoga koji vam daruje ono što znate: daruje vam stoku i sinove, i bašče i izvore. Ja se, doista, za vas bojim na Velikom danu patnje.” - Rekoše oni: “Nama je svejedno savjetovao ti ili ne bio savjetnik, ovako su i narodi davnašnji vjerovali, i mi nećemo biti mučeni” (26/123-138).

¹⁵ V. str. 99 i dalje - 10. džuz U okrilju Kur'ana.

¹⁶ V. uvod u drugo, prečišćeno izdanje ovog tefsira pod naslovom *Fi zillali'l-Qur'an*.

Tim prkosnim silnicima koji kažnjavaju nemilosrdno, koje je blagostanje učinilo objesnim, koji utvrde podižu nadajući se dugotrajnom i dugovječnom životu, njima se suprotstavlja Hūd (alejhi's-selam) ovakvim suprotstavljanjem; sa hrabrošću vjernika, superiornošću, pouzdanjem i sigurnošću. Od takvih se - a to je njegov narod - distancirao kategorički i potpuno, uputivši im izazov da protiv njega, bez odlaganja, lukavstvo smisle i da poduzmu sve što su u stanju, ne mareći uopće za njih!

Hūd (alejhi's-selam) je učinio ovaj zapanjujući istup, nakon što je iscrpio sve što je mogao od svojih mogućnosti u pružanju savjeta svome narodu, umiljavajući im se, tokom pozivanja, do krajnjih granica. A onda mu je postalo jasno da oni prkose i insistiraju na suprotstavljanju Allahu, omalovažavanju prijatnje i odsustvu straha od Allaha.

Hūd (alejhi's-selam) je učinio ovaj zadivljujući istup, jer je spoznaja suštine njegova Gospodara prisutna u njegovoj duši i on je uvjeren da su ovi silnici, prkosnici i umišljeni uživatelji samo obična živa bića; on je uvjeren da nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj. Čemu si, onda ova živa bića pridaju važnost? Njegov Gospodar je taj koji ih je namjesnicima na Zemlji učinio, dao im blagodati, imetak, snagu, sinove i moć proizvodnje i eksploatacije ruda, koju im je dao. Radi iskušenja, a ne radi samog davanja. Njegov Gospodar može umjesto njih drugi narod dovesti, ako hoće, a oni Mu ne mogu ničim nauditi, niti mogu određenje Njegovo spriječiti. Šta ima onda da se boji svega toga što oni posjeduju kad je njegov Gospodar taj koji daje i oduzima kada hoće i kako hoće?

Oni koji pozivaju Allahu moraju na ovaj način osjećati suštinu svoga Gospodara u svojim dušama, kako bi bili u mogućnosti stati nadmoćno sa svojim imanom pred zločinačkim snagama džahilijeta koje ih okružuju; pred materijalnom snagom, snagom proizvodnje, imetka, ljudskog znanja, sistema, aparature, eksperimenata i iskustava, uvjereni, uz to, da je svako živo biće u vlasti njihova Gospodara, a da su ljudi - svi ljudi - samo dio tih bića.

Jednoga dana, oni koji pozivaju Allahu neminovno će zauzeti prema svome narodu stav potpunog distanciranja. I tada će se jedan narod razdvojiti u dvije zajednice: na Ummet, koji samo Allahu vjeru ispovijeda i odbija da to čini drugome, i na zajednicu koja mimo Allaha druge za gospodare uzima i suprotstavlja se Allahu.

I kada se diferencijacija u potpunosti ostvari, realizira se Allahovo obećanje pomoći svojim šticeenicima i uništenja njegovih neprijatelja - na

način koji samo može ili ne može naumpasti. Kroz historiju pozivanja Allahu, Allah nije definitivno presuđivao između Svojih prijatelja i neprijatelja, sve dok se Njegovi prijatelji ne bi distancirali od Njegovih neprijatelja na osnovi vjerovanja, sve dok nisu odabirali samo Allaha i bili Allahova stranka, koja se samo na Njega oslanja i mimo Njega pomoćnika ne traži.

Zadovoljimo se ovim zastojima kod nadahnuća koja izviru iz kazivanja o Hūdu i Ādu nastavlajući nakon toga slijediti kontekst sure kroz kazivanje o Sālihu i Semūdu:

I Semūdu - brata njihova Sāliha. "O, narode moj", - govorio je on - "klanjajte se samo Allahu, vi drugog boga osim Njega nemate! On vas od zemlje stvara i daje vam da živite na njoj! Zato Ga molite da vam oprost, i pokajte Mu se, jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se" (11/61).

To je govor koji se ne mijenja:

"O, narode moj", - govorio je on - "klanjajte se samo Allahu, vi drugog boga osim Njega nemate! (11/61).

To je, također, program koji se ne mijenja:

Zato Ga molite da vam oprost, i pokajte Mu se (11/61).

I naposljetku, to je upoznavanje sa suštinom Božanstva kakvu u sebi otkriva poslanik:

Jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se (11/61).

Sālih ih podsjeća na njihovo stvaranje od zemlje, stvaranje njihovog rada i stvaranje pojedinaca od hrane iz zemlje ili njenih elemenata iz kojih se sastoji njihova tjelesna konstrukcija. I premda su oni od ove zemlje, od njenih elemenata, Allah ih je namjesnicima na njoj učinio, da je oni izgrađuju. Njihov rod i njih osobno je namjesnicima učinio nakon onih koji su nestali prije njih.

A potom, oni opet druge Njemu ravnim smatraju.

Zato Ga molite da vam oprost, i pokajte Mu se (11/61).

Budite svjesni u Njegov odziv i prijem:

Jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se" (11/61).

Genitivna veza u sintagmi *Gospodar moj*, zatim izrazi *blizu i odaziva se*, njihovo spajanje i blizina iscrtavaju sliku suštine Božanstva, onako kako se ona razotkriva u srcu jednog od pripadnika odabrane skupine, kreirajući tako ambijent prisnosti, vezanosti i ljubavi, koji se transponira iz srca dobrog Vjerovjesnika u srca onih koji ga slušaju, ako srca imaju!

Međutim, srca naroda dostigla su takav stepen iskvarenosti, zatvorenosti i zatomljenosti da, uslijed toga, nisu osjećala ljepotu te slike i njenu uzvišenost, niti su osjećala prijaznost ovog blagotvornog govora, ni vedrinu otvorene atmosfere. Oni su iznenađeni, i o Sālihu, njihovom bratu, počela su ih obuzimati svakojaka mišljenja i sumnje.

"O, Sālihu", - govorili su oni - "ti si među nama prije ovoga cijenjen bio. Zašto nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali? Mi uveliko sumnjamo u ono čemu nas ti pozivaš" (11/62).

Polagasmu nadu u tebe. Bio si cijenjen kod nas zbog svog znanja, ili razuma, ili iskrenosti, ili lijepog vladanja ili zbog svega ovoga. Ali ova nada se izjalovila.

Zašto nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali? (11/62).

To je katastrofa! Sve može, Sālihu, osim ovoga! Nismo očekivali da ćeš to reći! Propale bi nade u tebe! Zatim, mi uveliko sumnjamo u ono čemu nas ti pozivaš. Ta nas sumnja dovodi u nedoumicu u pogledu tebe i onoga što govoriš:

Mi uveliko sumnjamo u ono čemu nas ti pozivaš (11/62).

Narod se čudi nečemu što nije za čuđenje. Zapravo, osuđuju ono što je dužnost i istina. Preneraženi su jer ih njihov brat Sālih poziva obožavanju samo Allaha. Zašto? Nemaju dokaza, ni argumenta, ni nekog razmišljanja koje stoji iza njihovog stava, već to čine samo zato što su njihovi preci obožavali ove idole!

Ljudi su toliko otvrdli i okamenili da se čude jasnoj Istini, da obrazlažu vjerovanje postupcima predaka.

Tako se razjašnjava jednom, i drugi put i treći put da je doktrina tevhida, u svojoj biti, poziv ka sveobuhvatnom, potpunom i ispravnom

oslobođenju. Poziv ka oslobođenju ljudskog uma od okova slijepog povoda i omći opsjene i praznovjerja koje nema oslonca ni u kakvom dokazu.

Riječi Semūda upućene Sālihu: *ti si među nama prije ovoga cijenjen bio* (11/62) podsjećaju nas na pouzdanje koje su imali Kurejšije u iskrenost Muhammeda (alejhi's-selam) i njegovu povjerljivost. I kada ih je pozvao u vjerovanje da je samo Allah Gospodar, odbojno su se prema njemu ponijeli, kao što je to učinio i narod Sālihov govoreći da je on čarobnjak, lažac. Zaboravili su na svoje povjerenje koje su imali prema njemu i pouzdanje u njega.

To je jedna priroda i jedno kazivanje koje se ponavlja kroz vijekove i vremena.

Sālih govori, kao što je govorio i njegov pradjed Nūh:

"O, narode moj", - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju (11/63).

Narode moj, šta mislite, ako ja u sebi nalazim Istinu o svome Gospodaru jasnom i očitom i ona mi daje čvrsto uvjerenje da je ovo Pravi Put; i ako mi je On Svoju milost ukazao odabravši me za Svoje poslanstvo i dajući mi svojstva koja me kvalificiraju za ovu ulogu, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Mu budem neposlušan ne dostavljajući vam Njegov poziv, kako bih ispunio vaše nade u mene? Hoće li mi vaša nada koristiti i spasiti me od Allaha? Nikako!

Pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju (11/63).

Samo biste povećali moju propast. Allahova srdžba, lišavanje časti poslanstva i poniženje na ovome, a kazna na budućem svijetu! To je propast iza propasti! Ništa drugo osim propasti, uz otežavanje i pojačavanje!

O, narode moj, evo ova Allahova kamila je znamenje za vas, pa je pustite neka pase po Allahovoj zemlji i ne činite joj nikakvo zlo, da vas ne bi zadesila kazna bliska (11/64).

Kontekst ne spominje ovu osobinu deve na koju ukazuje Sālih, kao znamenje za njih i dokaz. Ali njeno pridodavanje Allahu: *Ova Allahova kamila*, i njena namijenjenost njima *znamenje za vas* ukazuju na to da je

ona imala posebnu osobinu po kojoj se razlikovala i na osnovu koje su znali da je ona znamenje Allahovo za njih. Zadovoljit ćemo se s ovim, bez upuštanja i zaglibljivanja u mnoštvo legendi i israilijata zbog kojih su se podijelila mišljenja komentatora o Sālihovoj devi u prethodnim, a i u tekstovima koji dolaze!

Evo ova Allahova kamila je znamenje za vas, pa je pustite neka pase po Allahovoj zemlji i ne činite joj nikakvo zlo (11/64)...

U protivnom, brzo će vas stići kazna. Na ovu brzinu ukazuje veznik *pa (fa'u't-tertib)* koji označava redosljed, kao i izraz *bliska*:

... da vas ne bi zadesila kazna bliska" (11/64).

Da vas kazna ne bi snašla i šćepala! A to je pokret koji je teži od dohvatanja ili događanja.

Ali, oni je zaklaše, pa on reče: "Živjećete u zemlji svojoj još samo tri dana, to je istinita prijetnja!" (11/65).

Njihovo klanje deve, tj. udaranje sabljom po njenim nogama i njeno ubijanje na taj način, ukazuje na iskvarenost njihovih srca i njihovu raspuštenost. Kontekst ovdje ne oteže između slanja deve i njihovog klanja nje, jer ona u njihovim dušama nije izazvala značajniju promjenu prema pozivu. Kontekst dalje slijedi logiku brze kazne i u svakoj etapi upotrebljava veznik *pa (fa'u't-te'akib)* koji označava neposredno slijeđenje:

Ali, oni je zaklaše, pa on reče: "Živjećete u zemlji svojoj još samo tri dana" (11/65).

To je posljednje što vam je preostalo od uživanja na ovome svijetu i od vremena vašeg života:

To je istinita prijetnja (11/65).

To je iskrena i istinita prijetnja koja ne odstupa.

Također, u izvršavanju se upotrebljava veznik *pa (fa'u't-te'akib)* koji označava neposredno slijeđenje. Kazna neće izostati:

I kad je došla kazna Naša, Mi smo, milošću Našom, Sāliha i vjernike s njim spasili od sramote toga dana, - Gospodar tvoj je, uistinu, moćan i silan -, a one koji su činili zlo pogodio je strašan glas i oni su u zemlji svojoj osvanuli mrtvi, nepomični, (11/66-67)...

I kad je došlo vrijeme realizacije odredbe - a to je opomena ili uništenje - spasili smo Sāliha i vjernike s njim, milošću Našom, posebnom i direktnom. Spasili smo ga od smrti i sramote toga dana. Propast Semūda bila je ponižavajuća, a prizori njihovih nepomičnih tijela u njihovim domovima, nakon strašnog glasa koji ih je ostavio mrtvima u nepromijenjenom obliku, doista je bio sramotan i ponižavajući.

Gospodar tvoj je, uistinu, moćan i silan (11/66).

Dohvata silnike brzo, ništa Mu ne izmiče, a onaj koga On štiti i čuva neće biti ponižen ni prezren.

Kontekst potom predočava njihov prizor čudeći se njima i brzini njihova nestanka:

... kao da na njoj nikad nisu ni postojali (11/68).

Kao da nisu postojali ni uživali. Doista je to upečatljiv prizor i uzbuđujući dodir. Prizor se prikazuje... A između života i smrti - nakon što nastupi - samo jedan časak kao treptaj oka i cijeli život - kao brza vrpca. Kao da na njoj nikad ni bili nisu.

A zatim dolazi uobičajena završnica u ovoj suri: registracija grijeha, ispraćaj s prokletstvom i zatvaranje stranice i u stvarnosti i u sjećanju:

Semūd, doista, u Gospodara svoga nije vjerovao; daleko neka je Semūd! (11/68).

Po drugi put, evo nas pred jednom od halki poslanstva tokom povijesti. Pozivanje u njoj je isto pozivanje. Suština islama u njoj je ista. Obožavanje samo Allaha, bez pridruživanja ortaka, i ispovijedanje vjere samo Allahu, bez suparnika. I po drugi put nailazimo na džahilijet poslije islama i idolatriju poslije tevhida. Semūd, kao i Ād, vodi porijeklo od potomstva muslimana koji su se spasili u lađi sa Nūhom. Ali i oni su skrenuli s Pravog Puta i obreli se u džahilijetu. I došao im je Sālih da ih ponovo vrati u islam.

I naposljetku, nailazimo na narod koji se suočava sa nadnaravnim znanjem koga su tražili, ne s imanom i potvrđivanjem, već s negiranjem i klanjem deve!

Arapski idolopoklonici su tražili od Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) nadnaravno čudo, kao što su bila ranija čuda, kako bi mu povjerovali. Eto, ovaj narod Sâlihov, došlo im je nadnaravno čudo koje su tražili, pa im opet ništa koristilo nije!

Iman ne treba nadnaravna čuda. To je jednostavan poziv o kome treba da razmisle srca i umovi. Ali džahilijet prekriva i zatumljuje srca i umove!

Po drugi put nalazimo Istinu Božanstva onakvu kakva se jasno razotkriva u jednom od srca pripadnika odabrane skupine, srca časnih poslanika. Nalazimo je u riječima Sâliha koje spominje Kur'an-i Kerim: "O, narode moj", - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju (11/63). To je rekao nakon što im je opisao svoga Gospodara onako kako ga svojim srcem spoznaje: *Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se (11/61).*

Istina Božanstva nigdje se tako jasno ne razotkriva, u svojoj savršenosti, uzvišenosti, divoti i ljepoti kao što se razotkriva u srcima te odabrane skupine Allahovih robova. Ova srca su čisto i bistro mjesto gdje se razotkriva ova Istina na ovaj jedinstveni, čudesni način.¹⁷

Potom zastajemo u ovom kazivanju pred džahilijetom koji Uputu smatra zabludom i stranputicom, a Istinu čudom koje gotovo ne može ni da pojmi. Sâlih, koji je ranije bio cijenjen u svome narodu zbog svoje čestitosti, umne sposobnosti i morala, doživljava da taj isti njegov narod postaje razočaran i bolno tužan zbog njega! Zašto? Zato što ih je pozvao da samo Allahu vjeru ispovijedaju, a ne nekome drugom, kako su to oni od predaka svojih baštinili.

Ljudsko srce, kada se udalji od ispravnog vjerovanja koliko samo za jednu dlaku, nema više granice u njegovom lutanju i gubljenju. Za njega je čak i jednostavna, prirodna, logična istina, čudo nad čudima, koje nije u stanju pojmiti. A s druge strane, drži ispravnom i prihvatljivom devijaciju koja nema apsolutno nikakvog oslonca u prirodnoj ili racionalnoj logici.

¹⁷ V. *Hasaisu't-tesawwuri'l-islamijji we muqawwimatuhu, II.* poglavlje *Haqiqatu'l-uluhijjeti.*

Sālih ih poziva: "O, narode moj", - govorio je on - "klanjajte se samo Allahu, vi drugog boga osim Njega nemate! On vas od zemlje stvara i daje vam da živite na njoj!" (11/61). On ih poziva na prirodni i logički dokaz u njihovom stvaranju i egzistenciji na zemlji, koga nisu u stanju odbaciti. Oni nisu tvrdili da su stvorili sami sebe, ni da garantiraju svoj opstanak, niti da oni daju sami sebi ove plodove koje uživaju na zemlji.

Očito je da oni nisu poricali da ih je Allah (Uzvišeni) stvorio od zemlje i omogućio im da na njoj žive. Ali oni svoje priznanje da je Allah (Uzvišeni) Bog, da ih je On stvorio i na Zemlji namjesnicima učinio nisu popraćali onim čime su trebali, a to je ispovijedanje vjere samo Allahu, bez pripisivanja ortaka, i slijeđenje samo Njegove naredbe, bez ortaka suparnika. A to je ono čemu ih poziva Sālih u svojim riječima: "O, narode moj", - govorio je on - "klanjajte se samo Allahu, vi drugog boga osim Njega nemate! (11/61).

U biti se radilo o pitanju Gospodara, a ne o pitanju Stvoritelja. Pitanju ispovijedanja vjere i suvereniteta, slijeđenja i pokornosti. To je trajno pitanje oko koga se vodi borba islama i džahilijjeta.

« وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلَنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ ، قَالُوا : سَلَامًا ، قَالَ : سَلَامٌ . فَأَلْبِسَتْ
 أَنْ جَاءَ بِعَجَلٍ حَنِيفًا ﴿١١٠﴾ فَلَمَّا رَأَىٰ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ
 خِيفَةً ، قَالُوا : لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ * وَأَمْرَانُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكْتُمْ ،
 فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ * قَالَتْ : يَبُوءُ بِلِسَتِي أَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ
 وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا ؟ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ * قَالُوا : أَنَّمَجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ؟ رَحِمَتْ
 اللَّهُ وَبَرَكَتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ ، إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ .

« فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ ، وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ يُجَدِّلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ *
 إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ * يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا ، إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ
 رَبِّكَ ، وَإِنَّهُمْ لَأَتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ .

« وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءًا بِهِمْ ، وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا ، وَقَالَ : هَذَا يَوْمٌ
 عَصِيبٌ * وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ - وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ - قَالَ :

يَقَوْمٍ هَوَّلًا بَنَانِي هُنَّ أَطَهْرُ لَكُمْ ، فَاتَّقُوا اللَّهَ ، وَلَا تُخْزُونِي فِي ضَيْفِي . أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ ؟ * قَالُوا : لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ ، وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ * قَالَ : لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ إِيَّايَ إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ !

« قَالُوا : يَلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ ، لَنْ يَصْلُوَا إِلَيْكَ ، فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ ، وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ - إِلَّا أُمَّرَاتَكَ إِنَّهُ مُصِيبَهَا مَا أَصَابَهُمْ - إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ ، أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ؟

« فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَيْهَا سَافِلَهَا ، وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ * مَّسُومَةً عِنْدَ رَبِّكَ ، وَمَاهِي مِنَ الظَّالِمِينَ بِعَبِيدٍ . » (٨٧)

I Ibrāhimu smo izaslanike Naše poslali da mu donesu radosnu vijest. "Mir!" - rekoše; - "Mir!" - odgovori on, i ubrzo im donese pečeno tele (11/69).

A kad vidje da ga se ruke njihove ne dotiču, on osjeti da nisu gosti i obuze ga neka zebnja od njih. "Ti se ne boj!" - rekoše oni -, "mi smo Lütovu narodu poslani" (11/70).

A žena njegova stajaše tu, i Mi je obradovasmo Ishākom, a poslije Ishāka Jākubom, i ona se osmjehnu (11/71).

"Jadna ja!" - reče - "zar da rodim ovako stara, a i ovaj moj muž je star?! Ovo je zaista nešto neobično!" (11/72).

"Zar se čudiš Allahovoj moći?" - rekoše oni -, "Allahova milost i blagoslovi Njegovi su na vama, obitelji vjerovjesničkoj. On je dostojan hvale i On je plemenit!" (11/73).

I pošto Ibrāhima prođe strah i dođe mu radosna vijest, on se poče raspravljati s Našim izaslanicima o narodu Lütovu; (11/74)

Ibrāhim je zaista bio dobrodušan, sažaljiv i odan (11/75).

"O Ibrāhime, prodi se toga, naređenje od Gospodara tvoga je stiglo; njih će stići patnja sigurno!" (11/76).

I kad izaslanici Naši dođoše Lūtu, on se zbog njih nađe u neprilici i bi mu teško pri duši, pa reče: "Ovo je mučan dan!" (11/77).

I narod njegov pohrli njemu, - a prije su radili sramna djela. "O narode moj", - reče on - "eto mojih kćeri, one su vam čistije! Bojte se Allaha i pred gostima mojim me ne sramotite! Zar među vama nema razumna čovjeka?" (11/78).

"Ti znaš da nama nisu potrebne tvoje kćeri" - rekoše oni -, "ti doista znaš šta hoćemo mi" (11/79).

"Ah, da ja samo imam moć" - reče on - "ili da se mogu osloniti na nekog snažnog!" (11/80).

A meleki rekoše: "O Lūte, mi smo izaslanici Gospodara tvoga, oni tebi ne mogu nauditi. Ti kreni sa čeljadi svojom u gluho doba noći bez žene svoje, nju će zadesiti isto što i njih, i neka se niko od vas ne obazire! - Rok im je praskozorje, a zar praskozorje nije blizu?" (11/81).

I kada pade naredba Naša, Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore - bi dolje, i na njih kao kišu grumenje od pečena blata spustismo, koje je neprekidno sipalo, (11/82)

obilježeno od Gospodara tvoga, - a ono nije daleko ni od jednog nasilnika (11/83).

Kontekst u svojoj historijskoj retrospektivi daje pregled događaja vezanih za one narode koji su došli poslije Nūha (alejhi's-selam); za zajednice koje su bile blagoslovljene i one koje su kaznu zaslužile. Kontekst se dalje ukratko dotiče i dijela kazivanja o Ibrāhimu, u kome se ostvaruju blagoslovi, na putu do kazivanja o Lūtovu narodu, koga je stigla bolna kazna. U kazivanju o Ibrāhimu i Lūtu ostvaruje se Allahovo obećanje Nūhu u oba njegova dijela: "O Nūhu", - bi rečeno - "iskrcaj se, s pozdravom Našim i blagoslovima tebi i narodima koji će se izroditi od ovih koji su s tobom! Biće naroda kojima ćemo davati da uživaju, a koje će poslije snaći Naša kazna nesnosna!" (11/48). Blagoslovi su bili sa Ibrāhimom, a potom slijede njegova dva sina: Ishāk i njegovi sinovi, vjerovjesnici Sinova Israilovih i Ismail i od njegovog potomstva Pečat vjerovjesnika i poslanika (Posljednji Vjerovjesnik i Poslanik).

I Ibrāhimu smo izaslanike Naše poslali da mu donesu radosnu vijest (11/69). Kontekst podrobnije govori o ovoj radosnoj vijesti u odgovarajuće vrijeme, u prisustvu Ibrāhimove supruge! Izaslanici su meleki. Oni su ovdje nepoznati i mi nećemo zalaziti, kao što su to činili neki raniji komentatori, u pitanje njihove identifikacije i preciziranja ko su oni, bez dokaza.

“Mir!” - rekoše; - “Mir!” - odgovori on (11/69).

Ibrāhim je preselio iz zemlje Keldanske, svoje rodne grude u Iraku, prešao Jordan i nastanio se u Ken’anskoj zemlji, u pustinjskom kraju. I shodno običaju beduina da budu gostoprимljivi, Ibrāhim je izašao da im donese hranu, misleći da su to obični gosti.

... i ubrzo im donese pečeno tele (11/69) -

tj. debelo, pečeno na užarenom kamenju.

Ali meleki ne jedu hranu stanovnika Zemlje:

A kad vidje da ga se ruke njihove ne dotiču... (11/70) -

tj. ne pružaju ih da ga dohvate.

... on osjeti da nisu gosti i obuze ga neka zebnja od njih (11/70).

Onaj ko ne jede hranu izaziva podozrenje i otkriva namjeru izdaje ili prijevare, shodno običajima i tradiciji beduina. Seosko stanovništvo kod nas ustručava se od izdaje hrane, tj. od izdaje onog s kime su jeli hranu. Pa ako se sustegnu od konzumiranja nečije hrane, to znači da mu namjeravaju učiniti zlo, ili da nisu sigurni u njegovu namjeru prema njima. Tada su mu otkrili svoj identitet:

“Ti se ne boj!” - rekoše oni -, “mi smo Lūtovu narodu poslani” (11/70).

Ibrāhim zna šta je cilj slanja meleka Lūtovu narodu. Ali u tom momentu se desi nešto što je promijenilo tok govora:

A žena njegova stajaše tu... .. i ona se osmjehnu (11/71).

Možda je razlog njenog osmijeha bila radost zbog uništenja perverzno, prljavog naroda:

... i Mi je obradovasmo Ishākom, a poslije Ishāka Jākubom (11/71).

Ona je bila nerotkinja, a već je ostarjela, pa ju je iznenadila radosna vijest o Ishāku. Radost je pojačana viješću da će se Ishāku roditi Jākub. Žena, a posebno nerotkinja, iz temelja se potrese na ovakvu radosnu vijest, iznenađenje je uzdrma i poremeti:

"Jadna ja!" - reče - "zar da rodim ovako stara, a i ovaj moj muž je star. Ovo je zaista nešto neobično!" (11/72).

Doista je to nešto neobično. Kod žene se obično prekida menstrualni ciklus u određenim godinama i više ne zatrudnjuje. Ali ništa nije neobično i čudno, s obzirom na Allahovu svemoć:

"Zar se čudiš Allahovoj moći?" - rekoše oni -, "Allahova milost i blagoslovi Njegovi su na vama, obitelji vjerovjesničkoj. On je dostojan hvale i On je plemenit!" (11/73).

Nema čuđenja Allahovoj odredbi. Ako je neka stvar postala uobičajena, to ne znači da je to zakonitost koja se ne mijenja. Kada Allah hoće, iz nekog razloga kojeg On želi, - a ovdje je to Njegova milost prema vjerovjesnikovoj obitelji i blagoslovi obećani vjernicima -, dešava se ono što je protivno običaju, mada se ono dešava sukladno Božanskoj zakonitosti čije granice ne znamo niti o njoj možemo suditi shodno običaju u vremenu koje je u svakom slučaju ograničeno, jer mi nismo u stanju opservirati sve događaje i slučajeve u Univerzumu.

Oni koji ograničavaju Allahovo htijenje onim što oni znaju o Njegovim zakonitostima ne priznaju suštinu Božanstva kako je Allah predočava u Svojoj Knjizi, a njegova riječ je konačna i ljudska riječ nema šta da kaže o toj Riječi. Pa čak i oni koji ograničavaju Allahovo htijenje onim što Allah (Uzvišeni) ustvrđuje da je Njegov zakon, ne poznaju suštinu Božanstva. Allahovo htijenje je slobodno i apsolutno iza zakona koje je Allah (Uzvišeni) ustanovio. Ovo htijenje se ne ograničava zakonitostima.

Da, Allah (Uzvišeni) upravlja ovim Kosmosom shodno zakonitostima koje je ugradio u njemu. Međutim, to je jedna stvar, a druga je stvar reći da je Njegova volja ograničena ovim zakonitostima nakon njihova stvaranja. Zakon teče i provodi se svaki put Allahovom odredbom. On ne teče i provodi se po sistemu automatizma. Kada Allah jednom odredi da se zakon provodi na drugi način, a ne na način kako je to bilo u prethodnim slučajevima, biva onako kako je Allah odredio i prethodni zakon ne može spriječiti ovu novu Allahovu odredbu. To je tako zato što je osnovna zakonitost, pod koju potpadaju sve druge zakonitosti, sloboda i

apsolutnost Njegova htijenja, bez ikakvog ograničenja. Svaki put kada se realizira zakon, realizira se posebnom, bezuvjetnom odredbom.

Ovdje je Ibrāhim (alejhi's-selam) stekao pouzdanje i povjerenje u izaslanike svoga Gospodara i srce mu je smireno radosnom viješću koju su mu donijeli. Ali to nije učinilo da zaboravi na Lūta i njegov narod, a on je njegov bratić, koji je s njime došao iz njegovog rodnog mjesta i nastanio se u blizini - i propast i uništenje koje ih očekuje poslije slanja meleka. Milostiva i umiljata narav Ibrāhimova ne podnosi propast i uništenje cijelog naroda:

I pošto Ibrāhima prođe strah i dođe mu radosna vijest, on se poče raspravljati s Našim izaslanicima o narodu Lūtovu; Ibrāhim je zaista bio dobrodušan, sažaljiv i odan (11/74-75).

Dobrodušan (*halim*) je onaj ko podnosi razloge srdžbe, ali se strpi i savlada, pa ne plane. Sažaljiv (*ewwah*) je onaj ko skrušeno, uz bogobojažnost, dovu uči. Odan (*munib*) je onaj ko se brzo pokaje i vrati svome Gospodaru. Sva ova svojstva su nagnala Ibrāhima da raspravlja s melekima o sudbini Lūtova naroda, iako mi ne znamo kako se odvijala ova rasprava, jer kur'anski tekst ne govori detaljno o tome. Dolazi mu odgovor da je Allah presudio o tom pitanju i da nema mjesta za raspravu:

"O Ibrāhime, prodi se toga, naređenje od Gospodara tvoga je stiglo; njih će stići patnja sigurno!" (11/76).

Kontekst šuti, a Ibrāhim je bez sumnje - zašutio. Zastor se spušta na prizor i scenu Ibrāhima i njegove supruge, da bi se podigao sa prizora bogatog pokretom i uzbuđenošću vezanom za Lūta. A Lūtov narod je živio u jordanskim gradovima Amuriji i Sodomu.

I kad izaslanici Naši dođoše Lūtu, on se zbog njih nađe u neprilici i bi mu teško pri duši, pa reče: "Ovo je mučan dan!" (11/77).

Poznavao je svoj narod. Znao je za čudovišnu devijaciju i nastranost koja je zahvatila njihovu prirodu. Ostavljali su žene, a okretali se muškarcima, kontrirajući prirodi koja se upućuje mudrosti stvaranja svih živih bića u parovima, kako bi se život produžavao putem razmnožavanja dokle Allah bude htio i koja nalazi stvarni užitak odazivajući se zovu

iskonske mudrosti, ne na osnovi razmišljanja i planiranja već na osnovi upute i ispravnosti.

Čovječanstvu su poznata pojedinačna bolesna stanja i nastranosti. Ali fenomen Lûtova naroda je doista čudan. On indicira da je psihička bolest prijelazna kao i tjelesna i da je moguće da se psihička bolest, kao ova, proširi uslijed poremećaja vrijednosnog sustava i mjerila u nekoj sredini, te transmitiranja lošeg primjera posredstvom sugestivnog djelovanja bolesne sredine, uprkos njene oprečnosti samoj prirodi koju regulira zakonitost koja regulira i sam život; ona zakonitost koja uređuje da ona nalazi užitak u onome što je u suglasju sa potrebom života, a ne u onome što mu je protivno i što vodi njegovom uništenju. Seksualna nastranost protivna je samom životu i uništava ga, jer stavlja sjeme života u nevaljalo zemljište koje nije pripremljeno da ga primi i oživi, umjesto njegovog stavljanja u zemljište pripremljeno za njegov prijem i razvoj. Stoga zdrava i ispravna priroda instinktivno - a ne samo iz etičkih razloga- bježi i gnuša se od čina naroda Lûtova (homoseksualizma). Jer je ona regulirana Allahovim zakonom o životu, koji je učinio zdravi, prirodni užitak u onome što pomaže razvoju života, a ne onome što mu je protivno i što ga blokira.

Nekada nalazimo slast u smrti - na putu ostvarenja viših ideala od dunjalučkog života -, ali to nije osjetilna, fizička slast već duhovna i odnosna. Uz činjenicu da ona nije protivna životu, nego je u službi njegovog razvoja i uzdizanja na drugi način. A nastrani čin koji uništava život i njegove ćelije nema u sebi ništa od toga.

Lût se nađe u neprilici zbog svojih gostiju, jer je znao šta ih očekuje od njegova naroda i bio je svjestan sramote koja će ga pogoditi zbog njih:

... pa reče: "Ovo je mučan dan!" (11/77).

I poče taj mučni dan.

I narod njegov pohrli njemu (11/78).

Pohrliše u stanju koje je sličilo groznici.

.. a prije su radili sramna djela (11/78).

Zbog toga se Lût našao u neprilici i pri duši mu teško bilo, iščekujući mučan dan.

Lût je primijetio nešto što sličići groznici u tijelima naroda koji je pohrlio njegovoj kući, prijeteci ugrožavanjem njegovih gostiju i njegove

časti i dostojanstva. On pokušava da u njima zdravu probudi prirodu, da ih usmjeri na drugi spol koji je Allah stvorio muškarcima, a on je imao u svojoj kući predstavnice toga spola, svoje kćeri. One su prisutne, prisutne su u tom času, ako uspaljeni muškarci samo hoće, brak će odmah biti sklopljen i smirit će se uzavrela strast i luđački poriv.

“O narode moj”, - reče on - “eto mojih kćeri, one su vam čistije! Bojte se Allaha i pred gostima mojim me ne sramotite! Zar među vama nema razumna čovjeka?” (11/78).

... eto mojih kćeri, one su vam čistije! (11/78).

Čistije u svim značenjima pojma čistoće. Duhovnom i fizičkom. One će se odazvati i udovoljiti potrebi čiste prirode i probudit će osjećaje, također, čiste. To je prirodna, ali i etička i vjerska čistota. A potom, one su i fizički čišće, jer je stvaralačka moć pripremila mjesto za nastajući život, također čisto i uredno.

Bojte se Allaha! (11/78).

Rekao je to pokušavajući prići njihovim dušama s ove strane, nakon što im je prišao sa strane iskonske prirode.

... i pred gostima mojim me ne sramotite! (11/78).

Rekao je to, također, pokušavajući animirati njihov ponos i beduinsku tradiciju bezuvjetnog ugošćavanja gostiju.

Zar među vama nema razumna čovjeka? (11/78).

U pitanju je, dakle, razumnost i maloumnost, osim što je to i pitanje prirode, vjere i čovječnosti. Ali sve to nije doprlo do devijantne i bolesne duše, niti do mrtvih i iskvarjenih srca, niti do bolesnih i pomućenih umova. Bolesna i nastrana uspaljenost ulazi u fazu neobuzdane navale:

“Ti znaš da nama nisu potrebne tvoje kćeri” - rekoše oni -, “ti doista znaš šta hoćemo mi” (11/79).

Ti znaš, da želimo tvoje kćeri, već bismo se oženili s njima. Nama treba ovo... *ti doista znaš šta hoćemo mi.* To je prljava aluzija na prljavo djelo.

Lût je skrhan i razoružan; osjetio je svoju slabost i usamljenost u narodu; došao je kod njih izdaleka; nema plemena ni rodbine koja bi ga

štitila; nemoćan je u ovom mučnom danu. Njegove usne izgovaraju riječi pune tuge i bola:

"Ah, da ja samo imam moć" - reče on - "ili da se mogu osloniti na nekog snažnog!" (11/80).

Rekao je to upućujući govor ovim mladićima - u čijim likovima su došli meleki - a oni bijahu mlađahni, divnih lica. Ali oni, u njegovim očima, nisu bili snažni i moćni. Okrenuo se prema njima priželjkujući da su snažni i moćni, pa da kod njih potporu potraži. Ili da ima neko snažan ko bi ga zaštitio od te prijetnje.

Lût je, u svojoj velikoj nevolji i tjeskobi, smetnuo s uma da on ima snažan oslonac na koji se može osloniti, Allaha, koji Svoje štíćenike i prijatelje ne ostavlja na cjedilu. Kao što je rekao Allahov Poslanik (alejhi's-selam) ućeći ovaj ajet: "Neka se Allah smiluje Lútu, bio je oslonjen na snažan oslonac."

Kada je situacija postala neizdrživa, krug se zatvorio, a muka dostigla vrhunac, izaslanici otkrivaju Lútu snažan oslonac na koji se može osloniti:

A meleki rekoše: "O Lúte, mi smo izaslanici Gospodara tvoga, oni tebi ne mogu nauditi" (11/81).

Obavijestili su ga da će se sa svojom čistom i čestitom porodicom spasiti, osim njegove supruge koja je bila pokvarena:

Ti kreni sa čeljadi svojom u gluho doba noći bez žene svoje, nju će zadesiti isto što i njih, i neka se niko od vas ne obazire! - Rok im je praskozorje, a zar praskozorje nije blizu? (11/81).

Izraz *es-sura* znači putovati noću; izraz *el-qit' mine'l-lejli* znači dio noći; *i neka se niko od vas ne obazire* znači: neka niko ne izostane i ne odgađa. Jer će se u praskozorje suočiti sa propašću. Svako ko ostane u gradu bit će uništen.

... a zar praskozorje nije blizu? (11/81).

Cilj ovog putovanja je osvježenje i okrjepa Lútove duše nakon svega što je doživio, kao i približavanje roka i njegovo potvrđivanje. On je blizu, u praskozorje. A potom će Allah, Svojom snagom, uraditi s narodom ono što Lútova snaga, koju je priželjkivao, nije mogla učiniti.

I na kraju, dolazi posljednja scena, scena zastrašujućeg rušenja i uništenja primjerenog Lútovu narodu:

I kada pade naredba Naša, Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore - bi dolje, i na njih kao kišu grumenje od pečena blata spustismo, koje je neprekidno sipalo, obilježeno od Gospodara tvoga, - a ono nije daleko ni od jednog nasilnika (11/82-83).

I kad je došlo vrijeme izvršenja naredbe *Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore - bi dolje* (11/82). To je slika potpunog uništenja koje sve pretura, mijenja obilježja i briše ih. Ovo preturanje i prevrtanje, tako da je ono što je bilo gore sada dolje, najviše sličiti toj izvrnutoj prirodi koja je pala i sunovratila se sa vrhunca do kojeg je došao čovjek, u dno, na stepen životinje, štaviše, i niže od stepena životinje, jer se životinja zadržava u granicama životinjske prirode...

... i na njih kao kišu grumenje od pečena blata spustismo (11/82).

Kamenje umazano blatom! To je prikladno i na nivou situacije.

Izraz *mendud* znači naslagan, tako da jedan drugog sustiže.

Ovo kamenje *obilježeno od Gospodara tvoga* je kao kada se marva drži na ispaši, tj. kada se uzgaja i pušta masovno. Kao da je i ovo kamenje uzgajano i pušteno da raste i množi se! Dok ne zatreba. To je čudesan opis koji baca svoju sjenu na osjećanja. Ne može ga komentar dočarati onako kako to čini ova sjena koju on baca.

... a ono nije daleko ni od jednog nasilnika (11/83).

Ono je blizu i na dohvatu i kada zatreba baca se i ono pogađa!¹⁸

Slika ove katastrofe koja je pogodila narod Lútov koju ovdje iscrtava kontekst najsličnija je nekim vulkanskim fenomenima kada zemlja nestaje pod lavom koja uništava sve što je na njoj. Sve je to popraćeno lavom, kamenjem i magmom. A kod Gospodara tvoga, za nasilnike ima mnogo toga.

Ovo ne govorimo da bismo rekli: To je bio vulkan koji je proradio u to vrijeme i desilo se šta se desilo. Mi to ne poričemo. Možda se upravo to doista i desilo. Ali, također ne tvrdimo to kategorički niti ograničavamo Allahovu odredbu nekim uobičajenim fenomenom.

¹⁸ Riječ *musewemetun* između ostalog znači: obilježena posebnim znakom. Slikovito izražavanje čini značenje koje smo odabrali izražajnim.

Nasjispравниje je reći, o ovom i sličnim pitanjima, da je dozvoljeno da u Allahovom predodređenju bude dešavanje vulkanske erupcije baš u to vrijeme kako bi se ostvarila Allahova odredba vezana za Lûtov narod onako kako je On to predodredio u Svom vječnom znanju. Ovo vremensko tempiranje i koincidencija stvar je Njegove Božanske prerogative, Njegovog upravljanja Kosmosom i reguliranja svega što se u njemu dešava usklađeno sa Njegovim određenjem vezanim za svaku stvar i za svako živo biće.

Moguće je, također, da se ovaj fenomen desio posebnom odredbom za koju se vezalo Allahovo (Uzvišenog) htijenje radi uništenja Lûtova naroda na ovaj način na koji se to desilo u to vrijeme. Razumijevanje veze između Allahovog htijenja i Kosmosa na način kako smo to maloprije pojasnili u pogovoru na slučaj Ibrahimeve žene ne ostavlja prostora za postojanje konfuzije u ljudskom poimanju ovakvih fenomena i pojava.¹⁹

« وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ، قَالَ : يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ ، مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ : وَلَا تَنْفُسُوا الْكَيْدَ وَالْمِيزَانَ ، إِيَّيَّيَّ أَرَأَيْتُمْ كَيْدَ ، وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ تُحِيطُونَ ﴿٤٨﴾ وَيَقَوْمِ أَتَوْا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ ، وَلَا تَبْخُسُوا النَّاسَ شَيْئًا هُمْ ، وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ * بَقِيَتْ اللَّهُ خَيْرٌ لَكُمْ - إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ - وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ .

« قَالُوا : يَا سَمِيبُ أَصَلَوْتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا ، أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ ؟ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ !

« قَالَ : يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي ، وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ؟ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَ لَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهَكُمْ عَنْهُ ؛ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَقَمْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ، وَإِلَيْهِ أُنِيبُ * وَيَقَوْمِ لَا تَحْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي إِنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ ، وَمَا قَوْمُ

¹⁹ V. Hasaisu't-tesawwuri'l-islamijji we muqawwimatuhu, II, poglavlje Et-Tewazun.

لَوْطٍ مِّنكُمْ يَبْعِدُ * وَاسْتَعْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُبَوُّوا إِلَيْهِ ، إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ .
 « قَالُوا : بِشَعْبِ مَا نَفَعَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ ؛ وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِيمَا ضَعِيفًا ، وَنَا لَا
 رَهْطًا لَرَجْحَتِكَ ، وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ .

« قَالَ : يَقَوْمِ أَرْهَطِي أَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِّنَ اللَّهِ ؛ وَاتَّخِذُوا مَوَهُ وَرَاءَكُمْ ظَهْرِي ؟
 إِنَّ رَبِّي نَا أَعْمَلُونَ مُحِيطٌ * وَيَقَوْمِ أَعْمَلُوا عَلَى مَا كَانْتُمْ إِلَى عَمَلٍ ، سَوْفَ
 تَعْمَلُونَ مِمَّن بَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ ، وَمَنْ هُوَ كَذِبٌ ، وَارْتَقِبُوا إِلَى
 مَعَكُمْ رَقِيبٌ .

« وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا ، وَأَخَذَتِ الَّذِينَ
 ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيرِهِمْ جُثَمِينَ * كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا . أَلَا بُدْءًا لِّلْمَدِينِ
 كَمَا بَدَأْتُمْؤدُ ! » ٥٥

*I Medjenu - brata njihova Šuajba. "O narode moj", - govorio je on -
 "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, i krivo ni na litru
 ni na kantar u ne mjerite. Vidim da u obilju živate i bojim se da vas jednoga
 dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate (11/84).*

*O narode moj! Pravo mjerite i na litru i na kantar u i ne zakidajte
 ljudima stvari njihove i ne činite zlo po zemlji praveći nered (11/85).*

*Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dozvoljeno, ako hoćete da
 budete vjernici; a ja nisam vaš čuvar" (11/86).*

*"O Šuajbe", - govorili su oni - "da li vjera tvoja traži od tebe da
 napustimo ono čemu su se preci naši klanjali ili da ne postupamo sa
 imanjinama našim onako kako nam je volja? E baš si 'pametani' i 'razumani'!"
 (11/87).*

*"O narode moj", - govorio je on - "shvatite da je meni jasno ko je
 Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju. Ja ne želim da činim ono što
 vama zabranjujem; jedino želim da učinim dobro koliko mogu, a uspjeh moj
 zavisi samo od Allaha; u Njega se uzdam i Njemu se obraćam (11/88).*

O narode moj! Neka vas neslaganje sa mnom nikako ne dovede do toga da vas zadesi ono što je zadesilo Nuhov narod ili Hūdov narod ili Sālihov narod. A i Lūtov narod nije mnogo prije vas živio (11/89).

I tražite oprost od Gospodara svoga, i onda Mu se pokajte! - Gospodar moj je, uistinu, samilostan i pun ljubavi (11/90).

"O Šuajbe", - rekoše oni - "Mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš, a vidimo da si ti među nama jadan; da nije roda tvoga, mi bismo te kamenovali, ti nisi nama drag" (11/91).

"O narode moj", - reče on - "zar vam je rod moj draži od Allaha, koga sasvim odbacujete? Gospodar moj dobro zna ono što vi radite! (11/92).

O narode moj, činite sve što možete, a činiću i ja. Vi ćete sigurno saznati koga će kazna stići koja će ga osramotiti i ko je lažac. Pa, čekajte i ja ću s vama čekati!" (11/93).

I kada je pala naredba Naša, Mi smo, iz milosti Naše, Šuajba i vjernike s njim spasili, a one koji su zlo činili pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli, (11/94)

kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Daleko bio Medjen kao i Semūd! (11/95).

Ovo je jedna od uloga jedinstvene misije vječnog vjerovanja čiju zadaću vrši Šuajb u svom narodu - stanovnicima Medjena... Pored poziva vjerovanju u Jednog Boga, tu je i jedan drugi problem, a to je problem povjerenja i pravde u međusobnim ljudskim odnosima i poslovanju koji je u čvrstoj vezi sa vjerovanjem u Allaha, pokoravanjem Njemu Jedinom i slijeđenjem Njegovog zakona i odredbi. Stanovnici Medjena su ovo dočekali sa velikim čuđenjem, jer nisu slutili vezu koja postoji između ekonomskog i materijalnog poslovanja i ibadeta i namaza koji izražava pokornost Allahu!

Kazivanje teče po uzoru na kazivanje o Hūdu sa Ādom i po uzoru na kazivanje o Sālihu sa Semūdom, iako je po svom kraju i po svom stilu na koji je izloženo, kao i po izrazu na svom svršetku, bliže kazivanju o Sālihu, štaviše, zajednička mu je s njim i vrsta kazne i način izraza o toj kazni.

I Medjenu - brata njihova Šuajba. "O narode moj", - govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate (11/84).

Pokornost Jedinom Allahu jeste prvo pravilo vjerovanja, prvo pravilo života, prvo pravilo šeriata i prvo pravilo međusobnih ljudskih odnosa i ljudskog poslovanja... To je pravilo bez koga nema ni vjerovanja, ni ibadeta, ni poslovanja...

... I krivo ni na litru ni na kantar u ne mjerite. Vidim da u obilju živite i bojim se da vas jednoga dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate. O narode moj! Pravo mjerite i na litru i na kantar u i ne zakidajte ljudima stvari njihove i ne činite zlo po zemlji praveći nered. Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dozvoljeno, ako hoćete da budete vjernici; a ja nisam vaš čuvar" (11/84-86).

Pitanje o kome je ovdje riječ jeste pitanje povjerenja i pravičnosti - nakon pitanja vjerovanja i pokornosti - ili je to, zapravo, pitanje šeriata i međusobnog poslovanja koje proizlazi iz pravila vjerovanja i pokornosti... Stanovnici Medjena - čija se zemlja nalazi na putu između Hidžaza i Šama - krivo su na litri i kantar u mjerili. Oni su zakidali ljude u njihovim stvarima, odnosno umanjivali su vrijednost njihovih stvari u poslovanju. To je porok i ružno djelo koje nanosi štetu čistoti srca i ruku, kao što ruši ljudsko dostojanstvo i čast. Oni su također, u odnosu na geografski položaj svoje zemlje, imali pravo da presijecaju put karavanama koje su odlazile i dolazile između sjevera i juga Poluotoka. Oni su vladali ovim putem karavana, uvodeći šta hoće od nepravednih mjera u trgovinsko poslovanje ljudi koje je Allah prikazao u ovoj suri.

Odatle i dolazi do izražaja ta jasna veza između doktrine monoteizma i pokornosti jedino Allahu sa povjerenjem, čistotom, pravičnošću u poslovanju, poštenjem pri kupovini i prodaji i borbom protiv skrivene krađe, svejedno da li njeni akteri bili pojedinci ili države. Ova veza je, stoga, garancija boljeg ljudskog života, garancija pravde i mira na zemlji među ljudima. To je jedina garancija koja se oslanja na strah od Allaha i traženje Njegovog zadovoljstva, oslanjajući se, dakle, na čvrst temelj koji se ne uvija prema interesima i željama...

Međusobno poslovanje i moralni principi moraju počivati na čvrstom osloncu koji ne zavisi od promjenljivih faktora... Ovo je stav i pogled islama. On se iz korijena i temelja razlikuje od ostalih socijalnih i moralnih gledišta koja se naslanjaju na ljudska razmišljanja, njihova poimanja, njihove prilike i njihove vidljive interese!

Kada se moralni principi oslanjaju na taj čvrsti temelj, onda izostaje njihovo potpadanje pod utjecaj bliskih materijalnih interesa, kao što izostaje njihovo potpadanje pod utjecaj sredine i pod faktore koji u njoj vladaju.

Ljudskim moralom i normama njihovog međusobnog poslovanja sa moralne tačke gledišta ne može presuđivati činjenica što oni, recimo, žive od poljoprivrede, niti što žive od stočarstva, niti, pak, što žive od industrije. Ovi promjenljivi faktori gube svoj utjecaj u moralnom poimanju i moralnim pravilima poslovanja kada izvor zakonodavstva za čitav život postane Allahov zakon i kada moralno pravilo postaje zadovoljenje Allaha, očekivanje Njegove nagrade i izbjegavanje Njegove kazne. Sve što protagonisti pozitivističkih pravaca pohvalno kažu o zavisnosti morala od ekonomskih odnosa i društvenog razvoja jednog naroda postaje pravo naklapanje u svjetlu islamskog moralnog pogleda!²⁰

I krivo ni na litru ni na kantarju ne mjerite. Vidim da u obilju živite (11/84).

Allah vam je dao obilnu opskrbu pa nemate potrebe za ovom niskošću da biste postali bogatiji, neće vas osiromašiti niti će vam pričiniti štetu to što nećete krivo mjeriti na litri i na kantarju... Zapravo, prijevara kojima se služite u poslovanju i otimačina koja vam je svojstvena pri kupovini i prodaji predstavljaju pravu prijetnju ovom dobru i obilju.

... I bojim se da vas jednoga dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate (11/84) -

bilo da se to desi na budućem svijetu kod Allaha, bilo na ovoj zemlji onda kada ova prijevara i otimačina počnu davati svoje gorke plodove po stanje društva i po trgovački promet. Onda kada ljudi okuse silu jedni drugih, u svakoj svakodnevnoj kretnji, u svakoj poslovnoj vezi i u svakom kontaktu.

Po drugi put Šuajb ponavlja svoj savjet i to u potvrdnom obliku, nakon što je naveden u odričnom obliku, odnosno obliku zabrane:

O narode moj! Pravo mjerite i na litru i na kantarju (11/85).

²⁰ Više o tome v., *Nazarijetu'l-islami'l-huluqijje* Ebu A'la El-Mewdudija, prvaka islamske zajednice u Pakistanu, kao i poglavlje *Nizamun ahlaqijjun*, u knjizi *Nahwe mudžtème'in islamijjin* istog autora.

Izraz pravo mjerenje na litri i na kantar u jači je od nezakidanja na njima, jer je to bliže povećanju.

Izrazi imaju moć na osjećanja. Moć izraza pravo mjerenje nije isto što i moć izraza nezakidanje. On je mnogo širi i puniji.

... I ne zakidajte ljudima stvari njihove (11/85).

Ovo je općenitije od mjerenja na litru i na kantar u. Ovo obuhvaća dobru procjenu ljudskih stvari svake vrste. Njihovu procjenu po mjeri, težini, cijeni ili proračunu. Njihovu procjenu materijalno ili moralno. U to katkada ulaze i radnje i osobine, jer se riječ *šej'* - nešto, ponekad upotrebljava a da se njome žele izraziti neopipljive i nematerijalne stvari.

Zakidanje ljudima stvari njihovih - povrh toga što je to nepravedno - u ljudskim dušama izaziva loše osjećanje kao što su bol ili mržnja, ili, pak, razočarenje u pravičnost, dobro i dobru procjenu... Sve su to osjećanja koja kvare životnu atmosferu, poslovne veze, društvene odnose, duše i savjesti, tako da ništa ne ostaje dobro u životu.

... I ne činite zlo po zemlji praveći nered (11/85).

Činjenje zla jeste pravljenje nereda, pa ne pravite nered namjerno i sa ciljem da ga ostvarite. Kontekst, zatim, pobuđuje njihovo unutrašnje osjećanje sa činjenjem onoga što je dozvoljeno i što je bolje od te prljave zarade koju oni ostvaruju zakidanjem na litri i na kantar u i zakidanjem ljudi u njihovim stvarima prilikom procjene:

Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dozvoljeno, ako hoćete da budete vjernici (11/86).

Ono što je u Allaha bolje je i vrednije... On ih na početku svoga govora poziva da obožavaju jedino Allaha - odnosno da budu pokorni Njemu, ne pripisujući Mu druga - međutim, on ih ovdje opet na to podsjeća, spominjući trajno dobro koje ih čeka kod Allaha ako Ga oni budu vjerovali onako kako ih on tome poziva i ako budu slijedili njegove savjete u poslovnim vezama, jer su one dio tog vjerovanja.

Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dozvoljeno, ako hoćete da budete vjernici (11/86).

Zatim ih on prepušta Allahu kome ih je i pozivao, objašnjava im da ih on ne može odbraniti, kao što on nije zadužen da ih štiti od zla i kazne, kao

što on nije zadužen da ih čuva od zablude i da on nije odgovoran za njih ako zalutaju, već da je njegova uloga samo da priopći, što je on već učinio:

... a ja nisam vaš čuvar (11/86).

Stil poput ovog podsjeća one kojima se obraća na opasnost situacije i na težinu odgovornosti suočavajući ih licem u lice sa posljedicama i kaznom bez posrednika i čuvara.

Međutim, narod se već bio osilio ustrajavajući u devijacijama, pravljenju nereda i zloupotrebama:

“O Šuajbe”, - govorili su oni - “da li vjera tvoja traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali ili da ne postupamo sa imanjima našim onako kako nam je volja? E baš si ‘pametan’ i ‘razuman’!”
(11/87).

To je ironičan odgovor, pun sarkazma u svakoj svojoj riječi, iako sarkazam slijepog i svojeglavog neznalice dolazi iz neznanja i nepromišljenosti.

Da li vjera tvoja traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali ili da ne postupamo sa imanjima našim onako kako nam je volja?
(11/87).

Oni ne shvaćaju - ili neće da shvate - da je molitva jedan od zahtjeva vjerovanja i da je jedan od oblika potčinjenosti i pokornosti. Oni ne shvaćaju da nema vjerovanja bez vjerovanja u Allahovu Jedinost i napuštanja onoga što su mimo Njega vjerovali oni i njihovi očevi, kao što ne shvaćaju da nema vjerovanja bez izvršavanja Allahovih zakona u trgovini, u razmjeni dobara i svakom životnom pitanju i u poslovnim vezama. To je jedna potka na kojoj se ne razlikuje vjerovanje od molitve i od zakona koji uređuju život i životne okolnosti.

Prije nego što krenemo dalje u razobličavanje ovog nezrelog poimanja o povezanosti vjerskih obreda sa vjerovanjem i povezanošću toga dvoga zajedno sa poslovanjem, prije nego što krenemo dalje sa razobličavanjem ovog poimanja kod stanovnika Medjena prije hiljada godina, dobro je da spomenemo da se ljudi danas u svom poimanju i svom negiranju ovog poziva ne razlikuju od Šuajbovog naroda. Dobro je da

spomenemo da džahilijet u kome mi danas živimo nije ništa bolji, pametniji i razumniji od prvog džahilijeta! Te da politeizam koji je prakticirao Šuajbov narod jeste isti onaj politeizam koji danas prakticira cijelo čovječanstvo - među koje spadaju i oni koji govore da su Jevreji, kršćani ili muslimani -, jer oni svi odvajaju vjerovanje i vjerske obrede, s jedne strane, od vjerzakona i poslovanja, s druge strane. Oni vjerovanje i vjerske obrede namjenjuju Allahu, shodno Njegovoj odredbi, dok šeriat i poslovanje namjenjuju drugome, mimo Allaha, shodno odredbi tog drugog... A ovo je upravo politeizam u svojoj suštini i osnovi...

Neće nam pomoći da kažemo da su Jevreji danas jedini ti koji se drže toga da njihova praksa i poslovanje budu u duhu onoga što oni tvrde da predstavlja njihovu vjeru i njihov vjer zakon - ne uzimajući u obzir devijacije u tom vjerovanju i izmjene u tom vjer zakonu. U Knesetu, njihovoj zakonodavnoj skupštini u Izraelu, došlo je do krize zbog toga što je jedan izraelski brod svojim putnicima - nejevrejima - služio hranu koja nije bila pripremljena na šeriatski način. Kompanija i brod su bili prisiljeni da nude samo šeriatski dozvoljenu hranu - bez obzira na štete kojima će eventualno biti izloženi. Pa gdje su oni koji sebe nazivaju "muslimanima" u odnosu na ovo pridržavanje vjere?!

Među nama danas ima onih koji govore da su muslimani - a negiraju postojanje veze između vjerovanja i morala, posebno morala materijalnog poslovanja.

Dobitnici visokih diploma na našim i svjetskim univerzitetima pitaju se, prvenstveno, negodujući: Šta ima islam sa našim osobnim ponašanjem? Šta ima islam sa golotinjom na plažama? Šta ima islam sa modom žene na ulici? Šta ima islam sa pražnjenjem seksualne snage na bilo koji način? Šta ima islam sa uzimanjem čašice alkohola za popravljavanje raspoloženja? Šta ima islam sa ovim što rade "kulturnjaci"?! Kakva je razlika između ovoga i pitanja koje su postavljali stanovnici Medjena: *Da li vjera tvoja traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali?* (11/87).

Drugo što se zapitkuju, zapravo negiraju oštro i grubo, jeste da vjera interveniše u oblasti ekonomije, da se poslovanje dovodi u vezu sa vjerovanjem, ili čak sa moralom bez vjerovanja... Šta ima vjerovanje sa kamatnim poslovanjem? Šta ima vjera sa vještinom varanja i krađom ako oni ne dodu pod udar pozitivnih zakona? Štaviše, oni su drski do te mjere da govore da moral kvari ekonomiju ako se u nju umiješa. Oni čak negiraju i neke protagoniste zapadnih ekonomskih teorija - moralnu teoriju, npr. - ubrajajući je u bunilo prošlih vremena!

Ni mi nismo otišli daleko od stanovnika Medjena u tom prvom džahilijetu. Mi smo danas u najgorem džahilijetu, međutim, on tvrdi da je učen, obrazovan i civiliziran. On optužuje one koji povezuju vjerovanje u Allaha sa osobnim ponašanjem u životu i sa materijalnim poslovanjem na tržištu... On ih optužuje da su reakcionarni, fanatični i nepopustljivi!!!

Ne može se u srcu učvrstiti vjerovanje u Allahovu Jedinost, a zatim Allahov šeriat koji je skopčan sa ponašanjem i poslovanjem ostaviti i prepustiti drugim zemaljskim zakonima. Nemoguće je da se u jednom srcu zajedno nađu monoteizam i politeizam. Politeizma ima više vrsta. U njega spada i ova vrsta koju mi danas živimo. Ona predstavlja osnovu politeizma i njegovu suštinu u kojoj se sreću politeisti u svakom vremenu i na svakom mjestu!

Stanovnici Medjena izvrgavaju Šuajba ruglu - kao što se danas svijet podsmijeva protagonistima istinske vjere u Boga - govoreći:

E baš si 'pametna' i 'razumna'! (11/87).

Oni misle na suprotna značenja od ovoga što kažu. Pametno i razumno kod njih je da obožavaju ono čemu se klanjaju njihovi očevi, bez razmišljanja, i da naprave razliku između molitve i ponašanja na tržištu! To se isto javlja kod savremenih intelektualaca danas koji prekoravaju reakcionarne fanatike!!!

Šuajb postupa blago, kao što postupa misionar koji je siguran u svoju istinu. On izbjegava njihov cinizam i ne pridaje mu nikakvu važnost, osjećajući njihove mahane i neznanje... On ih na veoma lijep način upoznaje sa činjenicom da je njemu jasno ko je njegov Gospodar jer Ga on nalazi u svojoj savjesti i u svom srcu. On ih obavještava da je on uvjeren u ono što govori jer je njemu dato znanje koje oni nemaju, te da će i on, pozivajući ih povjerenju u međusobnom poslovanju, sam, poput njih, trpjeti njegove posljedice, jer i on sam ima imanje i poslovne veze. On, dakle, ne želi nikakvu osobnu dobit iz tog poziva kome ih poziva. On im neće ništa zabraniti što bi on, zatim, to učinio kako bi imao privilegije na tržištu! To je opći poziv uspostavljanju reda i boljitka za njih, za njega i sve ljude. Nije u tom pozivu kome ih on zove propast za njih, kako se njima čini:

“O narode moj”, - govorio je on - “shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju. Ja ne želim da činim ono što vama zabranjujem; jedino želim da učinim dobro koliko mogu, a uspjeh moj zavisi samo od Allaha; u Njega se uzdam i Njemu se obraćam (11/88).

“O narode moj” (11/88) -

obraća im se blago i blisko podsjećajući na veze srodnosti.

Shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj (11/88).

Ja Njegovu istinu i suštinu nalazim u svojoj duši i ja sam uvjeren da On meni objavljuje i da mi naređuje šta ću vam priopćiti. Iz tog jasnog uvjerenja u sebi ja nastupam sigurno i uvjerenom.

... i da mi je On dao svega u obilju (11/88) -

Od Njega je bogatstvo kojim poslujem sa ljudima kao što to i vi radite.

Ja ne želim da činim ono što vama zabranjujem (11/88) -

tj. da vam zabranim nešto, zatim idem iza vaših leđa radeći to što sam vam zabranio kako bih time ostvario dobit za sebe!

Jedino želim da učinim dobro koliko mogu (11/88) -

dakle, opće dobro i boljitak po život i društvo čije će se dobro opet vratiti svakom pojedincu i svakoj zajednici, iako se nekima činilo da slijedenjem vjerovanja i morala promiče nešto lične dobiti i upropaštavaju se neke prilike. Međutim, ono što promiče jeste štetna dobit i upropaštavaju se prljave prilike, koje nadomješta dobra dobit i dozvoljena opskrba, koje nadomješta složno i solidarno društvo u kome nema mržnje, prijevare i neprijateljstva!

A uspjeh moj zavisi samo od Allaha (11/88) -

On je u stanju da moj trud učini uspješnim u dobru koje činim jer On zna moje namjere, a nagradit će me za uloženi trud.

U Njega se uzdam (11/88) -

na Njega jedino se oslanjam, ni na koga drugog mimo Njega.

I Njemu se obraćam (11/88) -

Njemu se jedino vraćam u onome što me zadesi i Njemu se jedino obraćam svojim namjerama, svojim djelima i svojim nastojanjem.

Zatim prelazi na jednu drugu vrstu upozorenja ukazujući im na zle sudbine Nūhovog, Hūdovog, Sālihovog i Lūtovog naroda, jer će možda ovo u tim srcima učiniti ono što nije učinilo razumno i blago usmjeravanje koje iziskuje više pameti i razmišljanja:

O narode moj! Neka vas neslaganje sa mnom nikako ne dovede do toga da vas zadesi ono što je zadesilo Nūhov narod ili Hūdov narod ili Sālihov narod. A i Lūtov narod nije mnogo prije vas živio (11/89).

Neka vas razilaženje sa mnom i tvrdoglavost u sučeljavanju sa mnom ne navede da ustrajete u negiranju i suprotstavljanju, jer se bojim da vas neće zadesiti ono što je zadesilo narode prije vas. Ovaj Lūtov narod blizu je vama geografski i vremenski, jer je Medjen bio između Hidžaza i Šama.

Potom im otvara - dok se oni suočavaju sa kaznom i propašću - vrata oprosta i pokajanja izazivajući u njima želju za Allahovom milošću i Njegovom blizinom, najnježnijim i najsuptilnijim riječima:

I tražite oprost od Gospodara svoga, i onda Mu se pokajte! - Gospodar moj je, uistinu, samilostan i pun ljubavi (11/90).

Ovako on s njima kruži sferama pouke, opomene, straha i želje, ne bi li se njihova srca otvorila i ne bi li postala ponizna i mekša.

Međutim, srca ovog naroda su dostigla vrhunac u pokvarenosti; oni su krajnje loše procjenjivali vrijednosti u životu i imali posve lošu predstavu o motivima za djelovanje i ponašanje, što je, uostalom, otkrilo njihovo malopredašnje uznošenje, cinizam i negiranje:

“O Šuajbe”, - rekoše oni - “Mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš, a vidimo da si ti među nama jadan; da nije roda tvoga, mi bismo te kamenovali, ti nisi nama drag” (11/91).

Oni su još više stijesnili svoje grudi za jasnu Istinu ne želeći da je shvate:

“O Šuajbe”, - rekoše oni - “Mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš” (11/91).

Oni vrijednosti u životu mjere mjerilima vidljive materijalne snage:

"A vidimo da si ti među nama jadan" (11/91).

Za njih nema nikakve težine moćna Istina koju on nosi i s kojom ih on suočava.

"Da nije roda tvoga, mi bismo te kamenovali" (11/91).

U njihovom računu je plemenska zajednica, a ne zajednica po vjerovanju; u njihovim kalkulacijama je krvna a ne srčana veza. Zatim, oni zanemaruju Allahovu ljubav prema Njegovim miljenicima i nikako ne kalkulišu s njom u svojim računicama.

"Ti nisi nama drag" (11/91).

Poštovanje ni dostojanstvo nemaju moć; pobjeda ni nadmoć nemaju značaja; mi samo računamo na rod i pleme!

Kada duše ostanu bez prave vjere i kada se liše uzvišenih vrijednosti i visokih ideala, one se onda zabiju u zemlju i okrenu svojim bliskim interesima i ovosvjetskim vrijednostima. One tada ne vide svetost u plemenitom pozivu i u velikoj Istini. One se ne ustručavaju ni da napadnu na misionara ako nema družine koja će ga čuvati i ako nema materijalne sile koja će ga štiti. Svetost vjere, istine i misije nema nikakvu vrijednost ni težinu u tim praznim i pustim dušama.

Tada Šuajba obuzima još veći žar i revnost za Allahovom veličinom i dostojanstvom. On se oslobađa ponosa svojim rodnom i narodom ponižavajući ih zbog loše procjene suštine snaga koje postoje u ovom Bitku i zbog lošeg odgoja i odnosa prema Allahu koji dobro zna ono što oni rade. On drži svoj odlučujući i posljednji govor. On se konačno obračunava sa svojim narodom i razdvaja se od njih na osnovu doktrine prepuštajući ih Allahu, upozoravajući ih na kaznu koja ih očekuje i ostavljajući ih njihovoj sudbini koju sami izabiraju:

"O narode moj", - reče on - "zar vam je rod moj draži od Allaha, koga sasvim odbacujete? Gospodar moj dobro zna ono što vi radite! O narode moj, činite sve što možete, a činiću i ja. Vi ćete sigurno saznati koga će kazna stići koja će ga osramotiti i ko je lažac. Pa, čekajte i ja ću s vama čekati!" (11/92-

93).

Zar vam je rod moj draži od Allaha? (11/92).

Zar vam je jedna grupa ljudi, bez obzira koliko bili moćni i jaki - oni su ljudi, oni su slabi, oni su Allahovi robovi... - zar su vam oni draži od Allaha? Zar su oni jači i moćniji u vašim dušama od Allaha?

... koga sasvim odbacujete? (11/92).

To je čulna slika ostavljanja i napuštanja koje povećava odvratnost njihovog čina. Oni ostavljaju Allaha i udaljavaju se od Njega, mada su oni Njegova stvorenja, a On je njihov Opskrbitelj i Darovatelj dobra u kome uživaju. To je obijest, negiranje blagodati i bestidnost uz nevjerovanje, utjerivanje u laž i lošu procjenu.

Gospodar moj dobro zna ono što vi radite! (11/92).

Obuhvaćanje je maksimalna čulna slika znanja o određenoj stvari i sposobnost da se njome vlada.

To je provala vjernikova gnjeva radi svog Gospodara, zapravo zato što se Njegova veličina i dostojanstvo vrijeđaju. To je gnjev pored koga ne može biti ništa od ponosa svojim srodstvom, rodom, plemenom i narodom. Šuajb se nije uzoholio ni ponio kad je vidio da se ljudi boje njegovog roda, pa ne pružaju svoje ruke prema njemu i ne napadaju ga, a što bi žarko željeli! On se nije smirio ni pomirio s činjenicom da je njegov rod to što ga štiti i sprječava od njegovog naroda - čiji se put razišao sa njegovim putem. Ovo je iman u svojoj suštini... Vjernik se ponosi samo svojim Gospodarom. On nije zadovoljan činjenicom da ima družinu koje se plaše drugi, ali se ono ne plaši svoga Gospodara! Vjernik nije privržen svome rodu i narodu, već svome Gospodaru i svojoj vjeri. Ovo je u suštini to raspuće između imanskog i džahilijetskog poimanja u svim vremenima i svim sredinama!

Iz ovog gnjeva u ime Allaha, iz ovog oslobađanja od ponosa ili zaštite od nekog drugog mimo Njega, rađa se taj izazov koji Šuajb upućuje svom narodu tako da dolazi do razlaza između njega i njih - nakon što je bio jedan od njih - i do razdvajanja dvaju puteva koji se više ne sastaju:

O narode moj, činite sve što možete (11/93).

Idite svojim putem i pravcem, ja sam digao svoje ruke od vas:

... a činiću i ja (11/93).

Na svoj način i po svom programu.

Vi ćete sigurno saznati koga će kazna stići koja će ga osramotiti i ko je lažac (11/93).

Ja ili vi:

Pa, čekajte i ja ću s vama čekati! (11/93).

Kraj koji očekuje mene i koji očekuje vas... U ovoj prijetnji ima nešto što inspiriše da je siguran u svršetak, kao što inspiriše razlazom i razilaženjem puteva.

Zastor se ovdje spušta nad ovom posljednjom, razdvajajućom riječju i nad ovim rastankom i razilaženjem, da bi se podigao tamo nad propašću naroda i nad njihovim prizorom kako leže u svojim kućama, jer ih je pogodio strašan glas koji je pogodio i Salihov narod, pa je njihova sudbina bila ista, kuće su im ostale prazne, kao da u njima nisu ni postojali i kao da ih nisu ni nastanjivali... Otišli su poput onih koji su slični njima, ispraćeni prokletstvom. Sklopila se njihova stranica u postojanju, kao i njihova stranica u srcima:

I kada je pala naredba Naša, Mi smo, iz milosti Naše, Šuajba i vjernike s njim spasili, a one koji su zlo činili pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli, kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Daleko bio Medjen kao i Semūd! (11/94-95).

Sklopila se još jedna od crnih stranica na kojoj se ispunila prijetnja prema onima koji nisu vjerovali u tu prijetnju.

« وَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٩٤﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ ، وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ * يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ ، وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ ! * وَاتَّبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ . بئس الّرّفْدُ الْمَرْفُودُ ﴿٩٥﴾ »

I Mūsāa smo poslali sa znamenjima Našim i dokazom jasnim, faraonu i glavešinama njegovim, ali se oni povedoše za faraonovim naredjenjem, a njegovo naredenje nije bilo razumno. Na Sudnjem danu on će svoj narod predvoditi i u vatru ga uvesti, a užasno je mjesto u koje će doveden biti! Na ovom svijetu ih je pratilo prokletstvo, a pratiće ih i na onom; strašan će biti "dar" kojim će darivani biti! (11/96-99).

Na kraju ovih kazivanja nalazi se aluzija na kazivanje o Mūsāu sa faraonom da registrira kraj faraona i njegovih glavešina i kraj njegovog naroda koji se bio poveo za njegovim naredjenjem. Ova brza aluzija sadrži mnoge naznake na događaje i kazivanja koji ovdje nisu spomenuti, kao što sadrži jedan od živih mobilnih prizora Sudnjeg dana. Ovo i jedno i drugo potvrđuje jedan od glavnih principa islama, a to je princip pojedinačne odgovornosti koji ne može dokinuti slijedenje glavešina i moćnika.

Izloženi prizor ovdje počinje slanjem Mūsāa sa znamenjima, pojačan snagom i dokazom od strane Allaha, faraonu koji je nosilac vlasti i moćnicima njegovog naroda:

I Mūsāa smo poslali sa znamenjima Našim i dokazom jasnim, faraonu i glavešinama njegovim(11/96-97).

Kontekst sumira sve korake kazivanja da stigne do njegovog kraja. I, evo, oni slijede faraonovo naredenje, a protive se Allahovom naredenju, iako je faraonovo naredenje nerazumno, glupo i pretjerano:

Ali se oni povedoše za faraonovim naredjenjem, a njegovo naredenje nije bilo razumno (11/97).

Pošto su se oni povelili za faraonom u ovom naredenju idući za njim i slijedeći njegove zabludjele korake, bez razmišljanja i promišljanja, nemajući svoje mišljenje, omalovažavajući sebe i lišavajući se slobodne volje, razuma, slobode usmjerenja i izbora puta čime ih je Allah odlikovao... pošto su bili takvi kakvi su bili, kontekst potvrđuje da će ih faraon predvoditi na Sudnjem danu i da će mu oni biti sljedbenici:

Na Sudnjem danu on će svoj narod predvoditi (11/98).

Dok mi slušamo kazivanje o prošlosti i obećanje o budućnosti, prizor se, evo, obrće, budućnost je, evo, prošlost koja se dogodila; faraon je, evo, uveo svoj narod u vatru i tako završava:

... i u vatru ga uvesti (11/98).

On ih je doveo na pojilo kao što čobanin dovodi stado ovaca. Nisu li bili stado koje ide bez razmišljanja? Nisu li se odrekli najspecifičnije ljudske karakteristike, a to je sloboda volje i izbora? On ih je uveo u vatru. A užasno je to pojilo koje ne utoljava žeđ niti liječi žednoga već peče stomake i srca:

A užasno je mjesto u koje će doveden biti! (11/98).

Sve je to, faraonovo vođenje njih i dovođenje na pojilo... sve je to kazivanje koje se kazuje i na koje slijedi komentar:

Na ovom svijetu ih je pratilo prokletstvo, a pratiće ih i na onom (11/99).

Ismijava se tome i izruguje:

Strašan će biti "dar" kojim će darivani biti! (11/99).

Ova vatra je dar, poklon i potpora kojom je faraon pomogao svoj narod!!! Nisu li čarobnjacima bili obećani veliki darovi i obilni pokloni?! I, evo, on uvodi one koji su ga slijedili u vatru... Užasno je mjesto u koje će biti dovedeni i strašan će biti dar kojim će biti darivani!

To je jedan od predivnih izraza i jedna od prelijepih slika u ovoj neobičnoj Knjizi.

« ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرْآنِ نَقَّصُهُ عَلَيْكَ ، مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ، فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ ، وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتَدْيِبٍ * وَكَذَلِكَ أَخَذُ رَبُّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرْآنَ وَهِيَ ظَالِمَةٌ ، إِنْ أَخَذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ .

« إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ . ذَلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ ، وَذَلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ * وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مُعَدَّدٍ * يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلِّمُ نَفْسٌ

إِلَّا بِإِذْنِهِ ، فَسَمِعْ سَبْحِي وَسَمِعْ دُعَاؤَ الَّذِينَ يَشْعُرُونَ فِي النَّارِ ، لَهُمْ فِيهَا زَكَاةٌ وَرَبِّهِمْ * خَلِيدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ - أَلَا مَا نَسَاءَ رَبُّكَ - أَلَمْ يَرَبِّكَ مَعَالِ لَدَا يُرِيدُ * وَأَمَّا الَّذِينَ سُودُوا فِي الْجَهَنَّمَ خَلِيدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ - أَلَا مَا نَسَاءَ رَبُّكَ - سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ .

« فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَبْعَثُ اللَّهُ لَوْلَا ، مَا يَبْعَثُونَ إِلَّا كَمَا يَبْعَثُ آبَاءَهُمْ مِنْ قَبْلُ ، وَأَمَّا لَوْلَوْهُمْ تَصِيْبُهُمْ غَيْرَ مَقْصُودٍ * وَاقْتَدُوا آيَاتِنَا نَوْسَى الْكَذِبِ فَاتَّخَذْتُمْ فِيهِ ، وَكَلَّوْا كَلِمَةً سَبَّحْتُمْ مِنْ رَبِّكَ لَقَبَعِي بَيْنَهُمْ ، وَأَهْمُهُمْ إِنْ شَكَتُمْ مِنْهُ مُرْسَبٍ * وَإِنْ كَلَّمْنَاكُمْ لَيُؤْتِيَنَّكُمْ رَبُّكُمْ أَعْمَالَهُمْ ، إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ .

« فَاسْتَعِينَهُمْ - كَمَا أَمْرَتُ - وَمَنْ تَابَ مَعَكَ ، وَلَا تَطْغَبُوا ، إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ * وَلَا تَرَوْكَوَ إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَنَجَسْتُمْ النَّارَ ، وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ، ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ * وَأَوَّلُ الْعَمَلَةِ طَرَفِ النَّهَارِ وَزَلْفًا مِنَ الْبَيْتِ ، إِنَّ أَعْلَمَتِ بَدَاهِينَ السَّيِّئَاتِ ، ذَلِكَ ذِكْرَى لِلَّذِينَ كَرِهُوا وَأَضْرِبْ قَابَ اللَّهِ لَا يُضِيحُ .
أَجْرُ الْمُحْسِنِينَ .

« فَلَوْلَا كَانَ مِنَ النَّارِ مَنْ قَبِلَ كُمْ أَوْ لَوْ رَأَيْتَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنِ النَّفَادِ فِي الْأَرْضِ - أَلَمْ قَبِلْنَا عَنْ آبَائِنَا مِنْهُمْ - وَأَتَّبِعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أَتَوْا فِيهِ ، وَكَانُوا نُجْرِمِينَ * وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهَيِّجَكَ الْفَرَسَى يُظَاهِرُ وَأَهْمًا مُضْجِحُونَ .

« وَبَوَّأْنَا لَكَ رَبُّكَ جَهَنَّمَ أُمَّةً وَاحِدَةً ، وَلَا يَرِ الْوَلُونَ مُخْتَلِفِينَ * - أَلَمْ يَكُنْ مِنْ رَبِّكَ رَبُّكَ - وَلِلَّهِ حَقُّهُمْ ، وَكَلِمَتُ كَلِمَةٍ رَبُّكَ لَا تَمْلَأُ جَهَنَّمَ مِنَ الْجَهَنَّمَ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ .

« وَكَلا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ ؛ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ ، وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرٌ لِلْمُؤْمِنِينَ * وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ : اْعْمَلُوا هَلْ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَمِلُونَ ، وَانْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ .

To su neke vijesti koje ti o gradovima kazujemo; neki od njih još postoje, a neki su sa zemljom sravnjeni (11/100).

Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi. I kad bi pala naredba Gospodara tvoga, ništa im nisu pomogla božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, klanjali, samo bi im propast njihovu povećali (11/101).

Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno (11/102).

To je pouka za one koji se plaše patnje na onom svijetu; a to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kad će svi biti prisutni, (11/103)

a Mi ga odgadamo samo za neko vrijeme (11/104).

Onoga dana kad dođe, bez dopuštenja Njegova niko ni riječ neće izustiti, a među njima biće nesrećnih i srećnih (11/105).

I nesrećni će u džehennem, u njemu će teško izdisati i udisati; (11/106)

dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi (11/107).

A srećni će u džennet; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će boraviti, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; biće to dar koji će neprekidno trajati (11/108).

Zato ne sumnjaj u to šta će biti s onima koji se klanjaju ovima; oni se klanjaju onima kojima su se, još prije, klanjali preci njihovi. Mi ćemo im doista ono što su zaslužili - bez odbitka dati! (11/109).

I Mūsāu smo Knjigu dali, pa su se o njoj u mišljenju podvojili. I da nije Riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, bilo bi s njima svršeno, jer oni u nju sumnjaju mnogo (11/110).

I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim platiti, jer On dobro zna ono što su radili (11/111).

Ti idi pravim putem, kao što ti je naredeno, i nek tako postupe i vjernici koji su uz tebe, i obijesni ne budite, jer On dobro vidi ono što radite (11/112).

I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći! (11/113).

I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju rdava. To je pouka za one koji pouku žele (11/114).

I strpljiv budi! Allah doista neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine (11/115).

A zašto je među narodima prije vas bilo samo malo čestitih, koji su branili da se na Zemlji nered čini, koje smo Mi spasili! A oni koji su zlo radili odavali su se onome u čemu su uživali, i grešnici su postali (11/116).

Gospodar tvoj nije nikada nepravedno uništavao sela i gradove ako su stanovnici njihovi bili dobri (11/117).

A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti (11/118),

osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A zato ih je i stvorio. I ispunice se riječ Gospodara tvoga: "Napuniću, zaista, džehennem džinnovima i ljudima, - zajedno!" (11/119).

A sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo. I u ovima došla ti je prava istina, i pouka, i vjernicima opomena (11/120).

I reci onima koji neće da vjeruju: "Radite što god možete, i mi ćemo raditi; (11/121)

i čekajte, i mi ćemo čekati!" (11/122).

Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća, zato se samo Njemu klanjaj i samo se u Njega uzdaj! A Gospodar tvoj motri na ono što radite (11/123).

Ovo je kraj sure. On sadrži mnogobrojne komentare i osvrtne koji se zasnivaju na onome što je prethodilo u ovoj suri, u njenom uvodnom dijelu i kazivanjima. Ovi komentari i osvrti u čvrstoj su vezi sa prethodnim kontekstom sure, zapravo oni s njim dopunjavaju ostvarenje njenih ciljeva.

Prvi osvrt u ovoj cjelini jeste neposredan osvrt na kazivanja: *To su neke vijesti koje ti o gradovima kazujemo; neki od njih još postoje, a neki su sa zemljom svađani. Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi. I kad bi pala naredba Gospodara tvoga, ništa im nisu pomogla božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, klanjali, samo bi im propast njihovu povećali. Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno* (11/100-102).

Drugi osvrt tiče se kazne koja je zadesila sela i gradove, a koja inspiriše strahom od kazne na budućem svijetu koji se prikazuje na jednom očiglednom prizoru Sudnjeg dana: *To je pouka za one koji se plaše patnje na onom svijetu; a to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kad će svi biti prisutni, a Mi ga odgadamo samo za neko vrijeme. Onoga dana kad dođe, bez dopuštenja Njegova niko ni riječ neće izustiti, a među njima biće nesrećnih i srećnih. I nesrećni će u džehennem, u njemu će teško izdisati i udisati; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi. A srećni će u džennet; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će boraviti, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; biće to dar koji će neprekidno trajati* (11/103-108).

Zatim slijedi jedan drugi osvrt koji se crpi iz kazne koja je zadesila sela i gradove i iz prizora sa Sudnjeg dana da potvrdi da su politeisti sa kojima se sučelio Muhammed (alejhi's-selam) jednaki onima prije njih u oba slučaja. Ako ih i ne zadesi kazna iskorjenjivanja na zemlji, zbog Riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, da će je odgoditi kao što je odgodio kaznu Mūsāovu narodu jer su se u mišljenju o Knjizi podvojili, njima će, međutim, i jednima i drugima zasigurno biti dato ono što su zaslužili za svoja djela. Zato ti, Božiji Poslaniče, ustraj na Pravom Putu zajedno sa vjernicima koji su uz tebe, ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju i koji ne vjeruju, obavljaj namaz i budi strpljiv, jer Allah neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine: *Zato ne sumnjaj u to šta će biti s onima koji se klanjaju ovima; oni se klanjaju onima kojima su se, još prije, klanjali preci njihovi. Mi ćemo im doista ono što su zaslužili - bez odbitka dati! I Mūsāu smo Knjigu dali, pa su se o njoj u mišljenju podvojili. I da nije Riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, bilo bi s njima svršeno, jer oni u nju sumnjaju mnogo. I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim*

platiti, jer On dobro zna ono što su radili. Ti idi pravim putem, kao što ti je naređeno, i nek tako postupe i vjernici koji su uz tebe, i obijesni ne budite, jer On dobro vidi ono što radite. I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći! I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju rdava. To je pouka za one koji pouku žele. I strpljiv budi! Allah doista neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine (11/109-115).

Kontekst se ponovo vraća prošlim narodima među kojima je bilo vrlo malo onih koji su zabranjivali da se na zemlji čini nered, dok se velika većina odavala uživanju, pa su zaslužili propast, a Gospodar tvoj nikada nije uništavao sela i gradove ako su njihovi stanovnici bili dobri: *A zašto je među narodima prije vas bilo samo malo čestitih, koji su branili da se na Zemlji nered čini, koje smo Mi spasili! A oni koji su zlo radili odavali su se onome u čemu su uživali, i grešnici su postali. Gospodar tvoj nije nikada nepravedno uništavao sela i gradove ako su stanovnici njihovi bili dobri (11/116-117).*

Potom otkriva Allahov zakon o različitosti i razilaženju ljudi u njihovim programima i pravcima. Da je tvoj Gospodar htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio, međutim, Njegova volja je htjela da ljudima da izvjesni stepen slobode ibora: *A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A zato ih je i stvorio. I ispuniće se riječ Gospodara tvoga: "Napuniću, zaista, džehennem džinnovima i ljudima, - zajedno!" (11/118-119).*

Na kraju kontekst registrira jedan od ciljeva ovih kazivanja, a to je učvršćenje Poslanikovog (alejhi's-selam) srca. Poslaniku se naređuje da politeistima održi posljednju riječ i da ih prepusti sudbini koja ih očekuje, a koja je Allahova tajna; Poslaniku se naređuje da samo Njega obožava, da se samo u Njega pouzda i da Njemu prepusti da ljude kazni za ono što oni rade: *A sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo. I u ovima došla ti je prava istina, i pouka, i vjernicima opomena. I reci onima koji neće da vjeruju: "Radite što god možete, i mi ćemo raditi; i čekajte, i mi ćemo čekati!" Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća, zato se samo Njemu klanjaj i samo se u Njega uzdaj! A Gospodar tvoj motri na ono što radite (11/120-123).*

To su neke vijesti koje ti o gradovima kazujemo; neki od njih još postoje, a neki su sa zemljom srasnjeni. Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi. I kad bi pala naredba Gospodara tvoga, ništa im nisu pomogla božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, klanjali, samo bi im propast njihovu povećali. Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno (11/100-102).

Propasti i udesi prošlih naroda su izloženi kao na izložbi, a njihovi prizori pritiješnjuju dušu i uobrazilju. Ima naroda koji su potopljeni u totalnom potopu, ima ih koje je uništio razorni ciklon, ima ih koje je usmrtio strašan glas, ima ih čije su kuće zajedno s njima srasnjene sa zemljom, a ima ih i takvih koje će pojedinci predvoditi i u Vatru ih uvoditi. Ono što ih je ranije snalazilo na ovom svijetu pogledi samo uobražavaju... Na ovom mjestu kontekst je tim propastima i prizorima dirnuo dubinu srca i osjećanja. Ovdje na ovom mjestu dolazi ovaj pogovor:

To su neke vijesti koje ti o gradovima kazujemo; neki od njih još postoje, a neki su sa zemljom srasnjeni (11/100).

To su neke vijesti koje ti o gradovima kazujemo (11/100).

Ono što ti o tome znaš, to je samo Objava koja te informiše o ovoj zakopanoj tajni. To je samo neki od ciljeva kazivanja u Kur'anu.²¹

... *Neki od njih još postoje (11/100)*... Njihove starine svjedoče o moći i civilizaciji koje su bili ostvarili, kao što su ostaci Āda u Ahkafu i ostaci Semūda u Hidžru. Neki od tih gradova su *sa zemljom srasnjeni (11/100)* poput požnjevenog žita. Iščupani su iz zemlje i potpuno zbrisani sa njenog lica, kao što se desilo sa Nūhovim ili Lūtovim narodom.

A šta su narodi? Šta je civilizacija? To su samo polja ljudi, poput polja biljaka. To je rastinje koje može biti dobro i rastinje koje može biti loše. Sadnica koja raste i sadnica koja umire.

Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi (11/101).

Oni su zapustili i zanemarili svoja sredstva spoznaje, okrenuli leđa Uputi, nisu povjerovali u znamenja i izvrgavali su podsmijehu prijatnje koje

²¹ V. više *Agradu'l-qissa*, u poglavlju *El-Qissa fi'l-Qur'an*, u knjizi *Et-Taswiru'l-fenniyyu fi'l-Qur'an*.

su im bile upućivane, tako da su postali to što su postali čineći nepravdu prema samima sebi, a nije im nepravda napravljena.

I kad bi pala naredba Gospodara tvoga, ništa im nisu pomogla božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, klanjali, samo bi im propast njihovu povećali (11/101).

Ovo je jedan drugi cilj od ciljeva ovih kazivanja. Ova sura je započela sa upozorenjem onima koji obožavaju nekog drugog mimo Uzvišenog Allaha. Ovo upozorenje je ponovljeno sa svakim poslanikom. Njima je rečeno: Ova lažna božanstva ne mogu vas zaštititi od Allaha... I, evo, loš kraj potvrđuje upozorenje. Njihova božanstva im ništa ne pomažu, niti otklanjaju od njih kaznu kad padne naredba Gospodara tvoga, zapravo, ova božanstva im samo propast i uništenje povećavaju (izraz *tetbib* - propast, jači je po svojoj morfološkoj strukturi i po svojoj pojačanoj zvučnosti), jer su se oni oslanjali na njih, pa su postali lahkomisleniji i lažniji, pa je Allah povećao njihovu kaznu i propast. Ovo znače riječi: *Samo bi im propast njihovu povećali (11/101)*. Oni ne mogu njima nanijeti nikakvu štetu niti pribaviti kakvu korist, međutim, oni su uzrok njihove dvostruke propasti, dvostruke kazne i teške patnje...

Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili (11/102).

Eto tako, kako smo ti kazivali, tvoj Gospodar na ovaj način uništava i kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili... *Koji su nasilje činili*, znači: oni koji ne vjeruju i koji nekog drugog za Gospodara, mimo Allaha, priznaju. Oni čine nasilje prema sebi pripisivanjem Allahu druga, pravljenjem nereda na zemlji, odricanjem od vjerovanja u Allahovu jednoću i napuštanjem dobrote. Među njima samima vladalo je nasilje i gospodarili su nasilnici.

Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno (11/102).

Ono dolazi poslije odgađanja roka, uživanja i iskušenja; poslije otklanjanja isprike slanjem poslanika i dokaza; nakon što je u narodu zavlдалo nasilje i ovladali nasilnici i nakon što se ispostavi da su oni dobri ljudi koji pozivaju Istini neznatna i izolirana manjina koja nema nikakvog utjecaja na život te zajednice koja čini nasilje i koja živi izgubljena u zabludi. Zatim, nakon što vjernička grupa napusti svoj narod koji luta u zabludi i kada počne sebe smatrati zasebno zajednicom koja ima svoju vjeru, svoje vjerničko rukovodstvo i svoju vlast koju međusobno priznaju, i kada to sve obznani nevjerničkoj zajednici svoga naroda, ostavlja je da je

stigne njena sudbina koju joj Allah odredi, shodno Svom Zakonu koji ne izostaje čitavim tokom vremena.

To bolno i strašno kažnjavanje na ovom svijetu je znak patnje na onom svijetu koju vide oni koji se plaše patnje na onom svijetu, odnosno oni čije su se unutrašnje oči otvorile i shvatile da Onaj ko kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili na ovom svijetu, da će ih zbog grijehova njihovih kazniti na budućem svijetu, tako da se boje ove patnje... Ovdje kontekst pomoću ljudskog srca prelazi iz zemaljskih prizora do prizora na Sudnjem danu na način na koji to čini Kur'an u povezivanju dva putovanja bez ikakvih granica u kontekstu:

To je pouka za one koji se plaše patnje na onom svijetu; a to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kada će svi biti prisutni, a Mi ga odgađamo samo za neko vrijeme. Onoga dana kada dođe, bez dopuštenja Njegova niko ni riječ neće izustiti, a među njima biće nesrećnih i srećnih. I nesrećni će u džehennem, u njemu će teško izdisati i udisati; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi. A srećni će u džennet; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će boraviti, - osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; biće to dar koji će neprekidno trajati (11/103-108).

To je pouka za one koji se plaše patnje na onom svijetu (11/103).

U tome je bolna i strašna kazna slična kazni i patnji na onom svijetu i ona podsjeća na ovaj Dan i ona zastrašuje...

Nju vide samo oni koji se plaše patnje na onom svijetu pa im se unutrašnje oči otvaraju za ovu bogobojaznost koja razbistrava svijesti i srca.

Oni koji se ne plaše patnje na onom svijetu - njihova srca ostaju gluha i ne otvaraju se za dokaze i ne osjećaju mudrost stvaranja i ponovnog oživljenja. Ona vide samo blisku stvarnost na ovom svijetu. Štaviše, lekcije koje prolaze ovim svijetom ne ostavljaju na njima nikakvog traga ni pouke.

Zatim uzima da opisuje taj dan:

A to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kada će svi biti prisutni (11/103).

Ovdje se odslikava prizor sakupljanja koji obuhvaća sva stvorenja, mimo njihove volje; svi će biti dovedeni na taj očiti prizor, svi će doći i svi će iščekivati ono šta će biti...

Onoga dana kada dođe, bez dopuštenja Njegova niko ni riječ neće izustiti (11/105).

Strašna šutnja će obuzeti ove, apsolutni strah će se nadviti nad prizor i nad one koji su na njemu. Niko se neće usuditi da traži dozvolu da govori. Međutim, onome kome Allah hoće bit će dozvoljeno, pa će sa Njegovim dopuštanjem izaći iz svoje šutnje... Zatim će početi operacija razvrstavanja i podjele:

Među njima biće nesrećnih i srećnih (11/105).

Iz izraza *nesrećni (11/106)*, vidimo da su oni koji teško dišu u Džehennemu i da *u njemu teško izdišu i udišu (11/106)* zbog vrućine, zatvorenosti i tjeskobe, kao što iz izraza *srećni (11/108)* vidimo da su oni koji su u Džennetu u kome imaju neprekidne i nepresušne blagodati...

I jedni i drugi će ostati vječno tamo gdje jesu *dok je nebesa i Zemlje (11/107)*. To je izraz koji u pamet urezuje kvalitet trajanja i ustrajnosti. Izrazi imaju iznijansirana značenja, a iznijansirano značenje ovog izraza je upravo to što se ovdje hoće.

Kontekst je ovo trajanje učinio ovisnim o Allahovoj volji u oba slučaja. Konačno, svaka odluka i svaki zakon ovisan je o Allahovoj volji. Allahova volja je to što iziskuje zakon i ona nije njime ograničena niti je u njega zatvorena. Ona je slobodna i ona mijenja ovaj zakon kad Allah hoće.

Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi (11/107).

Kontekst je u slučaju sretnih proširio izraz da bi pojačao njihovo uvjerenje da je Allahova volja odredila da će Njegov dar njima biti neprekidan i trajan, čak i pod pretpostavkom da će promijeniti boravište u Džennetu. To je opća pretpostavka koja se spominje da potvrdi slobodu volje nakon pomisli da postoji ograničenje.

Nakon ove digresije o sudbini na onom svijetu, a u vezi sa izlaganjem sudbina naroda na ovom svijetu i sličnosti kazne na ovom svijetu i patnje na onom svijetu, i nakon prikaza onih koji ne vjeruju ovdje i tamo, ili ovdje, zatim tamo, kontekst se, kroz pouke koje se mogu naučiti iz kazivanja i prizora, vraća Poslaniku (alejhi's-selam) i vjerničkoj manjini koja je s njim u Mekki, radi olakšanja i učvršćenja, kao što se vraća nevjernicima iz njegovog naroda radi objašnjenja i upozorenja. Nema sumnje da njegov narod obožava ono što su obožavali njihovi očevi - njihov slučaj je kao što je slučaj ljudi o kojima govore ova kazivanja i ljudi koje su zadesile te sudbine - i da će oni dobiti svoj udio koji zaslužuju. Ako im je kazna i odgođena, pa kazna iskorjenjivanja bila je odgođena Mūsāovom narodu - nakon što su se podvojili u svojoj vjeri - zbog povoda zbog kojeg je Allah htio da im je odloži. Međutim, Mūsāov narod i Muhammedov narod, bez razlike, dobit će ono što su zaslužili, poslije smrti i u utvrđenom roku. On njima nije odgodio kaznu zbog toga što su oni u Istini, jer i među njima onih koji su u neistini u kojoj su bili i njihovi očevi, već iz unaprijed datog obećanja:

Zato ne sumnjaj u to šta će biti s onima koji se klanjaju ovima; oni se klanjaju onima kojima su se, još prije, klanjali preci njihovi. Mi ćemo im doista ono što su zaslužili - bez odbitka dati! I Mūsāu smo Knjigu dali, pa su se o njoj u mišljenju podvojili. I da nije Riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, bilo bi s njima svršeno, jer oni u nju sumnjaju mnogo. I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim platiti, jer On dobro zna ono što su radili (11/109-111).

Neka se u tvoju dušu ne uvuče nimalo sumnje da molitva ovih išta vrijedi. Govor je upućen Poslaniku (alejhi's-selam), a njime se želi upozoriti njegov narod. Ovaj način izražavanja katkad je djelotvorniji za čovjeka, jer on upućuje na to da je riječ o objektivnom problemu kojeg Allah objašnjava Svome Poslaniku, a da nije riječ o prepirci ni sa kim, niti je pak govor upućen onima koji su navodno umiješani u ovaj problem zato što su oni zanemarivi i što se malo njima bavi. Ovako ova čista i apstraktna činjenica ostavlja jači utisak interesovanja za njih nego da je govor upućen direktno njima!

Zato ne sumnjaj u to šta će biti s onima koji se klanjaju ovima; oni se klanjaju onima kojima su se, još prije, klanjali preci njihovi (11/109).

Njihova sudbina je, dakle, kao i njihova sudbina onih... A to je kazna... Međutim, on je također izražava uvijenim izrazom u skladu sa datim stilom:

Mi ćemo im doista ono što su zaslužili - bez odbitka dati! (11/109).

Ono što su oni zaslužili poznato je kroz ono što je zaslužio narod prije njih. Mi smo već vidjeli neke primjere i prizore toga!

Katkad ni njih neće zadesiti kazna iskorjenjivanja - na ovom svijetu - kao što nije zadesila ni Mūsāov narod:

I Mūsāu smo Knjigu dali, pa su se o njoj u mišljenju podvojili (11/110).

Oni su se razjedinili i podijelili u vjerovanjima i obredima, međutim, Allah je prethodno dao riječ da će njihovo polaganje računa biti na Sudnjem danu:

I da nije Riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, bilo bi s njima svršeno (11/110).

Zbog određene mudrosti koja je prethodila ovoj Riječi, njih nije pogodila kazna iskorjenjivanja jer su imali Knjigu, a sljedbenici svih poslanstava koji su imali Knjigu ostavljeni su da polažu račun na Sudnjem danu, s obzirom na to da je Knjiga trajni dokaz Upute i da su nove generacije u stanju da je pažljivo proučavaju kao što je to bila generacija kojoj je ona objavljena. Takav slučaj nije sa nadnaravnim materijalnim pojavama koje svjedoči i vidi samo jedna generacija, pa u njih povjeruje ili ne povjeruje, pa ih zadesi kazna... Tevrat i Indžil su dvije savršene knjige koje su ostale ponuđene za sve generacije do dolaska posljednje Knjige koja potvrđuje istinitost Tevrata i Indžila i koja postaje posljednja Knjiga za sve ljude, kojoj se pozivaju svi ljudi i na temelju koje će polagati račun svi ljudi, među koje ulaze i sljedbenici Tevrata i Indžila. *Jer oni*, tj. Mūsāov narod, *u nju sumnjaju mnogo (11/110)*... Oni sumnjaju u Mūsāovu knjigu jer je ona napisana tek poslije nekoliko generacija, njene predaje se razilaze i nejasne su tako da njeni sljedbenici nisu u nju sigurni.

Ako je kazna i odložena, svima njima će biti plaćeno prema njihovim djelima, dobrim i lošim. Prema djelima će im platiti Onaj koji sve zna i Onaj koji je o njima obaviješten; ona neće propasti:

I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim platiti, jer On dobro zna ono što su radili (11/111). U izrazu je mnogo raznovrsnih pojačanja tako da niko ne sumnja u nagradu i plaću uslijed tog iščekivanja i odgađanja. Tako da niko ne sumnja da je ono u šta taj narod vjeruje neistina u čiju neistinitost nema nikakve sumnje, i da je to, zapravo, politeizam koji su odranije prakticirali svi politeisti...

Ova pojačanja u izrazu iziskivala je realnost pokreta u tom vremenskom periodu. Politeisti su imali nepopustljiv stav prema pokretu, prema Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) i prema maloj vjerničkoj skupini s njim. Pozivanje u vjeru je bilo skoro zaleđeno. Allahova obećana kazna je odložena i nije dolazila. Mučenja i uvrede su pogađale vjerničku grupu, a njeni neprijatelji su ostajali pošteđeni! To je period u kome se tresu i kolebaju neka srca... Štaviše, i stabilna srca obuzima nemir pa im je potrebno ovo davanje oduška i nešto poput ovog učvršćenja.

Vjernička srca se ne mogu ni sa čim učvrstiti kao kad im se otkrije Allahova mudrost u davanju roka nevjernicima i odgađanju polaganja računa nasilnicima do određenog roka, kada će dobiti svoju zasluženu kaznu kojoj ne mogu umaći!

Ovako zapažamo zahtjeve pokreta ove vjere u kur'anskim tekstovima, ovako vidimo kako Kur'an vodi muslimansku zajednicu u njenoj borbi i kako joj otkriva znakove na putu!

Ova proklamacija, uz ovo pojačanje ulijeva povjerenje da se Allahov zakon korektno primjenjuje na Njegova stvorenja, Njegovu vjeru, Njegovo obećanje i Njegovu prijetnju. Zatim, neka vjernici u Allahovu vjeru i oni koji pozivaju Njemu ustraju na Pravom Putu - kao što im je naredeno; neka ne pretjeruju i ne dodaju ništa u vjeri, neka se ne prepuštaju nevjernicima i nasilnicima bez obzira na njihovu snagu i neka ne priznaju za Božanstvo ništa drugo do Allaha, bez obzira na dužinu puta. Zatim, neka se opskrbljuju hranom za put i ostaju strpljivi sve dok se ne ispuni Allahov zakon kad On hoće:

Ti idi pravim putem, kao što ti je naredeno, i nek tako postupe i vjernici koji su uz tebe, i objesni ne budite, jer On dobro vidi ono što radite. I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći! I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju rdava. To je pouka za one koji pouku žele. I strpljiv budi! Allah doista neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine (11/112-115).

Ovo je naredba Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) i vjernicima koji su uz njega.

Ti idi pravim putem kao što ti je naređeno (11/112)... Alejhisselam je osjetio strah i snagu tako da se prenosi da je rekao, misleći na to: "Obijeljela me sura Hūd..." Hod Pravim Putem znači uspravnost i hod utrim putem, bez skretanja. Za ovo je potrebna stalna budnost, neprestano razmišljanje, trajna briga o granicama puta i kontrola ljudskih emocija koje mogu manje ili više skrenuti od zadatog pravca... To je, dakle, stalni angažman u svakom pokretu u životu.

Ono što ovdje zaslužuje pažnju jeste da zabrana koja je uslijedila iza zapovijedi da se ide Pravim Putem nije bila zabrana smanjenja i skraćivanja, već je bila zabrana pretjerivanja i prekoračenja mjere. To je stoga što zapovijed da se ide Pravim Putem i budnost i opreznost u svijesti koja to sve prati katkad može dovesti do pretjerivanja i tjeranja do krajnosti koja ovu vjeru iz lahke pretvara u tešku stvar. Allah želi da Njegova vjera bude onakva kakva je objavljena, želi da hod Pravim Putem bude onakav kakav je naređen, bez pregonjenja i pretjerivanja, jer pregonjenje i pretjerivanje lišavaju ovu vjeru njene prirodnosti, kao što to čine i nedogonjenje i zapostavljanje. Ovo je osvrt od velike važnosti za držanje duša na Pravom Putu, ne skrećući ni u jednu ni u drugu krajnost, ne pretjerujući niti zanemarujući...

On dobro vidi ono što radite (11/112).

Besar - vid, dolazi od *besire* - oštroumnost, i ono odgovara na ovom mjestu na kome rasuđuje oštroumnost, dobro shvaćanje i procjena...

Ti idi Pravim Putem - Božiji Poslaniče - kao što ti je naređeno, i neka tako postupe i vjernici koji su uz tebe.

I ne držite stranu onih koji nepravедno postupaju, pa da vas vatra prži (11/113).

Ne oslanjajte se i ne budite sigurni u one koji nepravедno postupaju, ne budite sigurni u prkosne i silne drznike koji imaju moć na Zemlji i koji svojom moći potčinjavaju ljude i čine od njih robove drugim ljudima mimo Allaha... Njihovu stranu nemojte držati, jer ako držite njihovu stranu, to znači da potvrđujete taj njihov veliki grijeh koji čine i da ste s njima saučesnici u tom velikom grijehu.

... pa da vas vatra prži (11/113).

Kazna za ovu stranputicu!

Vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći!
(11/113).

Istrajavanje na Pravom Putu u vremenu kakvo je ovo bila je veoma teška stvar i iziskivala je opskrbu koja će pomoći da se to sve prebrodi:

I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći!
(11/114).

Allah je znao da je ovo ta opskrba koja ostaje kad nestane svaka druga opskrba. Ovo je ta opskrba koja održava duhovnu kondiciju i drži srca u Istini koja ima teške zahtjeve. Ova opskrba povezuje ova srca sa njihovim Gospodarom koji je milostiv, naklonjen, koji je blizu i koji se odaziva kad se zamoli. Ova opskrba ispunjava srca mirisom blizine u njihovoj osamljenosti i izoliranosti u tom mučnom i prgavom džahilijetu!

Ajet ovdje spominje dva dijela dana - a to su njegov početak i kraj - prve časove noći, tj. vrijeme blizu noći. Ono obuhvaća vremena propisanih namaza ne precizirajući njihov broj. Broj je, naime, određen sunnetom kao i njihova vremena.

Naredba da se obavlja namaz - odnosno njegovo potpuno i propisano vršenje - završena je konstatacijom da dobra djela zaista poništavaju hrđava. To je opći tekst koji obuhvaća svako dobro djelo, a namaz je jedno od najvećih dobrih djela, tako da on prvenstveno ulazi u kategoriju dobrih djela, jer je namaz dobro djelo koje poništava hrđavo djelo prema ovom preciznom određenju - kao što tvrde neki komentatori Kur'ana:

To je pouka za one koji pouku žele (11/114).

Namaz je pouka u svojoj osnovi pa mu odatle i odgovara ovaj popratni komentar...

Ustrajavanje na Pravom Putu traži strpljivost, kao što iščekivanje roka u kome će se ostvariti Allahov zakon nad onima koji su u laž ugonili također traži strpljivost... Stoga završni komentar na naredbu da se ide Pravim Putem i na ono što je prethodilo u tekstu glasi:

I strpljiv budi! Allah doista neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine (11/115).

Hod Pravim Putem je dobro djelo. Obavljanje namaza u njegovo propisano vrijeme je dobro djelo. Strpljivo podnošenje spletki onih koji u

laž ugone je dobro djelo... A Allah neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine...

Kontekst se zatim vraća da dovrši komentar i objašnjenje o sudbinama i propastima sela i gradova i predašnjih naroda, ukazujući tu na jedan skriveni aspekt, a to je da je kojim slučajem među ovim prošlim narodima bilo ljudi koji su se molili Allahu da ostanu čestiti braneci da se na zemlji čini nered i odvrćajući nasilnike od nasilja, Allah te gradove ne bi kaznio kaznom iskorjenjivanja koja ih je zadesila, jer Allah nikada nije nepravedno kažnjavao sela i gradove ako su njihovi stanovnici bili dobri, tj. ako su ti dobri ljudi među njihovim stanovnicima imali snagu kojom su onemogućavali nasilje i nered. Međutim, u ovim selima i gradovima bila je jedna mala manjina vjernika koja nije imala ni utjecaja ni snage, pa ih je Allah spasio, a bila je velika većina ljudi koji su raskošno živjeli i njihovih sljedbenika i poklonika, pa je uništio sela i gradove sa njihovim stanovnicima koji su nasilje činili:

A zašto je među narodima prije vas bilo samo malo čestitih, koji su branili da se na Zemlji nered čini, koje smo Mi spasili! A oni koji su zlo radili odavali su se onome u čemu su uživali, i grešnici su postali. Gospodar tvoj nije nikada nepravedno uništavao sela i gradove ako su stanovnici njihovi bili dobri (11/116-117).

Ova aluzija otkriva jedan od Allahovih zakona koji vladaju narodima. Naime, ako u jednom narodu dođe do anarhije na polju vjerovanja u smislu da ljudi počnu obožavati nešto drugo mimo Allaha, u bilo kom obliku, pa se nađe neko ko to spriječi i otkloni, taj narod je uspješan i spašen. Allah ga neće kazniti ni uništiti. Međutim, narodi u kojima su na sceni oni koji čine nasilje i oni koji prave nered, pa se ne nađe i ne ustane neko ko će otkloniti nasilje i nered, ili bude onih koji to samo osuđuju, ali nemaju moći da utječu na bolesnu realnost, u tom slučaju Allahov zakon se ostvaruje nad tim narodom, ili u vidu propasti iskorjenjivanjem ili u vidu moralne degradacije i duševne poremećenosti!

Protagonisti poziva da se za Božanstvo prihvati jedino Allah i da se Zemlja očisti od anarhije koja je pogađa kroz klanjanje nekom drugom mimo Allaha, jedini su garant spasa za narode i nacije... Ovo umnogome

ističe vrijednost onih koji se bore da uspostave Božanstvo Allaha Jedinog i koji se suprotstavljaju nasilju i anarhiji u svim njihovim oblicima... Oni ne samo da izvršavaju svoju obavezu prema svom Gospodaru i svojoj vjeri, već oni ovim zaustavljaju izlivanje Allahove srdžbe na svoje narode i zadržavaju zasluženje kazne i propasti...

Posljednji osvrt odnosi se na različitost ljudi prema Uputi i zabludi i na autentičnost Allahovog zakona o usmjerenosti Njegovih stvorenja prema ovome ili onome:

A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A zato ih je i stvorio. I ispuniće se riječ Gospodara tvoga: "Napuniću, zaista, džehennem džinnovima i ljudima, - zajedno!" (11/118-119).

Da je Allah htio, On bi sve ljude stvorio po jednom obrascu i sa jednakim predispozicijama... Stvorio bi ih ponovljenim primjercima među kojima nema razlike ni raznovrsnosti. Međutim, ovo nije priroda ovog života propisanog na Zemlji, niti je to priroda ovog ljudskog stvorenja koje je Allah učinio Svojim zastupnikom na Zemlji.

Allah je htio da predispozicije i usmjerenja ovog stvorenja budu raznovrsne, da mu se pokloni sposobnost slobode izbora, da ono bira svoj put i da ono snosi odgovornost izbora, da bude nagrađeno ili kažnjeno prema svom izboru Upute ili zablude...

Ovako je iziskivao Allahov zakon i ovako je tekla Njegova volja. Pa onaj ko izabere Uputu, isti je kao onaj ko izabere zabludu, jer je postupio po Allahovom zakonu o Njegovim stvorenjima i prema Njegovom htijenju koje se ogleda u tome da ovo stvorenje ima pravo izbora te da ono snosi cijenu programa koga je izabralo.

Allah je htio da ljudi ne budu sljedbenici jedne vjere. Ovo je, opet, iziskivalo da budu različiti u vjerovanju i da ova različitost dosegne čak do osnovnih temelja vjerovanja - osim onih koje je stigla Allahova milost - onih koji su se zaputili za Istinom - a Istina je jedna - i oko koje su se složili. Ovo ne opovrgava činjenicu da su oni drugačiji od sljedbenika zablude.

Iz onoga što stoji naspram ovoga što je tekst spomenuo:

I ispunice se riječ Gospodara tvoga: "Napuniću, zaista, džehennem džinnovima i ljudima, - zajedno!" (11/119)

razumije se da oni koji su se okupili oko Istine i koje je stigla Allahova milost, da će imati drugu sudbinu, a to je Džennet koji će njima biti ispunjen, kao što će Džehennem biti ispunjen onima koji su zalutali i koji se razlikuju od sljedbenika Istine i koji se čak međusobno razlukuju prema kategorijama neistine i njenim mnogobrojnim programima!

Sami kraj sure predstavlja govor upućen Poslaniku (alejhi's-selam), a govori o mudrosti navođenja ovog kazivanja upravo njemu i o njihovoj svrsi za vjernike. A kad je riječ o onima koji neće da vjeruju, neka im održi svoju posljednju riječ, neka se potpuno odvoji od njih i neka otvori put između njih i onoga što ih očekuje u Allahovoj tajni. Potom, neka Allaha samo obožava i neka se u Njega uzda ostavljajući ljude onome što rade...

A sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo. I u ovima došla ti je prava istina, i pouka, i vjernicima opomena. I reci onima koji neće da vjeruju: "Radite što god možete, i mi ćemo raditi; i čekajte, i mi ćemo čekati!" Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća, zato se samo Njemu klanjaj i samo se u Njega uzdaj! A Gospodar tvoj motri na ono što radite (11/120-123).

Allahu, pomози Poslaniku (alejhi's-selam)! Svašta je doživljavao od svog naroda, susretao se sa ljudskim devijacama i podnosio terete poslaničke misije da je to tražilo utjehu, olakšanje i podršku od strane njegovog Gospodara - iako je on strpljiv, čvrst i siguran u svog Gospodara:

A sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo (11/120).

I u ovima došla ti je prava istina (11/120) -

tj. u ovoj suri... Istina o pozivanju u vjeru, kazivanje o poslanicima, Allahovim zakonima i potvrda radosne vijesti i prijetnje.

... i pouka, i vjernicima opomena (11/120) -

govori im da uzmu pouku od naroda prije njih i podsjeća ih na Allahove zakone, Njegove naredbe i zabrane.

Oni, pak, koji neće da vjeruju ni poslije toga, njima nema pouke, njima nema opomene. Njima pripada odlučujuća i presudna riječ, od njih predstoji odlučno razdvajanje:

I reci onima koji neće da vjeruju: "Radite što god možete, i mi ćemo raditi; i čekajte, i mi ćemo čekati!" (11/121-122) -

kao što je rekao jedan od tvoje braće, čije je kazivanje prethodilo u ovoj suri, svom narodu, zatim ih ostavio i prepustio njihovoj sudbini koja će ih stići... Ono što njih očekuje jedna je od Allahovih tajni:

Allah zna tajne nebesa i Zemlje (11/123) -

Njemu se sve vraća i On o svemu odlučuje. O tebi i o vjernicima, o onima koji neće da vjeruju i o svima onim stvorenjima koja su bila u Njegovoj tajni i o onome šta će biti.

Zato se samo Njemu klanjaj (11/123) -

On je jedini dostojan obožavanja i pokoravanja.

I samo se u Njega uzdaj! (11/123) -

On je jedini Zaštitnik i Pomagač... On zna dobro i zlo koje radite i On neće nikome uskratiti ono što je uradio:

A Gospodar tvoj motri na ono što radite (11/123).

Ovako završava ova sura koja je otpočela govorom o jednoći obožavanja i klanjanja, o pokajanju, obraćanju i vraćanju Allahu na kraju. Završava upravo onim čime je počela: obožavanjem jedino Allaha, usmjeravanjem jedino Njemu i povratkom Njemu na kraju kruga, a nakon dugog kruženja po obzorjima Kosmosa, po dubinama duše i po epohama prijašnjih naroda...

Ovako se susreće ljepota umjetničkog sklada između početka i kraja, te simetričnost između kazivanja i konteksta kroz univerzalan pogled,

misao i pravac u ovom Kur'anu. Međutim, da je od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti...

Onaj ko prati kontekst cijele ove sure - zapravo onaj ko prati cijeli mekkanski dio Kur'ana - vidjet će da postoji jedna izvorna, čvrsta, široka i duboka linija na koju se on oslanja. To je ta osovina oko koje se on okreće, kojoj se vraćaju ostale njene linije i prema kojoj se zatežu svi njeni konci... To je linija vjerovanja na koju se oslanja sva ova vjera... To je osovina vjerovanja oko koje se kreće ovaj Božanski program za ljudski život u cijelosti i u pojedinostima...

Bit će nam potrebno - u sumarnom osvrtu na ovu suru - da napravimo nekoliko općenitih stanki na toj liniji i na toj osovini - kao što to dolazi do izražaja u kontekstu sure. Ranije su na nekim mjestima pravljene stanke na izvjestan način, međutim, u ovom sumarnom osvrtu bit će potrebno da se i na to osvrnemo kako bismo povezali dijelove ovog konačnog osvrta.

Prva činjenica koja figurira cijelim kontekstom ove sure, bilo u njenom uvodu koji daje prikaz sadržaja Knjige koja je objavljena Muhammedu (alejhi's-selam), bilo u kazivanjima koja prikazuju liniju pokreta islamskog vjerovanja tokom ljudske historije, ili pak u završnom komentaru koji usmjerava Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) da suoči politeiste sa konačnim rezultatima izvedenim iz ovih kazivanja i iz sadržaja Knjige koji im je donio na kraju, prva činjenica koja figurira cijelim kontekstom ove sure jeste koncentriranje na naredbu da se samo Allah obožava, a na zabranu obožavanja nekog drugog mimo Njega... Zatim potvrda da je sa ovim dolazila svaka objavljena vjera... Uspostavljanje principa obećanja i prijetnje, polaganje računa i nagrađivanje prema djelima, nagrada i kazna na ovom jednom, univerzalnom i širokom pravilu... Kao što smo to rekli u uvodu za ovu suru i na mnogim mjestima prilikom njenog tumačenja...

Ovdje ostaje da najprije predočimo metod kur'anskog programa u potvrđivanju ove činjenice i vrednovanje ovog metoda.

Istina o jednoći obožavanja samo Allaha dolazi izražena u dva oblika, i to ovako:

O narode moj, Allahu se klanjajte, vi drugog Boga osim Njega nemate (11/50)...

Da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega da opominjem i da radosne vijesti kazujem (11/2)...

Očita je razlika u oblicima između zapovijedi i zabrane... Pa je li njihov smisao i značenje isto? Značenje prvog oblika jeste zapovijed da se obožava samo Allah i potvrda da ne postoji drugi Bog, osim On, koji bi se obožavao... A značenje drugog oblika jeste zabrana obožavanja nekog drugog mimo Allaha...

Drugo značenje ima smisao prvog značenja, međutim, prvo značenje je izrečeno, a drugo je implicitno... Allahova mudrost je zahtijevala - u objašnjenju ove velike Istine - da se ne zadovolji implicitnim u izražavanju zabrane obožavanja nekog drugog mimo Allaha i da ovu zabranu potvrdi i putem samostalnog izričaja, iako je ona razumljiva i podrazumijeva se iz ove prve zapovijedi!

Ovo nam zaista daje duboku inspiraciju o vrijednosti te velike Istine i o njenoj težini na vagi Uzvišenog Allaha, s obzirom na to da zaslužuje da se ne prepusti značenju koje implicitno podrazumijeva naredbu obožavanja samo Allaha i potvrdu da nema drugog Boga koji se obožava mimo Njega, te da se navede i izrazi zabrana obožavanja nekog drugog osim Njega samostalnim izricanjem koje sadrži zabranu izravnim tekstom, a ne implicitnim značenjem niti neophodnim smislovima!

Također nam nudi kur'anski metod u potvrđivanju ove činjenice sa njena dva dijela... Obožavanje Allaha i neobožavanje nekog drugog mimo Njega. Čovjekovoj duši je potreban jasan tekst za oba dijela ove činjenice podjednako. Ona se ne zadovoljava da se naredba obožavanja samo Allaha i potvrda da nema Boga koji se obožava osim Njega izrazi eksplicitno, a da se otvorena zabrana obožavanja nekog drugog mimo Njega prepusti implicitnom smislu koji pretpostavlja tu naredbu o obožavanju samo Njega... To je stoga što ljudima dođe neko vrijeme kad ne riječu Allaha niti napuštaju klanjanje Njemu, međutim, oni, pored toga, uz Njega obožavaju nešto drugo, pa tako padaju u politeizam, a misle da su muslimani!

Odatle i dolazi kur'anski izraz o istini monoteizma u zapovijednom načinu i načinu kojim se zabranjuje zajedno, tako da jedan drugog potvrđuju takvom potvrdom koja ne ostvlja nikakvu šupljinu kroz koju se može uvući politeizam u nekom od svojih mnogobrojnih oblika...

Nešto poput ovog je ponovljeno u kur'anском izrazu na mnogim mjestima, a mi ovdje donosimo nekoliko tih primjera iz ove i drugih sura:

Elif-lam-ra. Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg, da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem - (11/1-2).

I Nūha poslasmu narodu njegovu. "Ja sam tu" - govorio je on - "da vas otvoreno opominjem, da se ne klanjate nikome drugom osim Allahu; ja se, zaista, plašim za vas patnje na Nesnosnom danu" (11/25-26).

I Ādu - brata njihova Hūda. "O narode moj", govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite (11/50).

Allah kaže: "Dvojici bogova se ne klanjajte! - samo je jedan Bog - i samo se Mene bojte!" (16/51).

Ibrāhim nije bio ni Jevrej, ni kršćanin, već pravi vjernik, vjerovao je u Boga Jednoga, i nije bio idolopoklonik (3/67).

Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!" (6/79).

To je dosljedan način u ku'anskom izražavanju suštine monoteizma i on, bez sumnje, ima svoje značenje. On se očituje kako u predočavanju vrijednosti ove suštine, i njene veličine koja iziskuje da se nijedan njen aspekt ne prepušta implicitnim smislovima niti nužnim konotacijama, već da svaki njen aspekt bude izražen konkretnim tekstualnim izrazom, tako i u činjenici da ovaj metod ukazuje da Uzvišeni Allah poznaje prirodu ljudskog bića i njegovu potrebu za potvrđivanjem ove velike Istine i da je ono u svom osjećanju i poimanju sačuva od bilo kakve sumnje ili nejasnoće, zapravo potrebu za preciznim izrazom o toj velikoj Istini, upravo na taj način iz koga izlazi na vidjelo cilj i namjera... Allahu pripada savršena mudrost... On najbolje zna ono što je stvorio i On je o svemu obaviješten.

Zatim, da zastanemo pred terminom *ibadet* - klanjanje, koji se navodi u ovoj suri i u cijelom Kur'anu - da vidimo šta leži iza tog koncentriranja na *zapovijed* klanjanja samo Allahu i *zabranu* klanjanja nekom drugom osim Njega. Zatim, šta se krije iza te brige da se oba aspekta te činjenice izraze izravnim i konkretnim tekstom i da se ne zadovolji implicitnim i značenjem koje se podrazumijeva.

Ranije smo, prilikom osvrta na kazivanje o Hūdu i njegovom narodu - u ovoj suri - rasvijetlili značenje termina *ibadet*, koji je zaslužio svo ovo usredsređenje i svu ovu pažnju, kao što je zaslužio sav taj trud od svih plemenitih poslanika i sve te patnje i bolove koje su podnosili oni koji su pozivali da se obožava samo Allah kroz historiju...²² Sada ćemo na taj osvrt dodati nekoliko naznaka:

Upotreba termina *ibadet* u značenju obreda i odnosa između čovjeka i Gospodara naspram upotrebe termina *mu'amelat* u značenju međusobnih odnosa i poslovanja među ljudima, kasnijeg je datuma u odnosu na Objavu Časnog Kur'ana. Naime, ova podjela nije bila poznata u tom prvom periodu.

Mi smo ranije u knjizi *Hasaisu't-tesawwuri'l-islamiji* pisali nešto o historiji ovog poimanja, iz čega ovom prilikom izdvajamo ove pasuse:

“Podjela ljudske aktivnosti na *ibadet* i *mu'amelat*, je pitanje koje kasni za vremenom pisanja o predmetu *fikh*. Iako je namjera od ovoga bila - u početku - čisto tehnička podjela koja ima pečat naučnog pisanja, ona je - na žalost - kasnije rezultirala lošim posljedicama u poimanju, koga su slijedile - nakon izvjesnog vremena - loše posljedice u čitavom islamskom životu, s obzirom na to da se u poimanjima i shvaćanjima ljudi počelo taložiti da se obilježje *ibadet* isključivo odnosi na prvu vrstu aktivnosti koju obrađuje predmet *fiqhu'l-'ibadet*, tako da je ovo obilježje uzelo da blijeđi u poređenju sa drugom vrstom aktivnosti koju obrađuje predmet *fiqhu'l-mu'amelat*. To, bez sumnje, predstavlja devijaciju u islamskom poimanju, koju svakako prati devijacija u cjelokupnom životu islamskog društva”.

“Nema u islamskom poimanju nijedne ljudske aktivnosti uz koju ne pristaje značenje *ibadeta* ili u kojoj se ne traži ostvarenje ovog obilježja. Čitav islamski program ima cilj, prvi i posljednji, ostvarenje značenja *ibadeta*.”

²² V. str. 109-113., ovog džuzua.

“Islamski program nema drugog cilja do ovog ni u sistemu vlasti, ekonomskom sistemu, krivičnom zakonodavstvu, građanskom zakonodavstvu, porodičnom pravu i svim ostalim zakonodavstvima koje sadrži ovaj program...”

“Nema drugog cilja do ostvarenja značenja *ibadeta* u ljudskom životu... Ljudska aktivnost ne može biti okvalificirana obilježjem i ne može ostvariti ovaj cilj - koji Kur'an određuje kao svrhu ljudske egzistencije - osim ako se ova aktivnost ne odvija shodno Božanskom programu, čime se izražava Jednoća Uzvišenog Allaha u Božanstvu i priznaje samo On Jedini u pokornosti ibadetu... U protivnom, to je izlazak i napuštanje ibadeta, jer je izlazak i napuštanje pokornosti i obožavanja, zapravo napuštanje cilja ljudske egzistencije kakvu je htio Allah, odnosno napuštanje Allahove vjere!”

“Razne vrste aktivnosti koje su fikhski stručnjaci nazvali imenom ibadeta i kojima su oni dali ovo obilježje - a koje je nepojmljivo islamskom poimanju - kada se istražuju na svojim mjestima u Kur'anu, ispostavi se vidljiva činjenica koju je nemoguće zanemariti, a to je da one nisu navedene zasebno niti izolirano od drugih vrsta aktivnosti koje su fikhski stručnjaci nazvali muamelatom... One su i jedne i druge povezane u kur'anskom kontekstu kao što su povezane u usmjeravajućem programu, smatrajući ove kao i one dijelom programa ibadeta koji je cilj ljudske egzistencije i ostvarenje značenja pokornosti i značenja jednoće Uzvišenog Allaha u Božanstvu.”

“Ova je podjela - vremenom - učinila da su neki ljudi shvatili da mogu biti muslimani ako obavljaju aktivnost iz domena ibadeta - shodno propisima islama - dok aktivnosti iz domena muamelata prakticiraju prema drugom programu... Programu koga ne primaju od Allaha, već od nekog drugog boga! A to je onaj ko im propisuje zakone za životna pitanja, a što Allah nije dozvolio!”

“Ovo je velika obmana! Islam je jedinstvena cjelina koja se ne dijeli. Svako onaj ko ga dijeli na dva dijela - na ovaj način - on izlazi i napušta ovu jedinstvenu cjelinu, ili na drugi način rečeno: izlazi iz ove vjere.”

“Ovo je velika istina o kojoj svaki musliman mora voditi računa, ako želi da ostvari svoj islam i ako istovremeno hoće da ostvari cilj svog ljudskog postojanja.”²³

²³ V. *Hasaisu't-tesawwuri'l-islamijji we muqawwimatuhu*, 1, str. 129.-130.

A sada ćemo ovim pasusima dodati ono što smo ranije rekli u ovom džuzu, a to je da Arapin kome se ovaj Kur'an obraćao u početku značenje ove riječi, kada mu je ona naređivana, nije svodio na puko izvršavanje pobožnih obreda... već je on onda, kada mu se njome prvi puta obraćalo, a to je bilo u Mekki kada još nisu bili propisani pobožni obredi, iz toga razumijevao da je ono što se od njega traži pokornost samo Allahu u svemu onome što On naređuje, a odbacivanje pokornosti bilo kome mimo Allaha u svemu onome što On naređuje. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao je da je ibadet slijeđenje i da to nisu pobožni obredi kada je govorio doslovno Ādijju ibni Hatimu o Jevrejima i kršćanima o njihovom uzimanju svećenika i monaha za božanstva: "Svakako, oni su im dozvoljavali ono što im je zabranjeno, a zabranjivali ono što im je dozvoljeno; oni su ih u tome slijedili, i to je njihovo obožavanje njih"... Riječ ibadet je upotrijebljena u značenju religioznih obreda, jer su oni jedan od oblika pokoravanja Allahu u nekoj određenoj stvari... To je oblik koji ne obuhvaća u potpunosti pojam ibadeta već ga poprima posrednim, a ne neposrednim putem!

Ranije smo u ovom džuzu rekli: Doista, kada bi suština ibadeta bila samo puko izvršavanje vjerskih obreda, ne bi zasluživala svu ovu časnu povorku poslanika i poslanstava, ne bi zasluživala sav ovaj bespoštedni trud kojeg su uložili poslanici (alejhimu's-selam) i ne bi zasluživala sve ove patnje i muke koje su podnosili islamski aktivisti i vjernici tokom vremena. Ono što zaslužuje svu ovu visoku cijenu jeste izbavljenje ljudi u cijelosti iz obožavanja i predanosti stvorenjima i njihovo vraćanje obožavanju samo Allaha, u svakoj stvari i u svakom pitanju; u sveukupnom programu njihova života na ovome i budućem svijetu.

Jednoća Božanstva, Jednoća stvaralaštva; Jednoća održavanja, Jednoća suvereniteta, Jednoća izvora zakona, Jednoća programa života i Jednoća strane kojoj ljudi iskazuju sveukupnu predanost, ova Jednoća - tevhid zaslužuje da se radi nje pošalju svi ovi poslanici, da se na tom putu uloži sav ovaj trud i da se radi njene realizacije podnesu sve ove patnje i muke. Ne zato što to Allahu (Uzvišenom) treba, jer je On (Uzvišeni) neovisan od svjetova, već stoga što život ljudi ne može biti valjan ni ispravan, ni na visokom nivou, niti dostojan čovjeka, osim pomoću ovog

tevhida koji ima bezgraničan i nemjerljiv utjecaj u ljudskom životu u svim njegovim aspektima.

Tamo smo obećali da ćemo ovu stvar više objasniti u ovom završnom i konačnom osvrtu.

Sada ćemo sumarno objasniti vrijednost suštine monoteizma u ljudskom životu u svim njegovim aspektima podjednako:

* Prvo, pogledajmo utjecaj suštine monoteizma - na ovaj sveobuhvatni način - na samo ljudsko biće sa aspekta njegove subjektivne egzistencije, njegove iskonske potrebe i njegove ljudske strukturiranosti... Zapravo, njen utjecaj na njegovo poimanje i utjecaj ovog poimanja na njegovo biće:

“Ovo poimanje - kad razmatra stvari na ovaj sveobuhvatan način, sa svim značenjima sveobuhvatnosti - obraća se ljudskom biću sa svim njegovim aspektima, sa svim njegovim čežnjama, sa svim njegovim potrebama i sa svim njegovim usmjerenjima, vraćajući ga toj jednoj strani sa kojom ono saraduje, strani kod koje traži svaku stvar i kojoj se obraća sa svakom stvari. Jednoj strani koju želi i koje se boji, čije se srdžbe plaši i čije zadovoljstvo želi postići. Jednoj strani koja je sve u stanju u odnosu na njega, jer je ona Stvoritelj svega, ona je Vlasnik svega i ona je Planer svega.”

“Ovo poimanje također vraća ljudsko biće Jednom Izvoru iz koga ono crpi svoje koncepcije i značenja, svoje vrijednosti i mjerila, svoje vjerzakone i zakonike. Ono kod njega nalazi odgovor na svako pitanje koje mu se postavi u suočavanju sa Kosmosom, životom i čovjekom, sa svim znakovima pitanja koje mu oni postavе.”

“Tada dolazi do integracije ovog bića... Ono se integriše u osjećanjima i ponašanju, u poimanju i odazivanju, u pitanju doktrine i programa, u pitanju predispozicije i recepcije, u pitanju života i smrti, u pitanju težnje i akcije, u pitanju zdravlja i opskrbe, u pitanju ovoga i budućeg svijeta, tako da se ne komada, ne skreće različitim puteljcima i horizontima i ne slijedi različite puteve nasumice!”

“Kada se ljudsko biće integriše na ovaj način, ono postaje u svom najboljem stanju, jer je ono tada u stanju jedinstva koje je karakteristika suštine u njenim aspektima... Jedinstvo je suština Uzvišenog Stvoritelja. Jedinstvo je suština ovog Kosmosa - uz raznovrsnost fenomena formi i stanja. Jedinstvo je suština života i živih bića - uz raznovrsnost vrsta i

rodova. Jedinstvo je suština čovjeka - uz raznovrsnost jedinki i predispozicija. Jedinstvo je svrha ljudske egzistencije - a to je ibadet - uz raznovrsnost sfera ibadeta i njegovih formi. I tako svuda gdje god čovjek istražuje suštinu i istinu u ovoj egzistenciji...”

“Kada je ljudsko biće u stanju koje se podudara sa *suštinom* u svim njenim aspektima, onda je ono na vrhuncu svoje osobne snage, na vrhuncu - isto tako - svoje harmoničnosti sa *suštinom* ovog Kosmosa u kome živi, sa kojim saraduje; u harmoničnosti sa *suštinom* svake stvari u ovom bitku koja pada pod njegov utjecaj, ali i koja utječe na njega... Ova harmoničnost jeste to što ljudskom biću omogućava da ostvari najveća djela i obavi najuzvišeniju ulogu.”

“Kada je ova istina dostigla svoj vrhunac u izabranoj grupi prvih uslimana, Allah je na Zemlji stvorio uloge koje su ostavile duboke tragove u biću ljudske egzistencije i u biću ljudske historije...”

“Kada se ova istina nađe po drugi put - a ona se, sa Allahovom dozvolom, mora naći - Allah će njome napraviti mnogo, bez obzira na prepreke koje joj budu stajale na putu, jer postojanje ove istine samo po sebi stvara snagu koja se ne može nadvladati, zato što je ona iz same snage ovog Kosmosa i što je, također, u smjeru moći Kreatora ovog Kosmosa.”

“...Ova istina neće imati važnost samo u korigiranju vjerskog poimanja, iako je ovo korigiranje samo po sebi krupan cilj na kome počiva zgrada cijelog života. Zapravo, njena važnost je i u dobrom osjećanju života i dosezanju ovog osjećanja do najviših stepena savršenosti i harmoničnosti. Vrijednost samog ljudskog života podiže se kada cijeli život postane ibadet Allahu i kada svaka aktivnost u njemu - mala ili velika - postane dio ovog ibadeta ili sve da postane ibadet, kada pogledamo u veliko značenje ibadeta koje se krije u njemu, a to je izdvojenost Uzvišenog Allaha u Božanstvu i potvrđivanje obožavanja i predanosti samo Njemu... Ovo je stepen iznad koga se čovjek ne može više uzdići, niti može postići svoje ljudsko savršenstvo bez njegovog ostvarenja. To je stepen kojeg je dostigao Allahov Poslanik (alejhi's-selam) u svojim najvišim položajima koje je postigao. To je položaj prijema Objave od Allaha. To je također položaj Israa:

Neka je uzvišen Onaj koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svijetovima bio opomena (25/1).

Hvaljen neka je Onaj koji je u jednom času noći preveo Svoga roba iz Hrama časnog u Hram daleki, čiju smo okolinu blagoslovili kako bismo mu neka znamenja Naša pokazali. - On, uistinu, sve čuje i sve vidi (17/1).²⁴

* Prelazimo na jednu drugu vrijednost jednoće obožavanja u značenju pokornosti samo Allahu i njenom utjecaju na ljudski život:

Zaista pokoravanje Allahu oslobađa čovječanstvo od pokoravanja drugom. Ono izvodi ljude iz obožavanja ljudi i uvodi ih u obožavanje jedino Allaha. Time čovjek ostvaruje svoje istinsko dostojanstvo i svoju istinsku slobodu. Ovu slobodu i to dostojanstvo nemoguće je garantirati u okrilju nekog drugog sistema - izuzev u islamskom sistemu - jer u drugim sistemima ljudi međusobno robuju jedni drugima na jedan od mnogobrojnih načina... Bilo da je riječ o sferi vjerovanja, sferi obreda ili o sferi zakonodavstva. Sve je to robovanje. Jedno robovanje poput drugog. Vratovi se povijaju nekom drugom mimo Allaha čim se pokore da prihvate nešto od životnih pitanja a da to nije od Allaha.

Ljudi nisu u stanju živjeti a da ne budu religiozni! Ljudi moraju nečemu robovati. Oni koji ne robuju Jedinom Allahu brzo padaju u najgore oblike robovanja nekome drugom mimo Allaha, i to u svim aspektima života!

Oni padaju kao žrtve svojih neograničenih želja i prohtjeva, pa stoga gube svoju ljudsku specifičnost i poniru u svijet životinje:

Oni koji ne vjeruju - koji se naslađuju i žderu kao što stoka ždere - njihovo će prebivalište vatra biti! (47/12).

A čovjek ne može izgubiti ništa kao kad izgubi svoju ljudskost i kad padne u svijet životinje, a ovo se događa onda kada napusti robovanja jedino Allahu i kada padne u robovanje željama i strastima.

Zatim, oni padaju kao žrtve raznih vrsta robovanja ljudima... Padaju u najgore vrste robovanja vladarima i vodama koji njima raspoložu shodno zakonima koje oni donose i koji nemaju drugog cilja do zaštitu interesa samih zakonodavaca - svejedno jesu li ovi zakonodavci predstavljeni u osobi vladara, u vladajućoj klasi ili u vladajućoj rasi. Jedan pogled na sveukupnu razinu ljudskog života otkriva ovu pojavu u svakoj ljudskoj

²⁴ Iz knjige *Hasaisu't-tesawwuri'l-islami we muqawwimatuhu, I*, poglavlje *Eš-Šumul*, str. 126.-131., izvodi.

vlasti koja svoj program ne crpi od Allaha i koja se ne pridržava Allahovog zakona...

Međutim, robovanje ljudima ne zastaje kod granice obožavanja vladara, vođa i zakonodavaca... Ovo je taj jasan oblik robovanja, međutim, ovo nije sve! Robovanje ljudima predstavljeno je i u drugim, skrivenim oblicima, ali oni su često jači, okrutniji i grublji od ovog oblika! Navodimo primjer tog robovanja kreatorima mode npr. Koju samo oni vlast imaju nad veoma velikim krdom ljudi! Nad svima onima koje oni nazivaju civiliziranim! Moda koju propisuju bogovi mode - bilo u odjeći, automobilima, građevinama, prizorima ili svečanostima - predstavlja strogo robovanje kome nikako ne može umaći nijedan paganin i nijedna paganka. Štaviše, ne može ni razmišljati da izađe iz njega! Kad bi ljudi u ovom *civiliziranom* paganstvu robovali Allahu samo nešto od onoga koliko robuju kreatorima mode, bili bi veoma pobožni robovi! Šta je robovanje ako to nije ovo? Šta je vlast božanstva, ako to nije, također, vlast božanstva kreatora mode?!

Čovjek katkad vidi neku ženu kako oblači ono što otkriva njene sramotne dijelove i što istovremeno ne odgovara njenoj figuri i građi, i kako stavlja šminku koja je čini nakaznom ili predmetom podsmijavanja! Međutim, moćno robovanje bogovima nošnje i mode pokorava je i primorava na ovo poniženje kome se nije u stanju oduprijeti niti ima snage da odbije robovati tome, jer svo društvo oko nje tome robuje... Kakvo bi to trebalo biti robovanje ako to nije ovo? Kakvo bi trebalo biti vladanje i potčinjavanje ako to nije ovo?!

Ovo je samo jedan primjer niskog robovanja kada ljudi ne robuju jedino Allahu; kada robuju nekom od ljudi mimo Njega... Nije vlast vođe i vladara jedino taj omraženi i niski oblik vlasti ljudi nad ljudima i robovanja ljudi ljudima!

Ovo nas dovodi do vrijednosti jednoće obožavanja i robovanja koje se ispoljava u zaštiti života ljudi, njihove časti i imovine, s obzirom na činjenicu da to sve postaje nezaštićeno kada ljudi robuju ljudima, u bilo kom obliku robovanja... Bilo u obliku prava na propisivanje zakona, u obliku prevlasti običaja i tradicija i u obliku suverenosti doktrine i poimanja...

Robovanje nekom drugom mimo Allaha u doktrini i poimanju znači predavanje u kandže predrasuda, mitova i praznovjerja kojima nema kraja. Razni paganski džahilijeti predstavljaju neke njihove oblike, kao što

različite predrasude običnog svijeta predstavljaju njihove druge oblike. U njima se prinose zavjetni darovi i materijalne žrtve - a katkad i u djeci - pod pritiskom iskvarene doktrine i izvitoperenog poimanja. U njima ljudi žive u strahu od raznih imaginarnih božanstava, kao i od posrednika i svećenika koji su u vezi sa ovim božanstvima! Od vračeva koji su u vezi sa džinima i ifritima! Od šejhova i svetaca koji tvrde da posjeduju tajne! Od ovih... Od onih... Od predrasuda od kojih ljudi još uvijek žive u strahu i prestrašenosti, nastojeći da im se približe i da ih udobrovolje, tako da im se vratovi rastegnu, trud raspe, a snaga izgubi u besmislicama poput ovih!

Naveli smo primjer cijene robovanja nečemu drugom mimo Allaha, kao običajima, tradicijama, bogovima mode i nošnje. Treba još da saznamo koliko se novaca i truda upropasti - pored časti i morala - na ova božanstva!

Kuća sa osrednjim prihodima troši na kreme, mirise i farbe, na češljanje i dotjerivanje frizure, na štofove od kojih se pravi različita nošnja iz godine u godinu, na ono što ide uz to poput sjajne obuće i nakita koji treba da se slaže sa nošnjom, frizurom i obućom, pa do posljednje stvari koju propisuju ta ružna božanstva, dakle, kuća sa osrednjim prihodima troši polovinu prihoda i ulaže polovinu truda da bi išla uporedo sa željama tih prevrtljivih božanstava koja se ne skrašavaju na jednom mjestu. Iza toga stoje Jevreji, vlasnici kapitala koga oni angažiraju u industriju namijenjenu svijetu tih božanstava! Muškarac i žena usred svih ovih napora ne mogu nijedan trenutak prestati udovoljavati onome što zahtijeva to ružno robovanje, poput žrtvovanja truda, novca, časti i morala!

Naposlijetku dolazi cijena robovanja ljudskoj suverenosti da propisuje zakone. Žrtva koju vladajućim božanstvima prinose oni koji robuju nekom drugom mimo Allaha mnogostruko je veća od žrtve koju Allahu prinosi onaj ko obožava Allaha. Naravno, u imetku, životima i časti...

Idoli se podižu od države, od nacije, od rase, od klase, od proizvodnje... Od mnogo toga drugoga u vidu raznovrsnih božanstava...

Za ove idole udaraju bubnjevi, za njih se podižu bajraci, a oni koji ih obožavaju pozivaju se da za njih daju svoje živote i imetke, i to nepokolebljivo... Jer, kolebanje je izdaja, to je sramota... Čak i kad se čast suprotstavi zahtjevima ovih idola, čast je ta koja će biti žrtvovana. Ovo će biti počast na čijim krajevima blista krv, kako kažu trube postavljene oko ovih idola, a iza njih su ta božanstva od vladara!

Sve žrtve koje iziskuje borba na Allahovom Putu, da bi se obožavao samo Allah na Zemlji, da bi se oslobodio čovjek od robovanja tiranima i

idolima, da bi se ljudski život podigao na častan nivo koji Allah želi čovjeku, sve ove žrtve koje iziskuje borba na Allahovom Putu, iste ove žrtve, čak i veće, ulažu oni koji robuju nečemu drugom mimo Allaha! Oni koji se boje stradanja, patnje, ubijanja i gubitka života, djece i imovine ako se budu borili na Allahovom Putu, na njima je da razmisle koliko ih košta robovanje nekom drugom mimo Allaha u životu, imetku, djeci, a povrhu svega u moralu i časti... Cijena borbe na Allahovom Putu usmjerena protiv svih tiranina na Zemlji, sve to ih neće koštati koliko ih košta robovanje nekom drugom mimo Allaha, a iznad svega toga je poniženje, ljaga i sramota!

* Najzad, jednoća obožavanja i robovanja samo Allahu, a odbijanje obožavanja i robovanja nekome drugom, mimo Njega, od Njegovih stvorenja, ima veliku vrijednost u zaštiti ljudskog truda da se ne troši na obožavanje lažnih božanstava, tako da se u cjelini usmjeri izgradnji zemlje, njenom prosperitetu i prosperitetu života na njoj. Postoji jedan jasan fenomen koji se ponavlja a na koji smo mi ukazali ranije u ovom džuzu... On glasi da kad god se pojavi jedan od Allahovih robova da od sebe stvori idola čiju će osobu ljudi obožavati, mimo Allaha, njemu je potrebno, da bi bio obožavan (tj. da bi mu se pokoravalo i da bi ga se slijedilo) da napregne sve snage i moći, prvo, da zaštiti svoju ličnost, i drugo, da se proglasi božanstvom. Potrebna mu je svita, pratnja, sistem, aparat, trube i glasnici koji će ga slaviti i hvaliti. Mora se puhati u njegov mizerni "ljudski" lik kako bi postao veći i kako bi zauzeo mjesto uzvišenog "božanstva"! Ne smije se nijedan trenutak prestati puhati u taj mizerni ljudski lik. Oko njega se mora stalno čuti pjesma i hvala. Mora se okupljati svijet - svim sredstvima - da slave njegovo ime i da mu čine ceremonijalne obrede...

To je zamarajući trud koji nikad ne smije prestati, jer će se mizerna ljudska slika i lik izborati, izbljediti i nestati kad okolo prestane puhanje, udaranje u bubanj, sviranje, tamjan, slava i hvala. Onda će opet biti potreban taj iscrpljujući trud!

U ovom iscrpljujućem trudu troši se mnogo energije i novaca - nekad i života i časti. Kad bi se nešto od toga trošilo na izgradnju zemlje i unosnu proizvodnju, na prosperitet ljudskog života i njegovo obogaćivanje, to bi se čovječanstvu vratilo velikim dobrom... Međutim, ova energija i novci - ponekad životi i časti - ne troše se na ovaj dobar i unosan način, jer ljudi ne robuju samo Allahu, već robuju idolima mimo Njega.

Iz ovog kratkog osvrtta otkriva se veličina gubitaka čovječanstva u energiji, imovini, izgradnji i proizvodnji zbog toga što ono napušta obožvanje Jedinog Allaha i što obožava nešto drugo mimo Njega... To

povrh njegovih gubitaka u životima i častima, u vrijednostima i moralu... I povrh poniženja, zlostavljanja, ljage i sramote!

Ovo nije karakteristika samo jednog sistema na Zemlji već svih njih, iako su prilike različite i iako su vrste žrtava različite.

“Već se dogodilo da oni koji su griješili prema Allahu i dozvolili jednoj grupi između sebe da im sudi po zakonu, ali ne po Allahovom nego po zakonu koji donose ljudi, da su na koncu zapali u stanje robovanja ne Allahu, nego robovanja koje guta ljudske osobine, dostojanstvo i slobodu, bez obzira kakve razlike bile u tim sistemima kojima se ovi nasilnici služe, u kojima neki od njih misle da takvi sistemi garantiraju ljudima: ljudskost, slobodu i dostojanstvo.”

“Evropa je utekla od Allaha još u vrijeme svojih sukoba sa nasilničkom i omraženom Crkvom²⁵ dodajući joj ime načete i izmijenjene vjere. Evropa se pobunila protiv Boga (Uzvišenoga) u vrijeme svoje revolucije protiv te Crkve koja je povrijedila svaku ljudsku vrijednost žestinom omraženog glasa. Ljudi su tada pomislili da će ponovo naći tamo, u toj vjeri, svoju ljudskost, slobodu i dostojanstvo, kao svoje interese u sjeni tih jedinstvenih demokratskih sistema. Oni su se oslonili u svim svojim nadama i povezali sve svoje nade za te slobode i garancije koje bi im garantirali ti od strane čovjeka novouspostavljeni pozitivni ustavi, parlamentarni sistemi, sloboda štampe, sudske i zakonodavne garancije, vlast izabrane većine itd., sve ono što su govorili i obuhvatali takvi sistemi. Ali kakva je bila posljedica? Uslijedilo je kapitalističko nasilje koje je pretvorilo sve te tzv. garancije i sve te oblike i forme u puke parole i čiste fantazije. Ogromna većina je pala u najnižu vrstu ropstva nasilničkoj manjini koja dominira kapitalom i upravlja većinom u parlamentu. Novouspostavljenim ustavom! Sobodom štampe?! I svim ostalim datim garancijama u koje je narod bio povjerovao da će biti dovoljna garancija za osiguranje njihove ljudskosti, dostojanstva i slobode u punoj izoliranosti od Boga (Uzvišenog)?!”

“Izvjесne grupe ljudi iskočile su iz takvih pojedinačnih sistema kojima su dominirali kapitalizam i klase, iskočili su iz sistema i pridružili se “društvenim sistemima”. Šta su našli tamo? Ništa osim što su zamijenili vjerovanje u klasu kapitalista vjerovanjem u klasu prolaterijata, ili su zamijenili klanjanje kapitalu kapitalista i kompanija, klanjanju državi koja

²⁵ *El-Fisanu'n-neqid* u djelu *Mustaqbel li haze'd-din*.

gospodari kapitalom, pored gospodarenja i vlasti. Na taj način oni dolaze u težu situaciju nego što su bili u situaciji kapitalizma i sloja kapitalista.”

“I u jednom i u drugom slučaju, situaciji i sistemu, čovjek postaje dužnik čovjeku, za njihovo bogatstvo plaća ogromni porez svojim životom i podiže ih na nivo raznovrsnih gospodara i božanstava u svakom slučaju.”

“Zbog svega toga, u svijetu mora postojati robovanje; ako neće biti klanjanje samo Allahu, to će biti nekome drugome. Klanjanje samo Allahu omogućava ljudima slobodu, dostojanstvo, čast i ugled. Robovanje drugome, a ne Allahu, guta svaku vrstu ljudskosti čovjeka, njegovo dostojanstvo, slobodu i vrlinu, zatim ždere i njihova sredstva i, na kraju, i njihove materijalne interese.”

“Zbog toga je pitanju Božanstva i klanjanja bila u svim poslanstvima Allaha (Uzvišenog) i Njegovim Knjigama posvećivana velika pažnja. Ova sura je jedan od uzoraka te pažnje. Ovo pitanje nije vezano za klanjanje kipovima i totemima u najprostijem dalekom džahilijetstvu nego je vezano i odnosi se na svakog čovjeka, u svako vrijeme i na svakom mjestu. Odnosi se na sve džahilijete ili paganstva iz prahistorije, paganstva iz historije i paganstva XX. stoljeća i svakog drugog džahilijeta koji se bazira na klanjanju čovjeka drugom čovjeku.”²⁶

Zaključna riječ koja se može reći o ovom pitanju jeste da je kristalno jasno iz svih ovih kur’anskih izvještaja - a ova sura je jedan primjer tih izvještaja - da problem robovanja, slijeđenja i vlasti - za koje se u ovoj suri upotrebljava izraz *ibadet* - jeste problem doktrine, vjerovanja i islama, a ne problem *fikha*, politike ni sistema!

To je problem doktrine, da li je ima ili nema To je problem vjerovanja, da li postoji ili ne postoji. To je problem islama, da li će se ostvariti ili se neće ostvariti... Zatim je to poslije - poslije toga a ne prije toga - problem programa za realni život koji je postavljen u vjerozakonu, sistemu i odredbama, i u okolnostima i organizacijama u kojima će biti ostvaren taj vjerozakon i sistem i u kojima će biti provedene te odredbe.

Isto tako, problem *ibadeta* nije problem obreda, već problem pokoravanja, slijeđenja, sistema, vjerozakona, *fikha*, odredbi i okolnosti u realnom životu... Zbog toga je on, s obzirom na činjenicu da je također zaslužio svu ovu pažnju u Božanskom programu predstavljenom u ovoj

²⁶ Izvodi iz XI džuzua, str. 115-116 originala : osvrt na suru Junus, koji je zgodan i za osvrt na suru Hüd (1754-1755).

vjeri, zaslužio sve ove poslanike i objave, kao što je zaslužio i sva ova stradanja, muke i žrtve.

Sada smo stigli do toga da slijedimo kazivanja u ovoj suri prateći njihova ukazivanja na dinamičnu liniju islamskog vjerovanja u historiji čovječanstva.

Ranije smo objasnili u osvrtu na kazivanje o Nuhu²⁷ u ovom džuzu da je islam bio prva vjera koju je upoznalo čovječanstvo preko Ādema (alejhi's-selam), prvog oca čovječanstva, zatim preko Nūha (alejhi's-selam), drugog oca čovječanstva... Zatim preko svakog poslanika... Objasnili smo da islam znači jednoću Božanstva sa aspekta vjerovanja, poimanja i usmjerenja kroz ibadet i obrede, da znači jednoću Gospodara sa aspekta robovanja, slijeđenja, pokornosti i potčinjenosti, tj. jednoću tutorstva, suvereniteta, usmjerenja i zakonodavstva.

Također smo objasnili da je džahilijet, bilo da se radi o džahilijetu vjerovanja, poimanja, ibadeta i obreda, ili o džahilijetu robovanja, slijeđenja, pokornosti i potčinjenosti - ili jednom i drugom zajedno - spopadao i snalazio čovječanstvo nakon što je ono upoznalo islam preko poslanika (neka je na njih Allhov salavat i selam). Džahilijet je kvario njihova vjerovanja i poimanja kao što je kvario njihove živote i okolnosti, i to robovanjem nečemu drugom mimo Uzvišenog Allaha - svejedno bilo to robovanje totemu, kamenu, drvetu, zvijezdi, planeti, duši ili različitim dušama, ili pak robovanje nekom od ljudi: svećeniku, vraču ili vladaru... Sve je to isto u svom označavanju devijacije od monoteizma ka politeizmu i izlaženje iz islama u džahilijet.

Iz ovog historijskog toka - koga kazuje Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi kojoj je laž strana s bilo koje strane - izlazi na vidjelo greška u metodu koji slijede znanstvenici komparativnih religija kao i pogrešnost rezultata do kojih oni dolaze posredstvom ovog metoda...

Do greške u metodu dolazi zbog toga što on slijedi liniju džahilijeta koji je poznavalo čovječanstvo, a zanemaruje liniju monoteizma koji su donijeli poslanici (neka je na njih salavat i selam). Oni se, štaviše, u svom

²⁷ Str. 70.-76.

slijedenju linije džahilijeta drže samo onoga što su sačuvali spomenici džahilijetskih vremena oko kojih historija samo kruži - a to je skorašnje novorođenče koje iz historije čovječanstva zna samo malo, a i ovo malo što zna, zna samo putem vjerovatnoće i pretežnosti! Oni, čak i kad nađu na neki od spomenika monoteizma, koje su donosile Objave a koji je sedimentiran u nekom historijskom džahilijetu u jednom unakaženom obliku monoteizma, kao što je Ahnatonov monoteizam, npr., u staroegipatskoj religiji, oni tada namjerno zanemaruju te spomenike monoteističkog učenja - makar i u formi pretpostavke. Ahnaton se pojavio u Egiptu poslije Júsufovog (alejhi' s-selam) doba i njegovog propovijedanja monoteizma, kao što je to navedeno u Časnom Kur'anu, prenoseći njegove riječi upućene svojim drugovima u tamnici, u suri Júsuf:

"Ja se klonim vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji i onaj svijet ne priznaje, i ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrāhima i Ishāka i Jākuba; nama ne priliči da ikoga Allahu smatramo ravnim. To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima, ali većina ljudi nije zahvalna. O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni? Oni kojima se, mimo Njega, klanjate samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, - Allah o njima nikakva dokaza nije objavio. Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna (12/37-40).

Oni to čine zato što je čitav metod od početka uspostavljen na neprijateljstvu i odbijanju vjerskog programa zbog bure do koje je došlo između evropske Crkve i naučnog istraživanja u svim njegovim oblicima u jednom historijskom periodu. Metod je uspostavljen, a njegovi nosioci su bili odlučni da iz temelja opovrgnu tvrdnje Crkve kako bi uništili samu Crkvu. Zbog toga je metod bio devijantan od samog početka, jer je unaprijed prejudicirao određene rezultate prije početka istraživanja!

Čak i poslije otupljivanja oštrice neprijateljstva prema Crkvi, a poslije rušenja njenog nepravednog monopola u nauci, politici, ekonomiji, metod je nastavio svojim putem jer se nije mogao osloboditi temelja na kome je uspostavljen i običaja koji su se nagomilali na ovaj temelj, tako da je to postalo principom metoda!

Što se tiče greške u rezultatima, ona je apsolutna nužnost greške metoda iz samog temelja. Ova greška je to što je opečatilo sve rezultate metoda ovim pečatom...

Bez obzira na to kakav bio metod i kakvi bili rezultati do kojih taj metod dolazi, njegovi nalazi su potpuno oprečni Božanskim zaključcima i odlukama koje iznosi Časni Kur'an... Ako je nemuslimanu i dozvoljeno da prihvati rezultate koji su u otvorenoj oprečnosti sa riječima Uzvišenog Allaha u nekom od pitanja, nije dozvoljeno istraživaču da, nudeći svoj naučni rad ljudima, a on je "musliman", prihvaća takve rezultate. To je stoga što su kur'anske odluke o pitanju džahilijeta i islama, o tome da islam prethodi džahilijetu u ljudskoj povijesti i da monoteizam prethodi mnogoboštvu i dualizmu, potpuno kategorične i nisu podložne slobodnim interpretacijama. One spadaju u ono za što se kaže da je iz vjere nužno poznato. Zato onaj ko prihvaća rezultate nauke komparativnih religija u ovoj stvari mora da bira između govora Uzvišenog Allaha i riječi znanstvenika komparativnih religija. Drugačije rečeno, da bira između islama i neislama, jer je Allahov govor o ovom problemu eksplicitan i jasan, a nije implicitan i nejasan!

Bilo kako bilo, ovo zaista nije tema o kojoj mi imamo cilj govoriti u ovom konačnom osvrtu... Ono što je naš cilj jeste da uvidimo tu dinamičnu liniju islamskog vjerovanja u ljudskoj povijesti. Islam i džahilijet se uzajamno smjenjuju u ljudskoj povijesti. Šejtan koristi ljudsku slabost i urođenu strukturu ovog stvorenja dvostruke prirode i usmjerenja i odvraća ljude od islama, nakon što ga upoznaju, i odvodi ih ponovo u džahilijet. Kada je taj džahilijet doživljavao svoj vrhunac, Allah je slao ljudima poslanika koji ih je opet vraćao u islam i izbavljao ih iz džahilijeta. Prvo iz čega ih je izbavljao jeste da ne robuju drugim božanstvima mimo Uzvišenog Allaha... Prvo čemu ih je vraćao jeste robovanje jedino Allahu u svim stvarima, a ne samo u ritualnim obredima, niti samo u vjerovanju srcem.

Ovo viđenje nam pomaže da procijenimo stanje čovječanstva danas, kao i da odredimo prirodu islamskog poziva...

Zaista, čovječanstvo danas - u cijelosti - prakticira opći povratak u džahilijet iz koga ga je izbavio Posljednji poslanik Muhammed (alejhi's-selam). To je džahilijet koji je predstavljen u različitim fazama.

Neke forme džahilijeta se ispoljavaju u nevjerovanju Uzvišenog Allaha i negiranju Njegove egzistencije... To je džahilijet u sferi vjerovanja i poimanja, kakav je džahilijet komunista.

Druge forme džahilijeta se ispoljavaju u nakaznom priznavanju egzistencije Uzvišenog Allaha, u devijantnom vršenju ritualnih obreda i

devijantnom slijeđenju i pokoravanju, kao što je džahilijet idolopoklonika Hindusa i drugih... I kao što je isto tako džahilijet Jevreja i kršćana.

Treće forme džahilijeta se ispoljavaju u ispravnom priznavanju egzistencije Uzvišenog Allaha i vršenju ritualnih obreda, uz opasnu devijaciju u poimanju značenja svjedočenja da nema Boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik, i uz potpuni širk u robovanju, slijeđenju i pokoravanju. To je džahilijet onih koji sebe nazivaju "muslimanima", misleći da su u islamu i da su sebi priskrbili atribut islama i njegova prava pukim izgovaranjem dvaju šehadeta i vršenjem ritualnih obreda, uz njihovo loše razumijevanje značenja dvaju šehadeta i uz njihovo predavanje i robovanje nekom drugom od ljudi mimo Allaha!

Sve je ovo džahilijet. Sve je ovo nevjerovanje u Allaha poput onih predašnjih, ili je pridruživanje Allahu druga poput ovih posljednjih.²⁸

Ovo sagledavanje realnog stanja čovječanstva, na ovaj jasan način, potvrđuje nam da se čitavo čovječanstvo danas odmetnulo u totalni džahilijet i da pati od mučnog vraćanja u džahilijet iz koga ga je spasio islam nebrojeno puta, a posljednji put je bio islam koga je donio Muhammed (alejhi's-selam)... Ovo sa svoje strane određuje prirodu glavne uloge prethodnice islamskog preporoda, osnovnog zadatka o kome treba da se brine čovječanstvo, kao što određuje odlučnu startnu poziciju u ovom zadatku.

Ova prethodnica je dužna da iznova otpočne pozivati čovječanstvo da uđe u islam po drugi put, a da napusti ovaj odvratni džahilijet u koji se odmetnulo. Ona je dužna da odredi osnovno značenje islama, a to je vjerovanje samo u Allahovo Božanstvo, vršenje vjerskih obreda jedino u Allahovo ime, te robovanje, slijeđenje, pokoravanje i potčinjavanje u svim životnim poslovima Jedinom Allahu... Zatim da naglasi da bez svih ovih značenja nema ulaska u islam, da se bez toga ljudi ne mogu kvalificirati atributom muslimana, niti da mogu imati prava koja im islam daje u njihovim životima i imovini. U slučaju izostanka samo jednog od ovih značenja, tretirat će se kao da su izostala sva ostala značenja, ljudi izlaze iz islama a ulaze u džahilijet i nesumnjivo se kvalificiraju nevjernicima ili politeistima...

To je doista novi krug džahilijeta koji dolazi poslije islama, pa se s njime mora sučeliti krug islama koji se sučeljava sa džahilijetom, kako bi

²⁸ V. *Me'alimu fi't-tariq*, poglavlje *La ilahe illa'llah menhedžu hajat*.

ljude vratio Allahu po drugi put i kako bi ih izbavio iz obožavanja ljudi, a uveo ih u obožavanje jedino Allaha.

Ova stvar mora dostići upravo taj stepen odlučnosti i jasnoće u dušama te muslimanske grupe koja se suočava sa totalnim džahilijetom u ovom teškom periodu života čovječanstva... Bez ove odlučnosti i jasnoće prethodnica islamskog preporoda neće moći izvršiti svoju zadaću u ovom kritičnom periodu ljudske historije. Ona će se kolebati pred džahilijetskim društvom - držeći ga islamskim društvom - pa će izgubiti osjećaj za određivanje pravih ciljeva nakon što izgubi osjećaj polazne tačke na kojoj čovječanstvo zbilja stoji, a ne na kojoj ona pretpostavlja da stoji! A razlika između pretpostavke i stvarnog stanja je veoma, veoma velika!

Napravit ćemo posljednju stanku u ovom konačnom osvrtu pred jedinstvenim stavom poslanika prema svojim narodima kojima su bili slani i na različitost ovog stava na početku i na kraju, kako to iznose kazivanja o poslanicima u ovoj suri:

Svaki poslanik je bio poslan svom narodu. U početku poziva poslanik je bio jedan od pripadnika svoga naroda. Pozivao ih je u islam kao što brat poziva svoju braću i želio im ono što brat želi svojoj braći, a to je dobro na koje ga je Allah uputio i za koje nalazi dokaz u samome sebi od svog Gospodara.

Ovo je bila pozicija svakog poslanika prema svome narodu na samom početku... Međutim, ovo nije bila pozicija nijednog poslanika na kraju!

Poslaniku se odazivao jedan dio njegovog naroda i povjerovao u ono što mu je bilo objavljeno da im dostavi... Oni su obožavali jedino Allaha, kao što je od njih i traženo, skidajući sa svojih vratova omču robovanja nekome od Njegovih stvorenja... Tako su postajali muslimani... Postajali su *odan ummet*... Drugi dio naroda se nije odazvao poslaniku. Oni nisu povjerovali u ono što im on donosi. Oni su ustrajali u robovanju nekome drugome, mimo Allaha, od Njegovih stvorenja. Oni su ostajali u svom džahilijetu, ne napuštajući ga i ne prelazeći u islam... Zato su postajali *nevjernički narod*...

Tako se jedan narod u odnosu na poslanikov poziv dijelio na dva naroda: na muslimanski ummet i na nevjernički narod. Taj jedan narod nije više bio jedan ummet kao što je bio prije poslanstva, uprkos činjenici što su jedan narod po rodu i porijeklu. Međutim, veza roda i porijekla, veza zemlje i zajedničkih interesa... nije više određivala njihove međusobne odnose kao što je to bilo prije poslanstva. Sa poslanstvom se pojavila jedna druga veza koja je okupljala ili razdvajala jedan te isti narod... Bila je to veza vjerovanja, programa i robovanja... Ova veza je razdvojila jedan narod i od njega stvorila dva različita naroda koji se više ne mogu složiti niti koegzistirati!

Tako se, kada se pojavila ova razlika u vjerovanju kod svake od ovih grupa, poslanik i vjernički narod s njim odvojio od svog naroda na osnovu vjerovanja, programa i robovanja... Oni su se rastavljali od nevjerničkog naroda koji je prije poslanstva bio njihov narod, njihov ummet i njihov rod... Razišla su se dva programa pa su se razišla i dva naroda od kojih su postala dva ummeta koja su nastala od jednog roda i naroda, ali koja se sada ne mogu sjediniti niti koegzistirati!

Kada su se muslimami odvojili od svog naroda zbog vjerovanja, programa i robovanja, i Allah je razdvojio među njima, pa je uništavao nevjernički a spašavao vjernički narod... Ovo pravilo je ostalo općevažice tokom historije kao što smo vidjeli u ovoj suri...

Ono u što prethodnica islamskog preporoda treba da bude sigurna jeste da Uzvišeni Allah nije razdvojio između muslimana i njihovih neprijatelja iz njihovog naroda sve dok se muslimani nisu odvojili od svojih neprijatelja, dok nisu oglasili da ih napuštaju zbog politeizma u kome se nalaze, dok im nisu otvoreno stavili do znanja da oni vjeruju jedino u Allaha, a da ne vjeruju u njihova lažna božanstva, da ne slijede moćne tirane niti da učestvuju u životu i društvu kojim vladaju ovi tirani po zakonima koje Allah nije propisao bilo vezano za obrede, vjerovanje ili zakone.

Moć Uzvišenog Allaha nije intervenirala da bi uništila nasilnike prije nego što se od njih ne odvoje muslimani... Sve dok se muslimani ne odvoje od svog naroda, dok ga se ne odreknu, dok ne oglase da se njihova vjera razlikuje od njihove vjere, njihov program od njihovog programa, i njihov put od njihovog puta, Allahova moć se ne miješa da ih rastavi jedne od drugih i da ostvari Allahovo obećanje da će pomoći vjericima, a uništiti nasilnike...

Ovo je generalno pravilo koje prethodnica islamskog preporoda treba shvatiti i na njegovim osnovama graditi svoj pokret i akciju.

Prvi korak jeste da otpočne sa pozivanjem ljudi da prihvate u islam, da robuju samo Allahu ne pridružujući Mu druga i da napuste robovanje bilo kome od Njegovih stvorenja - u bilo kojoj od formi robovanja. Zatim će doći do polarizacije jednog naroda na dva dijela, vjernici monoteisti koji robuju jedino Allahu - staju u jedan red - ili Ummet - a politeisti koji robuju nekome od Allahovih stvorenja - u drugi red... Onda se vjernici odvajaju od politeista... Potom se ispunjava Allahovo obećanje o pomoći vjernicima, a uništenju nevjernika... Kao što se to nužno dešavalo tokom ljudske historije.

Katkad se period pozivanja prije praktičnog razdvajanja oduži, međutim, ideološko i emocionalno razdvajanje mora se desiti od prvog trenutka.

Ponekad se proces razdvajanja između dva ummeta nastala od jednog naroda odvija sporo, pa se broj žrtava, muka i patnji povećava u jednoj ili više generacija pobornika misije i istine. Međutim, Allahovo obećanje o razdvajanju mora u srcima vjerničke grupe biti vjerodostojnije od vidljive realnosti u jednoj ili više generacija. Ono će, bez sumnje, doći. Allah neće iznevjeriti Svoje obećanje po kome se odvijao Njegov zakon kroz ljudsku historiju.

Sagledavanje ovog zakona na ovaj kategoričan i jasan način također je nužno za islamski pokret u sučeljavanju sa općim ljudskim džahilijetom. To je Zakon koji se odvija i on nije ograničen vremenom ni prostorom... Sve dok se prethodnica islamskog preporoda sučeljava danas sa čovječanstvom koje se nalazi u jednoj ponovljenoj fazi džahilijeta, sučeljavajući se s njim s istim onim vjerovanjem sa kojim su se sučeljavali poslanici (neka je na njih salavat i selam) kad god se ono odmetalo i padalo u džahilijet poput ovog, muslimanska skupina mora ići svojim putem, nastojeći, naravno, da sebi pojasni polaznu i krajnju tačku, kao i šta nosi period poziva između te dvije tačke, tvrdo vjerujući da Allahov zakon ide svojim tokom i da sretan ishod pripada bogobožaznima.

Naposljetku, zadržavajući se pred kur'anskim kazivanjima u ovoj suri postaje nam jasnija priroda programa ove vjere, kako je on predstavljen u Časnom Kur'anu... To je dinamična priroda koja sučeljava ljudsku realnost sa ovim Kur'anom, realnim i praktičnim sučeljavanjem...

Ova kazivanja su objavljivana Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) u Mekki, kada je vjernička manjina s njim u njoj bila blokirana u njenim četvrtima. Kada je islamski poziv u njoj bio zaleđen, a put težak i dug, muslimani kao da mu nisu vidjeli kraja! Ova kazivanja su im otkrivala kraj puta i pokazivala njegove znakove u svim njegovim fazama. Ona su ih uzimala za ruke i vodila ih ovim putem. Put je bio prohodan i spojen sa časnom povorkom poziva u islam cijelim tokom ljudske povijesti. Ova povorka je bila bliska i poznata, a ne strana i nepoznata! Oni su društvo te spojene povorke na poznatom putu! Oni nisu zalutala grupa u odsječnoj pustinji! Oni prolaze od početka do kraja prema tekućem zakonu. Oni ne idu nasumice slijedeći puku slučajnost!

Ovako se Kur'an kretao u muslimanskim redovima, pokrećući ove redove zacrtanim i sigurnim pokretima...

Ovako je moguće da se Kur'an danas i sutra kreće među prethodnicom islamskog preporoda, pokrećući je također na zacrtanom putu poziva...

Ovoj prethodnici je potreban Kur'an da u njemu traži inspiraciju i nadahnuće. Da u njemu traži inspiraciju za program pokreta, njegove korake i faze. Da u njemu traži nadahnuće za odazive na koji će ovi koraci i faze nailaziti i za dobar svršetak koji je očekuje na kraju puta.

Kur'an - u ovoj formi - neće biti puka riječ koja se uči radi bereketa, već će pulsirati životom, silazeći u tom trenutku mobilnoj muslimanskoj zajednici da se s njim kreće, da prati njegove smjernice i da očekuje Allahovo obećanje dato u njemu.

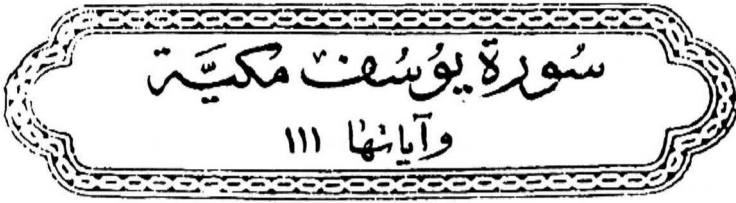
Ovo je ono što mislimo kad kažemo da će Kur'an otvoriti svoje tajne samo muslimanskoj zajednici koja se s njim kreće da ostvari njegovo značenje u realnom svijetu. A ne onima koji ga uče samo radi bereketa! Niti onima koji ga čitaju isključivo radi umjetničkog i naučnog istraživanja, niti pak onima koji ga izučavaju da bi u njemu jedino pratili lijep način izražavanja!

Svi ovi neće iz ovog Kur'ana shvatiti ništa što je vrijedno spomena, jer ovaj Kur'an nije objavljen da bude predmetom izučavanja na ovaj način, već je objavljen da bude predmet i sredstvo akcije i usmjerenja.

Oni koji sučeljavaju tiranski džahilijet sa istinitom vjerom islamom, oni koji se bore sa zalutalim čovječanstvom da ga iznova vrata u islam, oni koji se bore protiv idola na Zemlji kako bi izveli ljude iz robovanja ljudima, a uveli ih u robovanje jedino Allahu...

Jedino su oni ti koji razumiju i shvaćaju Kur'an, jer oni žive u atmosferi sličnoj onoj u kojoj je on objavljen. Oni pokušavaju ono što su pokušavali oni kojima je objavljen prvi put i oni u toku akcije i borbe izvršavaju ono što znače njegovi tekstovi, jer oni nalaze ova značenja predstavljena u dešavanjima i događajima... Je li ovo jedina nagrada za sve patnje i bolove koji ih snalaze?... Hoću li reći - nagrada?! Ne, nikako, Boga mi! To je velika blagodat od Allaha... .. *Reci: "Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju"* (10/58).

Hvala Velikom Allahu, Gospodaru velike blagodati...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**SURA JUSUF
OBJAVLJENA U MEKKI,
IMA 111 AJETA**

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ovo je mekkanska sura. Objavljena je poslije sure Hüd u tom kritičnom vremenu o kome smo govorili prilikom predgovora sure Junus i sure Hüd... između godine tuge u kojoj su umrli Ebu Talib i Hatidža, dva oslonca Allahova Poslanika (alejhi's-selam), i prvog i drugog sastanka na Akabi, koji Poslaniku (alejhi's-selam), muslimanima i Pozivu otvaraju izlaz za seobu u Medinu... Na osnovu ovoga, ovo je jedna od kur'anskih sura koja je objavljena u tom kritičnom vremenu u povijesti islama i života Poslanika (alejhi's-selam) i muslimanske zajednice u Mekki.

Sura je u cijelosti mekkanska, bez obzira što se tvrdi u Državnom Mushafu da su ajeti 1, 2, 3 i 7 objavljeni u Medini. Tekst prva tri ajeta glasi:

Elif-lam-ra. Ovo su ajeti Knjige jasne! (12/1).

Objavljujemo je kao Kur'an na arapskom jeziku da biste razumjeli (12/2).

Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo iako prije njega nisi doista ništa znao (12/3).

Ovi ajeti predstavljaju prirodni uvod u ono što će poslije njih direktno doći, početak kazivanja o Jūsufu (alejhi's-selam). Tekst navedenog ajeta u kontekstu glasi:

Kada Jūsuf reče ocu svome: "O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše" (12/4).

Kazivanje poslije toga ide svojim putem do kraja.

Uvod u ovo kazivanje iskazano riječima Uzvišenog Allaha: *Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo iako prije njega nisi doista ništa znao: (12/3)* pojavljuje se kao prirodan uvod, koji prati objavu kazivanja...

Također i ove sigle na početku sure (Elif Lam Ra) i potvrda da su to ajeti Knjige jasne, kao i potvrda da je Allah objavio ovu Knjigu na arapskom jeziku... pripadaju također mekkanskoj atmosferi Kur'ana, u sučeljavanju politeista Mekke da je Kur'an na arapskom jeziku, za koji su tvrdili da Poslaniku Kur'an diktira jedan čovjek. Jezik toga čovjeka je jezik tudina, a ovo je Kur'an na arapskom jeziku. Zatim je to i potvrda da je to Objava od Allaha Poslaniku (alejhi's-selam), koji o njenom sadržaju i smjernicama otprije nije ništa znao.

Ovaj uvodni dio je u skladu sa osvrtom koji se nalazi na kraju kazivanja, a u kome Uzvišeni Allah kaže:

Eto to su neke nepoznate vijesti koje Mi tebi objavljujemo, a ti nisi bio s njima kada su se oni odlučili, i kada su onako lukavi bili (12/102).

Postoji, dakle, zaplet između uvoda u kazivanje i komentara na to kazivanje iz koga se vidi da su i uvodni dio sa kazivanjem i komentarom objavljeni u isto vrijeme.

Što se tiče sedmog ajeta, kontekst je bez njega nefunkcionalan. Nije u redu ako kažemo da je ova sura objavljena u Mekki i da je njoj pridodat sedmi ajet koji je objavljen u Medini, zbog toga što se u osmom ajetu nalazi zamjenica koja se vraća na Jūsufa i njegovu braću, spomenute u sedmom ajetu. Otuda su, izgleda, oba ajeta objavljena u isto vrijeme. Evo teksta tih ajeta:

U Jūsufu i braći njegovoj nalaze se pouke za sve koji se raspituju (12/7).

Kada oni rekoše: "Jūsuf i brat njegov draži su našem ocu od nas, a nas je čitava skupina. Naš otac, zaista, očito griješi (12/8).

Nedvojbeno je iz ovoga da su ova dva ajeta objavljena zajedno u neprekidnom kontekstu sure.

Cijela sura predstavlja jedno tijelo koje ima sve osobenosti mekkanskog perioda Objave u tematici, atmosferi, okrilju i inspiraciji... Povrh toga, u ovoj suri se očituje i to teško i nelagodno vrijeme kao osobito svojstvo. U vrijeme kada je Poslanika (alejhi's-selam) zadesila samoća, iseljništvo i bojkot u džahilijetu Kurejša - od Godine tuge - a sa njim je sve ovo zadesilo i muslimansku zajednicu -, Allah (Uzvišeni) mu kazuje kazivanje o njegovom bratu Jūsufu ibni Jākubu ibni Ishāku ibni Ibrāhīmu (neka je na sve njih salavat i selam), koji je bio izložen raznim iskušenjima i nevoljama, kao što je pakost braće, iskušenje straha u bunaru kada je u njega bačen, iskušenje ropstva, kada je prebacivan kao kakva roba iz ruke u ruku bez zaštite roditelja ili bližih rođaka, iskušenje zavjere Azizove žene i drugih žena, a prije toga, iskušenje zavođenja i žudnje, iskušenje zatvora poslije udobnog i lagodnog života na dvoru Azizovom, zatim, iskušenje udobnog života i apsolutne vlasti, kada neograničeno raspolaže i kontroliše živežne namirnice; iskušenje ljudskog osjećaja kada se susreće, poslije toga, sa svojom braćom koji su ga bacili u bunar i koji su bili uzrok svih ovih nedaća i iskušenja. Ove nedaće i ova iskušenja Jūsuf (alejhi's-selam) je strpljivo podnosio i kroz to nastavio pozivati u islam. Iz svih ovih nedaća on je izišao potpuno čist. Posljednje njegovo obraćanje, posljednja njegova preokupacija u momentu kada je savladao sve ove poteškoće, u momentu susreta sa svojim ocem čije stanje se popravilo, u momentu tumačenja sna i realiziranja toga onako kako je on to vidio: *Kada Jūsuf reče ocu svome: "O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše"*, (12/4), posljednja njegova preokupacija u ovome momentu jeste okretanje svome Gospodaru u cijelosti, onako kako je to u Kur'anu predstavljeno:

I kad izidoše pred Jūsufa, on prvi roditelje svoje na grudi i reče: "Nastanite se u Misiru, svakog straha, ako Bog da, oslobođeni!" I on roditelje svoje postavi na prijesto i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: "O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg. Gospodar moj ga je ispunio. Allah je bio dobar prema meni kad me je iz tamnice izbavio i vas iz pustinje doveo, nakon što je šejtan između mene i braće moje bio razdor posijao. Gospodar moj je zaista milostiv onome kome On hoće, i On, zaista, sve zna i mudar je. Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju nekih snova! O Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti si Zaštitnik moj i na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!"

(12/99-101).

Ovo je bila njegova želja poslije moći, blagostanja i svakojakih iskušenja, da ga njegov Gospodar uzme k Sebi kao muslimana i da ga pridruži Svojim dobrim robovima, a ta želja je izražena nakon svih tih iskušenja i patnje, dugog strpljenja i velikog trijumfa...

Nije nikakvo čudo što se ova sura i njen sadržaj, odnosno njeno kazivanje o Jūsufu (alejhi's-selam), kao i komentiranje toga na kraju, objavljuje Muhammedu, Božijem Poslaniku, i muslimanskoj skupini u Mekki u ovom razdoblju kao jedan vid rasonode i spokoja, također kao i vid otpora onima koji ih proganjaju, iseljavaju i tiranišu.

Nije to ništa čudno! Moja misao je u ovome momentu zaokupljena osjećajima da ova sura daje "zeleno svjetlo" Poslaniku i muslimanima za iseljenje iz Mekke u neki drugi grad u kome će islam doživjeti uspjeh i učvrstiti se, bez obzira što je do iseljenja došlo pod pritiskom, kao što je i Jūsuf izveden iz okrilja svoga oca kako bi bio suočen sa svim ovim iskušenjima da bi se na kraju to pokazalo kao uspjeh i učvršćenje:

I eto tako Mi Jūsufu dadosmo lijepo mjesto na Zemlji i naučismo ga tumačenju snova - a Allah čini šta hoće, ali većina ljudi ne zna (12/21).

To je bilo kada je došao u Egipat na dvor Azizov... a bio je i dalje dječak koji je prodavan kao i svako drugo roblje.

Misao me nijednog momenta ne napušta da uživam u tom posebnom ukusu - na koji samo ukazujem, bez mogućnosti da to i riječima izrazim -, tom komentaru koji slijedi samo kazivanje:

A Mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali. Zar ovi ne putuju po svijetu, pa ne vide kako su skončali oni prije njih, - a onaj svijet je doista bolji za one koji se budu Allaha bojali - zar se nećete opametiti! I kad bi poslanici gotovo nadu gubili i pomišljali da će ih lašcima proglasiti, pomoć Naša bi im došla: Mi bismo spasili one koje smo Mi htjeli, a kazna Naša ne bi mimoišla narod nevjernički. U kazivanjima o njima je pouka za one koji su razumom obdareni. Kur'an nije izmišljena besjeda, on priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, i objašnjava sve, i putokaz je i milost naroda koji vjeruje (12/109-111).

To otkriva tok Božijeg zakona kada poslanici gube nadu, kao što ju je izgubio Jūsuf u svom dugom i neprekidnom iskušenju. To je nagovještaj radosti nakon žalosti... To je otkrivanje i taj nagovještaj mogu da shvate samo vjernička srca koja u ovoj i sličnoj situaciji žive i dišu, koja osjete i pažljivo promatraju nagovještaj tog otkrivanja iz daljine.

Sura je u cijelosti opečaćena kazivanjem o Jūsufu. Sva druga kazivanja u Kur'anu - osim kazivanja o Jūsufu - data su u seriji od po nekoliko krugova. Svaki krug, ili više njih, odgovara temi, smjeru i atmosferi sure, čak i kazivanja koja su u cijelosti kazana u jednoj suri, kao što je kazivanje o Hūdu, Sālihu, Lūtu i Šu'ajbu; sva su ona kazana koncizno. Kazivanje o Jūsufu, međutim, završeno je u jednoj suri u potpunosti i cijelom svojom dužinom. To je ono što ovu suru izdvaja u odnosu na druge kur'anske sure.

Ova njena posebna narav odgovara prirodi kazivanja i daje mu punu interpretaciju. Počinje sa snom Jūsufovim, a završava tumačenjem toga sna, što nikako ne odgovara da to bude jedan krug, ili više njih, čiji se ostatak može kazati u nekoj drugoj suri.

Ova narav je dovoljna ovom kazivanju. Ona je, osim toga, dovoljna i za realizaciju cilja radi koga je kazano ovo kazivanje i njegov komentar na samom kraju kazivanja.

Pokušat ćemo kazati konačnu riječ o ovome koja će nam otkriti taj jedinstveni kur'anski program...

Neka nam Allah u tome pomogne!

Kazivanje o Jūsufu onako kako je kazano u ovoj suri predstavlja puni model islamskog metoda u umjetničkoj interpretaciji kazivanja onoliko koliko model predstavlja ovaj metod u psihološkoj, ideološkoj, pedagoškoj i dinamičkoj interpretaciji. Pa, i pored toga što je kur'anski metod jedan kada je riječ o predmetu i interpretaciji, kazivanje o Jūsufu se pokazuje kao specijalna prilika za iznošenje ovog metoda u odnosu na njegovu umjetničku interpretaciju.

Kazivanje predočava ličnost Jūsufa (alejhi's-selam) - glavnu ličnost u kazivanju - u svim etapama njegovog života i svim dijelovima toga života, sa svim uslišavanjem želje ove ličnosti u svim dijelovima i svim etapama. Kazivanje predočava sva iskušenja kojima je bila izložena ova ličnost u ovom kazivanju, raznovrsna iskušenja u svojoj suštini i orijentaciji; iskušenje udobnog života, bijede i poteškoća; iskušenje pomoću strasti i vlasti; iskušenje emocijama i ljudskim osjećanjima naspram mnogih

stajališta i mnogih ličnosti. Iz svih ovih iskušenja dobri rob izlazi potpuno čist upućen svome Gospodaru, sa skrušenom molbom kao što smo istakli na kraju pasusa koji je svemu ovome prethodio.

Pored predočavanja glavne ličnosti, kazivanje u različitim stepenima konciznosti predočava i sporedne ličnosti na odgovarajućim mjestima izlaganja i na različitoj udaljenosti od centra promatranja u posebnim položajima svjetlosti i sjena. Kazivanje korespondira sa ljudskom dušom u njenoj sveobuhvatnoj realnosti, predstavljenoj raznovrsnim primjerima: primjer Jákuba, ožalošćenog roditelja koji voli i spokojnog poslanika... primjer braće Jūsufove i njihove ljubomore, zavidnosti, zavjere i manevrisanja, suočavanje sa tragovima zločina, slabost i začuđenost pred ovim suočavanjem, izdvajajući među njima jednu ličnost sa jedinstvenim osobenostima u svakoj etapi kazivanja... primjer Azizove žene sa svim njenim nagonima, željama i ženskom neobuzdanošću onako kako to umije da učini i usmjeri sredina egipatskog džahilijeta na dvorovima vladara, uz njen lični karakter koji se jasno vidi kroz njeno ponašanje toliko jasno kao i sama sredina, primjeri žena visokog klasnog društva u džahilijetskom Egiptu; svjetlost koja osvjetljava sredinu i njenu logiku, kao što je to razotkriveno u riječima drugih žena prema Azizovoj ženi i njenom momku, njihova zaslijepljenost kada su vidjele Jūsufa i prijatna Azizove žene Jūsufu u njenom suočavanju sa njima i sve ono što se nalazi iza zastora dvora, spletke, intrige i manevri, kao što je to pokazano u zatvoru u kome je Jūsuf boravio... primjer Aziza na kome se vide sjene njegove klase i sredine u suočavanju sa prijestupom uglednih iz svoga društva... primjer "vladara" u porivu koji se poslije toga krije kao što se krije Aziz u zoni sjena, daleko od zone svjetlosti, u prostoru izlaganja konteksta... ljudske crte se jasno ukazuju sa punom realnošću u ovoj skupini ličnosti i sredina, u ovoj koncentraciji stajališta i prizora, u ovoj koncentraciji pokreta i osjećaja...

Sa detaljnim iznošenjem svih crta "realizma" i osobenosti svake ličnosti na svim stajalištima... kazivanje predstavlja puni model islamskog metoda u umjetničkoj realizaciji kazivanja, ta istinita realizacija, veličanstvena u svojoj istinitosti i zdrava u svojoj realnosti, metod koji nije propustio nijednu realnu ljudsku pobudu, a u isto vrijeme se nije pretvorio u močvaru koju nazivaju "realizmom" kakav je zapadni džahilijetski realizam.

Kazivanje je iznijelo na vidjelo mnoge ljudske slabosti među kojima i seksualne, bez bilo kakvog uljepšavanja u odslikavanju ljudske duše, realno na svim mjestima i bez zapostavljanja bilo koje realne crte ili stava. Međutim, kazivanje se i pored toga nije pretvorilo u odvratnu močvaru za

zdravu ljudsku prirodu, tu koju u džahilijetu dvadesetog stoljeća nazivaju "realizmom" ili "naturalizmom".

Kazivanje je i dalje ostalo u čistoj formi pune realne interpretacije uz raznovrsnost likova i situacija:

* *Jūsufova braća...* Sitne pakosti u njihovim srcima narastaju do te mjere da pokrivaju ljudsku svijest o grozoti i veličini zločina, zatim im to uljepšava "pravni analitičar" koji ih izvodi iz tog zločina.. uzimajući u obzir njihovu stvarnost i religioznu sredinu - a oni su djeca Božijeg vjerovjesnika Jākuba ibni Ishāka ibni Ibrāhima (neka je na njih Allahov salavat i selam) i utjecaj sredine na njihovo mišljenje, osjećaje, tradiciju i duhovne potrebe, a onda ih vodi ka opravdanju zločina, ka putu negiranja i oslobađanja od neugodnosti:

U Jūsufu i braći njegovoj nalaze se pouke za sve koji se raspituju (12/7).

Kada oni rekoše: "Jūsuf i brat njegov draži su našem ocu od nas, a nas je čitava skupina. Naš otac, zaista, očito griješi (12/8).

Ubijte Jūsufa ili ga u kakav predio ostavite, - otac vaš će se vama okrenuti, i poslije toga ćete dobri ljudi biti", - (12/9)

jedan od njih reče: "Ako baš hoćete nešto da učinite, onda Jūsufa ne ubijte, već ga na dno nekog bunara bacite, uzeće ga kakva karavana" (12/10).

"O oče naš," - rekoše oni - "zašto sumnjaš u naša osjećanja prema Jūsufu? Mi mu zaista želimo dobro (12/11).

Pošalji ga sutra s nama da se zabavi i rasonodi, mi ćemo ga, sigurno, čuvati" (12/12).

"Biće mi doista žao ako ga odvedete, a plašim se da ga vuk ne pojede kad vi na njega ne budete pazili" - reče Jākub (12/13).

"Kako će ga vuk pojesti, a nas ovoliko!" - rekoše oni -, "mi bismo tada bili zaista izgubljeni" (12/14).

I kada ga odvedoše i odlučiše da ga bace na dno bunara, Mi mu objavismo: "Ti ćeš ih o ovom postupku njihovu obavijestiti, a oni te neće prepoznati" (12/15).

I uveče dođoše ocu svome plačući (12/16).

"O oče naš," - rekoše - "bili smo otišli da se trkamo, a Jūsufa smo stavili kod naših stvari, pa ga je vuk pojeo. A ti nam nećeš vjerovati, iako istinu govorimo" (12/17).

I donesoše košulju njegovu lažnom krvlju okrvavljenu. "U vašim dušama je ponikla zla misao" - reče on - "i ja se neću jadati, od Allaha ja tražim pomoć protiv ovoga što vi iznosite" (12/18).

Mi ih i dalje nalazimo onakvima kakvi su na svakom mjestu kazivanja, kao što nalazimo i jednog od njih koji se po svome mjestu izdvaja od ostalih tokom cijelog kazivanja. I čim su otišli sa Jūsufovim bratom nakon što ga je Jūsuf tražio, a oni Jūsufa nisu prepoznali, nego su mislili da je on egipatski upravnik kome su se uputili iz svoje zemlje Ken'an da kupe žito u ovim gladnim godinama, Allah je pripremio Jūsufa da uzme svoga brata od njih, a kao dokaz tome jeste vladarev pehar koji se našao u njegovom tovaru... čim su vidjeli ovu zamku, a nisu znali šta je iza toga, odmah je proključala njihova stara zavist prema Jūsufu:

"Ako je on ukrao", - rekoše oni -, "pa i prije je brat njegov krao!" I Jūsuf im ne reče ništa. "Vi ste u gorem položaju" - pomisli u sebi -, Allah dobro zna kako je bilo to o čemu govorite (12/77).

Također ih nalazimo onakvima kakvi su nakon sučeljavanja oca sa ovom drugom tragedijom u njegovoj staračkoj tuzi. I čim su vidjeli da je tuga za Jūsufom obnovljena, odmah je proradila njihova stara zavist ne obazirući se na starost oca i njegovu veliku bol:

I okrenu se od njih i reče: "O Jūsufe, tugo moja!" - a oči su mu bile pobijeljele od jada, bio je vrlo potišten (12/84).

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti toliko spominješ Jūsufa da ćeš teško oboljeti ili umrijeti!" (12/85).

Tome slično jeste i košulja koju je Jūsuf po njima poslao svome ocu - nakon što im je otkrio svoju ličnost - i onda ih je, kada su vidjeli oca da putem košulje osjeća miris Jūsufov to pogodilo, taj unutrašnji spoj koji ukazuje na dubinu osjećaja između njega i Jūsufa njih je rasrdio jer nisu bili u stanju da ga ubijede:

I kada karavana napusti Misir, otac njihov reče: "Ja zbilja osjećam miris Jūsufov, samo ne recite da sam pomatuhio" (12/94).

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti i sada kao i prije griješiš" (12/95).

* *Žena Azizova...* u ludoj strasti koja je slijepa nad svim, u raspaljenoj navalu koja ne obraća pažnju na stid i lični ponos, društveni položaj, porodičnu sramotu, koja i pored toga koristi sve ženske spletke i obmane, svejedno da li ih koristi da sebe zaštiti ili da zaštiti onoga koga optužuje određivanjem kazne koja ga neće lišiti života, ili vraćanje obmana ženama kroz slabosti instinktivne pukotine koju poznaje u njima kroz spoznaju svoga instinkta i svojih slabosti, ili hvaljenje putenošću kada je otkrivena njena slabost pred onim za kim žudi i podršku drugih žena njoj, gdje se žena pojavljuje lišena lijepog ponašanja i stida, žena koja ne osjeća ništa što bi bilo sramotno. I sa iskrenim predstavljanjem ovog ljudskog modela sa svim njegovim realnostima, svom njegovom prirodom, kur'anska realizacija - koja treba da bude najviši model islamske umjetničke realizacije - nije odstupila ni jednog momenta od svoje čiste prirode, čak i kada prikazuje punu tjelesnu i duševnu obnaženost sa svom njenom provalom i bestijalnošću - kako bi proizveo tu neprijatnu močvaru u čijem blatu se valjaju kazivanja "realizma" i kazivanja "naturalizma" u ovom mučnom džahilijetu, a koja služe kao dokaz pune umjetničke realizacije:

I onda onaj iz Misira, koji ga je kupio, reče ženi svojoj: "Učini mu boravak prijatnim! Može nam koristan biti, a možemo ga i posiniti!" I eto tako Mi Jūsufu dadasmo lijepo mjesto na Zemlji i naučismo ga tumačenjeju snova - a Allah čini šta hoće, ali većina ljudi ne zna (12/21).

I kad on stasa, Mi ga mudročću i znanjem obdarismo; tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine (12/22).

I poče da ga na grijeh navodi ona u čijoj je kući bio, pa pozaključa sva vrata i reče: "Hodi!" - "Sačuvaj Bože!" - uzviknu on -, "vlasnik me moj lijepo pazi; a oni koji dobro uzvrate zlim neće nikad uspjeti" (12/23).

I ona je bila poželjela njega, a i on bi bio nju poželio da od Gospodara svoga nije opomenu ugledao - tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob (12/24).

I njih dvoje prema vratima potrčaše - a ona razdera straga košulju njegovu - i muža njezina kraj vrata zatekoše. "Kakvu kaznu zaslužuje onaj koji je htio da ženi tvojoj zlo učini" - reče ona - "ako ne tamnicu ili kaznu bolnu?" (12/25).

"Ona je pokušala da mene na grijeh navede" - reče Jūsuf. - "Ako je košulja njegova sprijeda razderana onda ona istinu govori, a on neistinu," - primijeti jedan rođak njezin -, (12/26)

"a ako je košulja njegova straga razderana, onda ona laže, a on govori istinu" (12/27).

I kad on vidje da je košulja njegova straga razderana, reče: "To je jedno od vaših lukavstava, vaša lukavstva su zaista velika!" (12/28).

Ti, Jūsufe, ostavi se toga, a ti traži oprostjenje za grijeh svoj, jer si zaista htjela da zgriješiš!" (12/29).

I žene u gradu počеше govorkati: "Upravnikova žena navraćala momka svoga na grijeh, u njega se ludo zagledala! Mi mislimo da jako grijеši" (12/30).

I kad ona ču za ogovaranja njihova, posla po njih, te im pripremi divane, dade svakoj od njih po nož i reče: "Izadi pred njih!" A kad ga one ugledaše, zadiviše se ljepoti njegovoj i po rukama svojim se porezaše: "Bože, bože!" - uskliknuše - "ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!" (12/31).

"E to vam je onaj zbog koga ste me korile" - reče, ona. "Istina je da sam htjela da ga na grijeh navratim, ali se on odupro. Ako ne učini ono što od njega, tražim, biće sigurno u tamnicu bačen i ponižen" (12/32).

"Gospodaru moj," - zavapi on - "draža mi je tamnica od ovoga na što me one navraćaju? I ako Ti ne odvратиš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema, njima naklonost osjetiti i lakomislen postati" (12/33).

I Gospodar njegov usliša molbu njegovu i spasi ga lukavstva njihova; On, uistinu, sve čuje i zna (12/34).

Isto tako, kada se s njom susretnemo po drugi put, nakon što je Jūsufa odaslala u zatvor svojim spletkama i spletkama drugih žena, gdje je ostao sve dok vladar nije usnio svoj san i dok se drugi mladić koji je sa Jūsufom bio u zatvoru nije sjetio da jedino Jūsuf može protumačiti vladarev san, tada je vladar zatražio da ga dovedu. Međutim, Jūsuf je to odbio sve dok se ne ispita njegov problem i utvrdi njegova nevinost. Tada je vladar nju sa ostalim ženama pozvao. Međutim, ona je žena koja i dalje voli, mada su se vrijeme, događaji, život i prilike promijenile i mada se iman koga je spoznala od Jūsufa kroz te osjećaje i druge utjecaje već bio i kod nje uvukao:

I vladar reče: "Dovedite mi ga!" I kad Jūsufu izaslanik dođe, on reče: "Vrati se gospodaru svome i upitaj ga: „Šta je s onim ženama koje su svoje ruke porezale - Vlašnik moj dobro zna spletkе njihove!" (12/50).

“Šta se to dogodilo kad ste Jūsufa na grijeh navraćale?” - upita vladar. - “Bože sačuvaj!” - rekoše one - “mi o njemu ništa ružno ne znamo!” - “Sad će istina na vidjelo izaći” - reče upravnikova žena -, “ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao (12/51).

Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih (12/52).

Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je” (12/53).

* *Jūsuf... dobri rob - čovjek - čiju ljudsku ličnost ni jednog momenta Kur'an nije isfabricirao. On sa svojim ljudskim bićem stoji naspram svih kleveta. Odrastao je u vjerovjesničkom domu. Tu je stekao odgoj i vjersko obrazovanje. Njegovo ljudsko biće sa odgojem i obrazovanjem predstavlja u cijelosti njegovu realnost sa svih strana. Bio je slab kada je ona poželjela njega, a on nju. Međutim, nešto ga je povuklo i on se spasio od pada. Osjećao je slabost u odnosu na žensko spletkarenje, logiku sredine, atmosferu dvora, ali i žena na dvoru. Ali, on se je ipak držao čvrsto za vjersko uže. Ništa nije isfabricirano u odnosu na njegovu ličnost i prirodu. Tamo nema toga što ukazuje na močvaru džahilijeta i umjetničko blato jer je ovo zdrava realnost sa svih strana.*

* *Aziz... njegova ličnost sa posebnom prirodom, prirodom koja se uzdigla do položaja emira, a onda izgubila samopouzdanje, ličnost kojom vlada društvena hipokrizija, sakrivanje onoga što je očito i pokušaj izbjegavanja toga. U njemu su predstavljene sve osobine ove sredine:*

I kad on vidje da je košulja njegova straga razderana, reče: “To je jedno od vaših lukavstava, vaša lukavstva su zaista velika! (12/28).

Ti, Jūsufe, ostavi se toga, a ti traži oprostjenje za grijeh svoj, jer si zaista htjela da zgriješiš!” (12/29).

* *Žene... žene ovoga društva i njihove osobenosti. Trač Azizove žene i njenog momka koga je ona na grijeh navraćala poslije kada se u njega ludo zagledala. Osuđivanje u kome je vidljiva ljubomora više nego osuda samog čina. Strah pred pojavom Jūsufa. Duboka ženska saglasnost sa stavom žene koju su ogovarale i osuđivale. Njeno osjećanje za ovu saglasnost čini je da sve ovo u cijelosti prizna, sigurna u sjeni njihove predaje ženskoj prirodi kao što ju je oblikovala i usmjerila sredina. Njihova sklonost prema Jūsufu obmanom i zavodenjem, bez obzira što su otrpve*

rekle da je on čist: "Bože, bože!" - uskliknuše - "ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!" (12/31). A to potvrđuju riječi Jūsufa (alejhi's-selam):

"Gospodaru moj," - zavapi on - "draža mi je tamnica od ovoga na što me one navraćaju? I ako Ti ne odvратиš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema, njima naklonost osjetiti i lakomislen postati" (12/33).

I nije ga samo Azizova žena na grijeh navraćala, nego su ga sve žene te klase počele proganjati.

* Sredina čije se osobenosti vide jasno kroza sve ovo, zatim kroz samovolju prema Jūsufu, bez obzira što se jasno vidi njegova nevinost. Ta samovolja, odnosno prikrivanje sramote i zakopavanje njenih tragova, pa makar žrtva bio i nevini Jūsuf:

I Poslije im na pamet pade, iako su se bili uvjerali da je nedužan, da ga za neko vrijeme bace u tamnicu (12/35).

* Ako pratimo ličnost Jūsufovu (alejhi's-selam), mi nećemo biti lišeni u cijelom kazivanju osobenosti ove ličnosti kao produkta realne sredine, ličnosti koja je predstavljena kao "dobri Božiji rob" - čovjek - sa svim ljudskim osobinama, čovjek koji je rastao i koji je odgajan u vjerovjesničkom domu...

On je u zatvoru i njegovim tminama - sa nasiljem i njegovim tminama - i tu on ne zaboravlja da poziva u pravu vjeru razborito i uljudno, oprezno i odlučno imajući u vidu prirodu sredine i ponašanje ljudi u njoj, kao što ne zaboravlja da svoju ličnost predstavi moralnom, odgojnom i u skladu sa vjerom. Evo njegova poziva u tamnici:

S njim su u tamnicu ušla još dva momka. "Ja sam sanjao da cijedim grožde" - reče jedan od njih. - "A ja, opet," - reče drugi - "kako na glavi nosim hljeb koji ptice kljuju. Protumači nam to, jer vidimo da si zaista dobar čovjek" (12/36).

"Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam ja prije ne kažem što ćete dobiti," - reče Jūsuf. "To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj, ja se klonim vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji i onaj svijet ne priznaje, (12/37)

i ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrāhima i Ishāka i Jākuba; nama ne priliči da ikoga Allahu smatramo ravnim. To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima, ali većina ljudi nije zahvalna (12/38).

O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni? (12/39).

Oni kojima se, mimo Njega, klanjate samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, - Allah o njima nikakva dokaza nije objavio. Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna (12/40).

O drugovi moji u tamnici, jedan od vas će gospodara svoga vinom poжити, a drugi će raspet biti, pa će mu ptice glavu ključvati. Ono što ste pitali samo to znači!" (12/41).

On je - sa svim ovim - i čovjek. U njemu ima i ljudske slabosti. On traži načina da se izbavi iz tamnice pokušavajući da obavijesti vladara koji bi možda otkrio zavjeru koja ga je odvela u tamnicu, iako Allah (Uzvišeni) hoće da ga upozna da to prekine i da Njemu Jedinome molbu upućuje:

A onome od njih dvojice za kojeg je znao da će spasen biti reče: "Spomeni me gospodaru svome!" - ali šejtan učini te on zaboravi da ga spomene gospodaru svome, i Jūsuf ostade u tamnici nekolike godine (12/42).

I nakon nekoliko godina opet se susrećemo sa osobenostima ove ličnosti. Vladar je sanjao san. Vrač i drugi san nisu mogli protumačiti. Tada se Jūsufov drug iz tamnice sjeti Jūsufa - nakon što je Allahovom voljom odgojen kao Njegov dobri rob koji se predao Allahu i sudbini - i kada vladar zatraži - nakon što mu je protumačio - da mu dovedu Jūsufa, Jūsuf je potpuno smireno i sigurno odbio da napusti tamnicu prije nego se istraga završi i on proglasi nedužnim:

I vladar reče: "Sanjao sam kako sedam mršavih krava pojede sedam debelih, i sanjao sam sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih. O velikaši, protumačite mi san moj ako snove znate tumačiti?" (12/43).

"Zbrkanih li snova!" - rekoše oni - "mi snove ne znamo tumačiti" (12/44).

I tada, poslije toliko vremena, sjeti se jedan od one dvojice, onaj koji se spasio, i reče: "Ja ću vam protumačiti san, samo me pošaljite!" (12/45).

"Jūsufe, o prijatelju, protumači nam šta znači: sedam mršavih krava pojede sedam debelih; i sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih, - pa da se vratim ljudima, da bi oni saznali" (12/46).

"Sijaćete sedam godina uzastopno" - reče -, "pa ono što požanjete u klasu ostavite, osim ono malo što ćete jesti, (12/47)

jer će poslije toga doći sedam teških koje će pojesti ono što ste za njih pripremili, ostaće jedino ono malo što ćete za sjetvu sačuvati (12/48).

Zatim će, poslije toga, doći godina u kojoj će ljudima kiše u obilju biti i u kojoj će cijediti” (12/49).

I vladar reče: “Dovedite mi ga!” I kad Jūsufu izaslanik dođe, on reče: “Vrati se gospodaru svome i upitaj ga: „Šta je s onim ženama koje su svoje ruke porezale - Vlasnik moj dobro zna spletku njihove!”” (12/50).

“Šta se to dogodilo kad ste Jūsufa na grijeh navraćale?” - upita vladar. - “Bože sačuvaj!” - rekoše one - “mi o njemu ništa ružno ne znamo!” - “Sad će istina na vidjelo izaći” - reče upravnikova žena -, “ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao (12/51).

Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih (12/52).

Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je” (12/53).

I vladar reče: “Dovedite mi ga, uzeću ga u svoju svitu” - i pošto porazgovara s njim, reče mu: “Ti ćeš od danas kod nas uticajan i pouzdan biti” (12/54).

“Postavi me” - reče - “da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan” (12/55).

Od ovog se momenta, kada se ličnost Jūsufova javlja potpuno zrela i svjesna, mirna i sigurna, susrećemo sa ovom ličnošću koja se izdvaja na pozornici događaja, a druge ličnosti: vladar, upravnik, žena i sredina u kojoj se sve ovo odvija, gube se potpuno iz vida. Kontekst Kur’ana je ovaj preobražaj u kazivanju i stvarnosti pripremio riječima Uzvišenog Allaha:

I tako Mi Jūsufu dadosmo vlast u zemlji, boravio je ondje gdje je htio; milost svoju Mi dajemo onome kome hoćemo i ne dopuštamo da propadne nagrada onima koji dobra djela čine (12/56).

A nagrada na onom svijetu je bolja za one koji vjeruju i koji se grijeha čuvaju (12/57).

Od ovog momenta vidimo ovu ličnost kako se suočava sa drugim iskušenjima koja se u svojoj prirodi razlikuju od prvih sa kojima se ona suočava kao zrela i svjesna, sigurna i mirna ličnost.

* Susrećemo se sa Jūsufom koji se po prvi put suočava sa svojom braćom, nakon svega onoga što su odranije učinili. On je na višem i jačem položaju od njih. Međutim, mi ovdje vidimo da je on prigušio svoje osjećaje i svoje ponašanje:

I dodoše braća Jūsufova i udoše k njemu, pa ih on poznade, a oni njega ne poznadoše (12/58).

I kad ih namiri hranom potrebnom, reče: "Dovedite mi svoga brata koji je ostao s ocem vašim, zar ne vidite da punu mjeru dajem i da goste ne može biti bolje primam (12/59).

Ako mi ga ne dovedete, nećete više od mene hrane dobiti i ne dolazite mi!" (12/60).

"Pobrinućemo se da ga nekako od oca njegova izmamimo, zaista ćemo tako postupiti" - rekoše oni (12/61).

A Jūsuf reče momcima svojim: "Stavite njihove stvari u tovar njihove, oni će ih, kad se vrate svojim, prepoznati i opet će se vratiti" (12/62).

* Susrećemo se s njim, a on preduzima mjere - sa Allahovim osmišljenim planom - kako da uzme svoga brata. I tada zablista zrela, razumna, mudra, smirena i strpljiva ličnost:

I kada izidoše pred Jūsufa, on prvi na grudi brata svoga i reče: "Ja sam, doista, brat tvoj i ne žalosti se zbog onoga što su oni uradili" (12/69).

I pošto ih namiri potrebnom hranom, stavi jednu čašu u tovar brata svoga, a poslije jedan glasnik stade vikati: "O karavano, vi ste, doista, kradljivci!" (12/70).

Oni im pristupiše i upitaše: "Šta to tražite?" (12/71).

"Tražimo vladarevu čašu" - odgovoriše. - "Ko je donese, dobiće kamilin tovar hrane. Ja za to jamčim!" (12/72).

"Allaha nam", - rekoše oni - "vi znate da mi nismo došli da činimo nered na zemlji, i mi nismo kradljivci" (12/73).

"A kakva mu je kazna ako ne govorite istinu?" upitaše (12/74).

"Kazna je onome u čijem se tovaru nađe - sam on" - odgovoriše. - "Eto tako mi kažnjavam kradljivce" (12/75).

I on poče s vrećama njihovim, prije vreća brata svoga, a onda izvadi čašu iz vreće brata svoga. - Mi poučismo Jūsufa da tako varku izvede. - On po vladarevu zakonu nije mogao da uzme kao roba brata svoga, ali je mogao Allahovim dopuštanjem. Mi uzvisujemo onoga koga Mi hoćemo, a nad svakim znalцем ima još znaniji (12/76).

“Ako je on ukrao”, - rekoše oni -, “pa i prije je brat njegov krao!” I Jūsuf im ne reče ništa. “Vi ste u gorem položaju” - pomisli u sebi -, Allah dobro zna kako je bilo to o čemu govorite (12/77).

“O upravnice,” - rekoše oni - “on ima vrlo stara oca, pa uzmi jednog od nas umjesto njega! Mi vidimo da si dobar čovjek” (12/78).

“Sačuvaj Bože,” - reče - “da uzmemo nekog drugog do onoga u koga smo naš predmet našli! Tada bismo zaista bili nepravedni!” (12/79).

* Susrećemo se sa njim, a tuga je već oborila Jákuba. Allah je odredio da se privede kraju ovo iskušenje koje je snašlo njega i njegov dom. Jūsuf čezne za roditeljima i porodicom, saosjeća sa braćom, a šteta je vidljiva na njima. Tada im se on otkriva sa nježnim prijekorom i plemenitim oprostjenjem koje dolazi u svoje vrijeme. Sve okolnosti upućuju na to i očekuju se od ove ličnosti sa takvim osobinama:

I kad oni izidoše pred Jūsufa, rekoše: “O upravnice, i nas i čeljad našu pritisla je nevolja; donijeli smo malo vrijedne stvari, ali ti nam podaj punu mjeru i udijeli nam milostinju, jer Allah doista nagrađuje one koji milostinju udjeljuju” (12/88).

“A znate li” - upita on - “šta ste s Jūsufom i bratom njegovim nepromišljeno uradili?” (12/89).

“A da ti nisi, uistinu, Jūsuf?” - povikaše oni. - “Da, ja sam Jūsuf, a ovo je brat moj, Allah nam je milost darovao; ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio - pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine” (12/90).

“Allaha nam,” - rekoše oni - “Allah te je nad nama uzvisio, mi smo zaista zgriješili” (12/91).

“Ja vas sada neću koriti” - reče - “Allah će vam oprostiti od milostivih On je najmilostiviji! (12/92).

Ovu košulju moju odnesite i na lice moga oca je stavite, on će progledati, i svu čeljad svoju mi dovedite!” (12/93).

* Na kraju dolazi taj veliki susret kada je Jūsuf bio na vrhuncu svoje moći, na vrhuncu tumačenja snova i ostvarenja želja. On to sve napušta i šapućući okreće se svome Gospodaru, Njemu se iskreno predaje, dok je sve ostalo bacio za leđa:

Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju nekih snova! O Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti si Zaštitnik moj i na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!"
(12/101).

To je jedinstvena, potpuna ličnost sa svim svojim prednostima, predstavljena realnim faktorima u životu i sredini.

* *Jākub*... Tužni roditelj koji voli. Smireni vjerovjesnik koji se i sa radosnom viješću i sa strahom suočava sa obećavajućim snom koga je usnio Jūsuf. On u njemu vidi radosnu vijest i zavidnu budućnost, a u isto vrijeme potajno strahuje od šejtana i njegovog djelovanja u dušama njegovih sinova. Njegova ličnost se otkriva u svoj svojoj realnosti sa svih strana:

Kada Jūsuf reče ocu svome: "O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše", (12/4)

on reče: "O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj (12/5).

I eto tako, Gospodar tvoj će tebe odabrati, i tumačenju snova te naučiti, i milošću Svojom tebe i Jākubovu porodicu obasuti, kao što je prije obasuo pretke tvoje, Ibrāhima i Ishāka. - Gospodar tvoj, zaista, sve zna i mudar je"
(12/6).

Također nalazimo njegovu ličnost sa svom svojom ljudskom i vjerovjesničkom realnošću kada su ga njegovi sinovi nastojali odvratiti od Jūsufa, a zatim ga iznenada obavještavaju o nagloj smrti:

"O oče naš," - rekoše oni - "zašto sumnjaš u naša osjećanja prema Jūsufu? Mi mu zaista želimo dobro (12/11).

Pošalji ga sutra s nama da se zabavi i rasonodi, mi ćemo ga, sigurno, čuvati" (12/12).

"Biće mi doista žao ako ga odvedete, a plašim se da ga vuk ne pojede kad vi na njega ne budete pazili!" - reče Jākub (12/13).

"Kako će ga vuk pojesti, a nas ovoliko!" - rekoše oni -, "mi bismo tada bili zaista izgubljeni" (12/14).

I kada ga odvedoše i odlučiše da ga bace na dno bunara, Mi mu objavismo: "Ti ćeš ih o ovom postupku njihovu obavijestiti, a oni te neće prepoznati" (12/15).

I uveče dodoše ocu svome plačući (12/16).

"O oče naš," - rekoše - "bili smo otišli da se trkamo, a Jūsufa smo stavili kod naših stvari, pa ga je vuk pojeo. A ti nam nećeš vjerovati, iako istinu govorimo" (12/17).

I donesoše košulju njegovu lažnom krvlju okrvavljenu. "U vašim dušama je ponikla zla misao" - reče on - "i ja se neću jadati, od Allaha ja tražim pomoć protiv ovoga što vi iznosite" (12/18).

Zatim se ponovo susrećemo sa ovom izuzetnom ličnošću sa svim tim realnostima kada su ga njegovi sinovi po drugi put pokušavali nagovoriti na preostalu njegovu utjehu - Jūsufova brata koga je od njih tražio upravnik Egipta - Jūsuf - koga oni nisu prepoznali, kao zamjenu za žito kako ih glad ne bi uništila u ovim neplodnim godinama:

I pošto se vratiše ocu svome, rekoše: "O oče naš, više nam neće hranu davati. Zato pošalji s nama brata našeg da bismo dobili hranu, a mi ćemo ga zaista čuvati" (12/63).

"Zar da vam ga povjerim kao što sam prije povjerio brata njegova?" - reče on. "Ali, Allah je najbolji čuvar i On je najmilostiviji!" (12/64).

A kad otvoriše tovare svoje i nadoše da su im vraćene stvari njihove, oni rekoše: "O oče naš, šta možemo više poželjeti? Evo, vraćene su nam stvari naše, i hranom ćemo čeljad našu namiriti, i brata našeg ćemo čuvati, a i jedan kamilin tovar hrane ćemo više dobiti; to je neznatan tovar" (12/65).

"Ja ga s vama neću poslati" - reče - "dok mi se tvrdo Allahom ne zakunete da ćete mi ga doista vratiti, osim ako ne nastradate." I pošto mu se oni zakleše, on reče: "Allah je jamac za ono što smo utanačili! (12/66).

"O sinovi moji," - reče onda - "ne ulazite na jednu kapiju, već na razne kapije, a ja vas ne mogu spasiti od onoga što vam Allah odredi; moć pripada jedino Njemu, ja se u Njega uzdam, i neka se samo u Njega uzdaju oni koji se uzdaju!" (12/67).

I kad udoše onako kako im je otac njihov naredio, to im nimalo nije pomoglo da budu pošteđeni onoga što im je Allah bio odredio, jedino se ostvarila želja Jākubova, koju je izvršio, a on je, uistinu, veliki znalac bio, zato što smo ga Mi naučili, ali većina ljudi ne zna (12/68).

Sa Jākubom se susrećemo i kod njegove druge nesreće... tužnim roditeljem i vjerovjesnikom u koga su oči uprte i to onda kada je Allah pripremio Jūsufa kako da uzme svoga brata. Jedan od Jākubovih sinova je izostao - među njima je bio poseban sa osobenostima koje su bile prisutne tokom cijelog kazivanja, sažaljiv da se susretne sa ocem poslije zakletve koju mu je dao, osim ako mu to njegov otac ne dozvoli ili dok to Allah u njegovu korist ne presudi:

I kad izgubiše svaku nadu, odvojiše se u stranu da se posavjetuju. "Zar ne znate" - reče najstariji među njima - "da ste se ocu svom Allahom zakleli, a i prije Jūsufa upropastili. Neću napustiti ovu zemlju dok mi to otac moj ne dozvoli ili dok Allah u moju korist ne presudi, a On je Sudija najbolji (12/80).

Vratite se ocu svome pa recite: ,O oče naš, sin tvoj je ukrao; mi tvrdimo samo ono što smo vidjeli, a mi se nismo mogli onoga što je bilo suđeno sačuvati (12/81).

Pitaj grad u kome smo boravili i karavanu s kojom smo došli. Mi zaista govorimo istinu!" (12/82).

"Nije tako" - reče Jākub - "u dušama vašim je ponikla zla misao, i ja se neću jadatai, nadam se da će mi ih Allah sve vratiti; uistinu, On sve zna i mudar je" (12/83).

I okrenu se od njih i reče: "O Jūsufe, tugo moja!" - a oči su mu bile pobijeljele od jada, bio je vrlo potišten (12/84).

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti toliko spominješ Jūsufa da ćeš teško oboljeti ili umrijeti!" (12/85).

"Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim, a od Allaha znam ono što vi ne znate" - reče on (12/86).

"O sinovi moji, idite i raspitajte se za Jūsufa i brata njegova, i ne gubite nadu u milost Allahovu; samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost" (12/87).

I na kraju ovog dugog Jākubovog iskušenja opet se susrećemo sa istim osobenostima i sa istom realnošću kada Jākub osjeća miris Jūsufa

kroz njegovu košulju koja mu je donijeta, zbog čega su njegovi sinovi počeli da plaču i da se ljute. Međutim, on nije sumnjao u ispravnost svoga mišljenja prema svome Gospodaru:

I kada karavana napusti Misir, otac njihov reče: "Ja zbilja osjećam miris Jūsufov, samo ne recite da sam pomatuhio" (12/94).

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti i sada kao i prije griješiš" (12/95).

A kad glasonoša radosne vijesti dođe, on stavi košulju na lice njegovo i on progleda. "Zar vam ne rekoh" - reče - "da ja znam od Allaha ono što vi ne znate?" (12/96).

"O oče naš," - rekoše oni - "zamoli da nam se grijesi oprostite, mi smo, zaista zgriješili" (12/97).

"Zamoliću Gospodara svoga da vam oprost" - odgovori on - "jer On prašta i On je milostiv" (12/98).

To je lik u kome su objedinjene sve osobnosti i sve crte, realni osjećaji i postupci predstavljeni tim istim realizmom, njegovim prilikama i njegovoj sredini bez falsificiranja, skraćivanja i promjena.

Iskreni, čisti, zdravi i pouzdani realizam u isto vrijeme ne zadržava se samo na realnim ljudskim likovima sa kojima obiluje kazivanje u ovom širokom prostoru i na ovom veličanstvenom nivou, nego prelazi i na realnost događaja, realnost izlaganja, njihovu istinitost i prirodu u mjestu i vremenu, u sredini i njenim okolnostima... Svaki pokret, svaka misao, svaka riječ dolazi u svoje vrijeme, u svojoj očekujućoj formi, dolazi na svoje mjesto na pozornici izlaganja između sjene i svjetlosti, shodno svojoj važnosti, ulozi i prirodi koju ima u životu... Slično je i sa likovima o kojima je ranije bilo govora.

Čak i seksualni momenti u kazivanju imaju svoj puni prostor u granicama čistog metoda koji je prikladan čovjeku, bez falsificiranja, skraćivanja i promjene ljudske realnosti u njenoj sveobuhvatnosti, istinitosti i punoći. Međutim, ispunjenje svega toga sa ostalim događajima i scenama ne znači da ispred toga treba stati kao da je to sav ljudski realni

dogadađ i cilj njegova života, kao što pokušava savremeni džahilijet da nas urazumi da je to jedina istinita umjetnost!

Savremeni džahilijet ljudsko biće u ime te umjetnosti unakazuje. Ta se umjetnost zadržava pred seksualnim momentima kao da u životu čovjeka ne postoji nijedan drugi smjer osim ovoga. Otuda nastaje i ta duboka i široka baruština, ukrašena u isto vrijeme šejtanskim ukrasima!

Ona ovo ne čini zbog toga što je to realnost niti zbog toga što ona želi da pokaže tu realnost, nego to čini jer to cionistički pokret želi. Želi da čovjeka liši svega osim onog animalnog u njemu tako da Jevreji ne budu samo oni koji su lišeni svih drugih vrjednosti osim materijalne! Želi da čitavo čovječanstvo gurne u blato te močvare kako bi sva njegova interesiranja bila usredsređena u tome i sve njegove mogućnosti u tome bile iscrpljene. Ovo je najsigurniji put za rušenje čovječanstva sve dok ne padne na koljena očekivanom prokletom cionističkom vladaru. Umjetnost će poslužiti kao sredstvo radi ostvarenja ovoga cilja, kao i naučni pravci poznati pod imenom "darvinizam", odnosno "frojdizam", odnosno "marksizam" ili "naučni socijalizam". Sva ova sredstva su jednoznačna u ostvarenju ovog jezivog cionističkog plana.

Kazivanje poslije skiciranja likova i događaja prelazi na skiciranje historijskog perioda u kome se dešavaju ovi događaji, kreću mnogi likovi i registriraju opće osobenosti kojima se skicira pozornica događaja na toj udaljenosti u tom historijskom vremenu. Ovdje ćemo se zadovoljiti sa nekim bljescima koji odslikavaju tu udaljenost:

Egiptom u to vrijeme nisu vladali faraoni iz egipatskih dinastija, nego *pastiri* sa kojima su vremenski vrlo blizu živjeli Ibrāhim, Ismail, Ishāk i Jākub. Pomoću njih oni su upoznali nešto od Allahove vjere. Ovo je uzeto iz Kur'ana koji spominje vladara pod nadimkom *El-Melik*, dok se vladar koji se spominje u vrijeme Mūsāa (alejhi's-selam) spominje pod svojim nadimkom *faraon*. Odavde je moguće odrediti i vrijeme u kome je Jūsuf bio u Egiptu. To je vrijeme između trinaeste i sedamnaeste dinastije. A to je dinastija *pastira* koju su Egipćani zvali Hiksi iz prijezira prema njima. U starom egipatskom jeziku ova riječ znači - krmak ili pastir krmaka. To je period koji je trajao otprilike stoljeće i po.

* Poslanstvo Jūsufa (alejhi's-selam) je bilo u ovo vrijeme. On je tada početo pozivati u islam... vjeru čistog monoteizma, a bio je još u tamnici i konstatirao da je to vjera njegovih predaka Ibrāhima, Ishāka i Jākuba koju je potvrdio u potpuno jasnoj i preciznoj formi onako kako nas Kur'an o tome obavještava:

Ja se klonim vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji i onaj svijet ne priznaje, (12/37)

i ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrāhima i Ishāka i Jākuba; nama ne priliči da ikoga Allahu smatramo ravnim. To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima, ali većina ljudi nije zahvalna (12/38).

O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedin i Svemoćni? (12/39).

Oni kojima se, mimo Njega, klanjate samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, - Allah o njima nikakva dokaza nije objavio. Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna (12/40).

To je potpuno jasna, sveobuhvatna i precizna slika islama - sa kojim su došli svi Allahovi poslanici - s obzirom na principe vjere. Ona sadrži vjerovanje u Allaha, vjerovanje u drugi svijet, vjerovanje u Allahovu Jedinost ne pridružujući Mu ortaka uopće, spoznaju Allaha (Uzvišenog) pomoću Njegovih atributa... Jedan, Svemoćan..., vjerovanje da sud i vlast uistinu pripadaju samo Allahu. Negiranje drugih božanstava koja upravljaju ljudima, objava da vlast i sud pripadaju samo Allahu jer je Allah naložio da ljudi samo Njega obožavaju. Prakticiranje vlasti, sudstva i božanstva, a što je porobljavanje ljudi, oprečno je naredbi da se obožava samo Allah. Definiranje značenja *ibadeta* da je ono pokoravanje vlasti, sudstvu i potčinjavanje božanstvu i definiranje prave vjere u značenju izdvajanja Allaha u ibadetu, odnosno Njegovo izdvajanje u oblasti sudstva - to su dva sinonima ili dva istoznačna i tijesno povezana značenja: *Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera (12/40).* Ovo je najjasnija, najpotpunija, najobuhvatnija i najpreciznija slika islama.

Jasno je da je Jūsuf nastavio, kada je imao vlast u svojim rukama u Egiptu, sa pozivom u islam, jasno, potpuno, sveobuhvatno i precizno. U njegovo vrijeme islam se počeo širiti u Egiptu jer je on u svoji rukama držao živežne namirnice tako potrebne ljudima. Nije to bila vlast samo radi vlasti nad njima. Islam se u njegovo vrijeme počeo širiti i u susjednim

oblastima putem trgovačkih karavana koje su dolazile u Egipat radi hrane. Jūsufova braća su sa drugim karavanama dolazila iz Ken'ana, zemlje koja graniči sa Jordanom, u Egipat radi žita, a što ukazuje na veliku glad koja je zahvatila ova područja u ovo vrijeme.

Kazivanje na samom početku ukazuje na tragove islamskog učenja koga su nomadi jednim manjim dijelom upoznali, kao što ukazuje na širenje ovog učenja u njegovom mnogo jasnijem obliku poslije Jūsufovog poziva...

Prvi išaret nalazi se u riječima žena kada se pred njima pojavio Jūsuf:

A kad ga one ugledaše, zadiviše se ljepoti njegovoj i po rukama svojim se porezaše: "Bože, bože!" - uskliknuše - "ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!" (12/31).

Zatim u riječima upravnika (Aziza) svojoj ženi:

"Ti, Jūsufe, ostavi se toga, a ti traži oprostjenje za grijeh svoj, jer si zaista htjela da zgriješiš!" (12/29).

Drugi išaret se nalazi u riječima upravnikove žene iz koga se vidi da je ona vjerovala u ono čemu Jūsuf poziva i da je na kraju prihvatila islam. O tome Kur'an u svome kontekstu kaže:

"Sad će istina na vidjelo izaći" - reče upravnikova žena -, "ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao (12/51).

Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih (12/52).

Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je" (12/53).

Ako je monoteizam na ovoj razini bio poznat prije nego je Jūsuf zavladao u Egiptu, onda je nakon toga, u vrijeme kada je Jūsuf zavladao Egiptom, doživio svoju stabilizaciju i puno širenje, a onda se još više proširio za vrijeme dinastije nomada. Kada su faraoni preuzeli stvar u svoje ruke, u osamnaestoj dinastiji, oni su se počeli suprotstavljati ovom monoteizmu, predstavljenom u Jākubovom potomstvu, koje se stalno povećavalo u Egiptu. Ova dinastija je radila na vraćanju paganstva na kome počiva faraonizam.

Ovo nam otkriva povode progona Benu Israila (potomaka Jākubovih) od strane faraona. Ovome treba dodati i političke povode. Oni

su zaposjeli Egipat i vladali njime u vrijeme dinastije nomada - doseljenika. Kada su Egipćani protjerali vladare iz dinastije nomada, protjerali su i njihove saveznike Benu Israil, premda ideološko razilaženje treba uzeti jačim povodom za ovaj strahoviti progon, jer širenje monoteizma ruši osnovu na kojoj počiva vladavina faraona. To je pravi neprijatelj tiranima, njihovoj vladavini i njihovom obožavanju.

Na ovo ukazuju riječi jednog vjernika iz porodice faraona, koje navodi Časni Kur'an u suri Gafir, koji se digao u odbranu Mūsāa (alejhi's-selam) pred faraonom i njegovim glavešinama kada je faraon odlučio da ubije Mūsāa, a s njim i tu opasnost, taj monoteizam koji ugrožava i njegovu vlast:

"Pustite vi meni" - reče faraon - "da ubijem Mūsāa, a on neka traži pomoć od Gospodara svoga, jer se bojim da vam on vjeru vašu ne izmijeni ili da u zemlji nered ne izazove". Mūsā reče: "Molim Gospodara svoga i Gospodara vašega da me zaštiti od svakog oholog koji ne vjeruje u Dan u kome će se račun polagati!" A jedan čovjek, vjernik, iz porodice faraonove, koji je krio vjerovanje svoje, reče: "Zar da ubijete čovjeka zato što govori: 'Gospodar moj je Allah!', onoga koji vam je donio jasne dokaze od Gospodara vašeg? Ako je lažov, njegova laž će njemu nauditi, a ako govori istinu, onda će vas stići bar nešto od onoga čime vam prijeti, jer Allah neće ukazati na pravi put onome koji u zlu pretjeruje i koji mnogo laže. O narode moj, danas vama pripada vlast i vi ste na vrhovima u zemlji, ali ko će nas odbraniti od Allahove kazne ako nas ona stigne?" A faraon reče: "Savjetujem vam samo ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti". A onda onaj vjernik reče: "O narode moj, bojim se da i vas ne stigne ono što je stiglo narode koji su se protiv poslanika bili urotili, kao što je to bilo sa Nūhovim narodom i Ādom i Semūdom i onima poslije njih. - A Allah nije nepravedan robovima Svojim. O narode moj, plašim se šta će biti s vama na Dan kada jedni druge budete dozivali, na Dan kada budete uzmičući bježali, kada vas od Allaha neće moći niko odbraniti. A onoga koga Allah u zabludi ostavi, toga neće niko uputiti. Jūsuf vam je, još davno, donio jasne dokaze, ali ste vi stalno sumnjali u ono što vam je donio. A kad je on umro, vi ste rekli: 'Allah više neće poslije njega poslati poslanika!' Eto tako Allah ostavlja u zabludi svakog ko u zlu pretjeruje i sumnja, one koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao, pa izazivaju još veću Allahovu mržnju i mržnju vjernika. - Tako Allah pečati srce svakog oholog i nasilnog" (40/26-35), itd...

Istinski sukob je postojao između monoteizma, vjerovanja u Jednog i Jedinog Boga, pokoravanja samo Njemu i Njegovoj vlasti, i faraonizma koji počiva na paganstvu, i samo na tome.

Nepotpuni i izobličeni monoteizam Ahnatona bio je samo jedan poremećeni trag koji je ostao iza monoteizma kojeg je širio Jūsuf (alejhi's-selam) u Egiptu, kako smo ranije objasnili, posebno ako je tačno predanje iz historije da je majka Ahnatonova bila Azijka, a ne faraonka.

Poslije ove digresije vraćamo se na crte koje ukazuju na prirodu ovog historijskog perioda u kome su se dešavali događaji iz kazivanja i pokretali likovi. To prelazi granice Egipta i registrira narav cijeloga stoljeća. Potpuno je jasno da je ovaj vremenski period žigosan snovima i predskazanjima koja nisu ograničena samo na jednu zemlju niti na određeni narod. Mi to vidimo u snovima Jūsufovim i, na kraju, u tumačenjima tih snova, snovima dvaju momaka koji su sa Jūsufom bili u tamnici i snom vladara u samom kazivanju. Sve je to naišlo na pažnju svih onih koji san sanjaju, onih koji ga slušaju, što je osobenost cijelog stoljeća.

Uopćeno kazano, kazivanje je bogato umjetničkim elementima, bogato je također i ljudskim elementom, emocijama, dinamikom. Način izražavanja ističe ove elemente jačim isticanjem. Ovome treba dodati i osobenosti kur'anskog uzbudljivog i inspirativnog načina izražavanja sa odgovarajućom muzičkom harmonijom za svaku sredinu koju kontekst pokazuje.

U kazivanju se pojavljuje i element očinske ljubavi u važnim formama i stepenima jasnih crta i likova: ljubav Jākuba prema Jūsufu i njegovom bratu, ljubav Jākuba prema ostalim njegovim sinovima, i njegovo svjesno osjećanje događaja koji su vezani za Jūsufa od početka do kraja kazivanja.

Tu je i element ljubomore i zavidnosti među braćom od različitih majki, već prema tome kako se vide razni oblici roditeljske ljubavi.

Zatim element međusobne oprečnosti u odgovorima braće, ljubomora i zavidnost. Neke je ovaj osjećaj vodio ka sakrivanju zločina ubistva, a neke u kazivanje da Jūsufa treba baciti u bunar kako bi ga neka od karavana izbavila, bježeći od zločina.

Element obmane i varanja u različim oblicima. Od obmana Jūsufa od strane braće do obmane upravnikove žene Jūsufa, svog muža i drugih žena.

Element strasti. Napad i udovoljavanje ili odbijanje, dopadanje i želja, prihvatanje i odbijanje.

Element kajanja u nekim oblicima i oprostjenja u njegovo vrijeme. Element radosti kod susreta rastavljenih.

K tomu treba dodati i neke oblike džahilijetskog društva viših klasa: u kući, zatvoru, suku, divanu u Egiptu i hebrejskom društvu i onome što je dominiralo stoljećem kao što su snovi i predskazivanja.

Kazivanje počinje snom koji Jūsuf priča svome ocu, a on ga obavještava da će imati veliku ulogu i da će biti među odabranim, a svoj san da ne kazuje svojoj braći kako kod njih ne bi izazvao sujetu pa da šejtan zavede kakvu pakost ne učine... Nakon toga kazivanje teče kao da je tumačenje sna i onoga što je Jākub pretpostavljao sve dok na kraju to tumačenje ne bude upotpunjeno i tako se ovo kazivanje privelo kraju. Ovo kazivanje se nije odvijalo onako kako se odvijalo kod pisaca Starog zavjeta nakon onog preciznog umjetničkog kraja u kome je ispunjen vjerski cilj kazivanja.

Ono što se zove umjetnički zaplet u kazivanju jasan je i u kazivanju o Jūsufu. Počinje snom čije tumačenje ostaje nepoznato, otkriva se malo pomalo, sve do kraja, kada se zaplet prirodnim putem razjašnjava, i u tome zapletu nema ničeg nasilnog i neprirodnog.

Kazivanje je podijeljeno na dijelove. Svaki dio sadrži više prizora i scena. Kontekst ostavlja neke praznine između scena koje mašta čitaoca popunjava i sebi predstavlja popunjavajući riječi i postupke koji su izostavljeni.

Dovoljno je ovo o umjetničkoj analizi kazivanja o Jūsufu i njeno predstavljanje načina kur'anskoislamskog izražavanja. U ovome se otkriva kolike su mogućnosti koje nudi ovaj metod ljudskom pokušaju u islamskoj književnosti i koliko mu daje da se može potpuno, iskreno i realno umjetnički izraziti, bez posezanja za onim što je suho ili da osjeti potrebu za imaginacijom koja nije dostojna umjetnosti koju nudi *čovjeku*.²⁹

²⁹ Više o ovome pogledati djelo Muhammeda Qutba *Menhedžu'l-fenni'l-islamiji*.

Ostaje poslije svega ovoga pouka kazivanja i njena vrijednost u sferi islamskog pokreta, njena inspiracija sa potrebama pokreta u nekim njegovim etapama i sa njegovim potrebama koje nisu vezane za neku od etapa. Ostaju pored ovoga i te velike istine koje su potvrđene u kontekstu kazivanja i u kontekstu cijele sure nakon toga, posebno posljednji komentari u suri...

Ovdje ćemo se zadovoljiti u predavljanju ove sure kratkim naznakama svega ovoga:

* Ukazali smo na samom početku ovoga predgovora na prikladnost kazivanja o Jūsufu teškoj i zamršenoj situaciji kroz koju je prolazio islamski pokret u Mekki prilikom objave ove sure, kao što smo ukazali i na poteškoće kojima su Poslanik i mali broj vjernika bili izloženi, jer kazivanje govori o iskušenjima kroz koja je prošao plemeniti brat plemenitog vjerovjesnika i jer ono u sebi nosi progon iz zemlje, zatim konsolidaciju.³⁰

Ovo što je ranije kazano i potvrđeno predstavlja jednu vrstu potpunog nadahnuća islamskog pokreta i njegovih potreba u tom vremenu, približavajući značenje prirodne dinamike Kur'ana koji snabdijeva poziv, potiče pokret i usmjerava muslimansku zajednicu nadahnutim, realnim usmjeravanjem određenog cilja i zacrtanog puta.

* Ukazali smo, također, unutar analize kazivanja, na jasnu, sveobuhvatnu, potpunu i preciznu sliku islama kakvu je izložio Jūsuf (alejhi's-selam). Ta slika zaslužuje da se na njoj duže zadržimo...

Ona na samom startu potvrđuje jedinstvo islamskog učenja sa kojim su došli svi Božiji poslanici i ispunjenje njegovih osnovnih faktora u svim objavama koje počivaju na vjerovanju u Božiju (Uzvišenog) jedinstvo -; na potvrdi da je samo On Gospodar ljudi i da ljudi mogu samo Njega obožavati... kao što je potvrđeno i sadržano u toj vjeri i vjerovanje u drugi svijet u potpuno jasnom obliku. Ova potvrda kategorički odbacuje ono što se tvrdi u nauci o komparativnim religijama da je čovječanstvo ovaj monoteizam i vjerovanje u drugi svijet spoznalo mnogo kasnije kada su paganizam i druga vjerovanja prošla određeni put u svojim različitim oblicima i da je napredovalo u vjerovanju kao što je napredovalo u nauci i proizvodnji... Ove tvrdnje hoće da kažu da je vjera proizvod čovjeka, kao što su njegovi proizvodi nauka i industrija.³¹

³⁰ V. str. 191. ovog džuzua.

³¹ V. str. 70.-76. ovog džuzua.

Kazivanje također potvrđuje prirodu monoteizma sa kojim su došli Božiji poslanici. To nije samo monoteizam Božanstva. To je monoteizam i Gospodstva. Svu vlast nad ljudima ima samo Bog. Ova tvrdnja proizašla je iz Allahove (Uzvišenog) zapovijedi da se samo Njemu klanja. Kur'anski izraz o ovom pitanju određuje značenje *ibadeta* krajnje precizno. To je vlast od strane Allaha i pokoravanje Njemu od strane Njegovih robova. To i samo to je *prava vjera*. Nema vjerovanja u Allaha sve dok ljudi ne prihvate samo Njegov sud i dok se Njemu ne pokore. Nema obožavanja Allaha sve dok se ljudi u bilo kom pitanju obraćaju drugome osim Allahu. Monoteizam Božanstva zahtijeva i monoteizam Gospodstva. Božanstvo je slika i prilika moći i vlasti Allaha ili obožavanja Allaha. To su dva sinonima, dva međusobno nerazdvojna pojma. Ibadet koji muslimani i oni koji to nisu uzimaju u obzir jeste suđenje, pokoravanje i slijed samo Allahove vlasti...

Ova kur'anska potvrda u konačnoj formi zabranjuje svaku polemiku u shvatanju ljudi u bilo kom mjestu i vremenu muslimanima i onima koji to nisu, u pravoj vjeri i onoj koja nije prava... Ovo shvatanje, razumije se, jeste vjersko... Onaj ko je pokoran drugome a ne Allahu, onaj ko se pokorava njegovoj presudi a ne Allahovoj u bilo kojoj stvari u svom životu, taj nije musliman niti on pripada islamu. Onaj ko izdvoji Allaha (Uzvišenog) za Gospodara, a odbija pokornost Njegovim stvorenjima, on je musliman i on je u islamu. Sve drugo što je iza toga jeste prijevara koju smišljaju samo oni koji su poraženi pred teškom realnošću u nekoj od sredina i nekom od stoljeća. Allahova vjera je potpuno jasna. Ovaj tekst, samo ovaj, dovoljan je da ovaj sud učini poznatim i neophodnim za vjeru. Ko o njemu polemizira, polemizira o ovoj vjeri.

* Nadahnuća koja se nalaze unutar kazivanja su slika čistog, nepatvorenog i spojenog imana, kao što se vidi u srcima dvojice dobrih i odabranih Allahovih robova, Jákuba i Júsufa:

Što se tiče Júsufa, na njegov stav smo već ranije ukazali, stav koji je čist od svega, koji je od sebe otrešao sve brige. Júsufa koji se okrenuo svome Gospodaru skrušeno Ga moleći i prizivajući:

Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju nekih snova! O Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti si Zaštitnik moj i na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!"

(12/101).

Ali ovaj njegov posljednji stav nije sve. Tokom cijelog kazivanja on zauzima isti stav, vezan za svoga Gospodara, osjeća Ga (Uzvišenog) da je blizu i uslišava mu molbu.

Na mjestu zavođenja i iskušenja uzvikuje:

"Sačuvaj Bože!" - uzviknu on -, "vlasnik me moj lijepo pazi; a oni koji dobro uzvrate zlim neće nikad uspjeti" (12/23).

Na drugom mjestu, bojeći se slabosti i pada, uzvikuje:

"Gospodaru moj," - zavapi on - "draža mi je tamnica od ovoga na što me one navraćaju? I ako Ti ne odvратиš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema njima naklonost osjetiti i lakomislen postati" (12/33).

Na mjestu predstavljanja sebe braći navodi Božiju milost prema njemu, navodi je i zahvaljuje na blagodatima:

"A da ti nisi, uistinu, Jūsuf?" - povikaše oni. - "Da, ja sam Jūsuf, a ovo je brat moj, Allah nam je milost darovao; ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio - pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine" (12/90).

Sve su to stajališta koja u sebi nose nadahnuća koja prevazilaze potrebe islamskog pokreta u Mekki ka potrebama islamskog pokreta u svakom vremenu.

A u srcu Jākuba se otkriva istina o njegovom Gospodaru, istina koja je očita, duboka i profinjena na svakom mjestu i u svakoj prilici; kada god se iskušenje pojača, istina ga u njegovom srcu gazi i razbija toliko koliko je ta istina duboka...

Od samog početka kada mu Jūsuf kazuje svoj san, on spominje Allaha, svoga Gospodara, i zahvaljuje Mu na Njegovoj blagodati:

I eto tako, Gospodar tvoj će tebe odabrati, i tumačenju snova te naučiti, i milošću Svojom tebe i Jākubovu porodicu obasuti, kao što je prije obasuo pretke tvoje, Ibrāhima i Ishāka. - Gospodar tvoj, zaista, sve zna i mudar je" (12/6).

U slučaju sa prvim udarcem koji se odnosi na Jūsufa, okreće se svome Gospodaru i traži pomoć od Njega:

"U vašim dušama je ponikla zla misao" - reče on - "i ja se neću jadatai, od Allaha ja tražim pomoć protiv ovoga što vi iznosite" (12/18).

U njegovom suočavanju sa roditeljskim bojažljivim saosjećanjem za sinovima, on ih savjetuje da ne ulaze na jednu kapiju, nego da uđu na razne kapije. U svemu ovome on ne zaboravlja da ih ovo neće osloboditi onoga što im je Allah odredio, jer izvršna vlast pripada samo Allahu. Ovo je samo želja čovjekova, a on ne može spasiti nikoga od onoga što mu je Allah odredio:

“O sinovi moji,” - reče onda - “ne ulazite na jednu kapiju, već na razne kapije, a ja vas ne mogu spasiti od onoga što vam Allah odredi; moć pripada jedino Njemu, ja se u Njega uzdam, i neka se samo u Njega uzdaju oni koji se uzdaju!” (12/67).

U suočavanju sa drugim udarcem koji se dogodio u njegovoj starosti, slabosti i tuzi, a koji se zbog milosti njegova Gospodara nije uvukao u njegovo srce:

“Nije tako” - reče Jākub - “u dušama vašim je ponikla zla misao, i ja se neću jadatai, nadam se da će mi ih Allah sve vratiti; uistinu, On sve zna i mudar je” (12/83).

Istina u Jākubovom srcu dostiže stepen sjaja i čistote, a njegovi sinovi ga prekoravaju zbog tuge i plača za Jūsufom, a oči su mu bile pobijeljele od jada. On ih suočava da u njegovom srcu postoji ono što ne postoji u njihovim srcima, a to je istina o svome Gospodaru i da on o svome Gospodaru zna ono što oni ne znaju. Odavde se on okreće samo Njemu, žali se Njemu i Njemu otkriva i saopćava svoju tajnu i moli Ga za milost i životnu snagu:

I okrenu se od njih i reče: “O Jūsufe, tugo moja!” - a oči su mu bile pobijeljele od jada, bio je vrlo potišten (12/84).

“Allaha nam,” - rekoše oni - “ti toliko spominješ Jūsufa da ćeš teško oboljeti ili umrijeti!” (12/85).

“Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim, a od Allaha znam ono što vi ne znate” - reče on (12/86).

“O sinovi moji, idite i raspitajte se za Jūsufa i brata njegova, i ne gubite nadu u milost Allahovu; samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost” (12/87).

Podsjetio ih je na ono što zna o svome Gospodaru i na istinu koju ima u svom srcu, a oni polemiziraju s njim o mirisu Jūsufovu. Allah je potvrdio da je istinito ono o čemu on misli:

I kada karavana napusti Misir, otac njihov reče: "Ja zbilja osjećam miris Jusufov, samo ne recite da sam pomatuhio" (12/94).

"Allaha nam," - rekoše oni - "ti i sada kao i prije griješiš" (12/95).

A kad glasonoša radosne vijesti dođe, on stavi košulju na lice njegovo i on progleda. "Zar vam ne rekoh" - reče - "da ja znam od Allaha ono što vi ne znate" (12/96).

To je očita slika da Božanska istina izlazi na vidjelo u srcima svih odabranih i čistih. Ona u sebi nosi odgovarajuće nadahnuće za period teškoća u životu muslimanske zajednice u Mekki kao što nosi stalno nadahnuće velikom vjerskom istinom svako srce koje radi na polju poziva u islam i islamskog pokreta u svim vremenima.

I na kraju, dolazimo da raznovrsnih komentara koji se nalaze u ovome dugačkom kazivanju na kraju ove sure.

* Prvi direktni komentar suočava laži plemena Kurejš sa Objavom Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) potvrdom uzetom iz ovog kazivanja čijim događajima Poslanik nije prisustvovao.

Eto to su neke nepoznate vijesti koje Mi tebi objavljujemo, a ti nisi bio s njima kada su se oni odlučili, i kada su onako lukavi bili (12/102).

Ovaj komentar vezan je za predgovor kazivanja koji je istog smjera:

Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo iako prije njega nisi doista ništa znao (12/3).

Ovaj predgovor i ovaj komentar u kontekstu sure potvrđuju istinu koju kazivanje iznosi i pojačavaju je u suočavanju sa otporom i lažima.

* Zatim, taj kometar u kome Poslanika rješava briga prikazujući te laži neznatnim, pokazujući domet njihovog inada, upornosti i sljepoće i pored razastrtih dokaza u kosmičkoj knjizi koja shodno zdravoj prirodi podsjeća na dokaze vjere. Zatim ih opominje i prijeti Allahovom kaznom koja će ih možda iznenaditi u stanju neopreznosti:

A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici (12/103).

Ti od ovih ne tražiš nagradu za Kur'an, on je samo opomena svim svjetovima (12/104).

A koliko ima znamenja na nebesima i na zemlji pored kojih prolaze, od kojih oni glave okreću! (12/105).

Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim (12/106).

Zar mogu biti sigurni da ih nevolja, kao Allahova kazna, neće stići ili da ih Čas suđeni neće iznenaditi, a da oni to neće ni primijetiti? (12/107).

To je poticajni ritam onoliko koliko je i sama istina duboka u prirodi ljudi kada ne vjeruju u pravu Allahovu vjeru. Posebno u riječima Uzvišenog Allaha:

Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim (12/106).

Ovo je duboko slikanje mnogih duša u kojima se miješa iman sa širkom, politeizmom, jer nije došlo do veza u pitanju monoteizma.

* Ovdje se susrećemo sa dubokim, nadahnutim velikim ritmom koji Poslanika (alejhi's-selam) usmjerava da precizira svoj put i da ga izdvoji od svih drugih puteva na jasnim i jedinstvenim osnovama:

Reci: "Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim" (12/108).

* Sura završava dugim ritmom koji nosi pouku svih kur'anskih kazivanja u ovoj i drugim surama... nosi je Vjerovjesniku i malom broju vjernika sa njim. U toj poruci je sadržana radosna vijest, učvršćenje i oslobađanje Poslanika od briga, a za neposlušne politeiste opomena, upozorenje i savjet. Za sve, i jedne i druge, tu je potvrda istinitosti Objave i istinitosti Poslanika, potvrda stvarnosti Objave i stvarnosti poslanstva uz čišćenje ove Istine od svih primjesa, legendi i opsjena:

A Mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali. Zar ovi ne putuju po svijetu, pa ne vide kako su skončali oni prije njih, - a onaj svijet je doista bolji za one koji se budu Allaha bojali - zar se nećete opametiti! (12/109).

I kad bi poslanici gotovo nadu gubili i pomišljali da će ih lašcima proglasiti, pomoć Naša bi im došla: Mi bismo spasili one koje smo Mi htjeli, a kazna Naša ne bi mimoišla narod nevjernički (12/110).

U kazivanjima o njima je pouka za one koji su razumom obdareni. Kur'an nije izmišljena besjeda, on priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, i objašnjava sve, i putokaz je i milost naroda koji vjeruje (12/111).

To je posljednji ritam, veliki ritam.

Poslije svega ovoga možda je munasib u predstavljanju ove sure - koja obuhvata cijelo kazivanje o Jūsufu, puni model lijepe, realne i umjetničke realizacije - da nešto kažemo i o ljepoti konteksta kur'anskog načina izražavanja u ovoj suri i da se malo zadržimo kod nekih od ovih modela.

* U ovoj suri, kao i u drugim kur'anskim surama, ponavljaju se određeni izrazi koji čine dio atmosfere same sure i njenu osobenost. Ovdje se konkretno spominje riječ *'ilm*, znanje, naspram koje stoji *džehl*, neznanje i malo znanja, na mnogim mjestima:

I eto tako, Gospodar tvoj će tebe odabrati, i tumačenju snova te naučiti, i milošću Svojom tebe i Jākubovu porodicu obasuti, kao što je prije obasuo pretke tvoje, Ibrāhima i Ishāka. - Gospodar tvoj, z aista, sve zna i mudar je”
(12/6).

I eto tako Mi Jūsufu dadasmo lijepo mjesto na Zemlji i naučismo ga tumačenju snova - a Allah čini šta hoće, ali većina ljudi ne zna (12/21).

I kad on stasa, Mi ga mudrošću i znanjem obdarismo; tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine (12/22).

I Gospodar njegov usliša molbu njegovu i spasi ga lukavstva njihova; On, uistinu, sve čuje i zna (12/34).

“Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam ja prije ne kažem što ćete dobiti,” - reče Jūsuf. “To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj” (12/37).

Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna (12/40).

"Zbrkanih li snova!" - rekoše oni - "mi snove ne znamo tumačiti" (12/44).

"Jūsufe, o prijatelju, protumači nam šta znači: sedam mršavih krava pojede sedam debelih; i sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušanih, - pa da se vratim ljudima, da bi oni saznali" (12/46).

I vladar reče: "Dovedite mi ga!" I kad Jūsufu izaslanik dođe, on reče: "Vrati se gospodaru svome i upitaj ga: „Šta je s onim ženama koje su svoje ruke porezale - Vlasnik moj dobro zna spletke njihove!" (12/50).

... "Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih" (12/52).

"Postavi me" - reče - "da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan" (12/55).

A on je, uistinu, veliki znalac bio, zato što smo ga Mi naučili, ali većina ljudi ne zna (12/68).

"Allaha nam", - rekoše oni - "vi znate da mi nismo došli da činimo nered na zemlji, i mi nismo kradljivci" (12/73).

"Vi ste u gorem položaju" - pomisli u sebi -, Allah dobro zna kako je bilo to o čemu govorite" (12/77).

I kad izgubiše svaku nadu, odvojiše se u stranu da se posavjetuju. "Zar ne znate" - reče najstariji među njima - "da ste se ocu svom Allahom zakleli?" (12/80).

Mi tvrdimo samo ono što smo vidjeli, a mi se nismo mogli onoga što je bilo suđeno sačuvati (12/81).

... "Nadam se da će mi ih Allah sve vratiti; uistinu, On sve zna i mudar je" (12/83).

"Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim, a od Allaha znam ono što vi ne znate" - reče on (12/86).

"A znate li" - upita on - "šta ste s Jūsufom i bratom njegovim nepromišljeno uradili?" (12/89).

"Zar vam ne rekoš" - reče - "da ja znam od Allaha ono što vi ne znate?" (12/96).

Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju nekih snova! (12/101).

Ovo je uočljiva pojava koja skreće pažnju na neke tajne konteksta i njegovu ljepotu u ovoj Časnoj Knjizi.

* U suri su definirane i neke osobenosti Božanstva. U prvom redu *sud*. Ova osobenost je nekada spomenuta jezikom Jūsufa (alejhi's-selam) u značenju suverenosti nad robovima iz ugla njihovog pokoravanja volji, a nekada je spomenuta jezikom Jākuba (alejhi's-selam) u značenju suverenosti nad robovima iz ugla njihovog pokoravanja Allahu u formi predodređenja. Oba značenja se međusobno upotpunjuju u potvrdi smisla vlasti i istinitosti Božanstva ovako na ovaj način, koji nije spontan i slučajan.

Jūsuf, izlažući zabludu obožavanja vladara Egipta i njenu suprotnost Božanskom monoteizmu, kaže:

O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni? (12/39).

Oni kojima se, mimo Njega, klanjate samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, - Allah o njima nikakva dokaza nije objavio. Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera (12/40).

A Jākub, ističući da je Allahovo predodređenje izvršno i nezaustavljivo, kaže:

"O sinovi moji," - reče onda - "ne ulazite na jednu kapiju, već na razne kapije, a ja vas ne mogu spasiti od onoga što vam Allah odredi; moć pripada jedino Njemu, ja se u Njega uzdam, i neka se samo u Njega uzdaju oni koji se uzdaju!" (12/67).

Ovo upotpunjavanje značenja vlasti ukazuje da je vjerovanje neispravno sve dok dragovoljna pokornost ne bude samo radi Allaha kao što je i prinudna pokornost Njemu Njegovim predodređenjem. I jedna i druga pokornost su dio vjere, i prinudna i dragovoljna ulaze u sastav vjerovanja.

* Jedna od ljepota konteksta jeste da razboriti, dobroćudni, zdravog rasuđivanja i ponašanja Jūsuf spominje odgovarajuće Allahovo lijepo ime... *El-Latif (Milostivi)* na mjestu na kome se otkriva Allahova dobrota upravljanja:

I on roditelje svoje postavi na prijesto i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: "O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg. Gospodar moj ga je ispunio. Allah je bio dobar prema meni kad me je iz tamnice izbavio i vas iz pustinje doveo, nakon što je šejtan između mene i braće moje bio razdor posijao. Gospodar moj je zaista milostiv onome kome On hoće, i On, zaista, sve zna i mudar je (12/100).

* Jedna od ljepota konteksta o čemu je ranije bilo riječi jeste i međusobna podudarnost između predgovora kazivanja i neposrednog komentara toga kao završnog dužeg komentara. Svi ovi komentari su u službi potvrde jednog te istog pitanja i oni se međusobno susreću između početka i kraja.

Dovoljno je ovo što smo kazali o karakteristikama ove sure, a o ostalome bit će riječi kod izlaganja njenih cjelina.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿١﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ * نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْءَانَ، وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الْعَاقِلِينَ .

«إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ : يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ، رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ * قَالَ : يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءُوبَكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا ، إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَكَذَلِكَ يَجْتَدِيكَ رَبُّكَ وَبَدَّلَكَ مِنْ نَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ، وَبِئْسَ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَمَّا عَلَى آبَائِكَ مِنْ قَبْلُ إِبرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ ، إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ .

«لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٍ لِّلسَّاعِتِينَ * إِذْ قَالُوا : لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَى آبَائِنَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ ، إِنَّ أَبَانَا إِنِّي ضَلَّلِ مُبِينٌ * أَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهَ أَبِيكُمْ ، وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ * قَالَ

قَالَ نِلُّ مِنْهُمْ : لَا تَقْلُوا بُسُفَ ، وَأَلْقُوهُ فِي غَيْبَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَعَالِينَ .

« قَالُوا : يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى بُسُفَ ، وَإِنَّا لَهُ لَنَنْصِحُونَ * أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْمَسْ وَإِنَّا لَهُ لَحَفِيظُونَ * قَالَ : إِنَّ لِي حِزْنًا أَن تَذْهَبُوا بِهِ ، وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذَّنْبُ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ * قَالُوا : لَئِنْ أَكَلَهُ الذَّنْبُ وَمَنْ عَصَبَةٌ إِنَّا إِذَا نَلَّسِرُونَ

« فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَاجْتَمَعُوا أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غَيْبَتِ الْجُبِّ ، وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ .

« وَجَاءَهُوْ أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ * قَالُوا : يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتْعِنَا ، فَأَكَلَهُ الذَّنْبُ ، وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ * وَجَاءَهُوْ عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ ، قَالَ : بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً ، فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ، وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ .

« وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ ، فَأَدْلَى دَلْوَهُ ، قَالَ : يَبْشُرِي هَذَا غُلْمًا ، وَأَسْرُوهُ بِيضَةً ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ * وَشَرَّوهُ بِشَمَنِ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ ، وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ » ⑤

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Elif-lam-ra. Ovo su ajeti Knjige jasne! (12/1).

Objavljujemo je kao Kur'an na arapskom jeziku da biste razumjeli (12/2).

Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo iako prije njega nisi doista ništa znao: (12/3)

Kada Jūsuf reče ocu svome: "O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše", (12/4)

on reče: "O sinke moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj (12/5).

I eto tako, Gospodar tvoj će tebe odabrati, i tumačenju snova te naučiti, i milošću Svojom tebe i Jākubovu porodicu obasuti, kao što je prije obasuo pretke tvoje, Ibrāhima i Ishāka. - Gospodar tvoj, zaista, sve zna i mudar je" (12/6).

U Jūsufu i braći njegovoj nalaze se pouke za sve koji se raspituju (12/7).

Kada oni rekoše: "Jūsuf i brat njegov draži su našem ocu od nas, a nas je čitava skupina. Naš otac, zaista, očito griješi (12/8).

Ubijte Jūsufa ili ga u kakav predio ostavite, - otac vaš će se vama okrenuti, i poslije toga ćete dobri ljudi biti", - (12/9)

jedan od njih reče: "Ako baš hoćete nešto da učinite, onda Jūsufa ne ubijte, već ga na dno nekog bunara bacite, uzeće ga kakva karavana" (12/10).

"O oče naš," - rekoše oni - "zašto sumnjaš u naša osjećanja prema Jūsufu? Mi mu zaista želimo dobro (12/11).

Pošalji ga sutra s nama da se zabavi i razonodi, mi ćemo ga, sigurno, čuvati" (12/12).

"Biće mi doista žao ako ga odvedete, a plašim se da ga vuk ne pojede kad vi na njega ne budete pazili" - reče Jākub (12/13).

"Kako će ga vuk pojesti, a nas ovoliko!" - rekoše oni -, "mi bismo tada bili zaista izgubljeni" (12/14).

I kada ga odvedoše i odlučiše da ga bace na dno bunara, Mi mu objavismo: "Ti ćeš ih o ovom postupku njihovu obavijestiti, a oni te neće prepoznati" (12/15).

I uveče dođoše ocu svome plačući (12/16).

"O oče naš," - rekoše - "bili smo otišli da se trkamo, a Jūsufa smo stavili kod naših stvari, pa ga je vuk pojео. A ti nam nećeš vjerovati, iako istinu govorimo" (12/17).

I donesoše košulju njegovu lažnom kralju okrvavljenu. "U vašim dušama je ponikla zla misao" - reče on - "i ja se neću jadati, od Allaha ja tražim pomoć protiv ovoga što vi iznosite" (12/18).

I dođe jedna karavana, te poslaše vodonošu svoga i on spusti vedro svoje. "Muštuluk!" - viknu on - "evo jednog dječaka!" I oni su ga kao trgovačku robu sakrili, a Allah je dobro znao ono što su uradili (12/19).

I prodadoše ga za jeftine pare, za nekoliko groša; jedva su čekali da ga se oslobode (12/20).

Ovo je uvod, zatim slijedi prvi krug kazivanja koji se sastoji iz šest scena koje počinju snom Jūsufa pa do kraja zavjere njegove braće protiv njega i na kraju Jūsufov dolazak u Egipat. Ovdje ćemo se suočiti direktno sa ovim tekstovima nakon tog predgovora o ovoj suri koji je sam po sebi dovoljan.

Elif-lam-ra. Ovo su ajeti Knjige jasne! (12/1).

Objavljujemo je kao Kur'an na arapskom jeziku da biste razumjeli (12/2).

Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo iako prije njega nisi doista ništa znao (12/3).

Elif-lam-ra. Ovo su ajeti Knjige jasne! (12/1).

Ova slova i druga iz ove kategorije su bliska narodu i bila su u čestoj upotrebi. To su upravo ti ajeti koji su bili i ostali izvan domašaja ljudske moći, ajeti Knjige jasne. Allah je objavio Kur'an na arapskom jeziku, knjigu koja se sastoji od ovih poznatih arapskih slova:

da biste razumjeli (12/2),

da biste shvatili da onaj koji od ovih običnih slova sačini Knjigu ne može biti čovjek, a razum govori da je Kur'an Objava. Razum je ovdje pozvan da razmišlja o ovoj pojavi i njenim dokazima.

Pošto je tijelo sure kazivanje, onda je ono istaknuto kao supstanca ove Knjige na poseban način:

Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo
(12/3) -

tj. našim objavljivanjem Kur'ana tebi, Mi ti kazujemo ova kazivanja - a to su najljepša kazivanja - kao dio Kur'ana koji ti se objavljuje.

... iako prije njega nisi doista ništa znao (12/3) -

bio si nepismen u narodu svome koji se nije upravljao prema sadržajima sa kojima je došao Kur'an, a među tim sadržajima koji ih nisu interesirali su i ova kazivanja.

Ovaj predgovor ukazuje na početak kazivanja.

Zatim se diže zavjesa prve scene u prvom krugu kako bismo vidjeli Jūsufa kao dječaka koji svome ocu kazuje svoj san:

Kada Jūsuf reče ocu svome: "O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše", (12/4)

on reče: "O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj (12/5).

I eto tako, Gospodar tvoj će tebe odabrati, i tumačenju snova te naučiti, i milošću Svojom tebe i Jākovovu porodicu obasuti, kao što je prije obasuo pretke tvoje, Ibrāhima i Ishāka. - Gospodar tvoj, zaista, sve zna i mudar je"
(12/6).

Jūsuf je bio dječak ili mladić. Ovaj san koji je ispričao svome ocu nije san dječaka niti je san mladića. Najbliže onome što mladić vidi, dok sanja, jeste da vidi zvijezde, Sunce i Mjesec u svojoj sobi ili pred sobom u pravoj veličini. Međutim, Jūsuf ih je vidio kako mu se pokloniše predstavljeni u liku razumnih bića koja se naklone nekome iz poštovanja. Kontekst od njega prenosi u potvrđenom i jasnom obliku:

Kada Jūsuf reče ocu svome: "O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec" (12/4).

Zatim ponavlja riječ sanjati:

"I u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše" (12/4).

Njegov otac je svojim osjetilima i moći zapažanja shvatio da se iza ovoga sna krije veliki ugled ovoga dječaka o kome se on nije izjašnjavao niti kontekst kazivanja o njemu govori. Znaci ovoga ugleda pojavili su se tek nakon drugog kruga, a potpuno su se vidjeli na kraju kazivanja nakon što je otkrivena tajna. Zbog toga je on savjetovao Jūsufu da svoj san ne kazuje braći, bojeći se da ne naslute ono šta se iza toga krije kod njihovog, po ocu, najmlađeg brata kako šejtan ne bi kroz ovu pukotinu napunio njihove duše sujetom, što bi ih navelo da mu pripreme nešto što bi mu štetu nanijelo:

On reče: "O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost (12/5).

Nakon toga, to objašnjava riječima:

Šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj (12/5).

Otuda on ubacuje mržnju u srca ljudi jednih prema drugima i uljepšava im grijeh i zlo.

A Jākub ibni Ishāk ibni Ibrāhim je osjetio kroza san svoga sina Jūsufa da će on imati veliku ulogu. Odmah je svoje razmišljanje usmjerio u tom pravcu, s obzirom da živi u atmosferi vjerovjesništva, da će to biti na polju vjere i spoznaje, jer je i njegov djed Ibrāhim dobio blagoslov od Allaha, on i njegova vjernička obitelj. Pretpostavljao je da će Jūsuf biti taj odabranik među njegovim sinovima iz roda Ibrāhimova na koga će se spustiti Allahov blagoslov i u njemu utjeloviti ta blagoslovljena serija doma Ibrāhimova:

I eto tako, Gospodar tvoj će tebe odabrati, i tumačenju snova te naučiti, i milošću Svojom tebe i Jākubovu porodicu obasuti, kao što je prije obasuo pretke tvoje, Ibrāhima i Ishāka. - Gospodar tvoj, zaista, sve zna i mudar je" (12/6).

Ovo Jākubovo razmišljanje o snu svoga sina ukazuje da je Allah odabrao njegova sina i upotpunio Svoju blagodat prema domu Jākubovom kao što ju je upotpunio ranije prema Ibrāhimu i Ishāku, njegovim očevima (za djeda se kaže da je otac). Ovo je sve prirodno. Međutim, ono što skreće pažnju su njegove riječi:

... i tumačenju snova te naučiti (12/6).

Te'vil je tumačenje, interpretacija. A šta su snovi? Da li je namjera Jākubova bila da kaže da će Allah Jūsufa odabrati i podučiti ga, s obzirom

na njegovu oštroumnost, tumačenju snova? To bi bilo Allahovo nadahnuće okretnim, umnim i razboritim osobama. U kometaru toga stoji:

Gospodar tvoj, zaista, sve zna i mudar je" (12/6).

Ovo odgovara atmosferi mudrosti i pouke. Ili se misli na snove koji su se Júsufu kasnije u njegovom životu stvarno dogodili?

I jedno i drugo stoji. I jedno i drugo je u skladu sa atmosferom koja je okruživala Júsufa i Jákuba.

Ovom prilikom reći ćemo nekoliko riječi o snovima, a oni su predmet ovog kazivanja i ove sure.

Mi vjerujemo da neki snovi nose u sebi prognoze bliže ili dalje budućnosti. Vjerujemo u ovo s obzirom na istinite snove Júsufa koji su navedeni u ovoj suri, snove dvojice momaka koji su sa njim bili u tamnici i san vladara Egipta i s obzirom na to da mi često sanjamo, a te snove je teško negirati jer oni zaista postoje!

Prvi uzrok je dovoljan, a mi smo naveli i drugi, jer je to realna činjenica koju nije moguće negirati osim tvrdoglavošću.

Pa, u čemu se sastoji priroda sna?

Škola psihoanalize kaže: To je slika potisnutih i prigušenih osjećanja koja su iz svjesnog dospjela u sferu podsvjesnog i koja su u svojoj rubnoj formi, snovima, našla izlaz.

To je jedna strana snova i ona ne predstavlja sve strane snova. Frojd i pored svoga nenaučnog prosuđivanja i opterećivanja svoje teorije, tvrdi da postoje snovi kojima se nešto proriče.

Kakva je priroda ovih proročanskih snova?

Prije svega, mi tvrdimo da poznavanje ili nepoznavanje ove prirode nema nikakve veze sa priznavanjem njihovog postojanja i istinitosti nekih od njih. Mi samo pokušavamo razumjeti neke osobenosti ovog čudnog ljudskog stvorenja i neke Allahove zakone u ovom stvorenju.

Mi prirodu snova shvatamo na ovaj način. Vremenske i prostorne prepreke su prepreke koje zatvaraju put između ovog ljudskog stvorenja i snova, između onoga što zovemo prošlost ili budućnost ili zastrta stvarnost. Ono što nazivamo prošlost ili budućnost, to skriva od nas faktor vremena, kao što dalju sadašnjost skriva od nas faktor prostora. Osjetilo

koje se nalazi u čovjeku, njegova bit je nama nepoznata, koje se budi ili u nekim momentima jača, pa savlada vremensku prepreku i vidi u nejasnoj formi šta se iza toga nalazi. To nije nauka, nego nešto u što se želi proniknuti kao ono što se dešava u javi kod nekih ljudi, a u snu kod drugih i koje savlađuje prostorne i vremenske prepreke ili i jedno i drugo u nekim momentima.³² U isto vrijeme mi ništa ne znamo o biti vremena, kao što ne znamo ništa pouzdano ni o mjestu, materiji: *A vama je dato samo malo znanja* (17/85).

Bilo kako bilo, Júsuf je usnio ovaj svoj san. Njegovo tumačenje ćemo vidjeti kasnije.

Kontekst ovdje spušta zavjesu na scenu o Júsufu i Jákubu da bi je kasnije podigao kod druge scene - scene Júsufove braće koji su se urotili protiv Júsufa uz dinamično upozorenje na važnost onoga što će se dogoditi:

U Júsufu i braći njegovoj nalaze se pouke za sve koji se raspituju (12/7).

Kada oni rekoše: "Júsuf i brat njegov draži su našem ocu od nas, a nas je čitava skupina. Naš otac, zaista, očito griješi (12/8).

Ubijte Júsufa ili ga u kakav predio ostavite, - otac vaš će se vama okrenuti, i poslije toga ćete dobri ljudi biti", - (12/9)

jedan od njih reče: "Ako baš hoćete nešto da učinite, onda Júsufa ne ubijte, već ga na dno nekog bunara bacite, uzeće ga kakva karavana" (12/10).

U kazivanju o Júsufu i njegovoj braći nalaze se pouke i znaci mnogih činjenica za onoga ko se raspituje za pouke, ko ih traži i pridaje im važnost. Ovo otvaranje je dovoljno da pokrene pažnju i da je zaokupi. Zbog toga ga mi poredimo sa dizanjem zavjese na događaje i kretanja koji se iza toga

³² Sve mogu negirati osim jednog događaja koji se dogodio meni u Americi i mojoj obitelji u Kairu. U snu sam vidio sestrića i u njegovom oku krv koja je bila nečim prekrivena i nije se vidjela. Pisao sam mojima i tražio objašnjenje. Odgovor je došao da je on povrijedio svoje oko i da ga liječi od unutrašnjeg krvarenja. Primjetno je da se unutrašnje krvarenje ne vidi izvana. Njegovo oko, gledano izvana, bilo je kao i svako drugo oko, s tim što je to unutrašnje krvarenje bilo nevidljivo. Moj san je otkrio ovo unutrašnje krvarenje. Neću navoditi druge primjere, jer je ovaj dovoljan.

nalaze. Mi iza toga vidimo direktno scenu Jūsufove braće kako pripremaju to što pripremaju Jūsufu.

U Starom zavjetu stoji da je Jūsuf ispričao svoj san svojoj braći. Kontekst ovdje ukazuje da on taj san svojoj braći nije ispričao. Njegova braća su samo pričala o svome revoltu zbog toga što je njihov otac više volio Jūsufa i njegovog brata od njih. Njegovog pravog brata po ocu i majci. Da su bili upoznati sa njegovim snom, o tome bi sigurno razgovarali. To bi bio veći poticaj na još veću zavidnost. Ono čega se najviše plašio jeste da Jūsuf svoj san ne ispriča svojoj braći. San je njima priopćen kasnije i na drugi način. Ovdje se radi o njihovoj sujeti prema bratu zbog toga što ga je Jākub više volio od njih. To se moralo izbjeći s obzirom da se radi o krugu u seriji velikog kazivanja kako bi sa Jūsufom stigli do zacrtanog kraja kome krče put i prilike njegova života, stanje njegove obitelji i njegov povratak ocu koji je bio u dubokoj starosti. Najmlađe djetete je najslabije i ono je najviše voljeno, posebno kada je roditelj u dubokoj starosti. Tako je bio slučaj i sa Jūsufom, njegovim bratom i njegovom braćom po ocu.

Kada oni rekoše: "Jūsuf i brat njegov draži su našem ocu od nas, a nas je čitava skupina" (12/8) -

odnosno, nas je čitava i jaka skupina koja je spremna da brani i bude od koristi.

Naš otac, zaista, očito griješi (12/8) -

kada je impresioniran mladićem i malim dječakom, a nas, čitavu grupu korisnih ljudi zapostavlja.

Nakon toga je sujeta proključala, a šejtan je počeo da djeluje. Došlo je do poremećaja u procjeni događaja. Male stvari u njihovim očima postale su velike. Rodila se odvratna ideja da se uništi jedna duša, duša nevinog mladića koji nije u stanju da se brani. A on je njihov brat! A oni su sinovi vjerovjesnika - iako nisu bili vjerovjesnici - da on na ovaj način bude prezren. U njihovim očima ljubav Jākubova prema Jūsufu se povećava do te mjere da je izjednačavaju sa umorstvom, najvećim grijehom na zemlji poslije širka:

Ubijte Jūsufa ili ga u kakav predio ostavite (12/9).

Oba načina su bliska. Ostavljanje Jūsufa u kakvom neplodnom, odsječenom predjelu u većini slučajeva vodi u smrt. Zašto?

Otac vaš će se vama okrenuti (12/9).

I neće ga od vas sakriti Jūsuf. Oni žele očevo srce. Kao da će njegovo srce, kada ne bude gledao Jūsufa, biti prazno od ljubavi prema njemu pa će onda tu ljubav usmjeriti prema drugima! Grijeih? Poslije grijeha se pokajte i ispravite ono što ste počinili:

I poslije toga ćete dobri ljudi biti (12/9).

Ovako šejtan gura. Ovako zavodi ljude kada se rasrde i izgube kontrolu nad sobom, kada izgube zdravo rasuđivanje o stvarima i događajima. Ovako im šejtan, kada je u njihovim grudima uzavrela sujeta, kaže: Ubijte! Teobom ćete poslije toga ispraviti to što ste počinili. A teoba nije djelotvorna na ovaj način. Teoba će biti djelotvorna samo onda kada se počini grijeh iz neznanja i kada se sjeti da je to grijeh pa se pokaje pa osjećaj mučnine popravi teobom. Unaprijed spremljena teoba, teoba koja se pripremi prije nego se počini grijeh radi odstranjivanja grijeha, nije teoba. To je opravdanje za počinjeni grijeh kojeg je šejtan uljepšao!

Međutim, jedna savjest među njima drhtala je od užasa kome su oni težili. Ta savjest im predlaže rješenje koje će ih osloboditi ovog opterećenja i otvoriti im put do oca. A taj put je da ne ubiju Jūsufa i da ga ne ostavljaju u nekom neplodnom predjelu gdje bi ga mogla snaći smrt, nego da ga bace u bunar na karavanskom putu. U tom slučaju, na njega bi možda nabasala neka karavana, spasila ga i daleko odvela:

Jedan od njih reče: "Ako baš hoćete nešto da učinite, onda Jūsufa ne ubijte, već ga na dno nekog bunara bacite, uzeće ga kakva karavana" (12/10).

Osjećamo iz njegovih riječi:

Ako baš hoćete nešto da učinite... (12/10) -

sumnju i obeshrabrenje, kao da on sumnja u ono što su oni naumili i odlučili da Jūsufu nameću zlo. To je stil koji se koristi radi odvratanja od nauma da se počini djelo. Jasno je tu da se radi o nezadovoljstvu ako se naum realizira. Ovo je, međutim, ono najmanje što bi moglo ugasi njihovu sujetu; a nisu bili spremni da se povuku od onoga što su odlučili. To razumijemo iz slijedeće scene u kontekstu...

Evo ih kod svoga oca, nagovaraju ga da sutra pusti Jūsufa sa njima. Evo ih, varaju svoga oca, obmanjuju njega i Jūsufa. Pa da pogledamo i poslušamo to što među njima kruži:

“O oče naš,” - rekoše oni - “zašto sumnjaš u naša osjećanja prema Jūsufu? Mi mu zaista želimo dobro (12/11).

“Pošalji ga sutra s nama da se zabavi i razonodi, mi ćemo ga, sigurno, čuvati” (12/12).

“Biće mi doista žao ako ga odvedete, a plašim se da ga vuk ne pojede kad vi na njega ne budete pazili” - reče Jākub (12/13).

“Kako će ga vuk pojesti, a nas ovoliko!” - rekoše oni -, “mi bismo tada bili zaista izgubljeni” (12/14).

Izraz crta riječima i značenjem sav trud koji su uložili da se uvuku u srce roditelja koje je vezano za najmlađeg i najviše voljenog sina u kome se raspoznaje i nasljedstvo berićeta njegovog djeda Ibrāhima...

“O oče naš,” (12/11) -

ovako, ovom nadahnutom riječju koja podsjeća na srodstvo između njega i njih.

... zašto sumnjaš u naša osjećanja prema Jūsufu? (12/11) -

pitanje u sebi sadrži prijekor, blago negodovanje i osjećaj negiranja njegovog značenja od strane njihovog oca i predaja Jūsufa suprotno ovom pitanju. On je nastojao da zadrži Jūsufa sa sobom i da ga ne šalje sa njima na ona pusta mjesta koja su oni posjećivali jer ga je volio i bojao se da on ne bi mogao podnijeti klimu i trud, koje oni kao veliki lahko podnose, a ne da sumnja u njihova osjećanja. Njihove riječi, upućene njemu, da on sumnja u njihova osjećanja prema bratu, a on im je svima otac, imaju cilj da otklone ovu opasnost i da ga učine fleksibilnijim u zadržavanju Jūsufa. Ta inicijativa je podla i podmukla prijevara sa njihove strane.

Zašto sumnjaš u naša osjećanja prema Jūsufu? Mi mu zaista želimo dobro (12/11) -

naša srca su prema njemu čista. U njima nema zla - samo što sumnjivi ne reče - uzmite me! Spominjanje iskrenosti ovdje, a to je odanost i čistota, ukazuje na pokušaj skrivanja tih osjećanja u šumi sumnji.

“Pošalji ga sutra s nama da se zabavi i razonodi, mi ćemo ga, sigurno, čuvati” (12/12)-

Dodatak pojačanju i opis aktivnosti, trčanje i sport koji Jūsufa očekuju, kako bi oraspoložili njegova oca da ga sa njima pošalje kao što žele.

Odgovor na prvi prijekor i negdovanje učinio je da to Jākub neposredno odbije, jer sumnja u njihova osjećanja prema njemu i objašnjava njegovo zadržavanje sa sobom pomanjkanjem strpljivosti kada je rastavljen od njega i strahom da ga vuk ne pojede:

“Biće mi doista žao ako ga odvedete, a plašim se da ga vuk ne pojede kad vi na njega ne budete pazili” - reče Jākub (12/13).

“Biće mi doista žao ako ga odvedete” (12/13) -

ja ne mogu podnijeti taj rastanak... Ovo je, bez sumnje, još više uzburkalo njihovu sujetu i udvostručilo je da njegova ljubav prema njemu dosegne stepen tuge zbog rastanka makar samo jedan dan, a on, kao što su mu rekli, ide sa njima radi sportskih aktivnosti i zabave.

“Plašim se da ga vuk ne pojede kad vi na njega ne budete pazili” - reče Jākub (12/13).

Mora da su oni tragali i pronašli uzrok ili ih je sujeta zasljepila pa nisu razmišljali o tome šta govore svome ocu poslije ove nečasne rabote, sve dok im otac nije dao lekciju i ovaj odgovor.

Tada su izabrali drugi, djelotvorniji stil, kako bi odbacili od njega ovu pomisao:

“Kako će ga vuk pojesti, a nas ovoliko!” - rekoše oni -, “mi bismo tada bili zaista izgubljeni” (12/14) -

kako će nas vuk savladati, a nas ovoliko jakih?! U tom slučaju, nikakva dobra nema u nama. Mi smo, onda, zaista gubitnici i nikakva uspjeha poslije nećemo imati.

Na ovaj način se predao brižni roditelj nakon ove potvrde i tog primoravanja da bi se Allahovo određenje ostvarilo i kasnije dovršilo onako kako to Allah želi.

A sada - oni odlaze sa njim. Evo ih u realizaciji zavjere i pokuđenog djela. Allah je (Uzvišeni) stavio u srce dječaka da je ovo iskušenje koje ima svoj kraj i da će on živjeti i suočiti svoju braću sa ovim njihovim stavom, a da oni neće ničim osjetiti da je to on:

I kada ga odvedoše i odlučiše da ga bace na dno bunara, Mi mu objavismo: "Ti ćeš ih o ovom postupku njihovu obavijestiti, a oni te neće prepoznati" (12/15).

Svi su se složili da ga bace na dno bunara u kome bi bio, od strane njih, nevidljiv. U tom teškom momentu u kome je bio suočen sa strahom, smrću, u kome nije bilo izlaza niti bilo koga da mu pomogne tako malom, naspram njih deset tako jakih, u tom očajnom momentu Allah ga obavještava da će biti spašen i da će živjeti sve dok svoju braću ne suoči sa ovim gnusnim postupkom, a oni neće znati da je onaj koji ih sa ovim suočava Jūsuf, koga su ostavili na dnu bunara, još dok je bio mali.

Ostavimo Jūsufa i njegovo privikavanje na ovo iskušenje na dnu bunara. Nema sumnje da mu je Allah udahnuo u dušu i smirio ga sve dok se nije, Allahovom dozvolom, spasio. Ostavimo Jūsufa i pogledajmo njegovu braću poslije ovoga prijestupa kako se suočavaju sa duboko pogodenim ocem:

I uveče dodoše ocu svome plačući (12/16).

"O oče naš," - rekoše - "bili smo otišli da se trkamo, a Jūsufa smo ostavili kod naših stvari, pa ga je vuk pojeo. A ti nam nećeš vjerovati, iako istinu govorimo" (12/17).

I donesoše košulju njegovu lažnom kralju okrvavljenju. "U vašim dušama je ponikla zla misao" - reče on - "i ja se neću jadatai, od Allaha ja tražim pomoć protiv ovoga što vi iznosite" (12/18).

Skrivena sujeta ih je omela da laž bolje oblikuju. Da su bili smireniji, ne bi to činili još od vremena kada im je Jākub prvi put dozvolio da sa sobom povedu Jūsufa. Međutim, oni nisu imali strpljenja, pa su to ubrzali bojeći se da im se neće ukazati prilika drugi put. Isto tako je i priča o vuku dokaz ove brzine. Njihov otac ih je, koliko jučer, upozoravao na to, a oni su tu mogućnost odbacili i na ruglo je stavili. Nije prihvatljivo da ujutro odu i

Jūsufa ostave vuku od koga ih je jučer otac upozoravao. Slično ovome je i ono što je vezano za košulju koja je bila okrvavljena, umrljana krvlju neprecizno. Bila je to otvorena laž, a tako je i opisana. Učinili su ovo:

I uveče dodoše ocu svome plačući (12/16).

“O oče naš,” - rekoše - “bili smo otišli da se trkamo, a Jūsufa smo ostavili kod naših stvari, pa ga je vuk pojeo (12/17).

Oni osjećaju da je ovo laž, samo što sumnjivi ne reče - uzмите me. Oni rekoše:

“A ti nam nećeš vjerovati, iako istinu govorimo” (12/17) -

odnosno, ti nisi uvjeren u ono što mi kažemo, makar to bilo i istinito, jer ti sumnjaš u nas i nisi siguran u ono što mi govorimo.

Jākub je shvatio, zahvaljujući ukazivanju na situaciju i zovu svoga srca, da Jūsufa nije pojeo vuk i da su oni njemu pripravili neku zamku i da mu pletu priču koja nema svoje pokriće i opisuju događaj koji se nije desio. On je okrenut prema njima rekao da su njihove duše njima uljepšale nešto što je prezreno i olakšale im da počine prijestup, a on će biti strpljiv, podnijet će sve to, neće tugovati niti će se žaliti, a ni pomoć neće tražiti, nego će se osloniti na Allaha, jer On jedino može pružiti pomoć protiv ovih laži:

“U vašim dušama je ponikla zla misao” - reče on - “i ja se neću jadati, od Allaha ja tražim pomoć protiv ovoga što vi iznosite” (12/18).

Da se bar letimično vratimo Jūsufu u bunaru, kako bismo vidjeli posljednju scenu u ovom krugu kazivanja:

I dođe jedna karavana, te poslaše vodonošu svoga i on spusti vedro svoje. “Muštuluk!” - viknu on - “evo jednog dječaka!” I oni su ga kao trgovačku robu sakrili, a Allah je dobro znao ono što su uradili (12/19).

I prodadoše ga za jeftine pare, za nekoliko groša; jedva su čekali da ga se oslobode (12/20).

Bunar je na putu kojim su se kretale karavane za koji se pretpostavljalo da ima vode. Bunari kao ovaj obično zadržavaju jedno vrijeme kišnicu, a nekada su i suhi.

I dođe jedna karavana (12/19) -

sejjara nazvana ovim imenom zbog dugog puta, kao i *keššafa* (izviđač), *džewwala* (putnik) i *kannasa* (lovac).

... te poslaše vodonošu svoga (12/19) -

tj. onoga koji će im donijeti vode i koji je upućen i zna gdje se nalaze bunari.

... i on spusti vedro svoje (12/19) -

da pogleda vodu ili da vjedro napuni. Kontekst ništa ne kaže o Jūsufu ili načinu kako se uhvatio za vjedro, čuvajući to kao iznenađenje za čitaoca ili slušaoca kazivanja:

"Muštuluk!" - viknu on - "evo jednog dječaka!" (12/19).

Kontekst po drugi put ništa ne kazuje šta se desilo poslije ovoga i šta je rečeno, kakvo je bilo stanje Jūsufa i radost zbog spasa, nego brišući ovo govori o njegovom putu sa karavanom:

I oni su ga kao trgovačku robu sakrili (12/19) -

tj. smatrali su ga tajnom trgovačkom robom i odlučili da ga prodaju kao roba, a pošto nije bio rob, onda su ga sakrili od radoznalih pogleda i prodali za jeftine pare:

I prodadoše ga za jeftine pare, za nekoliko groša (12/20) -

poslovali su na malo groševima koje su brojali, a na veliko mjerenjem težine.

Jedva su čekali da ga se oslobode (12/20) -

jer su htjeli da se riješe optužbe da ga kriju kao roba radi prodaje.

Ovo je kraj prvog iskušenja u životu plemenitog vjerovjesnika.

« وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِّصْرَ لِأَمْرَأَتِهِ : اُكْرِمِي مَوْلَاهُ ، عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا . وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ ، وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ؛ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ ، وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥١﴾
 « وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ ءَاتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ، وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ .

« وَرَأَوْنَاهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ ، وَغَمَّتِ الْأَبْوَابُ ، وَقَالَتْ : هَيْتَ لَكَ . قَالَ : مَعَاذَ اللَّهِ ، إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَنَآئِي ، إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ * وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا ، لَوْلَا أَنَّ رَجُلًا بُرْهَنَ رَبِّي ، كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ ، إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ * وَأَسْتَبَقَا الْبَابَ ، وَفَدَّتْ قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ ، وَأَلْفَيْهَا سَيِّدَهَا لَدَا الْبَابِ ، قَالَتْ : مَا جَزَأَهُ مِنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا ؟ إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٍ أَلِيمٍ * قَالَ : هِيَ رَأَوْنِي عَنْ نَفْسِي . وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا : إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ * وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ * فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ : إِنَّهُ مِنْ كَيْدِ كُنَّ إِنَّ كَيْدَ كُنَّ عَظِيمٌ * يُوسُفُ أَعْرَضَ عَنْ هَذَا ، وَأَسْتَغْفِرِي لِذَنبِكِ ، إِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ .

« وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ : امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ . قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا . إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ .

« فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ ، وَأَعْتَدَتْ لِهِنَّ مَتَكِنًا ، وَهَاتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا ، وَقَالَتْ : أَخْرِجْ عَلَيْنِ . فَلَمَّا رَأَيْتَهُنَّ أَكْبَرْتَهُنَّ ، وَقَطَعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ؛ وَقُلْنَ : حَسْبُ لِلَّهِ ! مَا هَذَا بَشَرًا ، إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ * قَالَتْ : فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ ؛ وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ ؛ وَبَيْنَ أُمَّةٍ بِمَعْلَمَاءَ أَمْرُهُ لِيُسْجَنَ وَيَكُونَ مِنَ الصَّغِيرِينَ * قَالَ : رَبِّ السِّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا

يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ؛ وَإِلَّا أَنْصَرِفَ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِبْرِينَ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ *
 فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ، إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٥﴾

I onda onaj iz Misira, koji ga je kupio, reče ženi svojoj: "Učini mu boravak prijatnim! Može nam koristan biti, a možemo ga i posiniti!" I eto tako Mi Jūsufu dadasmo lijepo mjesto na Zemlji i naučismo ga tumačenju snova - a Allah čini šta hoće, ali većina ljudi ne zna (12/21).

I kad on stasa, Mi ga mudročću i znanjem obdarismo; tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine (12/22).

I poče da ga na grijeh navodi ona u čijoj je kući bio, pa pozaključa sva vrata i reče: "Hodi!" - "Sačuvaj Bože!" - uzviknu on -, "vlasnik me moj lijepo pazi; a oni koji dobro uzvrate zlim neće nikad uspjeti" (12/23).

I ona je bila poželjela njega, a i on bi bio nju poželio da od Gospodara svoga nije opomenu ugledao - tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob (12/24).

I njih dvoje prema vratima potrčase - a ona razdera straga košulju njegovu - i muža njezina kraj vrata zatekoše. "Kakvu kaznu zaslužuje onaj koji je htio da ženi tvojoj zlo učini" - reče ona - "ako ne tamnicu ili kaznu bolnu?" (12/25).

"Ona je pokušala da mene na grijeh navede" - reče Jūsuf. - "Ako je košulja njegova sprijeda razderana onda ona istinu govori, a on neistinu," - primijeti jedan rođak njezin -, (12/26)

"a ako je košulja njegova straga razderana, onda ona laže, a on govori istinu" (12/27).

I kad on vidje da je košulja njegova straga razderana, reče: "To je jedno od vaših lukavstava, vaša lukavstva su zaista velika! (12/28).

Ti, Jūsufe, ostavi se toga, a ti traži oprostjenje za grijeh svoj, jer si zaista htjela da zgriješiš!" (12/29).

I žene u gradu počese govorkati: "Upravnikova žena navraćala momka svoga na grijeh, u njega se ludo zagledala! Mi mislimo da jako griješi" (12/30).

I kad ona ču za ogovaranja njihova, posla po njih, te im pripremi divane, dade svakoj od njih po nož i reče: "Izadi pred njih!" A kad ga one

ugledaše, zadiviše se ljepoti njegovoj i po rukama svojim se porezaše: "Bože, bože!" - uskliknuše - "ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!" (12/31).

"E to vam je onaj zbog koga ste me korile" - reče ona. "Istina je da sam htjela da ga na grijeh navratim, ali se on odupro. Ako ne učini ono što od njega, tražim, biće sigurno u tamnicu bačen i ponižen" (12/32).

"Gospodaru moj," - zavapi on - "draža mi je tamnica od ovoga na što me one navraćaju? I ako Ti ne odvратиš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema njima naklonost osjetiti i lakomislen postati" (12/33).

I Gospodar njegov usliša molbu njegovu i spasi ga lukavstva njihova; On, uistinu, sve čuje i zna (12/34).

Drugi krug ovog kazivanja počinje dolaskom Jūsufa u Egipat gdje je prodan kao rob. Njegov kupac je, posmatrajući njegove crte lica, u njemu vidio dobro i preporučio ga kao takvog svojoj ženi. Ovdje počinje prva nit u realizaciji sna.

Međutim, drugo iskušenje, druge vrste, čeka Jūsufa u vremenu stasanja kada je obdaren mudročću i znanjem, pomoću kojih dočekuje ovo uzburkano iskušenje kome ukraj može stati samo onaj kome se Allah smiluje. To je iskušenje zavodenja u dvorskoj atmosferi, u atmosferi koju obično nazivamo atmosferom *visokog društva* i sve ono što je ovo društvo snašlo, kao neobuzdanost, nemoral itd. Jūsuf iz svega ovoga izlazi čist, kako moralno, tako i vjerski, ali poslije sudjelovanja u svemu ovome.

I onda onaj iz Misira, koji ga je kupio, reče ženi svojoj: "Učini mu boravak prijatnim! Može nam koristan biti, a možemo ga i posiniti!" I eto tako Mi Jūsufu dadasmo lijepo mjesto na Zemlji i naučismo ga tumačenju snova - a Allah čini šta hoće, ali većina ljudi ne zna (12/21).

Kontekst nam i dalje ne otkriva ko ga je kupio. Saznat ćemo poslije prve polovine kazivanja da je to bio upravnik Egipta (neki kažu da je to bio veliki ministar Egipta). Od ovog momenta znamo da je Jūsuf stigao na sigurno mjesto, da je iskušenje završeno uspjehom i da poslije ovoga ide u susret svakom dobru:

Učini mu boravak prijatnim! (12/21) -

meswa je mjesto boravka. Pod prijatnim njegovim boravkom se podrazumijeva njegov lijep prijem. Izraz je mnogo dublji, jer on ne samo da podrazumijeva lijep prijem, nego i prijatno mjesto gdje će boraviti. To je neograničena prijatnost boravka, naspram koje stoji njegov boravak u bunaru i sve strahote i bolovi koji su taj boravak okruživali!

Upravitelj otkriva svojoj ženi dobra koja naslućuje u dječaku i nadu koju iščekuje od njega:

Može nam koristan biti, a možemo ga i posiniti (12/21) -

možda oni nisu imali djece, kao što navode neke predaje, pa su htjeli da ga posine ako se pokaže oštroumnim, plemenitim i dobrodušnim.

Ovdje se kontekst prekida da bi upozorio da je ovo Allahovo planiranje kojim je(i) njemu sličnim) predodređeno Jūsufu da ima lijepo mjesto na zemlji - ovdje se vide naznake uvažavanja Jūsufa u srcu čovjeka iz Misira i u njegovoj obitelji da bi ukazao da on nastavlja put na kome ga Allah uči tumačenju snova - na način kako smo to ranije objasnili. Kontekst komentira ovaj početak u osiguravanju lijepog mjesta Jūsufu na način koji ukazuje da je to Allahov kudret koji čini šta hoće i da nijedna snaga na Njegovom putu ne može opstati kao prepreka. On sve posjeduje i svime vlada. Ne griješi, nikoga ne obmanjuje i ni od koga ne zavisi:

I eto tako Mi Jūsufu dadosmo lijepo mjesto na Zemlji i naučismo ga tumačenju snova - a Allah čini šta hoće (12/21).

Eto, ovo je Jūsuf, kome su njegova braća htjeli jedno, a Allah drugo! A pošto Allah čini šta hoće, Njegovo htijenje je realizirano. Jūsufova braća ne posjeduju vlast, pa im je to izmaklo iz ruku i otišlo tamo gdje oni nisu željeli:

Ali većina ljudi ne zna (12/21) -

ne znaju da Allahov zakon vlada i da će biti onako kako On odredi.

Kontekst dalje potvrđuje ono što Allah želi Jūsufu koji u Njegovo ime kaže:

... i naučismo ga tumačenju snova (12/21) -

i to je potvrđeno kada je on stasao:

I kad on stasa, Mi ga mudročću i znanjem obdarismo; tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine (12/22) -

obdaren je zdravim rasuđivanjem i znanjem o ishodu događaja i tumačenjem snova ili onim što je sveobuhvatnije od znanja o životu i prilikama. Ova riječ ovdje ima opće značenje. To je bila nagrada za njegovo dobročinstvo, za ispravno vjerovanje i moralno držanje:

Tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine (12/22).

Drugo iskušenje u njegovom životu je jače i dublje od prvog iskušenja. Ono se desilo u vrijeme kada je on bio obdaren znanjem i mudrošću kako bi se tome suprotstavio i spasio. To je bila nagrada njemu koji je dobra djela činio koja je Allah registrirao u Kur'anu.

A sada, da pogledamo taj olujni, uzbuđujući prizor onako kako je predstavljen u Kur'anu:

I poče da ga na grijeh navodi ona u čijoj je kući bio, pa pozaključa sva vrata i reče: "Hodi!" - "Sačuvaj Bože!" - uzviknu on -, "vlasnik me moj lijepo pazi; a oni koji dobro uzvrate zlim neće nikad uspjeti" (12/23).

I ona je bila poželjela njega, a i on bi bio nju poželio da od Gospodara svoga nije opomenu ugledao - tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob (12/24).

I njih dvoje prema vratima potrčaše - a ona razdera straga košulju njegovu - i muža njezina kraj vrata zatekoše. "Kakvu kaznu zaslužuje onaj koji je htio da ženi tvojoj zlo učini" - reče ona - "ako ne tamnicu ili kaznu bolnu?" (12/25).

"Ona je pokušala da mene na grijeh navede" - reče Jūsuf. - "Ako je košulja njegova sprijeda razderana onda ona istinu govori, a on neistinu," - primijeti jedan rođak njezin -, (12/26)

"a ako je košulja njegova straga razderana, onda ona laže, a on govori istinu" (12/27).

I kad on vidje da je košulja njegova straga razderana, reče: "To je jedno od vaših lukavstava, vaša lukavstva su zaista velika! (12/28).

Ti, Jūsufe, ostavi se toga, a ti traži oprostjenje za grijeh svoj, jer si zaista htjela da zgriješiš!" (12/29).

Kontekst ništa ne kaže koliko je godina ona imala, a ne govori ni o tome koliko je Jūsuf tada imao godina. Pa da pogledamo ovo iz ugla prepostavke:

Jūsuf je bio dječak kada ga je karavana našla i prodala u Egiptu. Imao je oko četrnaest godina. Ovo su godine za koje se upotrebljava izraz *gulam*. Poslije tih godina, koristi se termin *feten*, zatim *šab*, pa onda *redžul* (čovjek). To su godine za koje je moguće da je Jākub rekao: *Plašim se da ga vuk ne pojede* (12/13). U ovom vremenu ona je bila udata žena. Ona i njen muž nisu imali djece, kao što je to vidljivo iz njegove izjave: *A možemo ga i posiniti* (12/21)... Ova pomisao... pomisao da ga posine... dolazi obično kod onih koji nemaju djece, kod onih koje je uhvatilo beznade ili nešto slično tome. Mora da je prošlo mnogo vremena od njihova vjenčanja u kome su spoznali da neće imati djece. Premijer Egipta u to vrijeme otprilike je mogao imati oko četrdeset godina, a njegova žena oko trideset godina.

Također je moguće pretpostaviti da je ona imala oko četrdeset godina, a Jūsuf dvadeset pet ili nešto oko dvadeset pet godina, a to su godine u kojima se, otprilike, zbio ovaj događaj, jer je žena u tim godinama, prema njenom ponašanju u svemu ovome, najsmjelija i najodvažnija. Ona u tim godinama posjeduje i drži sve konce obmane i očajnički se bori za momka. To preferiramo iz riječi koje su žene u gradu kazale: *Upravnikova žena navraća momka svoga na grijeh* (12/30), iako se riječ *feten* (momak) ponekad upotrebljava u značenju *'abd* (rob), ali nikada da ne ukazuje i na godine starosti Jūsufa, a to potvrđuje i realno stanje.

Ovu raspravu obavljamo samo da bismo stigli do određenih rezultata i mogli kazati da se iskustvo kroz koje je prošao Jūsuf - ili iskušenje - ne može svesti samo na suočavanje sa navođenjem na grijeh u prizoru koji nam kontekst odslikava, nego je to i vrijeme Jūsufovog puberteta u atmosferi ovoga dvorca, njegovo suočavanje sa ženom između tridesetih i četrdesetih godina, sa atmosferom dvorca i atmosferom sredine koja je predstavljena u riječima muža u situaciji u kojoj je našao svoju ženu sa Jūsufom:

Ti, Jūsufe, ostavi se toga, a ti traži oprostjenje za grijeh svoj, jer si zaista htjela da zgriješiš!" (12/29).

I da to bude dovoljno!

I ono o čemu pričaju žene o upravnikovoj ženi čiji odgovor je bio gozba na kojoj se pojavio Jūsuf, a one, začarane njegovom ljepotom, uzviknule, a i ona je nakon toga uzviknula:

"Istina je da sam htjela da ga na grijeh navratim, ali se on odupro. Ako ne učini ono što od njega tražim, biće sigurno u tamnicu bačen i ponižen" (12/32).

Ova sredina koja to dozvoljava - to je posebna sredina. To je sredina klase koja uvijek živi raskošno. A Jūsuf je u toj sredini bio oslobođeni rob i u njoj je odrastao. Ovo je to dugo iskušenje kroz koje je prošao Jūsuf, kome se odupro i koje je izbjegao, kao što je izbjegao i njen utjecaj, zavodljivost, popustljivost i prljava sredstva. Njegova dob i dob žene sa kojom živi pod jednim krovom i njegovo odolijevanje tome iskušenju tako dugo. Međutim, ovaj put, kad je ona bila sama, kad je bilo iznenađenje, bez priprema i uvoda u dugo zavodenje, Jūsufu je bilo teško da to izdrži, posebno ako se ima u vidu da je on tražen, a ne onaj koji traži. Ovakvo nasrtanje žene odbojno djeluje na čovjeka. A ona je bila nasrtljiva.

A sada prelazimo na suočavanje sa tekstovima:

I poče da ga na grijeh navodi ona u čijoj je kući bio, pa pozaključa sva vrata i reče: "Hodi!" (12/23) -

navođenje na grijeh je bilo otvoreno. Poziv na grijeh je bio očit do posljednjeg čina. Zaključavanje vrata je posljednji dio toga čina. Žena je došla do odlučujućeg momenta tjelesnog uzbuđenja i posljednjeg poziva:

I reče: "Hodi!" (12/23) -

ovaj otvoreni, grub i javni poziv nije prvi poziv žene, nego njen posljednji poziv. Upućen je samo ako je žena prisiljena da ga uputi, a momak živi sa njom. Njegova snaga i muževnost se upotpunjava, a i njena ženstvenost također. Poslije ovoga otvorenog poziva bilo je i zavodenja, lakših i prefinjenih:

"Sačuvaj Bože!" - uzviknu on -, "vlasnik me moj lijepo pazi; a oni koji dobro uzvrate zlim neće nikad uspjjeti" (12/23).

"Sačuvaj Bože!" (12/23) -

utječem se Bogu od takvog čina.

... *"vlasnik me moj lijepo pazi"* (12/23) -

on me je počastio kad me je spasio iz bunara i učinio prijatnim i sigurnim moj boravak u ovoj kući.

"A oni koji dobro uzvrate zlim neće nikad uspjjeti" (12/23) -

tj. oni koji prekorače Allahove granice, pa učine ono čemu me ti ovog momenta pozivaš.

Tekst je ovdje jasan i uvjerljiv da je Jūsuf ovo navođenje na grijeh odbio iz podsjećanja na Allahove blagodati kojima je bio obasut i uz podsjećanje na Allahove granice i kaznu ako se te granice prekorače. Ovaj odgovor na ovaj otvoreni poziv uslijedio je tek nakon zaključavanja vrata i nakon poziva jasnim riječima za koje Kur'an upotrebljava fini izraz u kazivanju:

I reče: "Hodi!" (12/23).

I ona je bila poželjela njega, a i on bi bio nju poželio da od Gospodara svoga nije opomenu ugledao (12/24).

Svi mufessiri iz klasičnog i savremenog doba usredotočili su svoju pažnju na taj posljednji događaj. Oni pak koji su krenuli za israilijatima prenose mnoge legende koje prikazuju Jūsufa pohotljivog i neobuzdanog. Allah ga obuzdava i prisiljava dokazima, a on se ne predaje! Prikazan je i njegov otac Jákub na plafonu kućice koji grize svoje prste! Tu su i levhe na kojima su ispisani ajeti iz Kur'ana koji zabranjuju ovo prezreno djelo, a on se ne prolazi grijeha sve dok Allah nije poslao Džibrila i rekao mu da ide do Njegova roba i kada je došao, udario ga je po grudima... sve do kraja ovih legendi koje slijede neki prenosioci a koje su dokraja izmišljene.

Međutim, većina mufesira je slijedila riječi Kur'ana, da je ona poželjela njega djelom, a on nju dušom, nakon čega su se pred njim ukazali dokazi Gospodara, pa je tu misao napustio.

Rešid Rida u tefsiru *El-Menar* suprotstavlja se mišljenju većine i smatra da je ona krenula da ga pretuče zbog njegovog nećkanja i njenog ponižavanja, a ona je žena koja pripada visokom društvu, dok je on pokušao da joj uzvрати udarac, zatim je pobjegao, a ona ga je sustiga i razdrla mu košulju. Tumačenje riječi *hemmun* kao udarac i odgovor na udarac je nešto što nema dokaza u tekstu. To je samo mišljenje u pokušaju da se Jūsuf udalji od te želje i dušom i tijelom. To je ipak usiljenost i udaljavanje od značenja teksta.

Ono što se meni čini, čitajući ovaj tekst ovdje i preispitivajući prilike u kojima je živio Jūsuf na dvoru sa ovom zreloom ženom ovako dugo i prije nego je mudrošću i znanjem obdaren i poslije, kada je time obdaren...

Ono što je meni naumpalo jeste da riječi Uzvišenog Allaha: *I ona je bila poželjela njega, a i on bi bio nju poželio da od Gospodara svoga nije*

opomenu ugledao (12/24) ukazuju na kraj dugog zavođenja poslije, kada je Jūsuf, na početku, to odbio i suzdržao se... To je realno i istinito slikanje stanja neporočne duše koja se našla u trenucima slabosti, zatim, na kraju, zatražila utočište kod Allaha i uspjela da se spasi. Međutim, kur'anski kontekst te ljudske osjećaje koji se prožimaju ne iznosi u detaljima, jer njegov program ne želi da od ovoga napravi slučaj koji će trajati više nego što to prostor dozvoljava u kazivanju i ljudskom životu. On spominje samo Jūsufovo odbijanje na početku i na kraju kazivanja, uz jedan moment slabosti između toga dvoga, kako bi upotpunio iskrenost, realnost i atmosferu u cjelini.

Ovo je nama naumpalo prilikom suočavanja sa ovim tekstovima i ovom situacijom. To je bliže ljudskoj prirodi i vjerovjesničkom negriješenu. A Jūsuf je bio samo čovjek, odabrani čovjek. Otuda njegove želje nisu prekoračile psihološku naklonjenost ni jednog momenta. A kada je vidio opomenu svoga Gospodara koja je pulsirala u njegovom srcu, svijesti i savjesti, poslije trenutačne slabosti, vratio se negriješenu i sustegao se od grijeha.³³

... tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob. I njih dvoje prema vratima potrčase (12/24-25) -

on je želio da se riješi toga nakon što se probudio, a ona trči za njim da ga uhvati. Ona je i dalje u svom životinjskom uzbuđenju...

a ona razdera straga košulju njegovu (12/25) -

pokušavajući da ga udalji od vrata, i tu je iznenađenje:

... i muža njezina kraj vrata zatekoše (12/25).

³³ Zamahšerin *Keššaf* kaže: "Ako kažeš: Da li je moguće da kod Božijeg vjerovjesnika bude prisutna želja i htijenje za grijehom; kažemo: da je njegova duša bila naklonjena druženju i čeznula za tim druženjem koje je ličilo na želju i htijenje za grijehom, kako je to nalagala i situacija i stanje izbezumljenosti, a on to guši i vraća na opomenu svoga Gospodara za one koji su punoljetni da se čuvaju grijeha i da ih izbjegavaju. Da nije ta naklonjenost - želja - bila tako jaka, on ne bi bio hvaljen kod Allaha za ovo odbijanje, jer se veličina strpljivosti na kušnju mjeri veličinom kušnje i njene jačine." To je u osnovi tačno, bez obzira na mu'tezilizam na koji Zamahšeri ukazuje riječima: "i vraća to na opomenu svoga Gospodara za punoljetne da se čuvaju grijeha i da ih izbjegavaju". To je njegovo ukazivanje na stav mu'tezila, jer je to racionalni dokaz. A ovim dokazom Allah obavezuje punoljetne, odnosno, on je ono što je zakonom propisano. Međutim, to je ideološko, historijsko razilaženje s kojim ja nemam veze. U cijelosti, to je strano islamskom učenju i poimanju.

Ovdje se ona pojavljuje kao potpuno zrela žena sa odgovorom na pitanje koje zahtijeva sumnjiva scena. Ona optužuje momka:

“Kakvu kaznu zaslužuje onaj koji je htio da ženi tvojoj zlo učini” - reče ona (12/25).

Ali ona je žena koja voli. Ona se plaši za njega. Ona ukazuje zbog toga i na odgovarajuću kaznu:

“ako ne tamnicu ili kaznu bolnu?” (12/25).

Jūsuf otvoreno iznosi činjenicu na ovu nepravednu optužbu:

“Ona je pokušala da mene na grijeh navede” - reče Jūsuf (12/26)

Ovdje kontekst navodi jednog iz ove kuće kao svjedoka ovog spora:

“Ako je košulja njegova sprijeda razderana onda ona istinu govori, a on neistinu,” - primijeti jedan rođak njezin -, “a ako je košulja njegova straga razderana, onda ona laže, a on govori istinu” (12/26-27).

Gdje i kada je ovaj svjedok dao ovo svjedočenje? Je li bio sa svojom ženom (svojim gospodarom, prema egipatskom izrazu) i vidio ovaj događaj, ili ga je njen muž pozvao i izložio mu čitavu stvar, kao što se i inače dešava u sličnim situacijama kada se pozove ozbiljniji čovjek iz kruga ženine porodice, pa mu se izloži cijela stvar, a naročito kada je riječ o toj visokoj klasi, hladne krvi, popustljivih vrijednosti!

I jedno i drugo je moguće. I jedno i drugo ne mijenja stvar. Njegove riječi su ovdje označene kao svjedočenje, jer je upitan o mišljenju o ovoj pojavi i sukobu koji su obje strane izmijenile - svaka strana ima svoje viđenje, pa i Jūsuf - njegova fetva je nazvana svjedočenjem jer pomaže da se ispita sukob i dode do istine. Ako je njegova košulja sprijeda razderana, to znači da se je ona odupirala njemu, a on napadao nju. Onda ona u tom slučaju govori istinu, a on neistinu. A ako je njegova košulja straga razderana, onda je on bježao, a ona ga jurila sve do vrata; ona govori neistinu, a on istinu. Prva pretpostavka je stavljena naprijed, a ako je ona tačna, onda je njeno kazivanje istinito, a njegovo nije. Ona je gospođa, a ovo je momak. Otuda je valjano spomenuti prvu pretpostavku i na kraju sve to ipak ne iskače iz konteksta.

I kad on vidje da je košulja njegova straga razderana (12/28) -

jasno mu je bilo da je ona, na osnovu svjedočenja i logike realnosi, njega na grijeh navodila. Ona je pripremila optužbu. Ovdje nam se pokazuje

klasa visokog društva u džahilijetu, prije hiljada godina, kao što je i ova u našem vremenu, danas istaknuta, hlabava i mlitava u suočavanju sa seksualnim skandalom i tendencijom prikriivanja toga u društvu. I to je ono što je važno:

Reče: "To je jedno od vaših lukavstava, vaša lukavstva su zaista velika! Ti, Jūsufe, ostavi se toga, a ti traži oprostjenje za grijeh svoj, jer si zaista htjela da zgriješiš!" (12/28-29).

To je jedno od vaših lukavstava, vaša lukavstva su zaista velika... To je lukavstvo u suočavanju sa ovim događajem koji leđi krv u venama pa ulagivanje u suočavanju sa ženom i seksom liči na pohvalu. Ženu ne košta ništa kada joj se kaže: vaša lukavstva su zaista velika. To ukazuje u njenom osjećanju da je ona savršena i potpuna žena, moćna za ova velika lukavstva.

I okretanje prema nevinom Jūsufu:

Ti, Jūsufe, ostavi se toga (12/29) -

zanemari to, prođi se toga i o tome ne pričaj. Ovo je važno... važno je sačuvati spoljašnjost!

I savjet ženi koja je navodila na grijeh svoga momka, koja je uhvaćena na djelu kako se baca i dere mu košulju:

"A ti traži oprostjenje za grijeh svoj, jer si zaista htjela da zgriješiš!" (12/29).

To je aristokratska klasa, ljudi iz pratnje, u svakom džahilijetu srodni jedan drugom.

Zastor se spušta na ovu scenu i ono u njoj. Kontekst nam je odslikao taj moment sa svim njegovim pojedinostima i uzbuđenjima, ali bez izlaganja one animalne, životinjske, otvorene provale, niti onog ružnog i prezrenog u seksu.

Njen rođak nije riješio sukob između nje i njenog momka. Stvari su nastavile da se kreću svojim tokom. Ovako se stvari odvijaju na dvorovima.

Ali, dvorovi imaju i zidove, a u njima poslugu i pratnju. Ono što se dešava unutar dvora, nemoguće je da ostane prikriveno, posebno u aristokratskoj sredini u kojoj su žene zauzete samo onim što se dešava u njihovom okruženju, u suprotnom, te bi sramote bile predmet šaputanja, na sastancima, posjetama i sijelima.

I žene u gradu počеше govorkati: "Upravnikova žena navraćala momka svoga na grijeh, u njega se ludo zagledala! Mi mislimo da jako griješi" (12/30).

Ovaj razgovor sličan je svakom razgovoru u svim sličnim džahilijjskim sredinama u svim pitanjima. Prvi put saznajemo da je ova žena upravnikova žena i da je čovjek koji ga je kupio u Egiptu - upravnik Egipta, jedan od viših činovnika, obznanjujući ovo sa obznanom sramote, njenim širenjem u gradu:

Upravnikova žena navraćala momka svoga na grijeh (12/30).

Nakon toga uslijedilo je pojašnjenje njenog stanja sa njim:

... u njega se ludo zagledala! (12/30) -

ona je obmanjena njime. Ljubav je pogodila njeno srce i razorila ga:

Mi mislimo da jako griješi (12/30).

Ona je ugledna gospođa, žena uglednog čovjeka, koja se zaljubila u svoga hebrejskog, kupljenog momka, ili su one razgovarale o ovom zavodenju koje se raširilo, otkrilo i pojavilo, a ono je predmet kritike u ovoj sredini, ne samo djelo, makar se i dalje zadržalo iza zastora!

Ovdje se također dešava nešto što se ne može desiti u drugim sredinama. Kontekst otkriva scenu koju je namjestila ova odvažna žena koja zna kako da se suoči sa ženama svoje klase, varkom, kao što su i njihove varke, lukavstvom, kao što je i njihovo lukavstvo:

I kad ona ču za ogovaranja njihova, posla po njih, te im pripremi divane, dade svakoj od njih po nož i reče: "Izađi pred njih!" A kad ga one ugledaše, zadiviše se ljepoti njegovoj i po rukama svojim se porezaše: "Bože, bože!" - uskliknuše - "ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!" (12/31).

“E to vam je onaj zbog koga ste me korile” - reče ona. “Istina je da sam htjela da ga na grijeh navratim, ali se on odupro. Ako ne učini ono što od njega tražim, biće sigurno u tamnicu bačen i ponižen” (12/32).

Ona je njima priredila večeru u dvoru. Iz ovoga razumijemo da su i one pripadale višoj društvenoj klasi, jer samo one mogu biti pozvane na gozbu na dvoru. Izgleda da su objedovale naslonjene na jastuke, po istočnom običaju toga vremena. Ona im je pripremila ove divane i dala svakoj od njih nož da ga upotrijebi prilikom jela. Iz ovoga vidimo da je materijalna kultura Egipta u tom vremenu doživjela veliki uspon. Blagostanje na dvoru bilo je značajno, jer upotreba noža na dvoru na hiljade godina prije ima svoju vrijednost u prikazivanju bogatstva i materijalne kulture. I dok su one bile zauzete u rezanju mesa ili guljenju voća, ona ih je iznenadila sa Jūsufom:

I reče: “Izađi pred njih!” A kad ga one ugledaše, zadiviše se ljepoti njegovoj (12/31) -

začuđiše se njegovom izgledu i iznenadiše se.

... i po rukama svojim se porezaše (12/31) -

porezale su se po rukama svojim jer su bile iznenađene i začuđene.

“Bože, bože!” - uskliknuše (12/31) -

to je riječ koja se upotrebljava kada se želi reći da je Bog slobodan od svakog nesavršenstva. Ovdje, na ovom mjestu izražava se čuđenje Allahovom djelu...

“Ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!” (12/31) ³⁴

ovi izrazi ukazuju - kao što smo rekli na početku sure - da je nešto iz monoteističkih religija bilo poznato ljudima u to vrijeme.

Ona je vidjela da je pobjednik nad drugim ženama svoje klase jer su one bile začuđene i iznenađene Jūsufovim izgledom. Tada je izgovorila riječi žene pobjednice koja se ne stidi da to kaže pred ženama svoje klase

³⁴ Komentatori i tradenti su se mnogo namučili u opisivanju ljepote Jūsufa koji je zadivio žene, a naročito upravnikovu ženu. Neki su ga opisali opisom koji je vrlo blizu odlikama žene, a ovo nije ono što zadivljuje žene. Muškost ima svoju posebnu ljepotu, svoje posebne crte. Međutim, postoji i druga mogućnost, a to je da je priroda žene te klase često devijantna, pa joj se često sviđaju i dopadaju crte koje ona smatra da su lijepe kod žene, zapostavljajući druge koje postoje kod čovjeka.

pred kojima se hvali da je on u njenoj ruci, iako je nekad povodac bilo teško držati u ruci, a nekada je to bilo lahko:

“E to vam je onaj zbog koga ste me korile” - reče ona (12/32).

Pogledajte koju ste ljepotu, koje iznenađenje i koje divljenje kod njega susrele!

Istina je da sam htjela da ga na grijeh navratim, ali se on odupro (12/32).

Njegova ljepota me je zadivila kao i vas, pa sam pokušala da ga na grijeh navedem, ali on je zatražio utočište. Hoće da kaže da je on pazio na držanje i čuvao se njenog poziva i njenog zavodenja! Njena moć nad njim vidljiva je pred ženama; ona se nije libila da jasno i glasno kaže o svojoj sklonosti:

“Ako ne učini ono što od njega tražim, biće sigurno u tamnicu bačen i ponižen” (12/32)-

to je upornost, oholost, prijetnja i novo zavodenje u sjeni prijetnje.

Jūsuf sluša ovaj govor održan pred uglednim ženama koje su ovom prilikom bile izložene kušnji. Iz teksta se razumije da su one bile opčinjene i napasne u suočavanju sa njim, a što se vidjelo i iz komentara upravnikove žene. Tada se Jūsuf obraća svome Gospodaru:

“Gospodaru moj,” - zavapi on - “draža mi je tamnica od ovoga na što me one navraćaju!” (12/33).

A nije rekao: na što me ona navraćá, jer su sve one bile uključene u navraćanje, bez obzira da li je to bilo izraženo riječima, pokretima ili nekim drugim gestom. On se tada obraća svome Gospodaru i traži zaštitu kako ne bi pao u njihovu mrežu, bojeći se slabosti i posrtaja u momentu njihovog zavodenja. Moli se Allahu da ga izbavi iz ovoga, riječima:

“I ako Ti ne odvратиš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema njima naklonost osjetiti i lakomislen postati” (12/33).

To je obraćanje čovjeka koji poznaje svoju ljudsku prirodu koji nije zaveden bezgrješnošću, pa traži više zaštite od Allaha da mu pomogne u onome čemu je izložen, da ga zaštiti od zavodenja, iskušenja, spletki i lukavstva.

I Gospodar njegov usliša molbu njegovu i spasi ga lukavstva njihova; On, uistinu, sve čuje i zna (12/34).

Ovo spašavanje može biti unošenje očaja u njihove duše zbog njegove reakcije poslije ovog iskušenja ili zbog njegovog povećanog udaljavanja od zavodenja kako u duši ne bi osjećao tragove toga, ili to obuhvata i jedno i drugo.

On, uistinu, sve čuje i zna (12/34) -

On čuje i zna. Čuje borbu. Čuje molbu. Zna šta je iza te borbe i molbe.

Ovako je Jusuif prošao u svome drugom iskušenju zahvaljujući Allahovoj dobroti i zaštiti, ovim spasom se završava druga halka u ovom dramatičnom kazivanju.

« ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا الْآيَاتِ لَيْسَجْنُهُ حَتَّىٰ حِينٍ * وَدَخَلَ مَعَهُ السَّجْنَ فَتَيَانٍ ، قَالَ أَحَدُهُمَا : إِنِّي أَرْنِيَّ أَعْصِرُ خَمْرًا ؛ وَقَالَ الْآخَرُ : إِنِّي أَرْنِيَّ أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ . نَدْبُنَا بِنَاوِيلِهِ ، إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ * قَالَ : لَا يَأْتِيَكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلَّا نَبَأْتُكُمَا بِنَاوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ، ذَلِكَمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي ، إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ، وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ * وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ ، مَا كَانَ لَنَا أَنْ نَشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ، ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَكَهَى النَّاسِ ، وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ * يَصْحَبِي السَّجْنِ ، أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ؟ * مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ، إِنْ أَحْكَمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ، ذَلِكَ الْدِّينُ الْقَدِيمُ ، وَلَكِنْ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * يَصْحَبِي السَّجْنِ ، أَمَا أَحَدُكُمْ فَيَسْنِقُ رَبَّهُ خَمْرًا ،

وَأَمَّا الْآخِرُ ، فَيُصَلَّبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ . قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ *
 وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِّنْهُمَا : اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ ، فَأَنسَهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ ،
 فَلَبِثَ فِي السَّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ .

« وَقَالَ الْمَلِكُ : إِنِّي أَرَى سِتْرَ بَقَرَاتِ سِمَانَ يَا كَلْبُهَا سِتْرٌ عِجَافٌ ، وَسِتْرٌ
 سُنْبُلَتِ خُضْرٍ وَآخَرَ يَابِسَتِ . بِأَيِّهَا أَلَمَلَا أَفْتُونِي فِي رُءُوسِي إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءُوسَا
 تَعْبُرُونَ * قَالُوا : أَضْفَتْ أَحْلَمَ ، وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَمِ بِعَلَمِينَ * وَقَالَ الَّذِي
 نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ : أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ ، فَأَرْسِلُون .

« يُوسُفُ - أَيُّهَا الصَّادِقُ - أَفْتِنَا فِي سِتْرِ بَقَرَاتِ سِمَانَ يَا كَلْبُهَا سِتْرٌ عِجَافٌ
 وَسِتْرٌ سُنْبُلَتِ خُضْرٍ وَآخَرَ يَابِسَتِ ، لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ * قَالَ :
 تَزْرَعُونَ سِتْرَ سِنِينَ دَابًّا ، فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ *
 ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سِتْرٌ شِدَادٌ يَا كَلْبُ مَا قَدَّمْتُمْ لِهِنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ *
 ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ .

« وَقَالَ الْمَلِكُ : ائْتُونِي بِهِ ، فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ : ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَسْئَلْهُ
 مَا بَالُ النُّسُورَةِ الَّتِي قَطَعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ؟ إِنْ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ .

« قَالَ : مَا خَطْبُكُمْ إِذْ رَوَدْتَنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ ؟ قُلْنَ : حَشَى لِلَّهِ ، مَا عَلِمْنَا
 عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ . قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ : الْإِنْسَانُ حَصَّصَ الْخَلْقَ . أَنَا رَوَدْتُهُ عَنْ
 نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ * ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ ، وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي
 كَيْدَ الْخَائِنِينَ ^(١) * وَمَا أَبْرَأُ نَفْسِي ، إِنْ النَّفْسُ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ - إِلَّا مَا رَحِمَ
 رَبِّي - إِنْ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ..

*Poslije im na pamet pade, iako su se bili uvjerali da je nedužan, da ga
 za neko vrijeme bace u tamnicu (12/35).*

S njim su u tamnicu ušla još dva momka. "Ja sam sanjao da cijedim grožde" - reče jedan od njih. - "A ja, opet," - reče drugi - "kako na glavi nosim hljeb koji ptice kljuju. Protumači nam to, jer vidimo da si zaista dobar čovjek" (12/36).

"Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam ja prije ne kažem što ćete dobiti," - reče Jūsuf. "To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj, ja se klonim vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji i onaj svijet ne priznaje, (12/37)

i ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrāhima i Ishāka i Jākuba; nama ne priliči da ikoga Allahu smatramo ravnim. To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima, ali većina ljudi nije zahvalna (12/38).

O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni? (12/39).

Oni kojima se, mimo Njega, klanjate samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, - Allah o njima nikakva dokaza nije objavio. Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna (12/40).

O drugovi moji u tamnici, jedan od vas će gospodara svoga vinom pojiti, a drugi će raspet biti, pa će mu ptice glavu kljuvati. Ono što ste pitali samo to znači!" (12/41).

A onome od njih dvojice za kojeg je znao da će spasen biti reče: "Spomeni me gospodaru svome!" - ali šejtan učini te on zaboravi da ga spomene gospodaru svome, i Jūsuf ostade u tamnici nekolicke godine (12/42).

I vladar reče: "Sanjao sam kako sedam mršavih krava pojede sedam debelih, i sanjao sam sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih. O velikaši, protumačite mi san moj ako snove znate tumačiti?" (12/43).

"Zbrkanih li snova!" - rekoše oni - "mi snove ne znamo tumačiti" (12/44).

I tada, poslije toliko vremena, sjeti se jedan od one dvojice, onaj koji se spasio, i reče: "Ja ću vam protumačiti san, samo me pošaljite!" (12/45).

"Jūsufe, o prijatelju, protumači nam šta znači: sedam mršavih krava pojede sedam debelih; i sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih, - pa da se vratim ljudima, da bi oni saznali" (12/46).

"Sijaćete sedam godina uzastopno" - reče -, "pa ono što požanjete u klasu ostavite, osim ono malo što ćete jesti, (12/47)

jer će poslije toga doći sedam teških koje će pojesti ono što ste za njih pripremili, ostaće jedino ono malo što ćete za sjetvu sačuvati (12/48).

Zatim će, poslije toga, doći godina u kojoj će ljudima kiše u obilju biti i u kojoj će cijediti” (12/49).

I vladar reče: “Dovedite mi ga!” I kad Jūsufu izaslanik dođe, on reče: “Vrati se gospodar svome i upitaj ga: „Šta je s onim ženama koje su svoje ruke porezale - Vlasnik moj dobro zna spletke njihove!” (12/50).

“Šta se to dogodilo kad ste Jūsufa na grijeh navraćale?” - upita vladar. - “Bože sačuvaj!” - rekoše one - “mi o njemu ništa ružno ne znamo!” - “Sad će istina na vidjelo izaći” - reče upravnikova žena -, “ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao (12/51).

Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih (12/52).

Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je” (12/53).

Ovo je treća halka, treće i posljednje iskušenje u životu Jūsufovom. Sve što dolazi poslije ovoga je blagostanje i iskušenje za njegovu strpljivost na blagostanju, nakon iskušenja njegove strpljivosti na nevolje. Iskušenje u ovoj halki jeste iskušenje zatvora nakon objavljivanja njegove nevinosti. Zatvor za nevino optuženog je teži, iako je smirenost srca za nevinost podsticaj na strpljivost i utjeha.

U ovoj etapi iskušenja ukazuje se Allahova milost Jūsufu, jer mu je On poklonio iskonsko znanje u tumačenju snova i nekih bližih, nevidljivih događaja, čiji se početak ukazuje, na osnovu koga ih je moguće tumačiti. Na kraju, Allahova milost mu je ukazana proglasom njegove potpune nevinosti, zvanično, u prisustvu vladara i, konačno, njegova nadarenost, koja ga čini sposobnim da objasni neke nevidljive stvari u skrivenom svijetu, što mu omogućava zapažen položaj, veliku sigurnost i snagu.

I poslije im na pamet pade, iako su se bili uvjerali da je nedužan, da ga za neko vrijeme bace u tamnicu (12/35).

Ovo je atmosfera dvora, atmosfera apsolutne vladavine, atmosfera aristokratskih sredina i, konačno, atmosfera džahilijjeta. Nakon što su se uvjerali da je nedužan i nakon razmetanja upravnikove žene i prijema kojeg je priredila ženama iz svoga okruženja, a onda im pokazala momka u koga je bila zaljubljena i rekla im da je ona zaista općinjena njime, a i one su bile općinjene, zatim su počele da ga zavode. Momak je tada zatražio zaštitu od svoga Gospodara. Upravnikova žena je, pred skupom žena, bez ikakva stida izjavila da će on uraditi to što mu naređuje, ili će biti bačen u tamnicu, a on je, između toga dvoga, odabrao tamnicu!

Prije svega ovoga, njima je palo na pamet da ga neko vrijeme bace u tamnicu!

Možda je ovo rezultat njenog očaja nakon svih ovih prijetnji, ili je to našlo svoje konzumente u širim slojevima društva. Ovdje je bilo neophodno da se sačuva ugled *porodice!* Ako su ljudi iz uglednih porodica nemoćni da sačuvaju svoje porodice i supruge, onda nisu nemoćni da nevinog momka bace u tamnicu samo zato što nije udovoljio njenim željama, a ona je žena iz *napredne sredine*, zaljubljena u njega, o čijoj ljubavi se pleću priče u širim narodnim sredinama.

S njim su u tamnicu ušla još dva momka (12/36).

Uskoro ćemo saznati da su to bili mladići iz posebne vladareve posluge.

Kontekst sažima događaje sa Jūsufom u zatvoru, njegovu čestitost i dobrotu, kojima je skrenuo pažnju na sebe od strane drugih zatvorenika, a među njima je bilo i onih koje je nesreća ovdje dovela kao i njega, a koji su radili kao posluga na dvoru. Kontekst to sažima da bi prikazao scenu Jūsufa u zatvoru i druga dva zatvorenika koja su s njim bila u prisnoj vezi. Oni njemu pričaju san koji su sanjali i traže od njega da im taj san objasni, s obzirom da su u njegovoj ličnosti objedinjene dobrota, čestitost, pobožnost i lijepo vladanje:

“Ja sam sanjao da cijedim grožđe” - reče jedan od njih. - “A ja, opet,” - reče drugi - “kako na glavi nosim hljeb koji ptice kljuju. Protumači nam to, jer vidimo da si zaista dobar čovjek” (12/36).

Jūsuf koristi ovu priliku da zatočenicima saopći pravu vjeru.

Jūsuf koristi ovu priliku za širenje prave vjere među zatočenicima, jer, iako su zatočeni, njih ne amnestira od ispravljanja pogrešnog vjerovanja i pogrešnog vladanja koje počiva na davanju prava Božanstva

zemaljskim vladarima i potčinjavanje njima kao božanstvima koji obavljaju Božanske prerogative i postaju faraoni.

Jūsuf počinje razgovor sa svoja dva druga u tamnici o temi koja ih je okupirala. Uvjeravajući ih na početku da će im njihov san protumačiti jer ga je njegov Gospodar znanjem obdario. A znanje je mu je podareno kao nagrada zato što samo Allaha obožava i što se kao i njegovi preci udaljio od drugih božanstava. Na taj način on je priskrbio sebi njihovo povjerenje na samom početku da je kadar tumačiti snove kao što je dobio i njihovo povjerenje u njegovu vjeru:

“Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam ja prije ne kažem što ćete dobiti,” - reče Jūsuf. “To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj, ja se klonim vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji i onaj svijet ne priznaje, (12/37)

i ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrāhima i Ishāka i Jākuba; nama ne priliči da ikoga Allahu smatramo ravnim. To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima, ali većina ljudi nije zahvalna (12/38).

U razgovoru koji je vodio Jūsuf osjeća se suptilnost i ljupkost, a to je inače njegova osobina u cijelom kazivanju:

“Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam ja prije ne kažem što ćete dobiti,” - reče Jūsuf. “To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj (12/37) -

ovim nadahnutim pojačanjem koje ukazuje na povjerenje da je on iskonskim znanjem obdaren, da vidi opskrbu koju će dobiti i da to što vidi protumači kao što ukazuje i na Allahov dar Svome pobožnom robu Jūsufu. A i ovo je također u skladu sa prirodom vremena, raširenošću proricanja i tumačenja snova. Njegove riječi: *To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj (12/37)* - dolaze u zgodnom momentu u odnosu na psihološku stranu i on ovim riječima ulazi u njihova srca i poziva ih svome Gospodaru kako bi time objasnio iskonsko znanje pomoću koga će im objasniti njihove snove.

... ja se klonim vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji i onaj svijet ne priznaje (12/37) -

ukazujući ovim na narod u kojem je odgajan i odrastao, a to je upravnikov dom, kraljeva pratnja, plemstvo i obični narod koji ih slijedi. Zvaničnici također ispovijedaju vjeru svoga naroda, međutim, on ih ne

suočava sa njima samim, nego sa narodom, da ih ne dovede u škripac i da ih ne udalji. To je lijep, mudar i suptilan osjećaj i dobar prilaz.

Navođenje vjerovanja u drugi svijet ovdje u riječima Jūsufovim je potvrda, kao što smo ranije rekli, da je vjerovanje u onaj svijet sastavni dio vjerovna sa kojim su došli svi Božiji poslanici još od najranijih vremena, a nije, kako tvrde učenjaci komparativnih religija, da je to vjerovanje priključeno ideologiji nešto kasnije, ali što se tiče nebeskih Knjiga, ono je uvijek bilo jedan od osnovnih elemenata vjerovanja.

Poslije objašnjenja vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje prelazi se na objašnjenje vjere koju ispovijedaju on i njegovi preci:

... i ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrāhima i Ishāka i Jākuba; nama ne priliči da ikoga Allahu smatramo ravnim (12/38) -

to je narod čistog monoteizma koji Allahu nikoga ne smatra ravnim. Uputa u monoteizam je Allahova milost onima koji su na Pravom Putu. Ta je milost dostupna svima koji se okrenu Allahu i prihvate Ga. U njihovoj prirodi su osnove monoteizma i njegov zov, a u životu koji ih okružuje su njegovi dokazi i inspiracije, dok je u objavama koje su dostavljene poslanicima objašnjenje i potvrda vjerovanja. Međutim, ljudi su ti koji ne znaju za ovu milost niti na tome zahvaljuju:

To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima, ali većina ljudi nije zahvalna (12/38) -

to je suptilan prilaz, korak po korak, oprezno i nježno, a onda sve više zalaziti u njihova srca, zatim jasno otkriti vjeru i javno ih pozvati ukazujući i otkrivajući bezvrijednost njihovog vjerovanja i vjerovanja njihovog naroda i bezvrijednost te mučne realnosti u kojoj žive, poslije ovog dugačkog uvoda:

O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni? (12/39).

Oni kojima se, mimo Njega, klanjate samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, - Allah o njima nikakva dokaza nije objavio. Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna (12/40).

U ovim kratkim ali odlučnim riječima Jūsuf (alejhi's-selam) je skicirao sve naznake ove vjere, sve faktore ove ideologije kojima je

poljuljao sve vrijednosti politeizma i džahilijeta velikim i snažnim potresom:

O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni? (12/39).

On je njih dvojicu uzeo kao svoje drugove, iskazao im ljubav ovim druželjubivim svojstvom da bi preko toga ušao u bit poziva i sam predmet ideologije. To nije direktan poziv. To je tematsko iznošenje problema:

... ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni? (12/39) -

pitanje koje zadire duboko u prirodu i potresa je žestokim potresom. Priroda poznaje samo Jedno Božanstvo. Čemu onda ova mnogobrojna božanstva? Onaj koji zaslužuje da bude obožavan, da Mu se pokoravamo i slijedimo Njegov zakon jeste Allah, Jedini i Svemogućí Bog. I kada se Božanstvo objedini i potvrdi Njegova apsolutna vlast u svemu što egzistira, onda, sukladno tome, treba objediníti i Gospodara i Njegovu apsolutnu vlast u životu ljudi. Nije dopušteno nijednog momenta da ljudi znaju da je Allah Jedan, da je On svemogućí, a onda se pokoravaju nekom drugom, a ne Njemu, i potčinjavaju zapovijedima drugog, a ne Njegovim zapovijedima. Allah je Jedan. On pokreće ovaj Kosmos i njime upravlja. I ne treba da bude onaj ko nije u stanju da pokrene ovaj Kosmos Gospodar ljudi, onaj koji prinudnim mjerama vlada ljudima, a tím istim mjerama ne može da upravlja Kosmosom.

Bolje je da ljudi obožavaju Jednog i Svemogućeg Boga, nego da obožavaju raznovrsna predislamska božanstva, ograničena i slijepa koja ne vide ni ono najbliže iza ovog pojavnog svijeta - kao što je slučaj sa svim božanstvima osim Allaha. Čovječanstvo nikada nije bilo nesretnije kao što je sada nesretno sa ovim raznovrsnim bogovima i podjelama ljudi između onih koji su naklonjeni i onih koji nisu. Ovi zemaljski bogovi koji uzurpiraju Allahovu vlast i Božanstvo Njegovo ili kojima neznalice daju ovu vlast pod utjecajem bojazni, praznovjerkja i mita ili pod utjecajem prisile, prijekare ili propagande, ovi zemaljski bogovi nijednog momenta se ne mogu osloboditi svojih hirova i od težnje za svojom osobnošću i opstojnošću, od silne želje da zadrže vlast, da je ojačaju, a sve drugo što ugrožava tu vlast na bilo koji način da sruše, da potčine te snage i stave ih u službu svoga veličanja, reklamiranja, hvaljenja, da ne propadnu i ne ispuste svoj obmanjujúći dah.

Allah je Jedan i Svemoćan. On je neovisan od svijeta. On (Uzvišeni) od ljudi traži samo bogobojaznost, pobožnost, čestitost, rad i izgradnju

shodno Allahovom programu. Sve ovo se ubraja u ibadet, čak i obredoslovlje koje je čovjeku propisano ima cilj da njegovo srce i osjeća je popravi, da popravi njegov život i njegovu realnost, jer Allahu to nije potrebno. On je neovisan od toga:

O ljudi, vi ste siromasi, vi trebate Allaha, a Allah je nezavisan i hvale dostojan (35/15). Prema tome, razlika između obožavanja Allaha, Jedinog i Svemogućeg, i obožavanja raznovrsnih božanstava je daleka.³⁵

Nakon toga Jūsuf je napravio drugi iskorak u pobijanju ideologije džahilijeta i njenih zastrašujućih zabluda:

Oni kojima se, mimo Njega, klanjate samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, - Allah o njima nikakva dokaza nije objavio (12/40).

Ova božanstva - predstavljena u ljudima, duhovima, šejtanima, melekima, prirodnim snagama potčinjenim od strane Allaha - nemaju u sebi ništa Božanskog, ona ni po čemu ne predstavljaju Božanstvo. Božanstvo je samo Allah, Jedan i Jedini, Svemogući, Koji stvara sve i pokorava. Međutim, ljudi u brojnim džahilijetima, različitog oblika i stanja, nazivaju ih tim imenima i zaogrću tim svojstvima i osobenostima. Jedno od ovih prvih svojstava jeste vlast i vladanje. Allah tim božanstvima nije dao vlast niti im je objasnio.

Ovdje Jūsuf zadaje svoj posljednji, odlučujući udarac, pa pita: Kome pripada vlast, kome pripada sud, kome se treba pokoravati, preciznije, kome se treba klanjati, ibadet činiti?!

Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna (12/40).

Sud pripada samo Allahu. On se svodi samo na Allaha (Uzvišenog) s obzirom na Njegovo Božanstvo, jer je sudska vlast jedna od osobnosti Božanstva. Ko ističe pravo na tu vlast, on osporava Allahu (Uzvišenom) Njegovo prvo svojstvo Božanstva, bez obzira da li to pravo prisvaja pojedinac, klasa, partija, nacija ili svi ljudi u formi međunarodne organizacije. Onaj ko to Allahu osporava, taj se nalazi na prostorima kufra, otvorenog i javnog nevjerovanja u Allaha, njegovo nevjerovanje osuđeno je od strane vjere čak i samo ovim tekstom.

³⁵ V. ono šta smo ranije kazali u ovom džuzu o vrijednosti vjerovanja u Allaha Jednog i Jedinog u realnom ljudskom životu.

Prisvajanje ovog prava nije određeno formom koja onoga koji to čini izvodi iz kruga jedino prave vjere i čini ga onim koji osporava Allahu jedno od prvih Njegovih svojstava. Nije neophodno da on kaže: Nije mi poznato da vi imate drugog boga osim mene, ili da kaže kao što je faraon otvoreno kazao: *Ja sam gospodar vaš najveći (79/24)*. On, međutim, prisvaja ovo pravo i osporava ga Allahu, da Allahov zakon stavi izvan snage i da zakone naslanja na neki drugi izvor, samim tim što će potvrditi da strana koja ima vlast, koja ima izvore vlasti, nije Allah (Uzvišeni) nego neko drugi. Makar to bio i cjelokupni Ummet ili cjelokupno društvo. Ummet u islamskom sistemu bira vladara i daje mu vlast da upravlja i vlada ljudima po Allahovom zakonu, ali Ummet nije izvor vlasti koji daje zakonu pravnu snagu. Izvor ove vlasti je samo Allah. Mnogi, čak i islamski istraživači miješaju vršenje vlasti sa njenim izvorom. Ljudi nemaju pravo na vlast. To pravo ima samo Allah. Ljudi primjenjuju ono što je Allah odredio Svojom vlašću, a ono što nije odredio, to nema snagu zakona. I to nije objavljeno od Gospodara.

Jūsuf (alejhi's-selam), objašnjavajući riječi: *Sud pripada jedino Allahu*, kaže:

... a On je naredio da se klanjate samo Njemu (12/40).

Ovo objašnjenje nećemo razumjeti onako kao što ga Arap razumije prije nego što shvatimo značenje riječi *ibadet*, koja se odnosi jedino i samo na Allaha.

Riječ *'abd* jezički znači: biti odan, pokoran, potčinjen. U prvo vrijeme ova riječ u islamskoj terminologiji nije imala značenje izvršenja vjerskih obreda, nego je imala samo svoje jezičko značenje. Kada je objavljen ovaj tekst ništa od vjerskih obreda nije bilo propisano na koje bi se odnosila ova riječ, nego je sa njom ciljano njeno jezičko značenje koje je kasnije poprimilo njeno terminološko značenje. Ona je podrazumijevala samo odanost Allahu, pokornost Njemu Jedinom, slijeđenje samo Njegovih naredjenja, svejedno da li se ove zapovijedi odnosile na obredoslovlje, moral ili na zakon. Odanost samo Allahu u svemu ovome je značenje koje ima riječ *ibadet*, koju je Allah (Uzvišeni) uzeo za sebe, a nije je odredio ni za koga od Svojih stvorenja.

Kada shvatimo značenje *ibadeta* na ovaj način, shvatit ćemo zašto je Jūsuf (alejhi's-selam) *ibadet* stavio u nadležnost Allaha (Uzvišenog), objašnjavajući to Njegovim nadležnostima u sudstvu. *Ibadet* je sud i postoji samo ako sud pripada Allahu, a ne nekom drugom, bez obzira da li se radi

o Njegovom prinudnom sudu u životu ljudi i sistemu Kosmosa ili se radi o Njegovom voljnom, zakonskom sudu u privatnom životu ljudi. Sve je ovo sud kojim se ostvaruje ibadet.

Po drugi put nailazimo da je osporavanje sudstva Allahu kufr i da onaj koji to čini izlazi iz vjere, jer ga to izvodi iz obožavanja Allaha, Jednog i Jedinog. To je širk koji izvodi iz vjere. Također i oni koji se slažu sa ovima koji to tvrde i njemu se pokoravaju, čija srca njegovo uzurpiranje Allahove vlasti ne odbacuju, na istoj su razini kod Allaha.

Jūsuf (alejhi's-selam) potvrđuje da je Allahova nadležnost u sudstvu realizacija Njegove nadležnosti u ibadetu i da je to jedina prava vjera.

To je jedino prava vjera (12/40) -

to je izraz koji ograničava. Nema prave vjere osim ove vjere u kojoj se ostvaruje Allahova nadležnost u sudstvu, kao potvrda Allahove nadležnosti u ibadetu.

... ali većina ljudi ne zna (12/40) -

stanje da ne znaju ne čini ih da su u pravoj vjeri, jer onaj koji ništa ne zna ne može na osnovu toga ništa promijeniti. Ako postoje ljudi koji ništa ne znaju o vjeri logički i realno nije moguće da kažemo da su u pravoj vjeri, a njihovo neznanje ne može biti isprika da im pripišemo atribut islama, jer je neznanje prepreka ovom atributu. Uvjerenje, odnosno vjerovanje u nešto je dio znanja o tome. To je logika razuma i same realnosti, logika očevidnosti je jasna.

Jūsuf je sa ovih nekoliko potpuno jasnih i odlučujućih riječi dao presjek ove vjere sa svim njenim elementima, kao što je sa ovim iz temelja poljuljao ono na čemu počiva širk, tiranija i džahilijet.

Silnik na zemlji egzistira samo prizivanjem najosobnijeg svojstva Božanstva, a to je vlast, odnosno pravo da ljude potčinjava svojim naređenjima i zakonima, da im sudi prema svome nazoru i svome zakonu. Ako on to prakticira u realnom svijetu, on tome i poziva, makar to i ne izgovarao riječima. Praksa je jača od teorije, govora.

Tiranija i silništvo mogu biti uspostavljeni samo kada je prava vjera i iskreno uvjerenje odsutno iz srca ljudi. To ne može biti uspostavljeno ako je čovjek stvarno uvjeren da sud pripada jedino Allahu, jer ibadet pripada samo Allahu, Jednom i Jedinom. Pokoravanje sudu je ibadet. To je u osnovi značenje ibadeta.

Ovdje je Jūsuf dostigao krajnji cilj u predavanju koje je održao vežući početak sa onim što je okupiralo njegova dva druga u tamnici. Na kraju predavanja on im objašnjava njihov san kako bi im što više ulio povjerenja u svoj govor i kako bi se što više i čvršće držali toga:

O drugovi moji u tamnici, jedan od vas će gospodara svoga vinom pójiti, a drugi će raspet biti, pa će mu ptice glavu kljuvati (12/41).

On nije naznačio ko je vlasnik radosne vijesti, a ko ovako lošeg kraja iz uljudnosti, izbjegavajući sučeljavanje sa lošim i zlim. Međutim, on je njima to potvrdio siguran u znanje koje mu je Allah podario:

Ono što ste pitali samo to znači!" (12/41) -

ovim je završio onako kako je to Allah odredio.

Jūsuf, nevini zatočenik po naređenju vladara, bez istrage, osim onoga što je vlastoručno od strane posluge koja mu je, možda, događaj sa upravnikovom ženom i drugim ženama prikazala obrnuto, kako se to obično dešava u ovakvim sredinama, Jūsuf je volio da ovaj slučaj dođe do vladara i da se cijela stvar ispita:

A onome od njih dvojice za kojeg je znao da će spašen biti reče: "Spomeni me gospodaru svome!" (12/42) -

spomeni moje stanje, moj položaj i moju stvarnost kod svoga gospodara i svoga vladara čijem zakonu se pokoravaš i čijoj vlasti se potčinjavaš. On je tvoj *rabb*, a *rabb* je gospodar, vladar, koji sve savladuje, zakonodavac. Ovo je potvrda značenja koje ima *rabb* u islamskoj terminologiji. Primjetno je da Hiksi nisu insistirali na Božanstvu riječima, kao što su to činili faraoni, niti su tvrdili da su u srodstvu sa bogovima kao što su to tvrdili faraoni. Oni su imali samo jedan vid božanstva, samo sud.

Ovdje tekst ispušta sve o realizaciji sna. San je realiziran samo onako kako je to Jūsuf protumačio. Praznina iz koje saznajemo da se sve ovo desilo. Za onoga za koga je Jūsuf mislio da će biti spašen, spašen je zaista. Jūsufovu oporuku on nije izvršio jer je zaboravio lekciju koju je bio naučio kod Jūsufa i zaboravio je da ga spomene kod svoga gospodara zbog gužve u kojoj je živio na dvoru u koji se vratio. Zaboravio je Jūsufa i sve ono što je vezano za njega.

... ali šejtan učini te on zaboravi da ga spomene gospodaru svome, i Jūsuf ostade u tamnici nekolike godine (12/42).

Posljednja zamjenica se vraća na Jūsufa. Allah je htio da ga podučí kako da prekine sve i da se drži jedino Allaha. Kako da svoje potrebe traži od Allaha, a ne od njegovih robova. Allah je njega odabrao i počastio.

Iskreni Božiji robovi treba da budu iskreni samo Allahu, da samo Njemu prepuste rukovođenje i da njemu prepuste svoje kretanje. A kada zbog ljudske slabosti u tome podbace, onda ih Allah počasti i primora da se tako ponašaju sve dok Ga ne upoznaju i to ne iskuse i poslije toga im to postane pravilo koje primjenjuju iz ljubavi i zadovoljstva i na taj način se kraju privodi Allahova milost.

A sada se nalazimo u sjedištu vladara koji je usnio zabrinjavajući san i traži njegovo pojašnjenje od posluge, svećenika i svih onih koji se bave nevidljivim stvarima.

I vladar reče: "Sanjao sam kako sedam mršavih krava pojede sedam debelih, i sanjao sam sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušanih. O velikaši, protumačite mi san moj ako snove znate tumačiti?" (12/43).

"Zbrkanih li snova!" - rekoše oni - "mi snove ne znamo tumačiti" (12/44).

Vladar je tražio da mu protumače ove snove. Međutim, velikaši iz njegove pratnje, svećenici nisu uspjeli da mu to protumače ili su osjetili da snovi ukazuju na nešto loše sa čime nisu htjeli da suoče vladara, kako to obično biva sa pratnjom koja iznosi samo ono što će obradovati onoga u čijoj ruci je vlast, a kriju ono što bi ga moglo uznemiriti. *"Zbrkanih li snova!" - rekoše oni (12/44)*, odnosno, poremećenih li snova. To nije potpun san koji se može tumačiti. *Mi snove ne znamo tumačiti (12/44)*. Ako su zbrkani, onda oni ništa ne kazuju.

Do sada su nama saopćena tri sna: Jūsufov san, san njegovih drugova u tamnici i san vladara, i uvijek je traženo njihovo tumačenje. Pridavanje važnosti snovima daje nam sliku vremena u Egiptu i izvan Egipta - kao što smo ranije istakli. Prirodna nadarenost kojom je obdaren Jūsuf bila je u skladu sa duhom vremena i sredine, kao što nam je poznato i kod mudžiza drugih Božijih poslanika. Da li je ovo bila Jūsufova mudžiza? Ali ovdje nije mjesto da o tome raspravljamo. Zato ćemo nastaviti naš razgovor o snu vladara.

Ovdje je jedan od njegovih drugova u tamnici, koji se spasio a koga je šejtan učinio da zaboravi da spomene Jūsufa na dvoru svoga gospodara, kada se prisjetio tumačenja svog sna i sna svog druga koji su se obistinili, rekao:

I tada, poslije toliko vremena, sjeti se jedan od one dvojice, onaj koji se spasio, i reče: "Ja ću vam protumačiti san, samo me pošaljite!" (12/45).³⁶

Ja ću vam protumačiti san, samo me pošaljite. Ovdje se zastor spušta, da bi se u zatvoru podigao kada Jūsufa ovaj njegov drug pita da mu ovaj san rastumači:

"Jūsufe, o prijatelju, protumači nam šta znači: sedam mršavih krava pojede sedam debelih; i sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih, - pa da se vratim ljudima, da bi oni saznali" (12/46).

Njegov drug, sluga na dvoru, Jūsufa naziva prijateljem, prijateljem mnogo iskrenim. Ovo je i ranije prakticirao kada je riječ o Jūsufu.

Protumači nam šta znači: sedam mršavih krava (12/46) -

prenio mu je rječi koje je kazao vladar u cijelosti jer on traži njihovo tumačenje. Bio je precizan u prenošenju. Kontekst ih ponovo navodi, radi preciznosti i tumačenja koje će biti pridodato uz kontekst.

Ali Jūsuf ovdje nije direktno protumačio san. To je savjet i tumačenje u sučeljavanju sa posljedicama. A ovo je, mora se priznati, sveobuhvatnije.

"Sijaćete sedam godina uzastopno" - reče (12/47) -

neprekidno, u slijedu. To je sedam plodnih godina, simbolom iskazane kao sedam debelih krava.

Pa ono što požanjete u klasu ostavite (12/47) -

ostavite to u klasu, jer će tako biti sačuvano od žiška i klimatskih utjecaja.

... osim ono malo što ćete jesti, (12/47) -

³⁶ Poslije toliko vremena, poslije nekoliko godina, između tri i devet godina.

to oslobodite od klasa, a ostalo sačuvajte za neplodne godine koje su simbolom označene kao sedam mršavih krava.

jer će poslije toga doći sedam teških (12/48) -

u kojima nećete ništa posijati,

... koje će pojesti ono što ste za njih pripremili (12/48) -

... kao da će ove godine sve pojesti ono što se za njih pripremiло zbog velike gladi u njima.

Ostaće jedino ono malo što ćete za sjetvu sačuvati (12/48) -

odnosno, onaj mali dio koji ćete sačuvati i pobrinuti se da ga ne pojedete.

Zatim će, poslije toga, doći godina u kojoj će ljudima kiše u obilju biti i u kojoj će cijediti (12/49) -

odnosno, proći će ove teške neplodne godine u kojim ste potrošili sve zalihe koje ste sakupljali u plodnim godinama, proći će ove godine poslije kojih će uslijediti godina blagostanja u kojoj će ljudima kiše biti u obilju i u kojoj će grožđe roditi pa će moći i da cijede vino i maslinu i sezam od kojih će zejtin cijediti...

Ova plodna godina - primjetno je da naspram nje nema simbola u vladarevom snu. To je dakle ono čemu je Allah podučio Jūsufa. To je Bogom dano znanje kojim je on obradovao svoga druga, a preko njega vladara i narod, prestankom gladnih godina i nastupanjem godine blagostanja.

Ovdje kontekst prelazi na slijedeću scenu, ostavljajući prazninu između ove dvije scene, upotpunjavajući ono što je već prikazano, i akcije su već dovršene. Zastor se ponovo diže u sjedištu vladara. Kontekst ne navodi ono što je peharnik prenio u tumačenju sna niti ono što je Jūsuf objasnio, niti o njegovom pritvoru, uzrocima i stanju u zatvoru. Sve je to kontekst ostavio u sjeni, da mogu čuti želju vladara o Jūsufovoj interpretaciji sna i njegovo naređenje da mu ga dovedu.

I vladar reče: "Dovedite mi ga!" (12/50) -

po treći put na sceni, kontekst zanemaruje neke detalje realizacije naređenja. Međutim, Jūsuf odgovara vladarevom izaslaniku, za koga ne znamo da li je peharnik koji mu je prvi put došao ili je izvršni izaslanik zadužen o ovom pitanju. Jūsuf, međutim, iako je dugo vremena proveo u zatvoru, ne žuri da ga napusti sve dok se njegov problem ne riješi i dok istina ne izide na vidjelo i dok se njegova nevinost ne obznani pred svjedocima, onima koji su ga klevetali, koji su rovarili i u mraku namigivali. Njega je njegov Gospodar odgojio. Ovaj odgoj ulio je u njegovu srce smirenost, sigurnost i pouzdanje. On nije od onih koji požuruju i koji su brzopleti.

Utjecaj Božanskog odgoja jako je vidljiv u dva različita stajališta. Stajalište u kome Jūsuf kaže svome drugu u zatvoru: "Spomeni me gospodaru svome!", i stajalište u kome mu kaže:

Vrati se gospodaru svome i upitaj ga: „Šta je s onim ženama koje su svoje ruke porezale’.

Razlika između ova dva stajališta je velika.

"Vrati se gospodaru svome i upitaj ga: „Šta je s onim ženama koje su svoje ruke porezale - Vlasnik moj dobro zna spletku njihove!" (12/50).

Jūsuf je odbio vladarevo naređenje i poziv sve dok se vladar ne uvjeri u njegovu stanje i sve dok ne budu ispitane žene o ovom pitanju koje su svoje ruke porezale, uz ovaj uvjet, podsjećajući na realnost i njene okolnosti i zavjere jednih protiv drugih i njihove zavjere na kraju protiv Jūsufa. Ovo ispitivanje treba provesti u njegovoj odsutnosti jer se samo tako može doći do prave istine, bez njegovog učešća u diskusiji i pitanjima. Sve ovo on je iznio iz razloga što je siguran u sebe, siguran u svoju nevinost, siguran da se istina ne može tako dugo prikrivati, niti tako dugo biti ostavljena na cjedilu.

Kur'an prenosi od Jūsufa upotrebu riječi *Rabb* sa njenim punim značenjem dovodeći je u vezu sa sobom i sa vladarevog izaslanika njemu. Vladar je gospodar ovog izaslanika jer mu on sudi i jer se on njegovoj vlasti pokorava. Allah je Gospodar Jūsufa jer je On njegov Sudija i jer se on Njegovoj vlasti pokorava.

Izaslanik se vratio i obavijestio vladara koji je pozvao žene i počeo sa ispitivanjima. Kontekst i ovdje ovo izostavlja i prelazi na slijedeće:

“Šta se to dogodilo kad ste Jūsufa na grijeh navraćale?” - upita vladar (12/51).

Hatbun je velika stvar, nesreća, nedaća. Kao da je vladar čitavu stvar temeljito ispitao i saznao sve o njima prije njihovog suočavanja. To je uobičajeno u ovakvim situacijama da vladar bude upoznat o tome i prilikama prije nego pokrene postupak. On ih suočava, a odluku je već donio o njihovom postupku, ukazujući na njihovu opasnost:

“Šta se to dogodilo kad ste Jūsufa na grijeh navraćale?” (12/51).

Odavde znamo ono što se dešavalo na prijemu u upravnikovoj kući i ono što su žene rekle Jūsufu, na šta aludirale ukazujući na zavođenje koje je doseglo stepen navođenja na grijeh. Odavde možemo predočiti sliku ove sredine i njenih žena čak i u tome vremenu koje duboko zalazi u historiju. Džahilijet je uvijek džahilijet. Gdje god ima obilja, dvorova i posluge, ima i nemorala preobučenog u odjeću aristokratizma.

U suočavanju sa optužbom u prisustvu vladara i sličnim sučeljavanjima vidi se da ne postoje razlozi za negiranje.

“Bože sačuvaj!” - rekoše one - “mi o njemu ništa ružno ne znamo!” (12/51).

To je činjenica koju je teško negirati čak i kad se radi i o ženama iz ovog kruga. Stvar Jūsufa je bila potpuno čista, jasna i o tome nema nikakve polemike.

Ovdje nastupa žena koja se zaljubila u Jūsufa i koja očajava zbog njegovog stava, ali koja nikako ne može da tu vezu prekine. Nastupa da kaže sve javno i otvoreno:

“Sad će istina na vidjelo izaći” - reče upravnikova žena -, “ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao (12/51) -

sada je istina na vidjelo izašla potpuno jasna, bez maske:

Ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao (12/51) -

ovdje ona otkriva da je njeno srce i dalje uzbuđeno, da ga poštuje i da je okrenuta prema njemu i nakon ovako dugog vremena. Također je primjetno da je Jūsufova vjera našla put do njenog srca, pa je postala vjernik:

Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih (12/52) -

ovo priznanje i ono poslije njega u kontekstu je iskazano nadahnutim riječima. Ono ukazuje na osjećaje i uzbuđenja koja se nalaze iza toga kao što i tanki zastor ukazuje na ono što je iza njega u ljepoti izraza:

Ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao (12/51) -

puno priznanje njegove čistote, nevinosti i iskrenosti. Ona se ne brine za onim što stoji iza toga i što bi je moglo snaći i upropastiti. Da li je istina ta koja je nagoni da sve ovo kaže, da otvoreno sve prizna u prisustvu vladara i njegovih glavešina?

Kontekst ukazuje i na jedan drugi poticaj, a to je njena želja da je poštuje čovjek vjernik koji nije pridavao važnosti njenoj tjelesnoj ljepoti, da je poštuje iz obzira prema njenoj vjeri, njenoj iskrenosti i njenoj vjernosti prema njemu za vrijeme njegovog odsustvovanja:

Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila (12/52).

Zatim ide dalje u ovom pokušaju i vraća se na dostojanstvo koje Jūsuf voli i uvažava:

Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih (12/52).

Napravila je još jedan iskorak u ovom pravcu:

Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je (12/53).*

To je žena koja voli, žena koja je starija od onoga koga voli, koja je sebe učinila ovisnim o njemu u svome džahilijetu i islamu. Ona hoće da bude samo ovisna o njegovoj riječi ili o zadovoljstvu koje bi osjetila da potiče od njega.

Na ovaj način se otkriva ljudski element u kazivanju, koji nije izložen samo zbog umjetnosti, nego i zbog pouke i savjeta da liječi problem vjere i poziva vjeri. Umjetnički izraz u ovome kazivanju crta treptaje i drhtaje osjetila tankim, finim i živahnim crtanjem u punoj realnosti u kojoj su uzajamno povezani svi poticaji i sve realnosti u dušama u sjeni sredine i utjecaja ove sredine.

Ovdje završava iskušenje zatvora i optužbe. Jūsuf dalje nastavlja svoj život u blagostanju. Jedino iskušenje u ovom daljnjem njegovom životu jeste blagostanje, a ne nevolja.

Ovdje završavamo ovaj dio *Zilala*, a kazivanje o Jūsufu nastaviti ćemo u slijedećem džuzu.

Kraj dvanaestog džuzua, slijedi trinaesti koji počinje riječima Uzvišenog Allaha:

Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje (12/53).

